TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

OSMANLI - SİNGAPUR İLİŞKİLERİ (1864- 1923)

Muhamad Syafiq BIN MARDI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

OSMANLI - SİNGAPUR İLİŞKİLERİ (1864- 1923)

Muhamad Syafiq BIN MARDI

Danışman

Danışman: Prof. Dr. Fatih Yahya AYAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Fatih Yahya AYAZ
(Danışman)

Üye: Doç. Dr Ali HATALMIŞ

Üye: Prof. Dr. İsmail Hakkı GÖKSOY

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2021

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 16/ 07/ 2021

MUHAMAD SYAFİQ BİN MARDİ

ÖZET

OSMANLI- SİNGAPUR İLİŞKİLERİ (1864-1923)

Muhamad Syafiq BIN MARDI

Yüksek Lisans Tezi İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Fatih Yahya AYAZ
Temmuz 2021, 153 sayfa

Bu araştırmanın konusu ve odak noktası, 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkilerdir. Singapur'daki ve Türkiye'deki gazeteler, tarihi yazılar ve arşiv gibi geçmiş çalışmalar da dâhil birçok tarihi kayıt bilgi kaynağı olarak kullanılmıştır ve Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kaynaklar, Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki siyasi, ekonomik, sosyal ve din gibi farklı alanları tasvir etmek ve kanıtlamak için kullanılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın konusu, kapsamı ve önemi belirtildikten sonra Singapur'un kısa tarihi ve Endonezya, Tayland ve Malezya gibi Osmanlı ile Güneydoğu Asya ülkeleri arasındaki ilişkilere değinilmiştir. Daha sonra ikinci bölümde, Singapur ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hem doğrudan hem de dolaylı siyasi ilişkileri ele alınmıştır. Bu bölümde, Singapur'a Osmanlı Başkonsolosunun atanması, Birinci Dünya Savaşı ve Balkanlar gibi trajik olaylar, Singapur'daki Pan-İslamizm ideolojisinin etkisi gibi konuları da temel edilmiştir. Aynı zamanda, Asya'daki İngiliz ve Hollanda kolonizasyonun tüm dünyayı etkilemesi gibi Avrupa'daki siyasi güç dengesinde meydana gelen değişikliklere de yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki dini, sosyal ve kültürel ilişkilere odaklanılmıştır. Bu bölümde ayrıca Hac ibadeti aracılığıyla gelişen Singapur-Osmanlı ilişkileri ve Singapur'da aylarca kalan Ertuğrul Fırkateyni'ndeki mürettebatının Japonya yolculuklarına devam etmeden önceki Singapur'daki deneyimleri de yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Singapur, Birinci Dünya Savaşı, Alsagoff, Ataullah Efendi.

ABSTRACT

OTTOMAN- SINGAPORE RELATIONS (1864 -1923)

Muhamad Syafiq BIN MARDI

Master Thesis, Department of History of Islam and Arts
Supervisor: Prof. Dr. Fatih Yahya AYAZ
July 2021, 153 pages

The subject and focus of this research is to examine the relations between Singapore and the Ottoman Empire from the late 19th century till the early 20th century. Several historical records such as newspapers, historical writings and archives from both Singapore as well as Turkey including other past studies were being used as the source of information as well as examining the relation between Singapore and the Ottoman Empire. Those resources mentioned above were also used to portray and prove the different areas of relation such as political, economical, social and religion between Singapore and Ottoman Empire.

In the introduction chapter of the study, after the subject, scope and importance of the study are stated, a short history of Singapore and the general relation between Ottoman and Southeast Asian countries such as Indonesia, Thailand and Malaysia is been discussed. In the second chapter, both direct and indirect political relations of Singapore and the Ottoman Empire are explained in this chapter. In this chapter topics such as the appointment of an Ottoman General Consuls to Singapore and tragic events such World War One and Balkan Wars, the effect of Pan-Islamism ideology in Singapore are discussed. At the same time it also discussed on the changes in the political power balance in Europe which had affected the whole world such as British and Holland colonisation in Asia. The third chapter focuses on the religious, social and cultural relations between Singapore and Ottoman Empire. This chapter also includes topics on Singapore-Ottoman relations through Hajj rituals and also the journey of Ottoman marine crews from the Ertugrul Frigate who had stayed in Singapore for three months and their experiences in Singapore before continuing their final journey to Japan.

Keywords:. **:** Ottoman, Singapore, World War 1, Alsagoff, Ataullah Efendi.

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar Endonezya, Malezya, Tayland ve Singapur gibi Güneydoğu Asya ile ilişkilerin geliştirilmesinde çok aktifti. Bu, Singapur da dâhil Güneydoğu Asya'da Osmanlı Konsolosluğu'nun açılmasında görülebilir. O dönemde Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar, İstanbul'daki Osmanlı Halifesine büyük saygı duymaktalardı ve Müslümanlar Halife'yi İslam'ın koruyucusu olarak gördükleri için İstanbul'daki Halifeye manevi olarak bağlanmışlardı. Ancak siyasi olarak durum böyle değildi, çünkü aynı dönemde çoğunluğu Müslüman olan Endonezya, Hollanda yönetimi altında yaşarken Singapur ve Malezya'daki Müslümanlar ise İngiliz hakimiyetinde yaşamaktaydı. Diğer bir deyişle, Singapur siyasi olarak İngiliz egemenliği altındayken, Singapur'daki yerel Müslümanlar, İstanbul'daki Osmanlı halifeliğine manevi olarak bağlıydılar. Avrupa'da Balkan Savaşı, Yunan ihtilali gibi siyasi kargaşa ve savaşların çıkması ve ardından 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla durum daha karmaşık hale gelmişti. Yukarıda bahsedilen savaşlar ve olaylar, İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu gibi Avrupa ülkeleri arasındaki savaşlardı. Ve bu savaş hem siyasi hem de dini mücadeler içermektedir. Bütün bunlar Singapur'daki Müslümanların siyasi ve sosyal düzenini de etkiledi. Bir tarafta siyasi etkisi altında oldukları İngiliz Kralına, diğer tarafta manen bağlı oldukaları Osmanlı Halifesi'ne olan dini sorumluluklarını dengelemek zorunda kaliyorlardı. Singapur'un bu olaylarda oynadığı rolü ve Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkisini incelemek, hem bu dönemin siyasi hadiselerini hem de Osmanlı Devleti'nin uzak coğrafyalarla münasebetlerini ve bu münasebetlerin mahiyetini anlamak açısından gereklidir. Dolaysıyla bu çalışma bir yönüyle Singapur'daki Müslümanların özellikle 19. ve 20.yy. -başlarındaki durumu ve dönemin en güçlü Müslüman devleti Osmanlı Devleti ile ilişkilerini tesbit, bir yönüyle de Osmanlı İmparatorluğu'nun İttihâd-ı İslâm siyasetinin boyutlarını belirleme açısından ehemmiyet arz etmektedir.

Bu araştırmada Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinden hareketle Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki genel siyasi ilişkiler incelenmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada, Avrupa'da büyük savaşlar başladığında, Singapur'un iki süper güç olan Osmanlı İmparatorluğu ve İngiltere ile ilişkisini sürdürmede karşılaştığı zorluklara da değinilmiştir. Bugüne kadar Osmanlı-Endonezya ilişkileri, özellikle Osmanlı-Açe ilişkileri hakkında birçok değerli eser ve makaleler yazılmış, bu konuda seminerler düzenlenmiştir. Bunlar arasında İsmail Hakkı Göksoy'un Osmanlı- Endonezya

ilişkilerine dair makeleleri ve çalışmaları özellikle zikredilmelidir. Ancak Osmanlı-Singapur ilişkisi konusunda Hatice Kırkaya yapmış olduğu Yüksek Lisans tez Çalışması ise Singapur ve diğer yabanci dillerdeki kaynaklara yeterince yer vermemektedir. Çalışmamız bu bakımdan alandaki boşluğu doldurmayı da hedeflemektedir.

Çalışmamız giriş ve sonuç bölümü dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Singapur'un 13. yüzyıldan 1965'e kadarki kısa tarihi yer almaktadır. Aynı zamanda 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadarki Osmanlı İmparatorluğu ile Endonezya, Tayland ve Malezya gibi diğer Güneydoğu Asya ülkeleri arasındaki genel ilişkiyi de içerir. İkinci bölümde, 1864'te Fahri konsolosunun atanması ve 1901'de Osmanlı Konsolosluğunun açılmasıyla başlayan Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki doğrudan siyasi ilişki ele alınmaktadır. Bunlar arasında Singapur'a atanan Başkonsolos'un biyografisi ve faaliyetleri de yer almaktadır. Bu bölümde dolaylı siyasi ilişkilerden, özellikle de yerel halkın Osmanlı İmparatorluğu ile savaş halindeki İngiliz kolonisinin himayesinde yaşarken Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkilerini sürdürme gayretine de değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki dini,sosyal ve kültürel ilişkilerden bahsedilmiştir. Singapur'un Hicaz Demiryolu Projesi de dâhil özellikle Balkan Savaşı ve 1. Dünya Savaşı gibi zor dönemlerde Osmanlı'ya yaptığı katkılara yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Osmanlı vatandaşlarının Singapur'u ziyareti sırasında edindikleri tecrübe ve müşâhadeleri ve onların Singapur'a bakış açıları da yer almaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin yer aldığı sonuç ve değerlendirme bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında pek çok kimsenin destek ve emeği bulunmaktadır. Öncelikle yoğun çalışma temposuna rağmen bana kıymetli vakitlerini ayıran ve çalışmanın her aşamasında yol gösterici önerileriyle destek olan danışman hocam Prof. Dr. Fatih Yahya AYAZ'a teşekkür ederim. Kaynak eser temini konusunda bana yardımcı olan hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Göksoy'a ve çalışmanın yazım aşamasında destek veren hocam Doç. Dr. Ali Hatalmış'a teşekkür ederim. Ayrıca bu yüksek lisans çalışmasına başlamama vesile olan Singapur Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Jonathan Tow'a ve beni tezi bitirmem konusunda teşvik eden Osmanlı Arşivi belgeleri uzmanı Orhan Sakin'e teşekkürü bir borç bilirim.

MUHAMAD SYAFİQ BİN MARDİ

ADANA 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv
ABSTRACT v
ÖNSÖZ vi
KISALTMALAR xi

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu, Kapsamı, Amacı ve Yöntemi 1
1.2. Kaynak ve Araştırmalar 3
1.3. Ana Hatlarıyla Singapur Tarihi (1300-1965) 10
1.3.1. 13. yy - 14. yy Singapur Tarihi 10
1.3.2. 14. yüzyıl-16. yüzyıl Malaka Sultanlığı 13
1.3.3. Cohor (Johor) Sultanlığı (1511-1818) 15
1.3.4. 1819 - 1867 Yılları Arasında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Himayesindeki Singapur 17
1.3.4.1. İngiliz Hukukunun Singapur'da Uygulanması 19
1.3.4.2. Singapur'da İngiliz Eğitim Sisteminin Gelişimi 20
1.3.4.3. Singapur'a Toplu Göç 22
1.3.4.4. 1819-1867 Singapur'un Sosyal Sorunları 24
1.3.5. İngiliz İmparatoluğu'nun Singapur Kraliyet Kolonisi (1867-1942) 26
1.3.5.1. 1867-1942 arasında Singapur'un Sosyal Sorunları 29
1.3.6. İkinci Dünya Savaşı ve Singapur Cumhuriyeti'nin Kuruluşu 32
1.4. Genel Olarak Osmanlı- Güneydoğu Asya İlişkileri 34
1.4.1. 19. Yüzyılda Filipinler ve Osmanlı-Filipinler Arasındaki Resmî İlişkiler 34
1.4.2. Osmanlı-Tayland/Siyam İlişkileri. 37
1.4.2.1. 12.-16. yy Tayland, Ayutthaya Krallığı'nın Önemi ve Osmanlı Devleti'nin Bölgeye Yaklaşması 37
1.4.2.2. 15.- 16.yy Osmanlı-Tayland / Siyam Ekonomik İlişkileri 38
1.4.2.3. 19.– 20.yy'da Osmanlı ile Tayland / Siyam'ın Siyasî İlişkileri 39
1.4.3. Osmanlı-Endonezya İlişkileri 40

1.4.3.1. 16.-17.yy Endonezya/Açe Sultanlığı 40
1.4.3.2. Osmanlı-Endonezya/Açe Sultanlığı'nın Ticarî İlişkileri 41
1.4.3.3. Osmanlı-Endonezya/Açe Sultanlığı'nın Siyasî ve Askerî İlişkileri .. 41
1.4.3.4. 19.ve 20.yy'da Osmanlı-Endonezya/Açe İlişkileri..... 43
1.4.3.5. 19.ve 20.yy'da Osmanlı-Endonezya/Açe İlişkileri: Batavia'da (Cakarta) Osmanlı Başkonsolosluğu'nun Kuruluşu ve Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosları 44
1.4.3.6. Osmanlı Başkonsolosu Ali Galip Bey ve Faaliyetleri. 45
1.4.3.7. Osmanlı Başkonsolosu Kâmil Bey ve Faaliyetleri 46
1.4.3.8. Osmanlı Başkonsolusu Hacı Rasim Bey ve Faaliyetleri. 48
1.4.3.9. Osmanlı Başkonsolusu Refet Bey ve Faaliyetleri 48
1.4.4. Osmanlı- Malezya (Kıdah-Cohor Eyaletleri) İlişkileri 50
1.4.4.1. Malezya'nın Kıdah (Kedah) Eyaleti 50
1.4.4.2. Malezya'nın Cohor (Johor) Eyaleti 52

BÖLÜM II
OSMANLI- SİNGAPUR SİYASİ İLİŞKİLERİI

2.1. Doğrudan İlişkiler 56
2.1.1. Singapur'daki Osmanlı Fahri Konsolosları ve Faaliyetleri..... 56
2.1.1.1. Seyyid Muhammed Alsagoff'un Hayatı Özgeçmişi ve Faaliyetleri . 58
2.1.2. Singapur'daki ilk Resmi Türk Başkonsolosu Ahmed Ataullah Efendi ve Faaliyetleri..... 63
2.2. Dolaylı İlişkiler 71
2.2.1. Birinci Dünya Savaşında Osmanli Devleti'nin Cihad Çağırısı ve Singapur'daki Yansımaları 71
2.2.2. Singapur'daki Sipahi Ayaklanması Hadisesi (1915). 76
2.2.2.1. Olayın Arka Planı/Hindistan'daki Müslümanların İttihâd-ı İslâm Fikrini Desteklemeleri..... 76
2.2.2.2. 1915 Singapur İsyanı Nedenleri Hazırlıklar ve *Malay States Guide* Birliğindeki Hintli Askerlerin İsyanın Rolleri 78
2.2.2.3. *5th Light Infantry* Birliğinin Singapur'a Gelmesi ve 1915 Singapur Sipahi Ayaklanmasının Başlaması 80

2.2.2.4. Osmanlı Belgelerine Göre Singapur'daki Sipahi Ayaklanması Hadisesinin (1915) Görünümü 87

BÖLÜM III
OSMANLI- SİNGAPUR ARASINDAKİ DİNİ VE SOSYAL- KÜLTÜREL İLİŞKİLER

3.1. Osmanlı-Singapur İlişkileri ve Hac İbadeti 91
3.1.1. Hac İbadetine İngilizler ve Diğer Sömürgeci Güçlerin Müdâhil Olması 91
3.1.2. Avrupa Gemi Şirketleri ve Hac 93
3.1.3. Singapur: Güneydoğu Asya'da Hac İçin Önemli Bir Liman 94
3.1.4. Singapur'da Alsagoff Ailesi Ve Hac Ticareti 95
3.1.5. Hac İbadet ve Ticaretinde Osmanlı Yetkililerinin Etkinliği ve Konumu 97
3.2. İttihâd-ı İslâm Siyasetinin Etkileri: Singapur'un Hicaz Demiryolu Demiryolu Projesine ve Balkan Savaşlarına Yardımları 101
3.2.1 Pan-İslamcılık/ İttihâd-ı İslâm Tanımı. 101
3.2.2. Sultan II. Abdülhamid Han'ın İttihâd-ı İslâm Siyaseti ve Etkileri 102
3.2.3. İttihâd-ı İslâm Düşüncesi ve Singapur'un Hicaz Demiryolu Projesine Katkıları 103
3.2.4. 1912-1913 Balkan Savaşları ve Singapur 105
3.2.4.1. 19. Yüzyılda Balkan Topraklarının Siyasi Manzarası 105
3.2.4.2. 1912-1913 Balkan Savaşı 106
3.2.4.3. 1912-1913 Singapur'un Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti'ne Yardım ve Katkısı 108
3.3. Ertuğrul Fırkateyni ve Singapur'a Ulaşması 111
3.3.1. Ertuğrul Fırkateyni'nin Sefer Hazırlığı 113
3.3.2. Yolculuk Aşaması 114
3.3.3. Ertuğrul Fırkateyni'nin Singapur Macerası 115

BÖLÜM IV

SONUÇ 121
KAYNAKÇA 123
EKLER 145
ÖZGEÇMİŞ 153

KISALTMALAR

a.mlf	: Aynı müellif
BEO	: Bab-ı Âlî Evrâk Odası
bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DİA.	: *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*
DH.SN.THR	: Dâhiliye Nezâreti Sicill-i Nüfus Tahrirat Kalemi
DH.EUM.5.ŞB	: Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 5. Şube
DH.MKT	: Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemi
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
HR.SFR.3	: Hâriciye Nezâreti Londra Sefareti
HR.TO	: Hâriciye Nezâreti Tercüme Odası
HR.İD.	: Hâriciye Nezâreti İdâresi
HR. SYS	: Hâriciye Siyasî
JURKAM	: *Jurnal Kajian Islam Kontemporer*
ö.	: Ölümü
SEFAD	: *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*
s.	: Sayfa
v.dğr	: ve diğeri
Y.PRK.UM	: Yıldız Perâkende Evrâkı Umûmî
Y.A RES	: Yıldız Sadâret Resmî Maruzât
Y.PRK.ASK	: Yıldız Perakende Evrak Askeri Maruzât

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu, Kapsamı, Amacı ve Yöntemi

Bu araştırmada Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu'nun 1864-1903 yılları arasındaki ilişkileri üzerinde durulmuştur. 18. ve 19 yüzyılın sonlarında sanayileşme ile Batı dünyasının zenginleştiği ve daha güçlü hale geldiği bilinmektedir. Bunun sonucunda dünyanın siyasi manzarası değişmiştir. Batılı ülkeleri dünyanın dört bir yanındaki ülkeleri sömürgeleştirmeye başlamışlardı, buna karşılık Osmanlı İmparatorluğu siyasi ve ekonomik olarak gerilemişti. Batı dünyasında güç dengelerinin değişmeye başlaması, Singapur dâhil dünyanın diğer ülkelerini de büyük ölçüde etkilemiştir. 19. yüzyılın başlarında İngiliz İmparatorluğu, imparatorluğunu Güneydoğu Asya ve Singapur'a kadar genişletmiştir. O dönemde Malezya, Endonezya, Singapur gibi Güneydoğu Asya ülkelerindeki nüfus, ağırlıklı olarak Müslümanlardan oluşmaktaydı. Bu Müslümanlar lideri olan İstanbul'daki Osmanlı Halifesine manevi olarak bağlıydılar. Başka bir deyişle, İngiliz İmparatorluğu'nun Singapur üzerinde siyasi etkisi varken, Osmanlı İmparatorluğu'nun Singapur nüfusu üzerinde dini etkisi vardı. İşleri karmaşık hale getiren süper güçler İngiliz İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğuydu. Bu nedenle Singapur'daki yerel nüfus, iki süper gücün etkisini dengelemede önemli bir rol oynamıştı. İngiliz İmparatorluğu siyasi, ekonomik ve askeri etkiye sahipken, Osmanlı İmparatorluğu ise dünyadaki Müslümanlar üzerinde dini etkiye ve Almanya'nın yardımıyla askeri güce sahipti.

İngiliz sömürgesi altında yaşayan Müslümanların dini sorumluluklarından dolayı Osmanlı Devleti'ni destekleme konusunda ve ekonomik ve mali kazanımlar nedeniyle İngiliz İmparatorluğu'nu desteklemek konusunda ikilemde kaldıkları Birinci Dünya Savaşı'nda, İngiltere ve Türkiye'nin savaş halinde olması durumu daha da gerginleştirmiştir. Bu çalışma ve araştırma, Singapur'un İngiliz çıkarlarını ve İngiliz Hükümeti'ni tehlikeye atmadan aynı zamanda Osmanlı Devleti ile ne kadar iyi ilişkilere sahip olduğunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmanın önemli olmasının bir diğer nedeni de, sömürgeci olmayan Osmanlı Devleti perspektifinden Singapur tarihine yeni bir ışık tutmasına olanak sağlamasıdır. Singapur tarihine objektif bir bakış açısı kazandırmak için Singapur tarihini Osmanlı İmparatorluğu'nun gözünden öğrenmek hayatî önem taşımaktadır. Bu da ancak Singapur ile ilgili resmi raporları ve mektupları

inceleyerek sağlanabilirdi. Singapur ve Türkiye'deki bu resmi raporlar ve gazete makaleleri, Singapur'un Osmanlı İmparatorluğu'na genel bakış açısını ve ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun Singapur'a bakış açısını keşfetmemizi sağlıyor. Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya ile ilişkisinin genel tarihi, özellikle Osmanlı-Açe münasebetleri üzerine çeşitli çalışmalar ve araştırmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmada, Singapur ile ilgili olarak Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivlerinde rapor edilen her detayın incelendiği 1864-1901 yılları arasındaki Osmanlı-Singapur ilişkisine odaklanılmıştır. Bu çalışma, Singapur ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki dini, sosyal ve kültürel ilişkilerini de açıklamayı amaçlamaktadır. Bu noktada çalışmanın 1903 yılıyla sınırlandırmasına açıklamak gerekir. Osmanlı Devleti'nin resmi Başkonsolosu Ahmed Ataullah Efendi'nin 1903 yılındaki ani ölümünden sonra konsolosluk faaliyetleri sona ermiş ve ilişkiler artık Singapur'daki Alman Konsolosluğu üzerinden gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Çalışmamızda ayrıca Osmanlı'nın Hindistan, Japonya, Tayland, Endonezya ve Malezya gibi –Asya ülkeleriyle ilişkisi hakkında genel bilgiler de yer almaktadır. Avrupa'da meydana gelen ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yanı sıra diğer Asya ülkelerini de etkileyen çeşitli savaşlar ve Avrupa'daki siyasi manzaradaki değişiklikler de bu araştırmada değinilmiştir. Ancak bu araştırmada çok fazla ayrıntıya yer verilmemiş ve bu konularda ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

Singapur-Osmanlı ilişkisinin büyük bir kısmı Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid (1842 – 1918) döneminde geçtiğinden, bu çalışmada onun dış politikası ve siyasi ideolojisinden de bahsedilmiştir. Ancak, politikalarının tümünden bahsedilmemiştir; Singapur başta olmak üzere diğer Asya ülkelerini de etkilemiş olan Ittihâd-ı İslâm gibi dış politikayla sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda bu dönemlerde Osmanlı Devleti çeşitli cephelerde savaşmıştır. Bu araştırmaya sadece Singapur'u doğrudan ve dolaylı etkileyen savaşlar dâhil edilmiştir.

Bu çalışmanın ilk aşamasında Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nin (BOA) Singapur ile ilgili resmi raporlarına öncelik verilmiştir. Bu, özellikle siyasi konulardaki bilgilerin gerçekliğini doğrulamak içindir. Bu araştırmaya sadece Osmanlı ve Singapur'un 1864-1903 yılları arasında yaşamış olduğu önemli olaylar dâhil edilmiştir. Ancak resmî raporlar bir olaya dair sadece bir fikir verdiği için daha fazla bilgi edinmek için bu çalışmanın ikinci aşamasında özellikle Osmanlı dönemindeki gazete makaleleri ve dergileri ile Singapur gazete haberlerinin incelenmesi de yer almaktadır. Amaç, resmi mektuplarda bildirilen benzer olayları araştırıp karşılaştırmak ve olay hakkında

genel bir fikir oluşturmaktır. Üçüncü aşamada ise bilim adamlarının ve akademisyenlerin kitap haline getirmiş olduğu tarihi yazılardan yararlanılmıştır. Dipnotlardan da anlaşılacağı üzere çalışma içerisinde geçen terimlerin izahında Diyanet İslâm Ansiklopedisi *(DİA)* referans alınmıştır. Bu araştırmada yazılan tarihler miladi takvime göredir. Son olarak, arşivlerdeki resmi raporları destekleyen diğer çalışmalar ve kaynaklar karşılaştırılmış, bilgilerdeki benzerlik vurgulanmış ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır.

1.2. Kaynak ve Araştırmalar

Singapur tarihi birçok farklı evreden geçmiş olup üç aşamada gruplandırılabilir. Birincisi 13. yüzyıldan 14. yüzyıla, ikincisi 14. yüzyıldan 19. yüzyıla, üçüncüsü 19. yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar olan zamandır. 13. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar olan ilk aşamada, bu araştırmaya katkıda bulunan en eski tarihi kayıtlardan biri *Sejarah Melayu (Malay Annals)* adlı Malayca eserdir.[1] Bu eser daha sonra Dr John Leyden ve Sir Stamford Raffles tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu tercüme edilmiş versiyon Singapur'un kuruluşunu ve Singapur'un ilk hükümdarı, Endonezya'nın Palembang şehrinden olan Prens Sang Nila Utama'nın faaliyetleri –ile ilgili fayda sağlamıştır. Bu çalışma sayesinde, aile üyeleri de dâhil olmak üzere Singapur'un ilk hükümdarının biyografisi ve şeceresi elde edilebilir. Tarihçiler *Sejarah Melayu*'nun asıl orijinal yazarının kim olduğu konusunda kesin bir tespitte bulunmazlar, ancak tarihçiler bu eserin Malezya tarihinin en eski tarihi yazıları olduğu konusunda hemfikirdir.

Singapur tarihinin 18. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasındaki üçüncü evresini açıklamak için İngiliz sömürge yazarlarının yazdığı eserler ve yazılar birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Bunun nedeni, Singapur'un bu dönemde İngiliz sömürge egemenliği altında olması ve bu araştırmanın yararlanabileceği birincil kaynakların İngilizler tarafından yazılmış eserler olmasıdır. İngiliz yazarların yazdığı eserlerden biri de Singapur'u sömürgeleştiren Sir Stamford Raffles'dı. Onun *Singapore Local Laws and Institution 1823*[2] adlı kitabı, araştırmamız için ana kaynaklardan biri olmuştur. Bu çalışma, İngiliz sömürge yönetiminin ilk döneminde Singapur'da tanıtılan ve uygulanan İngiliz yasalarını ve düzenlemelerini anlamamıza yardımcı olmuştur. Ayrıca kural ve

[1] Dr John Leyden - Sir Thomas Stamford Raffles, *Malay Annals: Translated from The Malay Language,* Longman, Hurst, Rees, Ormen and Brown, London 1821.
[2] Thomas Stamford Raffles, *Singapore Local Laws and Institutions,1823*, Cox and Bayle Great Queen Street, London,1824.

düzenlemeler genellikle ortaya çıkan sorunlardan dolayı getirildiğinden, kuralın uygulanması dolaylı olarak Singapur'daki zorlukları ve o dönemdeki sorunları anlamamızı sağladı. Aynı zamanda bu dönemde yazılan makaleler ve dergiler de bu araştırmada önemli bir yer tutmuştur. Köle ticaretinin yasaklanması gibi yeni düzenlemelerle alakalı Sir Stamford Raffles'ın "A Regulation for the Prevention of the Slave Trade in Singapore"[3] başlıklı makalesi buna örneklerle, köle ticaretinde verilen cezalar bu makalede ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bunun yanı sıra, bu araştırmada Sir Stamford Raffles'ın biyografisini ve tarihsel arka planını anlamak için, Sir Stamford'un Karısı Lady Sophia Raffles'ın *Memoir of the Life and Public Services of Sir Stamford Raffles Particularly in the Government of Java 1811-1816 and of Bancoolen and its Dependencies, 1817-1824*[4] adlı eserleri Sir Stamford Raffles'ın Singapur'a gelmeden önceki kişiliği ve siyasi faaliyetleri hakkında bile ışık tutmuştur.

Singapur'un İngiliz sömürge döneminde kaleme alınan diğer tarihi eserler Charles Burton Buckley tarafından yazılan ve 1902 yılında yayınlanan *An Anecdotal History in Singapore with Portraits and Illustrations*[5] adlı kitaptır. Bu çalışma, Singapur'da İngiliz eğitim sisteminin tanıtılması ve Singapur'da modern altyapıların inşa edilmesi gibi Singapur'u modernleştirme sürecinde karşılaşılan zorluklar hakkında fikir vericidir.

Singapur'un sömürge dönemindeki siyasi yapısını ve Singapur'u yöneten farklı Valileri, Singapur Polis Komiserlerini ve Singapur'un inşasına büyük katkıda bulunan Singapur'daki diğer önde gelen kişileri anlamak için bu araştırmada 1921'de Londra'da yayınlanan Walter Makepeace'in editörlüğünü yaptığı, *One Hundred Years of Singapore*[6] adlı kitap bu araştırma için ana bilgi kaynaklarından biri olmuştur.

Bugün Singapur kısa sürede hızlı bir değişim geçirdiğinden, Singapur'daki bazı yerler ve binalar da bu değişikliklerde nasibini aldı. Günümüzde yeni imar faaliyetlerinin önünü açmak için bazı yerler ve binalar yıkıldı. Bu nedenle, sömürge

[3] Thomas Stamford Raffles, "A Regulation for the Prevention of the Slave Trade in Singapore", *The Asiatic Journal and Monthly Register for British India and its Dependecies,* XVI (1823), s. 545-547.

[4] Lady Sophia Raffles, *Memoir of the life and public services of Sir Thomas Stamford Raffles, particularly in the government of Java, 1811-1816, and of Bencoolen and its dependencies, 1817-1824 : With Details of the Commerce and Resources of the Eastern Archipelago and Selections from His Correspondence,* John Murray, London 1830.

[5] Charles Burton Buckley, *An Anecdotal History in Singapore,with Portraits and Illustrations,* Frase & Neave, Singapore 1902.

[6] Walter Makepeace v.dğr., *One Hundred Years of Singapore*, John Murray Albemarle Street W., London 1921.

döneminde Singapur'daki farklı yerleri ve Singapur'daki bazı binaları konumlandırmak için 1908'de Singapur'da yayınlanan A. Wright ve H.A. Cartwright'ın *Twentieth Century Impressions of British Malaya*[7] adlı kitabı araştırmamız için önemli veriler sunmuştur.

Bu araştırma Singapur Osmanlı ilişkisine odaklandığından Osmanlı İmparatorluğu'un o zaman ki durumunundan bahsetmek önemlidir. Çalışmamız daha önce de belirttiğimiz gibi Osmanlı Arşivlerine de dayanmaktadır. Bugünkü Osmanlı arşivleri, İstanbul'da bulunan Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde (BOA) [8] bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivleri, araştırmacıların Singapur - Osmanlı arşivlerini araştırması için en önemli kaynaklardan biridir. Özellikle Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nin 1864-1903 tarihleri arasındaki arşiv kayıtları önemlidir. Bu yıllar, Osmanlı İmparatorluğu ve Singapur'un resmi ilişkilerinin kurulduğu yıllardır. Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili tüm olaylar Singapur ve Osmanlı İmparatorluğu tarafından resmi bir şekilde kaydedilmiştir. Aynı zamanda arşivlerde resmi raporlar da bulunduğu için bunlar Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkinin en önemli belgeridir. BOA, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bakanlıklarından, Osmanlı İmparatorluğu'nun geçmişteki ve günümüzdeki diğer ülkelerinden ve Osmanlı İmparatorluğu'nun ülkelere gönderdiği resmi mektuplardan toplanan birçok farklı dosyayı içerir. Bu dosyaların tümü, bu çalışmayı tamamlamak için bilgi edinmede hayati öneme sahip olmuştur.

Osmanlı arşiv kayıtlarındaki en önemli kayıtlar Bâb-ı Âlî Evrak Odası/BEO'daki[9] kayıtlardır. Bu dosyada Osmanlı Meclisi'nde tartışılan veya Bâb-ı Âlî adıyla bilinen kayıtlar bulunmaktadır. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun mecliste görüşülen tüm kararları ve yönetmelikleri burada derlendiği için bu en önemli arşiv kaydıdır. Bu dosya sayesinde Osmanlı Devleti ile diğer ülkeler arasındaki siyasi politika ve siyasi ilişkileri anlamak -kolaylaşmıştır.

Arşivlerde Osmanlı Hâriciye Nezâreti tarafından gönderilen belge ve raporlar da yer almaktadır. Singapur, İngiliz İmparatorluğu'nun sömürgesi olduğu için, Osmanlı İmparatorluğu ile İngiliz İmparatorluğu arasındaki resmi mektuplar, HR.SFR.3/

---

[7] Wright - H. A. Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* Lloyd's Greater Britain Publishing Company, Singapore 1908.

[8] Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2017.

[9] BOA, BEO.791.59307.

Hâriciye Nezâreti Londra Sefareti Belgeleri ile dosyada tutulmaktaydı.[10] Bu dosyada Dışişleri Bakanlığı ile Londra'daki Osmanlı Büyükelçiliği arasındaki resmi ve gayri resmi mektuplar yer almaktadır. Bu mektuplar Singapur ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin anlasılmasında fayda sağlamıştır. Bunlarda Osmanlı Başkonsoloslarının Singapur'a atanma yazıları ve Başkonsolos olarak atanmaları sırasındaki faaliyetleri yer almaktadır. Güneydoğu Asya'dan Mekke'ye hac ibadeti ve bunun Singapur ile ilişkisi gibi dini konuları da içermektedir. -Dolayısıyla çalışmamıza büyük katkı sağlamıştır.

Bazı mektuplar Fransızca gibi başka bir yabancı dilde yazıldığından bu mektuplar daha sonra Hâriciye Nezâreti Tercüme Odası/HR.TO tarafından tercüme edilmiştir. Tercüme edilen bu nüshalardan faydalandık ve bu araştırmamıza dahil ettik. Örnek olarak Singapurlu Müslümanlar tarafından Osmanlı Kızılayı'na gönderilen bağışlarla ilgili yabancı dilden Türkçe'ye çevrilen belgeler Osmanlı arşivinde[11]açıkça görülmüştür.

Osmanlı-Singapur ilişkileri Singapur siyasi gelismeleri de kapsadığından HR.SYS/Hâriciye Siyasî fonlu arşivlerde yabancı ülkelerdeki siyasi olayların kayıtları de yer almaktadır. Bu kayıtlar, yabancı ülkelerdeki Osmanlı Başkonsolosları tarafından Osmanlı Hariciye Nezareti'ne gönderilen mektup ve raporlardan oluşmaktadır. Bu kayıtlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun sömürgeci olmayan perspektifinden Singapur tarihini ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Singapur'a bakış açısını anlamamıza katkıda bulunmuştur. Nitekim -Singapur'da meydana gelen Sipahi Ayaklanması Hadisesi (1915) Singapur dış siyasî bağlantılı hadise olmasına rağmen hakkında bile Osmanlı arşivinde[12] belge bulunmaktadır.

Bu araştırmada büyük ölçüde kullanılan bir diğer kaynak gurubu, Singapur'da İngiliz Sömürge Yönetimi altında yayınlanan birkaç farklı İngilizce gazetedir. *Straits Times, The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser* ve *Singapore Standard* gibi gazeteler, Singapur ile ilgili tüm olaylar hakkında bilgi içeren önemli İngilizce gazetelerdir. Bu gazetelerde, Singapur'da meydana gelen ve siyaset, kültür, din ve ekonomi gibi konuları içeren herhangi bir olay ve olayın ilk elden raporları yer almaktadır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili meselelerle, genel Singapur kamuoyunun dünya olaylarına bakış açısını bize sunmaktadır. Bu nedenle

[10]BOA, HR.SFR.3.200.01.
[11] BOA, HR.TO.62.80.
[12] BOA, HR.SYS.02336.1.

araştırmamızda Singapur halkının Osmanlı İmparatorluğu'na bakış açısını görmek için Singapur gazetelerinde yer alan yazılardan da yararlandık. Ayrıca bu gazetelere internet ağı vasıtasıyla web sitesinden çevrimiçi olarak ulaşılabiliriz.[13]

Ayrıca Osmanlı döneminin dergisi *Ceride–-i Bahriye*[14] Osmanlı vatandaşının Singapur hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Osmanlı Donanması'nın çıkardığı bu gazetede olduğu gibi, bazı Osmanlı Donanması Singapur'u ziyaret etmiş ve onların Singapur'a bakış açıları araştırmamıza katkı sağlamıştır. Singapur Ulusal Arşivleri (National Archives Singapore/NAS) tarafından derlenen 19. yüzyıla ait Singapur fotoğrafları da bu çalışmada yer almıştır. Bu fotoğraflar internette bulunabilir.[15]

Araştırmalar

Osmanlı Devleti'nin başta Singapur olmak üzere Güneydoğu Asya ülkeleriyle ilişkilerini incelemeden önce, Osmanlı'nın siyasi ideolojisinin temelindeki tarihi ve ilkeleri anlamak hayati önem taşımaktadır. Bu siyasi ideoloji, dış politikayı şekillendirmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada Singapur'daki Sipahi Ayakalanması Hadisesi (1915) çok sayıda Müslüman Hintli askerin ve onların etkilendiği görüşleri İttihâd-ı İslâm fikri Singapur'a da onlar sayesinde sirayet etmiş ve dolayısıyla Hindistan'da bu ideolojinin yayılmasına dair kaleme alınmış olan Azmi Öcan'nın *Pan-İslamism: İndian Muslims, The Ottomans and Britain (1877-1924)*[16]adlı kitabı katkı sağlamıştır. Ayrıca aynı yazarın bu ideolojinin ilk olarak Hindistan'dan nasıl ithal edildiği ve Singapur'a nasıl yayıldığına dair birkaç makalesinde[17] araştırmamız için faydalı olmuştur. Yine Singapur ve Malezya'da basın ve dergiler aracılığıyla yayılan İttihâd-ı İslâm ideolojisini açıkladığı için Mohammad Redzuan Othman'nın Doktora tezinden[18] de açıklayıcı bilgilerden oldukça istifade edilmiştir.

Singapur küresel bir ticaret merkezidir, dolayısıyla bölgede ve Avrupa'da meydana gelen jeopolitik değişiklikler gibi her olay Singapur'u doğrudan veya dolaylı

[13] https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/ (erişim 8 Haziran 2021)
[14] *Ceride -İ Bahriye* ilgili bkz. Hamit Pehlivanlı, "Son Dönem Tarih Araştırmalarında Askerî Gazete ve Süreli Yayınların Yeri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* XX, (2020): 249-251.

[15] https://www.nas.gov.sg/archivesonline/ (erişim 8 Haziran 2021)
[16] Azmi Özcan, *Pan-İslamism: İndian Muslims, The Ottomans and Britain (1877-1924),* Brill, Leiden/New York/ Köln 1977.
[17] Azmi Özcan, "Encümen-i Huddâm-i Kâ'be", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XI (1995), s.179; a.mlf., "İttihâd-ı İslâm" , *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXIII (2001), s. 470-472.
[18] Mohammad Redzuan Othman, *The Middle Eastern Influence On The Development Of The Religious And Political Thought In Malay Society,1880-1940* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Edinburgh University, December 1994.

olarak etkileyebilir. Dolayısıyla Osmanlı-Singapur ilişkisini anlamak için öncelikle Osmanlı-Güneydoğu Asya ilişkisini anlamak hayati önem taşımaktadır. Osmanlı-Singapur ilişkileri hakkında hem Türkiye'de hem de yurt dışında spesifik bir çalısma bulunmamaktadır. Fakat, İsmail Hakkı Göksoy gibi bazı tarihçilerin çalısmaları ve makaleleri[19], Singapur ile dolaylı olarak bağlantılı olan Osmanlı-Endonezya ilişkilerini anlamada fayda sağlamıştır. Osmanlı-Endonezya ilişkilerini anlamada Anthony Reid'in çalışmaları [20] ve A.C.S Peacock'un yazılarını içeren makaleler [21] ve kitapları bu araştırmaya katkı sağlamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Singapur'un dünyadaki konumu Singapur'u doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir. Osmanlı ve Japonya, başlıca rakipleri Rusya'ya karşı siyasi ittifaklar oluşturmaya karar verdikten sonra, Osmanlı Devleti, Ertuğrul Fırkateyni ile elçilerini Japonya'ya göndermiştir. Elçi Japonya'ya seyahat ederken, kötü hava koşulları nedeniyle önemli bir ticaret merkezi olan Singapur'da birkaç ay kalmak ve yolculuklarına devam etmeden önce ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kaldılar. Selçuk Esenbel'in *Japan Turkey and the World of Islam: The Writings of Selçuk Esenbel* [22] adlı eserleri Osmanlı'nın Japonya'ya ve Japonya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na olan ilgisini anlamada büyük fayda sağlamıştır.

19. yüzyılda Singapur'u dolaylı olarak etkileyen diğer siyasi olaylar ise Balkan Savaşları olmuştur. Richard C Hall'un *The Balkan Wars 1912-1913: The Prelude to the First World War*[23] ve Cengiz Yolcu'nun *Defeat on the Battlefield, Defence in Press: Ottoman Propaganda in the Balkan Wars* [24] isimli çalışmaları Balkan Savaşları'nın

---

[19] İsmail Hakkı Göksoy, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya Bölgesi ile İlişkileri", *Devr-i Hamid: Sultan II. Abdülhamid*, III (2011), s. 35; a.mlf., "Ottoman-Aceh relations as documented in Turkish sources", *Mapping The Acehnese Past,* ed. R. Michael Fener v.dğr., KITLV PRESS, Leiden 2011, s. 69-70; a.mlf., Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, VI (2016) , s. 214.

[20] Anthony Reid, "Nineteenth Century Pan-Islam in Indonesia and Malaysia", *The Journal of Asian Studies,* XXVI/2 (1967), s. 280; a.mlf., "The Ottoman in Southeast Asia", *Asian Research Institute,* XXXV (2004),s. 14; a.mlf., "Aceh. 2. Aceh and the Turkish Connection", *Aceh: History, Politics and Culture,* ed. Arndt Graft v.dğr, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 2010, s. 36.

[21] A.C.S Peacock, "The Economic Relationship between the Ottoman Empire and Southeast Asia in the Seventeenth Century", *From Anatolia to Aceh:Ottomans, Turks and Southeast Asia*, ed. A.C.S Peacock and Gallop Annabel Teh, Oxford University Press, Oxford 2015, s. 68-69; aynı eser, *From Anatolia to Aceh: Ottomans, Turks, and Southeast Asia*, s.100.

[22] Selçuk Esenbel, *Japan Turkey and the World of Islam: The Writings of Selçuk Esenbel,* Global Oriental, Folkestone 2012, III, s. 108-109; a.mlf., "History of Turko-Japanese Relations ", *The Turks,* IV (2002), s. 282-283.

[23] Richard C. Hall, *The Balkan Wars 1912-1913: The Prelude to the First World War*, Routledge, London/New York 2000.

[24] Cengiz Yolcu, *Defeat on the Battlefield, Defence in Press: Ottoman Propaganda in the Balkan Wars* Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, Istanbul 2017.

Osmanlı Devleti'nin perspektifinden nasıl göründüğüne ve Osmanlı Devleti'nin Balkan savaşı sırasında dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlardan destek almayı nasıl başardığına ışık tutması açısından katkı sağlamıştır.

Osmanlı-Singapur ilişkisi aynı zamanda dini, sosyal ve kültürel ilişkileri de kapsamaktadır. Hac ile ilgili konularda İngiliz İmparatorluğu ve kolonileri ile ilişkileri hakkında John Slight'ın *The British Empire and the Hajj:1865-1956*[25] adlı eserinden faydalanılmıştır. Bu kitap, hac konusundaki İngiliz politikasını ve İngilizlerin bu dini ibadete yaklaşımı olayda oynadığı rolü anlamada fayda sağlamıştır. Michael B. Miller tarafından yazılan hac iliği haccın ekonomik boyutunu ele alan çalışması "Pilgrims' Progress: The Business of the Hajj"[26], o haccı sadece dini bir ritüel olarak değil, onun ekonomik faydalarını da İngiliz İmparatorluğu'nun perspektifinden görmemizi sağlamaktadır. Mary Mcdonell'in *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society: A Descriptive and Analytical Study, 1860-1981*[27] adlı doktora tezi ve Michael Christopher Low'un *The Mechanics of Mecca: The Technopolitics of the Late Ottoman Hijaz and the Colonial Hajj*[28] adlı tezi Güneydoğu Asyalı Müslümanların Suudi Arabistan'a olan hac yolculuğunda karşılaştıkları mücadeleleri ve zorlukları görmemize katkı sağlamıştır.

Singapur'un Osmanlı Hicaz Demiryolu projesine yaptığı katkı gibi Osmanlı-Singapur ilişkilerinin diğer sosyal yönlerinde, Ufuk Gülsoy'un *Hicaz Demiryolu*[29] başlıklı doktora tezi yararlı olmuştur. Wiilliam Ochsemwald makalesin "The Financing of the Hijaz Railroad"[30] adlı bu proje için harcanan toplam parayı tespit açısından önem arz etmiştir. Ufuk Gülsoy ve William Ochsemwald'ın birlikte kaleme aldıkları maddesinde[31], projedeki büyük resmi görmemiz açısından çok faydalı olmuştur.

---

[25] John Slight, *The British Empire and the Hajj:1865-1956,* Harvard University Press, Cambridge 2015.

[26] Michael B. Miller, "Pilgrims' Progress: The Business of the Hajj," *Oxford University Press on behalf of The Past and Present Society,* CXCII, (May 2006): 192-196.

[27] Mary McDonnell, *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society: A Descriptive and Analytical Study, 1860-1981*,(Yayınlanmamıs Doktora Tezi), Columbia University, New York 1986.

[28] Michael Christopher Low, *The Mechanics of Mecca: The Technopolitics of the Late Ottoman Hijaz and the Colonial Hajj*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Columbia University, New York 2015, s.158-174.

[29] Ufuk Gülsoy, *Hicaz Demiryolu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

[30] William L. Ochsenwald, "The Financing of the Hijaz Railroad", *Die Welt des Islams, New Series,* XIV/1/4 (1973), s. 129.

[31] Ufuk Gülsoy - William Ochsenwald, "Hicaz Demiryolu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XVII (1998).

İsmail Hakkı Kadı ve A.C.S Peacock'un *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages*[32] eseri, Osmanlı-Tayland ilişkisini ve 15. Yüzyıldan 19. Yüzyıla kadarki ve bu ilişkilerin seyrinin anlamamızı sağlamıştır.

1.3. Ana Hatlarıyla Singapur Tarihi (1300-1965)

1.3.1. 13. yy - 14. yy Singapur Tarihi

Sejarah Melayu[33]/ adlı Malay Tarihine göre Singapur ilk kez Endonezya'nın eyaleti Palembang[34] prensi Sang Nila Utama[35] tarafından keşfedilmiştir. Bu keşif hikâyesi ilginç ve mucizevi gelişmeler çerçevesinde aktarılmaktadır. Buna göre Prens, eşi Wan Sri Bini[36] ile evlendikten sonra Endonezya'nın Bintan eyaletinde yaşıyordu. Prens, Bintan'ın çevresini keşfettikten sonra yeni bir macera ve avlanma için Bintan'dan ayrılmaya karar verdi. Wan Sri Bini kocasının macerası için gerekli tüm malzemeleri hazırladı. Ardından Sang Nila Utama; Indra Bhupala ve Ariya Bhupala adında iki bakan eşliğinde avlanmaya çıktı. Avlanırken Sang Nila Utama bir geyiğe rastladı ve geyiği yakalamak için arkasından ok atmaya başladı. Ancak geyik, Sang Nila Utama'dan kaçmayı başarmıştı. Sang Nila Utama pes etmeden geyiğin peşinden koştu ve sonunda geyiği yakalamıştı. Geyiği yakalamak için durduğunda bir tepenin üzerindeki büyük bir taşa bastığını fark etti. Dümdüz taşın üzerinde dururken karşısında pamuk gibi bembeyaz kumları olan bir ada görünüyordu. Ada hakkında hiçbir fikri olmadığı için,

---

[32] İsmail Hakkı Kadi - Andrew Peacock, *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages,* Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok 2017,

[33] *Sejarah Melayu*/Malay Tarihi eserlerinin en önemli kaynaklarından biridir. İlk olarak Abdullah Bin Abdul Kadir Munshi tarafından düzenlendi. Sejarah Melayu / Malay Annal'ın bu versiyonu ilk olarak 1831'de Singapur'da basılmıştır. Daha sonra hem batılı hem de Endonezyalı diğer yazarlar onu yeniden yayınlamışlardır. Sejarah Melayu / Malay Annals, ilk olarak John Leiden tarafından İngilizce'ye çevrildi. Eser ayrıca Fransızca'ya da çevrildi. Bkz. R. Roolvink, "The Variant Versions of the Malay Annals", *Bijdragen tot de Taal-, Land-en Volkenkunde*, CXXIII/3 (1967), s. 301-303 .

[34] Bugün Endonezya'da bir eyalet olan Palembang, bir zamanlar 7. - 9. yüzyıllar arasında Srivicaya İmparatorluğu'nun başkentiydi. Srivijaya, Güneydoğu Asya'daki en güçlü deniz imparatorluğuydu, barışçıl ve müreffeh bir imparatorluktu. İmparatorluk, Kuzey Tayland dâhil olmak üzere tüm Sumatra adasını, Java'nın Batısını ve Doğusunu, Malaka Boğazlarını kontrol etmişti. Bkz. N. Nawiyanto - Eko Crys Endrayadi, *Kesultanan Palembang Darussalam – Sejarah Dan Warisan Budayanya,* Terutama Nusantara (TTN), Jember 2016, s. 15-16

[35] *Sejarah Melayu* / Malay Tarihine göre, Sang Nila Utama'nın soyağacı, Palembang'daki kraliyet ailesine kadar uzanıyordu. Babası Sangsapurba ve annesi Wan-Sundaria idi. Sang Nila Utama'nın 4 kardeşi vardı, Putri Sri Devi, Putra Chandra Devi, Sang Mutiaga ve son olarak Sang Nila Utama.. Bkz. Dr John Leyden - Sir Thomas Stamford Raffles, *Malay Annals: Translated from The Malay Language,* Longman, Hurst, Rees, Ormen and Brown, London 1821, s. 28-30.

[36] Wan Sri Bini güzelliğiyle tanınırdı. Bentan'da bir kraliyet ailesinden geliyordu. Yetim kaldı ve annesi Paramisuri Secandar Shah tarafından büyütüldü. Babasının ölümünden sonra annesi Paramisuri Secandar Shah, Bentan'ın hükümdarıydı. Paramisuri Secandar Shah ve Sang Nila Utama'nın babası Sangsapurba'nın buluşmasından Wan Sri Buana, Sang Nila Utama ile evlendi. Bkz. Leyden - Raffles, *Malay Annals*, s. 35-36.

adanın ismini Indra Bhupala'ya sordu. Indra Bhupala, adanın isminin Tımasek (Temasek) olduğunu söyledi. Bunun ardından Tımasek adasını ziyaret etmeye karar verdiler. Sang Nila Utama ve iki bakanı Tımasek adasına gitmek için bir gemi hazırladılar. Denizdeyken gemilerinin sızıntı yapmasına neden olan şiddetli bir fırtınaya yakalandılar. Gemi su almaya başladı ve batmasını önlemek için suyu boşaltmak ve yükü azaltmak zorundaydılar. Gemideki bir miktar bagajı denize atmalarına rağmen sorun çözülmemişti. [37] Sang Nila Utama'nın gemiyi batmaktan kurtarmak için düşündüğü son çözüm tacını denize atmasıydı. Sonunda fırtına durdu ve geminin batması engellendi. Daha sonra Tımasek adasının kıyısına ulaştılar. Kıyıdayken, Sang Nila Utama ne olduğundan emin olamadığı bir hayvanla karşılaştı ve hayvanın ne olduğunu sordu. Sanskrit dilinden aslan olarak tercüme edilen bir Singa olduğu bilgisini aldı. Sang Nila Utama da Temasek adasının adını Singapur, "aslanlar adası" olarak değiştirdi. Ardından Singapur'a yerleşmeye karar verdi ve bu nedenle bazı insanlar, filler ve atlar Bentan'dan yeni açılmış bir ülke olan Singapur'a gönderildi. Sang Nila Utama, Singapur'u yöneten ilk kral oldu. Sang Nila Utama, Singapur'u yöneten ilk kral olduktan sonra, resmi unvanını Sri Tri Buana[38] olarak kabul etti. Sang Nila Utama, oğlu ve aile üyeleri 14. yüzyıla kadar Singapur'un hükümdarı ve kralı oldu.[39]

12. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında Singapur toplamda 5 yönetici tarafından yönetilmiştir. Sang Nila Utama (1299-1347), 48 yıl boyunca Singapur'u yönetti ve ölümünden sonra Singapur, oğlu Paduka Sri Pikrama Wira (1347-1362) tarafından yönetildi. Singapur, onun hükümdarlığı sırasında Cava Majapahit Krallığı'nın [40] saldırısı altındaydı. Saldırının nedeni, Paduka Sri Pikrama Wira'nın Majapahit Krallığı'na haraç ödememesiydi. Bunun üzerine Cava ordusu Singapur'a yelken açtı, Singapur'a gelmeleriyle birlikte uzun bir savaşa girdiler. Majapahit Krallığı Singapur'u işgal edemedi. Sonuçta tüm Cava askerleri Majapahit Krallığı'na geri dönmek zorunda

[37] Leyden - Raffles, *Malay Annals*, s. 40-42.

[38] Sri Tri Buana, Güneydoğu Asya kralları tarafından başlık olarak kullanılan bir ifadedir. Sri Tri Buana, Sanskrit dilinde Üç Dünyanın Efendisi anlamına gelir. Bu başlık bir Budist doktrinden kaynaklanmıştır. Burada, evrenin 3 dünyaya bölündüğüne inanılıyordu, ilk olarak Cennet tanrılarının dünyası, ikincisi insanların dünyası ve üçüncüsü şeytanlar dünyası. Bu doktrinle ayrıca, tüm canlıların liyakatlarına göre sıralandıklarının ve böylece kalıtsal sosyal tabakalaşmaya yol açtığı vurgulanmaktadır.Bkz. John N. Miksic, *Singapore and the Silk Road of the Sea, 1300-1800,* NUS Press, Singapore 2013, s. 148.

[39] Leyden - Raffles, *Malay Annals*, s. 43- 45.

[40] Majapahit Krallığı, Cava adasının doğu kesiminde bulunan ve 13. yüzyıl ile 16. yüzyıl arasında hüküm süren bir krallıktı. Bu krallık, hindu-budist kültürü ve dinini benimser. Bu krallık, siyasi ve kültürel yetersizliğinin neredeyse Güneydoğu Asya bölgesine yayıldığı 14. yüzyılda zirveye ulaştı. O dönemde yönetici Rajasanagara idi (1350-1389). Bugün Java'da Majapahit Krallığı'na ait çeşitli yapı ve yazılar bulunabilir.. Bkz. Soedarmadji J.H. Damais, *Majapahit Terracotta: the Soedarmadji Jean Henry Damais Collection*, Bab Publishing Indonesia, Jakarta 2012, s.10.

kaldı.[41] Paduka Sri Pikrama Wira 15 yıl boyunca Singapur'u yönetti, ölümünden sonra Singapur'u kendi soyundan 3 hükümdar yönetti. Birincisi, 13 yıl boyunca Singapur'u yöneten oğlu Seri Rana Wikerma (1362-1375) idi. İkincisi, Singapur'u 13 yıl yöneten oğlu Paduka Seri -Maharaca (Maharaja) (1375-1388) idi. Son olarak Sri Sultan İskender Şah (İskandar Shah) (1388-1391) Singapur'u yönetmişti. Singapur'un son hükümdarı Sri Sultan İskender Şah Singapur'u yönettiğinde, Singapur Majapahit Krallığı'nın saldırısı altındaydı. Bu saldırı, Kraliyet yetkilileri arasında çıkan eşinin onu aldattığına dair söylentiler ile başladı. Bunun sonucunda, Sri Sultan İskender Şah karısının cezalandırılmasını emretti. Ancak eşinin babası Sang Ranjuna Tapa, kralın bu kararına kızdı. Sri Sultan İskender Şah'ın sarayının saymanı Sang Ranjuna Tapa, Sri Sultan İskender Şah'dan intikam almak için Singapur'a yapılan saldırıda onlara yardım edeceğine dair bir mektup gönderdi. Majapahit askerleri Singapur'a geldi ve saldırıyı başlattı. Sang Ranjuna Tapa, kalenin kapılarını açarak Cava askerlerine yardım etti. Aynı zamanda, savaş sırasında pirinç dağıtımından sorumlu Sang Ranjuna Tapa, Sri Sultan İskender Şah'ın askerlerine pirinç dağıtmadı. Sonuçta bu olaylar sebebiyle savaşı kaybeden Singapur, Majapahit Krallığı'nın bir parçası oldu. Savaş sırasında Sultan İskender Şah Singapur'dan kaçtı ve Malaka'ya vardığında orada Malaka Sultanlığı'nı[42] kurdu ve Malaka'yı 1393-1413 yıllar arasında yaklaşık 20 yıl boyunca yönetti.[43]

Bazı anlatımlara göre, Singapur gücünü ve şöhretini limanından aldığı için 1300'lerde siyasi olarak merkez konumdaydı. Bu bilgiler, Portekiz tüccarlarından ve ayrıca çeşitli ülkelerden gelen raporlara dayanmaktaydı. Singapur, mal kaynağı olmaktan çok bir değişim noktasıydı. Malaylı yazar, Abdullah Munshi'ye göre, o dönemde Singapur korsan faaliyetleri için aktif bir bölgeydi. Korsanlar tarafından

[41] W. Linehan, "The Kings of 14th Century Singapore", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XX/2, (142) (1947), s. 118.

[42] Malaka Sultanlığı, Palembang'dan gelen ve daha sonra Singapur'dan kaçan Paramesvara adlı bir prens tarafından 1390 yılı civarında kuruldu. Kuzey Sumatra'daki Pasai Sultanının kızıyla evlendikten sonra Müslüman olup, İskender Şah adını alan Paramesvara, Malaka Sultanlığı'nın limanını Hint Okyanusu ve Çin'den gelen tüccarların uğradığı işlek bir yer yaptı ve deniz ticaretini birbirine bağlayan kazançlı bir limana başarıyla dönüştürerek müreffeh bir sultanlık kurdu. Malaka Sultanlığı, limanını korsanlık faaliyetlerinden korumak için limanı çevresindeki güvenlik önlemlerini artırmanın yanı sıra, tüccarların değerli eşyalarını depolamaları için yer altı depoları sağlamıştı. Böylece bu mallar yangın ve hırsızlıktan korunmuş oldu. Kısa bir süre içinde, Malaka önemli bir ticaret merkezi ve ticaret limanı olarak tanındı ve ayrıca Malaka Sultanlığı güçlü bir devlet oldu. Bkz. İsmail Hakkı Göksoy, "Malaka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXVII (1995), s. 466-467; a.mlf., *İslâmın Güneydoğu Asya'ya Girişi ve Yayılışı*, Beyan Yayınları, İstanbul 1998, s. 203-209.

[43] Linehan, "The Kings of 14th Century Singapore", 119-120.

kaçırılan bazı gemiler Singapur'a getiriliyordu.[44] Sultan İskender Şah'ın, Majapahit'in saldırısı nedeniyle Singapur'dan ayrılmasından kısa bir süre sonra Singapur, liman olarak siyasi ve ekonomik önemini kaybetmiştir.

1.3.2. 14. yüzyıl-16. yüzyıl Malaka Sultanlığı

Sultan İskender Şah / Parameswara[45], Cava işgalinden kurtulup Malay Yarımadası'na taşındıktan sonra Malaka Boğazı yakınlarında Malaka Sultanlığı olarak bilinen yeni bir krallık kurdu. Coğrafi konumu nedeniyle Malaka Sultanlığı, Asya ile Avrupa arasındaki deniz ticaret yollarını kontrol altına almıştı. Bundan dolayı yeni krallık müreffeh bir ülke oluşturmayı başardı. Çin'den gelen gemiler, Malaka Boğazı'ndan geçip daha sonra Avrupa, Afrika, Orta Doğu ve Hindistan gibi dünyanın diğer bölgelerine gitmek için Hint Okyanusu üzerinden geçeceklerdi. Kârlı bir gemi rotası olan Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusu Malaka Sultanlığı'nın kontrolünde olduğu için Malaka Sultanlığı'nı güçlendirdi. Sultan İskender Şah, Malaka Sultanlığı'nı herhangi bir saldırıdan korumak için Çin ile haraç ilişkisi kurdu ve Çin'e gitti. Sultan İskender Şah'ın Çin'e seyahati 1411'de gerçekleşti. Sultan İskender Şah'ın 1414 yılındaki ölümünden sonra yerine oğlu Megat İskender Şah (1414-1424) ve onun 1424'teki ölümünden sonra da tahta Sri Maharaca (Maharaja) unvanıyla da tanınan Muhammed Şah (1424-1445) geçti. Kuruluş döneminde Malaka, önemli bir ticari merkez olmaya devam etti. Ancak, bu tür bir başarı, komşu krallık Siyam Krallığı'nı tedirgin etti. Sri Maharaca'nın ölümünden sonra, Siyam Krallığı, 1445 ve 1456'da Malaka Sultanlığı'na iki defa saldırı düzenledi. Bu dönemde Malaka Sultanı, Sultan Müzeffer Şah (Muzaffar Shah) (1445-1459) idi. Malaka Sultanlığı savaşı kazandı ve böylece kontrolünü Malaka'nın kuzeyinden Sumatra'nın doğusuna kadar genişletti.[46]

Sultan Müzeffer Şah, komutan Dato Seri Bica Diraca'nın (Bija Diraja) desteği sayesinde Siyam Krallığı ile olan iki savaşı da kazanmıştı. Dato Seri Bica Diraca'ya başarısından dolayı padişah tarafından hilat hediye edildi. Sultan Muzaffer Şah öldükten sonra, Malaka'nın altıncı padişahı Raca (Raja) Abdullah'tı (1459-1477). Dato Seri Bica

---

[44] Jean E. Abshire, *The History of Singapore*, Greenwood, California 2011, s. 21.

[45] Sultan İskender Şah / Parameswara'nın kimliği tarihçiler arasında çeşitli tartışmalara yol açmıştı. Tartışma, Sultan İskender Şah ve Parameswara'nın aynı kişi mi yoksa ayrı birey mi olduğu idi. Bazı akademisyenler, İslam'ı seçmeden önce Parameswara olarak bilindiği yani aynı kişi olduğunu, İslam'ı seçtikten sonra ismini Sultan İskender Şah olarak değiştirdiğini iddia etmektedirler. Bkz. R. O Winstedt, "The Malay Founder of Medieval Malacca", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XII 3/4 (1948), s. 726-727.

[46] Adam Leong Kok Wey - Abdul Latif Harun, "Grand strategy of the Malacca Sultanate, 1400–1511", *Comparative Strategy*, XXXVII/1 (2018), s. 50-51.

Diraca da Genel Vali oldu ve Malezya'nın eyaleti, Pahang'ı bağımsız olarak yönetmesine izin verildi. Ancak, Malaka'ya bağlılığını ve saygısını göstermesi için yılda bir kez Malaka'ya gelmesi zorunluydu. [47] Bu dönemde, Dato Seri Bica Diraca, Singapur'un da derebeyi oldu. Merkezi hükümet Malaka'da olsa da, Singapur Malaka Sultanlığı'nın en önemli Deniz Kuvvetiydi. Bu nedenle Sultan, Singapur'a 40 tane kruvazör yerleştirdi. [48] Bunun nedeni, Malaka Sultanlığı'nı herhangi bir işgalden korumak ve Singapur'u Malaka saltanatının deniz üssü haline getirmekti.

Malaka Sultanlığı ticari olarak kazandığı şöhretle ve müreffeh hayat tarzıyla deniz gücü bulunan Avrupalı sömürgeci devletlerin iştahını kabartmıştı. Nitekim son sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde Portekizlilerin saldırılarıyla devlet yıkılmıştı. Portekizlilerin Malaka Sultanlığı'na saldırmasının birkaç nedeni vardı. İlk olarak önce şehre daha sonra Ortadoğu bölgesine ve Hindistan'a gönderilen baharat ticaretini ve diğer malları kontrol etmek istiyorlardı. İkinci olarak, Portekiz'in ana rakibi İspanyollardı. Bu nedenle İspanyollar Malaka'ya varmadan, Portekizlilerin hünerlerini göstermek için daha önce Malaka'ya varması gerekiyordu. Portekizliler tarafından Malaka Sultanlığı'na yapılan saldırı, küresel bir stratejist olan Afonso de Albuquerque[49] tarafından yapıldı. Stratejisindeki ana hedefi, Hint Okyanusu'nun en önemli yollarını kontrol etmekti, böylece mallar Hint Okyanusu'ndan krallığa götürülürken Kahire ve Venedik'teki Memlük Sultanlığı'nın gücünü devirebilirdi. Afonso de Albuquerque son Malaka Sultanı Mahmud Şah'a saldırı düzenlediğinde, Hindu Keling tüccarları ve Çinli tüccarlar Malaka Sultanlığına hainlik yaptılar ve Malaka'nın çökmesi için zayıf noktaları hakkında Portekizlilere bilgi verdiler. Böylece Malaka Sultanlığı Portekizlilerin hâkimiyetine girdi. [50] Esasen Malaka Sultanlığı son dönemlerde içte yaşanan bazı hadiseler sebebiyle de çalkantılı bir süreçten geçmekteydi. Nitekim son sultan Mahmud Şah, devlete büyük hizmeti olan Dato Seri Bica Diraca'ya kin beslemesi sebebiyle onu idam ettirmişti. Sultan Mahmud Şah, Dato Seri Bica Diraca'nın Ramazan Bayramı kutlamasında Singapur'dan Malaka sarayına geç kalmasını bahane

[47] R. J.Wilkinson, "The Malacca Sultanate", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XIII/ 2 (122), (1935), s. 37-38.

[48] J. H Walker, "Autonomy, Diversity, and Dissent: Conceptions of Power and Sources of Action in the Sejarah Melayu (Raffles MS 18)", *Theory and Society*, XXXIII/2 (2004), s. 238-239.

[49] Afonso de Albuquerque cesur karakteri ve kendine olan güveni ile tanınır. Bu karakteriyle başarılı bir stratejist oldu ve asıl amacı Hint Okyanusu'ndaki önemli limanları ve şehirleri işğal ederek Portekiz İmparatorluğunu genişletmekti. Bu nedenle Goa'yı ve Malaka boğazlarını ele geçirdi. Bkz. Paulo Jorge De Sousa Pinto, "Share and Strife-The Strait of Melaka and the Portugues, (16th and17th centuries)", *Orientierungen Themenheft* (2013), s. 69-70

[50] Pinto, "Share and Strife-The Strait of Melaka and the Portugues, (16th and17th centuries)", s. 67-70.

göstermiş ve Dato Seri Bica Diraca'nın, bu kadar ağır cezanın nedenini sorması ve affedilmesi için yalvarmasına rağmen, idam edilmesini emretmişti.[51]

Malaka Sultanlığı müreffeh bir devletti. Bunun ana nedeni, uluslararası ticaret ilişkilerini iyi sürdürmesiydi. Sultanlık, Malaka limanlarını ve müşterilerini korumak için denizde yaşayan insanlardan destek alıyordu. Bu nedenle tüccarlar diğer limanlar yerine Malaka limanlarında durmayı tercih ediyordu. Bunun yanında Malaka Sultanlığı, yabancı tüccarların mallarını korumaları için gerekli ticari tesisleri ve hizmetleri de sağlamaktaydı. Malaka Sultanlığı mallarının depolanması için yer altı ambarları inşa ederek bu malların çalınmasını, alev almasını ve hasar görmesini önlemişti. Böyle bir tesis, yabancı tüccarlar için çok önemliydi çünkü deniz yoluyla ticaret için dünyayı dolaştıklarında, bazen hava tehlike arz ediyordu ve yolculuklarına devam etmeden önce güvenli depolama tesislerine ihtiyaçları oluyordu. Malaka Sultanlığı bu tür tesisler sağladığından, Malaka limanı tüccarlar için cazip hale geldi. Üstelik Malaka Sultanlığı etkili yasal ve idari sisteme de sahipti. Borç tahsili, gemi suçları ve mürettebat kaptanlarının görevlerini içeren bu denizcilik yasaları Malaka Sultanlığı tarafından etkin bir şekilde uygulanıyordu. Yabancı tüccarlarla etkileşimi artırmak için, her limanda farklı etnik gruplardan atanan 4 liman kaptanı vardı. Bu liman başkanları, kendi gruplarının işlerini yürütmekle sorumluydu.[52] Dolayısıyla bütün bu özellikler Malaka Sultanlığı'nı zenginleştirdiği gibi bu zenginlik başka ülkelerin dikkatini de çekmişti. Bu ülkelerden Portekiz'in saldırıları da Malaka Sultanlığı'nın sonunu getirmiştir.

1.3.3. Cohor (Johor) Sultanlığı (1511-1818)

Afonso de Albuquerque Portekiz yönetimindeki Malaka'nın kontrolünü ele geçirdikten sonra Sultan Mahmud Şah ormana kaçmayı başardı.[53] Sultan Mahmud Şah ve beraberindekiler bugün Endonezya sınırları içinde olan Lingga'da yaşamaya başladı. Portekizlilere hiç teslim olmayan Mahmud Şah 1526'da Bintan'daki Riau Adası'ndan Portekizliler'e bir saldırı başlattı.–Oğlu Sultan II. Alâeddin Riayat Şah (1528–1564), Portekizliler'e karşı saldırıları devam ettirdi.[54]

---

[51] John N. Miksic, "Malays in Singapore - From Srivijaya to Raffles", *Beyond Bicentennial: Perspectives On Malays*, ed. Zainul Abidin Rasheed v.dğr., World Scientific, Singapore 2019, s. 97-98.
[52] Barbara Watson Andaya -Leonard Y.Andaya, *A History of Malaysia*, Palgrave, London 2017, s. 44-46.
[53] Pinto,"Share and Strife-The Strait of Melaka and the Portugues, (16th and17th centuries)", 72-73.
[54] Paulo Jorge De Sousa Pinto," Captains, Sultans liaisons dangereuses : Melaka and Johor in the Late Sixteenth Century", *Iberians in the Singapore - Melaka Area and Adjacent Regions (16th to 18th Century),* ed. Peter Borschberg, Fundação Oriente, Lisboa 2004, s. 133-134.

Sultan II. Alâeddin Riayat Şah, Cohor Nehri tarafında hanedanlığın devamı olan Cohor Sultanlığı için yeni başkent kursa da, Portekizliler tarafından sık sık taciz ediliyordu. Ancak pes etmedi, Pahang'daki kardeşi ile birlikte Malaka'yı Portekizlilerden kurtarmak için çalıştı. Ancak Portekizliler, Malaka'yı korumak için Afamosa olarak bilinen güçlü bir kale inşa etmişlerdi. Aynı dönemde, Cohor Sultanlığı'na meydan okuyan başka rakip ortaya çıktı. O bölgede Açe Sultanlığı güçlenmeye başladı. Açe Sultanlığı, ticaret nedeniyle Cohor Sultanlığı ile doğrudan rekabet halindeydi. Malaka Hıristiyan Portekizlilerin eline geçince bölgedeki Müslüman tüccarlar Cohor veya Malaka yerine Açe'ye uğramaya karar verdi. Böylece, Açe Sultanlığı güçlendi ve Cohor'a saldırma fırsatını yakaladı. Bu sıralarda Cohor Portekizlilerin de sık sık saldırlarına maruz kalıyordu.[55]

Bütün bu saldırıların merkezinde deniz ticareti ve ticaret için merkezi rol oynama özelliği yer almaktaydı. Bu durum Singapur tarihi açısından da büyük önem taşımaktaydı. Cohor Sultanlığı perspektifinden bakıldığında, Singapur Portekiz ve Açe saldırılarına çok açık ve savunmasızdı, bu nedenle Singapur'un, kuracakları yeni Sultanlığın başkenti olması için yeteri kadar güvenli olmadığını düşündüler. Onlar için Singapur sadece tüccarlar için bir limandı, ancak herhangi bir ekonomik faydası veya potansiyeli yoktu. Kısacası, 15. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasında Singapur'un Cohor Sultanlığı için stratejik veya coğrafi bir önemi yoktu.[56]

Singapur sadece tüccarlar için bir liman olmasına rağmen, Singapur limanı uluslararası nakliye için faalliğini sürdürdü. Singapur'da Çinli, Portekizli ve Hollandalı tüccarlar vardı. Aynı zamanda, Singapur'da vergileri toplamak limanı kontrol etmek ve Singapur'daki yabancı tüccarların ihtiyaçlarını gidermek için çalışan bir liman müdürü de vardı. Bununla birlikte, coğrafi konumu nedeniyle, Singapur sık sık iki rakip arasındaki bölgesel savaşların arenası haline geldi. 1577'de Açe Sultanlığı, Singapur *Changi* sahili yakınlarında Portekizlilerle deniz savaşı yaptı. 1613'te Hollanda ve 1577'de Açe sultanlığı, *Changi* sahili yakınlarında Portekizlilerle deniz savaşı yaptı. 1613'te Hollanda ve Cohor sultanlığı, ortak düşmanı Portekiz nedeniyle yakınlaştılar. Hollandalılar ve Portekizliler, Singapur Boğazı'nda savaştılar. Hollandalıların Singapur dâhil Güneydoğu Asya'ya gelmesinin amacı Portekizliler gibi deniz ipek yolu/baharat yolu üzerinde tekel sahibi olmaktı. Kısacası Singapur, küreselleşmiş ticaret ve nakliye

[55] Muzaffar Husain Syed, *Concise History of Islam,* VIJ Books India Pvt Ltd, New Delhi 2011, s. 310.
[56] Kwa Chong Guan, "Singapura as a Central Place in Malay History and Identity", *Singapore from Temasek to the 21st century : Reinventing the Global City,* ed. Karl Hack v.dğr., NUS Press, Singapore 2010, s. 148-150.

ağları için önemli bir limandı.[57] Bu ticari önemi Singapur'un geleceğinde de belirleyici olacaktır.

Portekizliler ve Hollandalılar, Hindistan ve Güneydoğu Asya'da baharat ticareti yolunda tekel sahibi olmak için mücadele verirken, İngilizler ise tarafsız siyasi politikayı benimsemiş, Hollandalılar ve Portekizliler arasındaki mücadelelere karışmamaya karar vermişlerdir. Aynı zamanda İngilizler, Endonezya'daki çeşitli eyaletlerdeki sultanlarla Hollandalılara karşı savaşmak için herhangi bir siyasi taahhütte bulunmaktan kaçınmışlardı. Ancak İngilizler, Hindistan'ın yanı sıra Güneydoğu Asya'da da büyük fabrikalar kurmak için bu fırsatı değerlendirmeye başladı. İngilizlerin Güneydoğu Asya'daki saldırıları ilk olarak 1602'de Endonezya'nın Bentem (Banten) eyaletindeki fabrikasını kurmasıyla başladı. Bunu takiben İngilizler, 1613'te Makasar'da ve 1615'te Cambi (Jambi) eyaletinde olduğu gibi Endonezya'nın diğer eyaletlerinde başka fabrikalar açmaya başladı. Aynı dönemde İngilizler, 1615'te Pattani ve Ayuthia gibi Tayland eyaletlerinde de fabrikalarını açtılar. Endonezya'daki İngiliz fabrikaları İngiltere'ye baharat ve biber ihraç etmede önemli rol oynuyordu, Tayland'daki İngiliz fabrikaları da Tayland'dan İngiltere'ye tekstil ürünleri ihraç ederek İngiltere'deki tekstil ihtiyacını temin ediyordu.[58]

1.3.4. 1819 - 1867 Yılları Arasında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi-Himayesindeki Singapur

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ilk olarak 31 Aralık 1600'de kurulmuştu. Şirketin ana hedefi, Hindistan ve Asya'daki baharat ticaretinde hem İspanya hem de Portekiz tekeline son vermekti. Ana amaç ticaret olsa da, İngilizler'in ticaret yaptıkları eyalet veya ülke üzerinde bir kontrol sağlamak da önemli bir hedefti. Başka bir deyişle, ticaret yoluyla, şirket diğer ülkeleri sömürgeleştirecek ve İngiliz İmparatorluğu'nu temsil edecekti.[59] İngiliz Doğu Hindistan Şirketi hedefe ulaşmak için ilk olarak 1685'te Endonezya'nın Batı Kıyısındaki Sumatra adasındaki Bengkulu'da İngiliz -kara biber ve baharat ticaretini korumak için daimi garnizon kurdu. Bununla birlikte, 18. yüzyılda İngilizlerin Çin ile ticareti arttığı için İngilizler Güneydoğu Asya yakınlarında başka üs

[57] Abshire, *The History of Singapore,* s. 26-35.

[58] D. K. Bassett, "Early English Trade and Settlement in Asia, 1602-1690", *South East Asia, Colonial History: Imperialism before 1800*, ed. Paul H. Kratoska, Routledge, London 2001, s. 360- 364. İngiliz ile Hollanda arasındaki ticari rekabet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Douglas A. Irwin, "Mercantilism as Strategic Trade Policy: The Angio-Dutch Rivalry for the East India Trade", *Journal of Political Economy*, XCIX/6, s. 1296-1314.

[59] Azmi Özcan, "İngiliz Doğu Hindistan Şirketi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXII (2000), s. 294.

bulmak zorundaydı. Bu nedenle İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Penang adasını 1786'da ve ardından 1819'da Singapur'u kolonileştirdi. Singapur ve Penang, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi aracılığıyla İngiliz Kolonisinin bir parçası oldu.[60]

İngilizlerin perspektifinden, Singapur, bir İngiliz Doğu Hindistan Şirketi üssünü kurmak için önemli bir yerdi. Bunun nedeni, stratejik konumu nedeniyle Singapur'un güvenli bir liman sağlayabilmesiydi. Aynı zamanda Singapur'dan Güneydoğu Asya bölgesindeki Tayland, Çin, Hindistan, Sumatra, Cava ve diğer tüm adalarla bağlantı kurmak kolaydı. Dahası, İngiltere'nin Singapur'da üssü olan Çin ile kazançlı bir ticareti olduğundan, bu ticareti sürdürmesi güvenliği açısından önemliydi. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi için Çin ile ticaret devamlılığı önemliydi çünkü şirketin Çin çay ticareti üzerinde tekeli vardı ve ana kârı bu ticarete bağlıydı. Dahası, Singapur'da bir üsse sahip olmak, Güneydoğu Asya ticaretindeki Hollanda tekelini sona erdirebilir ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Çin ve Japonya gibi Asya'nın geri kalanına ticari yönden genişleme sağlayabilirdi.[61]

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Singapur'da üssünü kurmaya karar verdikten sonra, şirketi temsil etmek üzere atanan Sir Thomas Stamford Raffles[62] Singapur'a gitmeye karar verdi. Singapur, o zamanlar Cohor Sultanlığı'nın yönetimi altındaydı. Bu nedenle, Singapur'a vardıklarında, Sir Thomas Stamford Raffles, Singapur Şefi Dato' Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman (Maharaja Abdul Rahman) ile bir araya geldi. Bir Dostluk ve İttifak antlaşması imzaladılar. Antlaşma 5 maddeden oluşuyordu. İlk maddede, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin fabrikalarını Dato 'Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman'ın kontrolü altındaki herhangi bir yere inşa edebileceği belirtilmektedir. İkinci maddede, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Dato 'Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman'ı her zaman koruyacağı belirtilmiştir. Üçüncü maddede, Dato' Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman'ın, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin bir fabrika inşa etmesine izin vermesi halinde, şirket tarafından kendisine yıllık 3000

[60] Anne Lindsey Reber, *The Private Trade of the British in West Sumatra 1735-1770* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The University of Hull, United Kingdom 1977, s. 4-6.

[61] Wong Lin Ken,"The Trade of Singapore, 1819-69", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, XXXIII/4 (192) (1960), s. 25-26.

[62] Sir Thomas Stamford Raffles 5 Temmuz 1781'de Jamaika, Port Morani limanında doğdu. Batı Hint Adaları Ticaretinin en yaşlı kaptanı Benjamin Raffles'ın oğluydu. Sir Thomas Stanford Raffles daha sonra Herefordshire'daki Faton Bishop'ta vaftiz edildi. çok erken yaşlarda iş hayatına atıldı. İngilizcenin yanı sıra, Fransızca bilmektedir. Bkz. Lady Sophia Raffles, *Memoir of the life and public services of Sir Thomas Stamford Raffles, particularly in the government of Java, 1811-1816, and of Bencoolen and its dependencies, 1817-1824 : With Details of the Commerce and Resources of the Eastern Archipelago and selections from His Correspondence,* John Murray, London 1830, s. 1-4. Ayrıca bkz. "Sir Stamford Raffles", *Singapore Chronicle and Commercial Register*, 4 January 1827, s. 2

İspanyol doları verileceği belirtilmiştir. Dördüncü maddede, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Dato' Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman'ı koruduğu -sürece, her zaman İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ne sadık kalacağı belirtilmiştir. Son maddede, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin ordularının Singapur'a yerleştirilmesine ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin bayrağının dalgalanmasına izin verildiği belirtilmiştir. Bu anlaşma 30 Ocak 1819'da Thomas Stamford Raffles tarafından İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ve Dato' Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman'ın mührü ile imzalandı.[63]

Bunun yanı sıra, Sir Thomas Stamford Raffles ile Cohor Sultanı Hüseyin Muazzam Şah (Hussein Muazzam Shah) (1819-1824) ve Singapur Şefi Dato Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman arasında başka bir Dostluk ve İttifak antlaşması da imzalanmıştır. Bu antlaşma 9 maddeden oluşmaktadır. Antlaşmada, sultanın arazileri üzerine inşa edilecek fabrikayı korumayı kabul etmesi halinde, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Sultan'a yılda 5000 İspanyol Doları ödeyeceği gibi çeşitli koşullar üzerinde anlaştılar. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi de Sultan'ın iç politikasına, özellikle de yönetimi altındaki devletlere asla müdahale etmeyecekti. Sultan Hüseyin Muazzam Şah ve Singapur Şefi Dato 'Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman da, kendilerinin, mirasçılarının ve haleflerinin, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından destek ve koruma sağlandığı sürece İngiliz İmparatorluğu dışındaki diğer ülkelerle hiçbir anlaşma imzalamayacaklarına söz verdiler. Ayrıca, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin koruması altında bulunan herkes, İngiliz İmparatorluğu'na tâbi oldu. Singapur ise, derhal İngiliz İmparatorluğunun koruması ve himayesi altına alınacaktı. Bu antlaşma, 6 Şubat 1819'da üç mühürle birlikte imzalandı: İlki Doğu Hindistan Şirketi'nin mührü, ikincisi Temenggong'un mührü ve sonuncusu ise Thomas Stamford Raffles'ın imzasıydı.[64] Bu anlaşma ile Singapur, İngiliz kolonisinin bir parçası oldu.

1.3.4.1. İngiliz Hukukunun Singapur'da Uygulanması

Singapur, İngiliz Kolonisinin bir parçası olduğu için, Sir Stamford Raffles yeni yasalar ve düzenlemeler getirdi. Yasalar ilk olarak 1 Ocak 1823'te yürürlüğe girdi. Yasanın amacı, hukukun üstünde kimsenin olmamasını sağlamaktı. Uygulanan yasa İngiliz hukuku ilkesine dayanıyordu. Cinayet ve korsanlık gibi suçların cezası idamdı. Ayaklanma ve usulsüzlük gibi diğer suçlar, koşullara göre ağır işçilik veya sürgünle

[63] Buckley, *An Anecdotal History in Singapore,with Portraits and Illustrations,* I, s. 36.
[64] Buckley, *An Anecdotal History in Singapore,with Portraits and Illustrations,* I, s. 38-42.

cezalandırılacaktı.[65] Diğer düzenlemeler arasında oyun evi ve kumarın yasaklanması da bulunmaktaydı. Kumarın halkın ahlakı ve mutluluğu için son derece yıkıcı olması sebebiyle hükümet buna asla müsamaha göstermemeliydi. Ceza, oynayanların malının belirli bir miktarına veya tamamına el konulmasını ve fiziksel cezayla Singapur'dan sürgün edilmesini kapsıyordu. Aynı zamanda kumar oynanan ev veya bina gibi yerler de müsadere edilecekti.[66]

Bu yasalar çerçevesinde Singapur'daki kölelik sistemi ve köle ticareti 26 Şubat 1819'da Sir Stamford Raffles tarafından tamamen kaldırıldı. O günden itibaren tüm köleler özgürlüklerini ilan ettiler. Yönetmelikte aynı zamanda hiç kimsenin ticaret amacıyla köle ithal etmesine izin verilmediği de belirtilmişti. Bu yasa, Sultan ve Temenggong tarafından da desteklenmekteydi. Ayrıca, 12 ay boyunca Singapur'da yaşayan herkes sabit oturma izni alabiliyordu ve Singapur'daki İngiliz İdaresi tarafından korunuyordu.[67]

1.3.4.2. Singapur'da İngiliz Eğitim Sisteminin Gelişimi

Eğitim yoluyla, Güneydoğu Asya ile Batı dünyası arasındaki bağları güçlendirebileceğini düşünen Sir Stamford Raffles'ın kolej kurmak ve Singapur'da Batı eğitim sistemini yaymak konusunda kararlıydı. Batı ekonomisi, bilimi ve teknolojisi üzerine modern bir eğitim sistemi getirerek Singapur'u Güneydoğu Asya'daki kültürel rönesansın merkezi yapmak istedi. Sir Stamford Raffles'ın bakış açısından, Batı eğitim sistemini tanıtmak önemliydi çünkü Singapur'daki İngiliz İmparatorluğu'nun amacı sömürgeleştirme değil, sadece ticareti güven altına almaktı. Bu nedenle, Singapur'da batı eğitim sisteminin başlatılması ve yayılmasıyla, Singapur'daki İngiliz Hükümeti ticarete devam edebilirdi.[68]

Sir Stamford Raffles'ın eğitim projesiyle ulaşmak istediği birkaç hedef daha vardı. Birincisi, Batı eğitim sistemini tanıtarak, Malay kökenli aristokrasinin çocukları ve Çinli girişimciler arasından seçkinler yetiştirilebilirdi. İkinci olarak, okullar, Güneydoğu Asya'da denizcilikte çalışan Avrupalılar için bir eğitim alanı olması için ana dillere önem verilecekti. Üçüncüsü, Kolej'in amacı, yasalar dâhil olmak üzere

[65] Raffles, *Singapore Local Laws and Institutions,* s. 47-51.
[66] Raffles, *Singapore Local Laws and Institutions,1823*, s. 11.
[67] Raffles, "A Regulation for the Prevention of the Slave Trade in Singapore ", s. 545-546.
[68] Peter Wicks, "Education, British Colonialism, and a Plural Society in West Malaysia: The Development of Education in the British Settlements along the Straits of Malacca, 1786-1874", *History of Education Quarterly, XX*/2 (1980), s. 173-174.

Singapur'un tertipli olmayan edebiyatı ve geleneklerini toplamaktı. Bunları topladıktan sonra yayınlayıp halka dağıtabilirlerdi. Sir Stamford Raffles kurumun üç ana bölümden oluşmasını planladı: birincisi tüm ilgili bilim adamlarına açık olan bir bilimsel bölüm, ikinci olarak Çinli öğrenciler için edebi ve ahlaki bölüm, üçüncü olarak Malay öğrenciler için edebiyat ve ahlaki bölümdü. Kurum her ırktan ve inançtan öğrencilere açık ve ücretsiz olacaktı. Bu hedeflere ulaşmak için, kolejdeki öğrencilere ders vermek üzere Avrupalı ve Asyalı profesörler işe alındı. Aynı zamanda planlanan Batı eğitim sistemi laik olacak, böylece öğrencilerin Hıristiyan ibadetine katılma zorunluluğu olmayacak ve müfredat geniş bir şekilde tasarlanacak, hoşgörülü bir şekilde uygulanacak ve aile şefkati aşılanacaktı.[69]

Kolejin yapılması için ilk Mütevelli Heyeti toplantısı yapıldı. Mütevelli ile yapılan toplantıdan Sir Stamford Raffles 2000 dolar bağışta bulunurken, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 4000, Cohor Sultanı 1000 ve Temenggong da 1000 dolar bağışladı. Toplantıdaki diğer üyeler de kolej binasının inşası için bağış yaptılar. Üniversite binasını inşa etmenin maliyetinin 15.000 dolar civarında olduğu tahmin ediliyordu. Sir Stamford Raffles kurumu inşa ederken birçok engelle karşılaşmıştı. Bunların başında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin daha sonraki süreçte ona destek vermemesi geliyordu. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Yönetim Heyeti, böyle bir kurumun büyük miktarda fona ihtiyacı olacağı için bu tür bir kuruma sıcak bakmıyordu. Bu süreçte gerekli olduğunu da düşünmüyorlardı. Bunun nedeni, Singapur halkının Batı eğitim sistemine hazır olmaması ve onlar için yabancı olmasıydı. Bu nedenle çocuklarını kuruma kaydettirmekle ilgilenmediler. Daha yüksek kurumlara odaklanmak yerine, ilköğretim eğitimine, özellikle yerel halk için İngilizce okuma, yazma ve aritmetik üzerine odaklanmak daha iyiydi. Bu hem yerel halkın hem de Singapur'daki İngiliz Hükümetin yararına olacaktı. Okulun binası 1823'e kadar tamamlanamamıştı. Bina tamamlanamadığı için hırsızlar için uygun bir sığınak haline gelmişti.[70]

Sir Stamford Raffles'ın ilk planı bütün eğitimi kapsayan bir kurum kurmak olsa da, bu plan, Singapur'daki yerel halk için gerekli tüm eğitim materyallerinin sağlanacağı bir ilkokul olarak değiştirildi.[71] Kurum binası birkaç yıllığına terk edildiği için bir miktar yenileme yapılması gerekiyordu ve Ekim 1837'ye kadar yenileme neredeyse tamamlanmıştı ve ardından Sir Stamford Raffles tarafından planlanan okul 1834'te

[69] Wicks, "Education, British Colonialism, and a Plural Society in West Malaysia", s. 175
[70] Buckley, *An Anecdotal History in Singapore,with Portraits and Illustrations,*I, s. 123-127.
[71] "Singapore Institution", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 26 May 1836, s. 3.

derslere başladı.[72] Bu kurum, *Singapore Institution Free School*, yani Singapur Ücretsiz Okulu olarak başladı, ancak bugün Raffles Enstitüsü olarak bilinmektedir.

1.3.4.3. Singapur'a Toplu Göç

İngiliz idaresi altında Singapur iyi çalışan ve kârlı ticaret sağlayan bir liman haline gelmişti. Bunun nedeni, Sir Stamford Raffles'ın Singapur'u herkesin iş ve ticaret yapabileceği serbest bir liman haline getirmesiydi. Ayrıca, 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması Singapur'daki ticaret hacmini eskisinden daha fazla artırmıştı. Serbest liman statüsü, ticarette hükümet müdahalesinin olmaması, tüccarlar ve gemilerin milliyetleri arasında ayrım yapılmaması tüccarları cezbetti ve böylece Singapur limanı gelişti ve başarılı oldu.[73]

Malay Takımadaları dışındaki dünyanın her yerinden tüccarlar Singapur'a geliyordu. Bazıları da Singapur'a göç etmiş ve oraya yerleşmişti. Bu politika sayesinde, Singapur limanı müreffeh hale geldi. Göç nedeniyle Singapur nüfusu ciddi bir şekilde artışa geçti. Sir Stamford Raffles'a göre, yeni İngiliz kolonisi Singapur, kısa sürede en hızlı şekilde gelişmişti. Singapur'un nüfusu 5000'i aşmıştı ve nüfusun yarısı Çinli idi. Bu sayı Kasım 1822'ye kadar 10.000-12.000 arası artmaya devam etti. Çoğunlukla Çin'in güney kesimlerinden gelen Çinli tüccarlar Singapur'a göç ediyordu. Singapur'a varmadan Malaka, Bruney ve Manila gibi başka yerlere de seyahat ediyorlardı. Son olarak, Singapur'un işleri için daha güvenli ve daha kârlı olduğunu gördüler. Şubat 1821'de Çin'in Fujian eyaleti Xiamen / Amoy'dan gelen ilk hurda gemisi Singapur'a ulaştı. Hindistan'dan Singapur'a göç eden başka tüccarlar da vardı. Bu Hintli tüccarlar güney Hindistan'dan geliyordu ve bunlar çoğunlukla Güney Hindistan'dan Çuliah'lar ve Tamillerdi. Aynı zamanda Kuzey Hindistan'dan gelen Bengaliler ve Pathanlar da Singapur'a göç etmek için Güney Hindistan'la birleştiler.[74]

Bu toplu göç nedeniyle ırklararası evlilikler de meydana geldi. Bu, Singapur'da yeni bir etnik kimliğe yol açtı. Bu yeni kimlik *Peranakan* etnik kimliği olarak biliniyordu. *Peranakan* terimi tarihsel olarak Malayca ve Endonezya dilinde *anak/çocuk* kelimesinden türemiştir ve genellikle Malaylı ve Malay olmayan bir kişinin doğmuş

[72]C. Bazell, "Education in Singapore", *One Hundred Years of Singapore*, ed. Walter Makepeace v.dğr., John Murray Albemarle Street W., London 1921, I, s. 431–432.
[73]Wong Lin. Ken, "Singapore: Its Growth as an Entrepot Port, 1819-1941", *Journal of Southeast Asian Studies*, IX/1 (1978), s. 56-58.
[74] Saw Swee Hock, "Population Trends in Singapore, 1819-1967", *Journal of Southeast Asian History*, X/1 (1969), s. 38-39.

çocuğuyla ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte, Singapur'da bu terim genellikle güney Çinli tüccarlar ve yerel Malay kadınların soyundan gelenler manasında kullanılıyordu. Bu ırklararası evlilik sayesinde, güney Çin gelenekleri ile Malay geleneklerinin birleşimi olan farklı bir kültür oluştu. *Peranakan* kimliği, Güneydoğu Asya'daki İngiliz sömürge döneminde, Çinlilerin İngiliz topraklarında zenginlik yaratabilmesi için Çinlilerin bu bölgelere göç etmesini teşvik etmesiyle gelişti. 19. yüzyıl öncesinde, Güneydoğu Asya'ya göç eden Çinli göçmenler, sadece erkeklerden oluşuyordu. Bu Çinli erkek tüccarlar Malaylı kadınlarla evlendiler ve daha sonra belirli bir süre Malay kültürünü benimsemek zorunda kaldı.[75]Çinli göçmenler afyon ticareti ve tüketiminde önemli rol oynuyordu. Afyon çiftlikleri çoğunlukla onların kontrolü altındaydı. Odak noktaları afyon olmasına rağmen, biber de yetiştiriyorlardı.[76]

Singapur'daki Hintlilerin yerleşimi ise, Sir Stamford Raffles'ın yanında asistanlardan ve hizmetçilerden oluşan 120 Hintli sipahi ve gemiciyi getirmesiyle başladı. Singapur'un ücretsiz liman olması, Sir Stamford Raffles'ın liberal politikaları ve Singapur'da mevcut olan iş fırsatı, Hintlileri Singapur'a göç etmeye teşvik etti. Böylece 1871'de Singapur'daki Hintli nüfus sayısı 11.501'e ulaştı. Singapur'a yerleşen Hintliler çeşitli işler yaptılar. Tarım işçisi, kanalizasyon ve yol yapımcısı, işaretçi, köprü kurucu, hatta yılan ve kaplan öldürücüsü olarak çalışanlar vardı. Singapur'daki İngiliz hükümetinde askerler de dâhil olmak üzere hemşireler ve itfaiyeciler gibi devlet sektöründe çalışan Hintliler de vardı.[77]

Bu dönemde, Singapur'un serbest limanına önemli sayıda Arap göçü de oldu. Bu Araplar Yemen asıllı olup, Hadramut bölgesinden geliyorlardı. Singapur'a göç eden Arapların tam sayısı bilinmemekle birlikte, mevcut kayıtlara göre, 1839 Ocak ayında adada 20.243 toplam nüfusta sadece 28 Arap vardı. Van den Berg'e göre 1884'te Singapur'da 835 Arap mevcuttu. Bu Arap nüfusu *Middle Road* yolu çevresinde yaşıyordu. Singapur'daki Araplar iki gruptan oluşuyordu. Birinci grup Seyyid Aleviyye (Syed Alawiyya), ikincisi ise Seyyid (Syed) grubu. Seyyid grubu, Hz. Muhammed'in soyundan olduklarını iddia ettikleri için kimliklerini ve aile soyağacını korumaya çalışan birbirine sıkı sıkıya bağlı bir topluluktu. Seyyid grubunda El-Cüneyd (Al-

[75] Patricia Ann Hardwick, "Neither Fish nor Fowl" :Constructing Peranakan Identity in Colonial and Post- Colonial Singapore," *Folklore of East Asia,Folklore Forum,* XXXVIII/1 (2008), s. 36-42.

[76]Carl A.Trocki, "The Rise of Singapore's Great Opium Syndicate, 1840-86", *Journal of Southeast Asian Studies,* XVIII/1 (1987), s.62-64.

[77] Kernial Singh Sandhu,"Some Aspects of Indian Settlement in Singapore, 1819-1969", *Journal of Southeast Asian History*, X/2, (1969), s. 193-195.

Juneid), Al-Kaff[78]ve Alsagoff[79] gibi soyadlarıyla kolayca tanımlanabilen birkaç önde gelen Arap ailesi vardı.

Arap tüccarların çoğu perakendecilik ve toptancılığa odaklanmıştı. Ayrıca tekstil dükkânlarının yanı sıra dini eşyaların satıldığı mağazalar da vardı. Arap toptancılarının çoğu *Arab Street* denilen Arap Caddesi çevresinde faaliyet gösteriyordu. Arap tüccarları diğer Arap perakendecilere bal, hurma, köpekbalığı yüzgeçleri, sago ve hindistancevizi gibi gıda maddelerini toptan sağlıyordu. Singapur'daki Arap topluluğu, Malezyalılar ve İngilizlerin gözünde olumlu bir imaj bıraktıkları için Singapur'daki diğer göçmenlerden daha büyük bir ayrıcalığa sahiplerdi.[80]

Singapur'daki Araplar, ticaret yoluyla zenginleşmişti. Servetleri ile Singapur'daki Müslümanların eğitiminin gelişmesine katkıda bulunuyorlardı. Camiler ve dini okullar inşa etmişler, hastane ve kilise inşası için de bağışta bulunmuşlardı. Arap tüccarların çoğu Hz. Muhammed'in torunları olduğu için Malaylılar onlara büyük saygı göstermekteydiler ve her zaman onlardan İslam'ı öğrenme konusunda istekliydiler.

1.3.4.4. 1819-1867 Singapur'un Sosyal Sorunları

Kitlesel göç nedeniyle, Singapur'daki suç oranı, Singapur'un İngiliz Yönetimi altında olduğu ilk yıllarda yüksekti. Göçmenler, Singapur'da kalma veya Singapur'da yeni bir hayat kurma niyeti olmadan sadece iş amacıyla Singapur'a geliyorlardı. Genç ve bekâr erkek göçmenlerin Singapur'da bir aile kurma niyeti yoktu, bu nedenle aile birimlerine dayalı istikrarlı bir toplum geliştirmek imkânsızdı. Bu yüzden Singapur, uyuşturucu ve yasadışı faaliyetlerle tanınan bir yer haline gelmişti.[81]

Singapur'da gangsterler tarafından yapılan hırsızlıklar o dönemde yaygınlaşmıştı. Şiddet, Singapur'un her yerinde, hatta Singapur şehir merkezinde bile vardı. Gangsterler evlere giriyor ve bazen döviz bürolarını yağmalıyorlardı. Bu gangsterler, Çin'in gizli cemiyetleriyle bağlantılıydı. Soygunlar neredeyse her gece oluyordu. Çinli gangsterler, çete üyelerini kurtarmak için polis memurlarına bile

[78] Al-Kaff –ailesi Singapur'da en büyük mülk sahibidir. Seyyid Şeyh Bin Abdurrahman Al-Kaff (Syed Sheikh Bin Abdurrahman Al-Kaff) tarafından bu ticaret başlamıştı. Bkz. Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* s. 710- 712.

[79] Mohammad Redzuan Othman, "The Arabs Migration and Its Importance in the Historical Development of the Late Nineteenth and Early Twentieth Century Malaya," *15th Annual World History Association Conference* (Los Angeles, June 22-25 2006), s. 3-5, ss. 1-39, Los Angeles 2006.

[80]Yasser Mattar, "Arab Ethnic Enterprises in Colonial Singapore: Market Entry and Exit Mechanisms 1819-1965", *Asia Pacific Viewpoint,* XLV/ 2 (2004), s. 170-171.

[81] Abshire, *The History of Singapore*, s. 35.

saldırıyordu. Bütün olaylar, Çinli göçmenlerin Singapur'a vardıklarında karşılaştıkları yoksulluktandı. Zira Singapur'a sadece üzerlerindeki kıyafetlerle gelmişlerdi.[82]

Singapur anakarasında meydana gelen hırsızlık ve şiddetin yanı sıra, Singapur civarında korsanlık faaliyetleri de sık sık rapor ediliyordu. Singapur'da her ay rapor edilen en az iki korsan vakası vardı. Korsanlar gemilere saldırdıklarında kimse hayatta kalmıyordu, bu nedenle herhangi bir bilgi de alınamıyordu. Korsanların ana hedefi genellikle Singapur ve Vietnam arasında seyahat eden küçük ticaret tekneleriydi. Afyon, tekstil, hayvancılık ve tarım gibi çeşitli yükleri taşıyan tekneler denizde soyguna uğruyordu. Singapur, herhangi bir kısıtlama olmaksızın satın alınmaya hazır ateşli silahlar ve mühimmat barındırdığı için korsanlık için mükemmel bir üs haline gelmişti. Singapur, Güneydoğu Asya'da ateşli silahlar için önemli bir pazardı. Singapur'daki silah ticareti düzenlenmemişti ve bu silah ticareti de Singapur ekonomisine büyük katkı sağlıyordu. Singapur, ateşli silahları Avrupa'dan ithal ediyor ve Çin'e ihraç ediyordu. Çin'de sivil kargaşanın patlak vermesiyle birlikte ateşli silahlara karşı talep artmıştı. Bundan dolayı korsanlar, rahatlıkla ateşli silah satın alma fırsatı yakalamaktaydı. Ayrıca, Singapur'un serbest liman politikası nedeniyle korsanlar, Singapur'daki İngiliz Yetkililerinden pasaport ve diğer belgeleri kolayca alma imkânına da sahiplerdi. Bunları elde ettikten sonra Singapur'u ziyaret ederken dürüst tüccarlar gibi davranmaktaydılar. Yine bu serbest liman politikasına göre korsanlar, Singapur'daki İngiliz Yetkilileri tarafından malların kaynağı ile ilgili hiçbir soru sorulmaksızın ganimetlerini elden çıkarabilirlerdi.[83]

Dato 'Temenggong Seri Maharaca Abdurrahman'ın oğlu Singapur Şefi Temenggong İbrahim korsan faaliyetlerinden kazanç sağladığı için çoğunlukla Malaylı olan korsanları destekliyordu. Temenggong İbrahim'e göre, deniz kendi bölgesinin bir parçası olduğu için denizden maddi fayda sağlama hakkına sahipti. Kayıtlar, Malaylı korsanların İngiliz Doğu Hindistan Şirketi gemisine büyük çaplı korsan saldırıları düzenlediğini göstermektedir.[84] Bu nedenlerden dolayı Singapur, en çok kanunları çiğneyen ve en kötü şöhrete sahip liman olarak biliniyordu.[85] Singapur sularındaki ve Malaka Boğazı'ndaki korsan sorununu durdurmak için, Singapur'daki İngiliz yöneticileri, Hindistan eyaleti Kalküta'daki İngiliz yöneticileriyle ile temasa geçti ve

[82] C. M. Turnbull, "Internal Security in the Straits Settlements, 1826-1867", *Journal of Southeast Asian Studies*, I/1 (1970), s. 37-38.
[83] Stefan Eklöf Amirell, *Pirates of Empire:Colonisation and Maritime Violence in Southeast Asia,*University Printing House, Cambridge 2019, s. 116-117.
[84] Abshire, *The History of Singapore*, s. 51.
[85] Turnbull, "Internal Security in the Straits Settlements, 1826-1867", s. 41.

onlardan yardım istedi. Singapurlu tüccarlar da korsan saldırılarından korunmak için bir kraliyet donanmasının Singapur'a gönderilmesi için Hindistan genel valisine dilekçe gönderdiler. Kalküta'daki İngiliz Hükümeti bu konuyla ilgilenmiyor gibiydi ve korsanlık sorununu ortadan kaldırmak için Singapur'a hiçbir yardım göndermiyordu.[86]

Şunu da belirtmek gerekir ki, Singapur'un İngiliz kolonisi yönetiminde olduğu dönemde karşılaştığı tüm zorluklara rağmen, Singapur ticaret ve iş dünyası gibi birçok alanda başarılı sayılırdı. Singapur limanı işte bu dönemde gelişmiş ve zenginleşmişti. Böylece, Asya, Avrupa, Orta Doğu ve ABD'nin her yerinden tüccarlar Singapur'a gelmiş ve bu sayede buranın nüfusu da artmıştı.

1.3.5. İngiliz İmparatoluğu'nun Singapur Kraliyet Kolonisi-(1867-1942)

Daha önce de belirtildiği gibi, Singapur 1819'dan beri İngilizler tarafından yönetiliyor olsa da, doğrudan İngiliz Sömürgesinde değil, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin himayesi altında yönetiliyordu. Merkezi Kalküta, Hindistan'da bulunan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi idaresi Singapur'u etkili bir şekilde yönetmede başarısız olmuştu. Singapur'daki tüccarlar, korsanlık sorununun çözülmemesi, yabancı hükümlülerin Singapur'a gelmesinden dolayı Singapur sosyal düzeni üzerinde olumsuz etkiler yaratması ve yavaş işleyen yargı reformları gibi problemlerle ilgili İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yönetimine çok sayıda şikâyette bulunmuşlardı. Kısacası, tüccarlar İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin kötü yönetiminden memnun değildi. Reformun gerçekleşmesi için Singapur'daki tüccarlar, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yönetimine karşı şikâyetlerini dile getirmek için halka açık toplantılar düzenlediler ve birkaç dilekçe hazırladılar. Avrupalı tüccarlar, Singapur'u doğrudan İngiliz egemenliği altına alma ve Singapur'u İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yönetiminden çıkarma talepli dilekçeye de desteklerini sundular.[87] Mart 1858'de Singapur İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yönetiminden ayrılmak için Parlamento'ya dilekçe verildi. 1 Nisan 1867'de, parlamentodaki uzun tartışmalardan sonra Singapur, Şirketin idaresinden çıkarılarak İngiliz Sömurgeler Bakanlığı vasıtasıyla doğrudan Londra'ya bağlandı. Bu da Singapur'un doğrudan İngiliz İmparatorluğu'nun kontrolü altında müstakil bir koloni olduğu anlamına geliyordu.[88]

---

[86] Amirell, *Pirates of Empire:Colonisation and Maritime Violence in Southeast Asia,* s. 115.
[87] Abshire, *The History of Singapore*, s. 58.
[88] Buckley, *An Anecdotal History in Singapore,* II, 754-780.

Sir Harry Ord[89] , yeni koloninin ilk valisi olarak atandı ve Singapur'daki tüccarlardan büyük destek aldı. Singapurlular, Sir Harry Ord'un Singapur'a fayda sağlayacağına ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Singapur'daki etkisini azaltacağına inanıyorlardı. Singapur'daki tüccarlar, bu hedefe ulaşmak için Sir Harry Ord ile birlikte çalışıyorlardı. Singapur, Londra'nın doğrudan kontrolü altına girdiğinde, Singapur'da yeni bir yönetimin uygulanması gerekiyordu. Bu süreçte, yeni Singapur yönetiminin düzenlenmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşıldı. Bu zorluklar çoğunlukla Singapur'a yeni bir dizi politika getirmek ve uygulamakla ilgiliydi. İngiliz Sömürge Dairesi yöneticileriyle çeşitli konularda birçok yanlış anlaşılmalar meydana geldi. Bunlar: Yeni bir Hükümet Konağı inşa etmek için Singapur'un mali denetimi, koloninin gelir beklentisi ile ilgili poliçe ve belediye hükümetinin düzenlemeleri ile ilgili konulardı. Bununla birlikte Singapur'un ilk Valisi olarak atanan Sir Harry Ord, Singapur topluluğuna hizmet etme konusunda çok istekliydi.[90] Bu dönemde karşılaştığı zorluklara rağmen, onun Singapur tarihine birçok katkısı olmuştur. Singapur'a en büyük katkılarından biri, Hükümet Konağı olarak bilinen Istana'nın temelini atmasıydı.[91]

Singapur, Britanya İmparatorluğu'nun kraliyet kolonisi olduktan sonra, İngiliz İmparatorluğu'nun ve Singapur'un ekonomik ilişkisinde çeşitli gelişmeler oldu. Bu gelişmeler, denizcilik teknolojisindeki ilerlemenin yanı sıra küresel jeopolitik durumlardaki değişimler vasıtasıyla da gerçekleşti. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması gibi küresel jeopolitik değişimler ve buharlı gemilerle yapılan kargo taşımacılığının icadı gibi nakliye teknolojisindeki gelişmeler, Singapur ekonomisine ve Britanya İmparatorluğu'na büyük fayda sağladı. Buharlı gemilerle kargo taşımacılığının icadı, malların kıtalardan diğer kıtalara daha hızlı gönderilmesini sağlıyordu. Buharlı kargo gemileri Singapur'dan, özellikle de Singapur Nehri'nden geçecekti. Singapur nehri, Britanya İmparatorluğu'nun denizcilik işletmeciliği endüstrisinin ana ekonomi kaynaklarından biri haline geldi. Bu nehir, Singapur'dan ithal ve ihraç edilecek ürün ve mallar için en önemli geçitti. Singapur'a giren mallar büyük miktarlarda geliyordu. Örneğin 50.000 ton "karışık eşya" nehirden ayda bir kez geçmişti. Hükümet arşivleri,

---

[89] Albay Harry St George Ord olarak bilinen Sir Harry Ord, Singapur'un ilk valisiydi. 1867-1873 yılları arasında 6 yıl boyunca Singapur Valisi olarak görev yaptı. Vali olarak atanmadan önce Afrika'nın Batı Kıyısı'ndan özel bir delegeydi. Bkz, Bernard Nun, " Some account of Our Governors of Singapore and Civil Service", *One Hundred Years of Singapore,*ed. Walter Makepeace F.J.I ve diğeri, I, Johnmurray Albemarle Street, London 1921, s. 94-95; Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* s. 47.

[90] John Legge, "The Colonial Office and Governor Ord." *Journal of Southeast Asian Studies,* XXIX/1 (1998), s. 1-2.

[91] "Once Upon a Glorious Time At The Istana", *The Straits Times*, 2 November 2017, s. 15.

Singapur nehrinde birkaç malın ticaretinin yapıldığını da belirtmiştir. Afyon, pirinç, çay, sago, kauçuk ve petrol gibi malların ticareti yapılıyordu. Ticareti yapılan malların ne olduğu uluslararası ve yerel arz talep piyasasına göre değişmekteydi. Her zaman yerine geçecek başka bir ürün sağlanabileceği için hiçbir zaman ürün tedariği konusunda sıkıntı yaşanmadı.[92] Kısacası, Singapur'un Britanya İmparatorluğu için önemli bir koloni haline gelmesiyle bu dönemde Singapur ekonomisi gelişti. Aynı şekilde Singapur, Britanya İmparatorluğu'nun ekonomisine de büyük katkıda bulunmuştur.

Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla küresel jeopolitik durumun değişmesi, Singapur'un ticaret merkezi ve uğrak liman olarak önemini artırmıştır. Bunun nedeni, Singapur'un doğrudan Avrupa ve Uzak Doğu'ya giden deniz yolu arasında olmasıdır. Singapur'dan gelen gemiler artık Süveyş Kanalı'ndan geçerek Avrupa ile Uzak Doğu arasındaki mesafeyi kısaltmayı başarmıştır. Dahası, buhar gücü ile denize açılmak, malların Avrupa ile Uzak Doğu arasında taşınması için harcanan zamanı azalttı. Liman olarak mükemmel bir altyapıya sahip olan Singapur ve yukarıda bahsedilen iki faktör ile birlikte, malların Avrupa ve Uzak Doğu'daki hareketi daha kolay, daha hızlı ve daha az maliyetli hale geldi. İngiltere, Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri, Singapur ticaretine önemli katkılarda bulundu. Almanya'daki ticari faaliyetin artması ve Almanya'daki sanayileşme, özellikle imalat merkezleri ile birlikte Singapur'da birçok Alman firması kurulmaya başladı. Aynı zamanda, Singapur limanını ziyaret eden Fransız gemilerinin sayısı öncesine göre yaklaşık üç kat arttı.[93] Bu dönemde Singapur, Londra ve New York ile birlikte uluslararası kauçuk endüstrisinin ana pazar oyuncularından biri haline geldi. Malezya ve Endonezya'dan gelen kauçuğun önce Singapur limanından geçip dünyanın diğer bölgelerine yeniden ihraç edilmesi Singapur'u bu ürünün ana pazar baş baylı oyuncusu yaptı.[94]

Singapur'da tarım ürünleri ve kauçuk ticaretinin yanı sıra afyon gibi uyuşturucu ürünlerinin de ticareti yapılıyordu. Afyon ticareti, diğer emtiaya kıyasla en yüksek miktarda kârı sağlamaktaydı. Afyon ticareti sayesinde, Singapur'daki İngiliz hükümeti

---

[92] Stephen Dobbs, "Tongkang, Twakow, and Lighterman: A People's History of the Singapore River", *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia,* Vol. IX/ 2, (1994), 271-274.

[93] George Bogaars, "The Effect of the Opening of the Suez Canal on the Trade and Development of Singapore", Journal *of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XXVIII/1 (169) (1955), s. 101-111. Süveyş Kanalı'nın uluslararası ticaret ve deniz taşımacılığına etkileri hakkında daha fazla bilgi için bkz, Max E. Fletcher, "The Suez Canal and World Shipping, 1869-1914", *The Journal of Economic History ,* XVIII/4 (1958), s. 556-573

[94] W. G.Huff, "The Development of the Rubber Market in Pre-World War II Singapore", *Journal of Southeast Asian Studies,* XXIV/ 2 (1993), s. 285- 286.

büyük gelir elde etmekteydi. Yalnızca afyon ticaretinden toplanan toplam gelir, ekonominin toplam yıllık gelirinin yüzde 40 ila yüzde 50'sini oluşturuyordu. Afyon ticareti, ekonomi için çok sayıda nakit akışı ve büyük sermaye havuzu yarattı. Arazi kirası ve ihracattan toplanan gelir kaynakları olmasına rağmen, kolonyal bütçenin büyük bir bölümünü afyon oluşturuyordu. Singapur'daki ağır sanayi işçilerinin yaşamı için bir gereklilik olarak görüldüğünden afyona talep arttı. Bunun nedeni afyonun çalışma performansını artıracak bir ilaç olarak görülmesiydi. Aynı zamanda ateşi düşürmek, bağırsakları durdurmak ve zihni rahatlatmak için ağrı kesici olarak da kullanılmaktaydı. Afyon tüketen her insan, bunun onları yalnızlıktan, umutsuzluktan, açlıktan ve yorgunluktan kurtardığını düşünüyordu. Afyon tüketimine, işçileri zorlu çalışma ortamına ve uzun çalışma saatlerine dayandırdığı için izin veriliyordu. İşçiler mahallelerine geri dönerken ve mola zamanlarında bir pipoyla afyon içiyorlardı ve sonra tekrar çalışmaya devam ediyorlardı. Buna rağmen sağlıklarını koruyabiliyorlardı. Ancak afyon kullanımı hiçbir hastalığa çare değildi. Ağrı ve rahatsızlığı geçici örten bir maskeydi. Uzun vadede daha ciddi sağlık sorunları yaratıyordu.[95]

1.3.5.1. 1867-1942 arasında Singapur'un Sosyal Sorunları

Bu dönemde Singapur'un karşı karşıya olduğu temel sosyal sorunlardan biri afyon gibi uyuşturucuların kötüye kullanılmasıydı. Tüketiciler afyon bağımlısıydı. Afyonun kötüye kullanılması ulusal bir sorun haline geldi. Bu sorunu 1890'larda çözmek için Singapur'da küçük bir misyoner gurup ve birkaç aydın Çinli tarafından afyon karşıtı hareket başlatıldı. Bu Çinli grup aktif olarak afyon karşıtı toplantılar düzenliyor ve afyon karşıtı makaleler yayınlıyordu. İlk başta halktan ağır eleştirilere maruz kalmasına ve olumlu bir sonuç alınamamasına rağmen, afyon karşıtı mesajlarını ve afyon tehlikesini halka yaymaya devam ettiler ve asla pes etmediler. –Daha sonra 1906'da Dr. Suat Chan Yin[96] afyon karşıtı hareket için yaptığı görüşmelerde olumlu sonuçlar elde etmeye başladı. Afyon tüketicileri için bir sığınma evi kurdu. Bu hareket

[95] Carl A. Trocki, "Opium and the Beginnings of Chinese Capitalism in Southeast Asia", *Journal of Southeast Asian Studies,* XXXIII/2 (2002), s. 297-299.

[96] Dr. Suat Chan Yin, 1877'de Çin'in Amoy şehrinde doğdu. İlk eğitimini Foshan Çin'deki Anglo-Chinese College'da aldı. Daha sonra 1898'de Singapur Polis Mahkemesine memur olarak atandı. Michigan Üniversitesi tıp bölümünde üniversite eğitimine devam etmek için görevinden istifa etti. Eğitimini tamamladıktan sonra 1904'te Singapur'a döndü ve Singapur'daki afyon rehabilitasyon evinde hekim oldu. Bkz. Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* s. 160. Afyon karşıtı hareket ve Çin Milliyetçiliği ile ilişki hakkında daha fazla bilgi için bkz, Toda Kenji, "Anti-Opium-Movement,-Chinese Nationalism and the Straits Chinese in the Early Twentieth Century", *Malaysian Journal of Chinese Studies*, I (2012), s. 91- 94.

aynı zamanda Çin Topluluğu tarafından da desteklendi. Bu sığınağı kurmak için önce Singapur'daki Çin Başkonsolosu Bay Suen Tze-ting'i ikna etti. Başkonsolos'un şahsi ödeneği ile 23 Mayıs 1906'da Çin Konsolosluğu'nda afyon sığınağı açıldı. Afyon sığınağı çok başarılı olduğu için, Oxley Rise'daki daha büyük bir binaya ve oradan da Tank Road'a taşınmak zorunda kaldılar. Ayda 600 dolara mal olan bu sığınağı korumak için önde gelen Çinliler de katkılarını sundular.[97]

O zamanlar yasal olan afyon tüketimi ve afyon çiftliği Singapur'da ikinci bir sosyal soruna yol açmıştı. Nedeni, afyon çiftçilerinin çoğunun Singapur'daki Çin gizli derneği ile doğrudan bağlantısının olmasıydı.[98] Çin gizli derneği ilk olarak 1850'de Singapur'da kuruldu ve amaçları Singapur'daki Çinli göçmenleri desteklemek, yardım etmek ve korumaktı. Bununla birlikte, Çin gizli toplulukları, amaçlarının kendi paralel hükümet biçimlerini oluşturmak ve Çin toplumuna karşı otoritelerini savunma amaçlı gözükseler de bir suç örgütü haline gelmişlerdi. Otoritelerini empoze etmek için her türlü güç ve saldırganlığı kullanmaya hazırlardı. Kendi siyasi, ekonomik ve sosyal gruplarının yanı sıra her grupta grubu yönetecek kendi liderleri vardı. Bu grupların üyeleri, ülkenin ve hükümetin yasalarına karşı çıkıyor ve yalnızca kendi gruplarının yasalarına ve düzenlemelerine uyuyordu. Çin gizli derneğinin gücü artıyordu ve Singapur'un her yerinde kaos yaratıyorlardı. Halkın parasını bu çete gasp ediyordu. Halk, diğer rakip çetelere karşı korunma karşılığında onlara para ödemek zorunda kalıyordu. 1824, 1846, 1851 ve 1854'te Singapur'daki rakip çeteler arasında ciddi çatışmalar yaşandı.[99]

İlk ciddi isyan 1846'da Çinli Hıristiyanlar, Çinli çeteler tarafından saldırıya uğradığında meydana geldi. Bu saldırı, Çinli Hıristiyanların Çinli çetelerin kontrolüne karşı çıkmasından kaynaklanıyordu. Karışıklık bir hafta sürdü. Bunu takiben, 1854'te Singapur'daki rakip çeteler arasında kanlı bir isyan ve saldırı patlak verdi. Tüm Singapur adası on gün boyunca büyük bir kaos içindeydi. Barışı ve güvenliği sağlamak için ordu sevk edildi ve Singapur'daki Avrupa toplumunun Özel Polisleri hükümet tarafından polise yardım etmeye çağrıldı.[100] Nihayet İngiliz devlet görevlilerinden Sir

---

[97] Cheng U. Wen, "Opium In the Straits Settlements, 1867-1910", *Journal of Southeast Asian History,* II/1, *The Chinese in Malaya* (Mar 1961), s. 56-57.

[98] Carl A. Trocki, "The Rise of Singapore's Great Opium Syndicate, 1840-86", *Journal of Southeast Asian Studies,* XVIII/1 (1987), s. 62.

[99] Leon Comber, "Chinese Secret Societies in Malaya; An Introduction", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, XXIX/ 1 (173) (1956), s. 149-150.

[100] Ng Siew Yoong,"The Chinese Protectorate in Singapore, 1877-1900", *Journal of Southeast Asian History,* II/1 (1961), s. 77-78.

Checil Clementi Smith [101] Singapur'da yasa ve düzeni sağlamak için Çin gizli topluluğuna karşı baskı politikası uygulamak zorunda kaldı.[102] Sömürge Dairesi'ne bir rapor yazdı ve kanun yürürlüğe girer girmez Singapur'daki on tehlikeli çetenin hepsinin mühürlerini, bayraklarını ve propaganda belgelerini vererek hükümete teslim olduklarını belirtti. Kısacası tüm çeteler bastırılmıştı.[103]

Singapur'daki üçüncü sosyal sorun, fahişelik için kadın ve kız çocuğu ticareti yapılmasıydı. Bu sosyal sorunun ana nedeni, Singapur'da meydana gelen cinsiyet dengesizliğiydi. Singapur'da çalışmaya gelen çoğu göçmen ağırlıklı olarak erkekti. Örneğin 1884'te Singapur'da 60.000 erkek ve 6.600 kadın göçmen vardı.[104] Aynı zamanda, Singapur serbest bir liman olduğu için, İngiltere, Almanya ve Japonya gibi farklı ülkelerden denizciler ve ticaret denizcileri de Singapur'daki fahişelere yüksek talepte bulunmaktaydı. Singapur'daki fuhuş endüstrisi, Singapur'a fahişe tedarik etmek için Çin ve Japonya gibi dünya çapındaki ülkelerle bağlantıları olan milyonlarca dolarlık bir endüstri haline gelmişti. Genelevler ayrıca Singapur'da gelişen bir sektör haline geldi. Sokaklarda Çin ve Japon genelevleri vardı ve onların kendilerine ait kırmızı ışıklı mahalleleri vardı.[105] Zayıf ekonomik faktörlerden dolayı kadınlar ve genç kızlar bu uluslararası ticaretin kurbanı oldular. Aile üyeleri tarafından ailelerini desteklemek için fahişe olmaya zorlanıyorlardı. Kadınların ebeveynlere karşı evlatlık görevi Asya kültürünün bir parçası olduğu için bu tür değerler ebeveynler tarafından istismar ediliyordu. Kadın ve genç kızlar tamamen anne babalarına boyun eğmek ve tahammül etmek zorunda kaldığından, erkeklerin cinsel isteklerini tatmin etmek için yurtdışında meslek ediniyorlardı.[106]

---

[101] Sir Clement Smith ya da tam adı Sir Cecil Clementi Smith 1840'ta Londra'da doğdu. Babası John Smith Hıristiyan bir din adamıydı. Sir Cecil Clementi ilk eğitimini St Paul okulunda aldı. Hong Kong'daki ilk öğrenci tercümanlardan biriydi ve çeşitli devlet dairelerinde çalıştı. Hong Kong'daki Koloni Haznedarlığından 1878'de Boğazlar Yerleşimi için Kolonyal Sekreterliğe terfi etti. 7 Şubat 1916'da öldü. Bkz. "Sir Clementi Smith Dead", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 9 February 1916, s. 6.

[102] Comber, "Chinese Secret Societies in Malaya; An Introduction", s. 150-153. Ayrıca bkz. "Farewell Public Banquet to H.E The Governor", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 24 August 1893*,* s. 2. Çin gizli toplulukları ile Çin Milliyetçiliği arasındaki ilişki hakkında daha fazla bilgi için bkz. Rupert Emerson, "The Chinese in Malaysia", *Pacific Affairs*, VII/3 (1934), s. 260-270.

[103] Siok Hwa Cheng, "Government legislation for Chinese Secret Societies in the late 19th Century", *Asian Studies*, X/2 (1972), s. 271.

[104] Abshire, *The History of Singapore*, s. 70.

[105] James Francis Warren, "Prostitution and the Politics of Venereal Disease: Singapore, 1870-98", *Journal of Southeast Asian Studies,* XXI/ 2, (1990), s. 361-362.

[106] Warren, "Prostitution and the Politics of Venereal Disease: Singapore, 1870-98", s. 360-361. Japonya'da Japon fuhuşu ve modernizasyonu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bill Mihalopoulos, "The Making of Prostitutes in Japan: The Karayuki-san", *Social Justice*, XXI/2 (56) (1994): 161-184.

Bu tür faaliyetler sonucunda cinsel yolla bulaşan hastalıklar Singapur'da yayılmaya başladı. Bununla birlikte, Singapur'daki İngiliz Hükümeti'nin fuhuşu tamamen yasaklaması ve genelevi yasadışı hale getirmesi imkansızdı. Bu nedenle, sorunu sınırlamak için Singapur'daki İngiliz Hükümeti yeni bir yasa koydu. 1870 Bulaşıcı Hastalıklar Yönetmeliği uyarınca, genelevler Singapur'da yasal bir genelev olarak faaliyet göstermek için ruhsat almak zorundaydı. Bu yasa ile, Çinli ve Japon fahişelerin özgürlüğünü ve refahını güvence altına aldığına, askerleri ve denizcileri kontrolsüz cinsel yolla bulaşan hastalıklardan koruduğuna inanılıyordu. Yeni yasa çıkarılırken, tüm milletlerden fahişeler tıbbi kontrole gitmek zorundaydı ve bunlar her hafta muayene ediliyorlardı. [107] Sonuç itibariyle hem siyasi hem ekonomik gelişmeleriyle hem de bahsi geçen sorunlarıyla Singapur 1942 yılına kadar İngiliz Kolonisi'nin bir parçası olmayı sürdürdü. Fakat bu dönemde 2. Dünya Savaşı patlamıştı ve bu savaş Singapur'a büyük zarar vermişti.

1.3.6. İkinci Dünya Savaşı ve Singapur Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

2. Dünya Savaşı, Asya'nın süper gücü olan Japonya ve Avrupa'nın bir süper gücü olan İngiltere arasındaki siyasi ilişkiyle birlikte patlak verdiğinde, Japonlar 1942'de Singapur'u işgal etti. Singapur dâhil Güneydoğu Asya'nın tamamını kapsayan Japon işgali siyasi ve ekonomik nedenlerden kaynaklanıyordu. Japonya, İngiliz kolonisinin bir parçası olan Singapur da dâhil olmak üzere Güneydoğu Asya'nın kaynaklarından ve pazarlarından daha büyük bir pay almaya çalıştı. [108] Dolayısıyla, Güneydoğu Asya'nın tamamı üzerinde kontrolü ele geçirmek için Japonya'nın planı Singapur'u kolonileştirmekti. Bunun nedeni, Singapur'un coğrafi konumunun Güneydoğu Asya bölgesinin merkezinde olması ve Singapur'un en önemli liman olmasıdır. Japonya, Panasyacılık fikrini yaymak için Büyük Doğu Asya Ortak Refah Alanı /*Greater East Asia Co-Prosperity Sphere*[109] olarak da bilinen proje sayesinde

[107] Warren, "Prostitution and the Politics of Venereal Disease: Singapore, 1870-98", s. 362-365.

[108] Paul H. Kratoska, *The Japanese Occupation of Malaya and Singapore, 1941-45: A Social and Economic History*, NUS Press, Singapore 2018, s. 23.

[109] *Greater East Asia Co-Prosperity Sphere* veya Büyük Doğu Asya Ortak Refah Alanı, Asya bölgesinde kültürel ve ekonomik birliği teşvik etmek için Japonya İmparatorluğu'nda geliştirilen bir fikirdir. Bu fikir aracılığıyla Japonya, Japonya İmparatorluğu'nun Asya ülkelerinde Batı sömürge yönetimini sona erdirmesi için hem siyasi hem de ekonomik açıdan Asya ülkeleri için kendi kendine yeten bir blok oluşturmayı umuyordu. Bkz. A. J.Grajdanzev,"Japan's Co-Prosperity Sphere", *Pacific Affairs,* XVI/ 3 (1943), s. 311-28.

Asya'daki Batı emperyalizmini sona erdirmeyi umuyordu.[110] 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden ve Japonya'nın yaklaşık üç buçuk yıl Singapur ve Malezya'ya hükmetmesinden sonra yenilmesiyle Japonlar Singapur ve Malezya'yı İngilizlere teslim ettiler.[111]

Japonlar 1945'te Singapur'u teslim ettikten sonra, Singapur tekrar İngiliz kolonisinin bir parçası oldu. Ancak bu kez Singapur, İngiliz Askeri Yönetimi olarak bilinen askeri bir yönetim altında yönetildi. İngiliz Askeri Yönetimi Singapur'u Eylül 1945 ile Nisan 1946 arasında yönetti. [112] 1946 ile 1964 arasında, Singapur'un bağımsızlığını kazanmadan önceki en zor dönemleriydi. Bunun nedeni, İngilizlerin Singapur ve Güneydoğu Asya'dan İngilizlere dostça davranan ve bölgedeki İngiliz çıkarlarına hizmet eden ve teşvik eden bir hükümetle ayrılmak istemesiydi. Ancak asıl zorluk Güneydoğu Asya'da komünist partilerde bir artış olmasıydı. Dahası, İngiliz Hükümeti'nin Sömürge Bakanlığı aracılığıyla Singapur'un Malezya ile birleşmesini engelleme politikası durumu daha da kötüleştirdi. İngilizlerin Singapur ve Malezya'yı birleştirmemeye karar vermesinin ana nedeni, Malezya'nın ağırlıklı olarak Malay ırkından ve Müslümanlardan oluşması, Singapur'un ise ağırlıklı olarak Çin ırkından oluşmasıydı. Dolayısıyla, bu birleşim ve birliktelik, ırksal ve siyasi sorunlara yol açacaktır. Malay seçkinleri, Sömürge Bakanlığı'nın planını reddetmek için Birleşik Malay Ulusal Örgütü (United Malay National Organization / UMNO) olarak bilinen kendi siyasi partilerini kurdular ve Malay Çin Birliği ile birlikte çalıştılar. Ancak, İngiliz hükümetinin Malezya ve Singapur'un bağımsızlığına yavaş tepki vermesi nedeniyle, isyancılar daha sonra komünist partilerle birlikte çalıştı ve bir isyan başlattı ve 1942'de Malezya ve Singapur'daki İngiliz hükümetine saldırdı. Sonuç olarak, İngilizler, Singapur ve Malezya'daki komünistlere karşı savaşmak için 1942-1954 yılları arasında Singapur ve Malezya'da olağanüstü hal ilan etti. Bu dönemde Singapur'da Halkların Hareket Partisi (Peoples' Action Party / PAP) olarak bilinen yeni bir siyasi parti ortaya çıktı. Singapur'daki ilk başbakan olan Lee Kuan Yew liderliğindeki bu parti, Singapur ile Malezya arasında birleşme ve ittifakı sağlamak için uğraştı. Singapur ve Malezya arasındaki birleşme, Singapur ve Malezya'da yayılan komünist fikirlerin ve komünist tehditlerin etkisinin kontrol edilmesinde de önemli bir rol oynadı. Pek çok

[110] Gregg Huff, "The Chōsabu Reports and the Occupation of Singapore", *World War II Singapore: The Chōsabu Reports on Syonan*, ed.Majima Shinobu, NUS Press, Singapore, 2018, s. 5.
[111] "Japanese In Malaysia Surrender At Singapore", *The Straits Times,* 13 September 1945, s. 1.
[112] John Springhall,"Mountbatten versus the Generals: British Military Rule of Singapore, 1945-46", *Journal of Contemporary History*, XXXVI/4 (2001), s. 635-52.

zorluğun ardından 1963'te Singapur ve Malezya birleşti ve Singapur, Malezya'nın parçası olan bir eyalete dönüştü. Bununla birlikte, PAP partisinden oluşan Singapur hükümeti, Singapur'da yüksek derecede özerkliğe sahip olmaya devam etmektedir.[113] Fakat Singapur ile Malezya arasında birleşme uzun sürmedi. Bunun ana nedeni, Singapur ile Malezya arasındaki sosyal, politik ve ekonomik politika farklılıklarının birleşmelerin devam etmesini imkânsız hale getirmesiydi. Örneğin, Singapur, Singapur limanını serbest bir liman olarak sürdürmek gibi liberal ekonomi politikasına devam etmek isterken, Malezya ticaret bariyerlerini kabul etmeye karar verdi. Dahası, Malezya ile Singapur arasındaki ideoloji farklılığı ve çoğunluk Malay ırkı olan Malezya'nın, çoğunluk Çin ırkı olan Singapur arasında güvensizlik olması, Singapur ile Malezya arasındaki birleşmeyi devam ettirme durumunu daha da kötüleştirdi. Bu zor durumda, Malezya daha sonra Singapur'u rahat bırakmaya karar verdi. Böylece Singapur, Malezya'dan bağımsızlığını kazandı ve 9 Ağustos 1965'te Singapur Cumhuriyeti kuruldu.[114]

1.4. Genel Olarak Osmanlı- Güneydoğu Asya İlişkileri

1.4.1. 19. Yüzyılda Filipinler ve Osmanlı-Filipinler Arasındaki Resmî İlişkiler

Güney Çin Denizi'nde yer alan ve yaklaşık 7100 adadan oluşan bir ülke olan Filipinler[115] 19. yüzyılın sonlarında İspanya ve ABD arasında savaş çıkmadan önce İspanya'nın himayesi altındaydı. 1898 İspanyol-Amerikan Savaşı[116] olarak da bilinen savaşın sonlanması ve ABD'nin galibiyetini ilan etmesiyle, İspanya ve ABD arasında Paris'te '1898 Paris Barış Antlaşması[117] imzalandı. Yapılan antlaşma ile İspanya,

---

[113] Abshire, *The History of Singapore,* s. 109-129. Ayrıca bkz. "Merger 'YES", *The Straits Times,*September 1962, s. 1.

[114] Abshire, *The History of Singapore,* ABC-CLIO, s. 130-131. Ayrıca bkz. "Singapore is out", *The Straits Times*, 10 August 1965, s. 1

[115] Filipinler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Cesar Adib Majul, "Filipinler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XII (1996), s. 82-85.

[116] İspanyol-Amerikan savaşı –William Mc Kinley'nin Amerika Birleşik Devletleri başkanı olduğu dönemde başladı. Siyasi çıkarlar, ekonomik kazanımlar ve ahlaki görüşler gibi iki ülke arasında savaşa yol açan birçok faktör vardır. Ancak, her şey ABD'nin İspanya'ya saldırmak için askeri güç kullanmaya karar vermesi ve böylece İspanya'yı Küba'dan çekilmeye zorlamasıyla resmi olarak Nisan 1898'de başladı . Bkz. John L. Offner, "McKinley and the Spanish-American War", *Presidential Studies Quarterly,* XXXIV/1 (2004), s. 50.

[117] 1898 Paris Antlaşması 10 Aralık 1898'de imzalandı ve böylece İspanyol-Amerikan savaşına son verildi. Bu antlaşmadan İspanyol, Filipinler de dâhil olmak üzere sömürge yönetimi altındaki ülkelerde egemenliğini kaybetti. Bu ülkeler daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin kontrolü altına girdi. Bkz. Charles Henry Butler, *The Treaty Making Power of the United States*, The Banks Law Pub. Co, New York 1902, s. 441-443.

Filipinler üzerindeki egemenlik hakkını 20 milyon $ karşılığında ABD'ye devretmeyi kabul etti.[118]

İspanya, Filipinler'in tamamını Amerika Birleşik Devletleri'ne devretmeyi kabul etse de, Filipinlilerin çoğu bağımsızlığı için savaşıyordu. Filipinler ve ABD arasındaki savaş, ABD kuvvetlerinin 4 Şubat 1899'da silahsız Filipinli nöbetçi askerleri vurmasıyla zirveye ulaştı. Bu eylem nedeniyle ABD, Filipinler askeri kuvvetlerini kendisine karşı topyekûn bir savaş için kışkırtmış oldu. Amerika Birleşik Devletleri, Filipinler üzerindeki kontrolü ele geçirdikten sonra, Filipinler'de askeri bir hükümet ilan ettiler ve Filipinli askerî kuvvetlerin başkent Manila'ya ve ardından tüm takımadalara girmesini yasakladılar.[119] Filipinliler'in ABD'ye karşı yürüttüğü mücadele Osmanlı-Filipinler ilişkilerinin de başlamasını beraberinde getirdi.

Osmanlı İmparatorluğu ile Filipinler arasındaki ilişki, Osmanlı Halifesi Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde gerçekleşti. Bu ilişki ilk olarak, ABD sömürgeciliğine karşı savaşan Mekke'deki Filipinli Müslümanların, Osmanlı Halifesine yardım talepli bir dilekçe vermesiyle başladı.[120]

Osmanlı-Filipinler arasındaki resmî ilişkinin en önemli noktası ise, Osmanlı Devleti'nin Filipinler'in başkenti Manila'da Osmanlı Büyükelçiliği'ni açmasıydı. Filipinler'deki Osmanlı Büyükelçiliği, 27 Temmuz 1910'da Necip Halil Efendi'nin Filipinler'e Osmanlı Büyükelçisi olarak atanması ile kuruldu.[121]

Necip Halil Efendi, Filipinli Müslümanlar ile ABD'nin arasındaki sorunu çözmek için, ABD'nin Zamboanga Valisi Binbaşı John Park Finley[122] ile irtibata geçmeye karar verdi. Bu irtibatın amacı, Filipinli Müslümanların İslâm dinini rahatça yaşamaları ve dinî hakları elde etmelerini sağlamaktı. John Park Finley de aynı düşüncedeydi ve Başşehbender Necip Halil Efendi'nin bu girişimini destekliyordu. Bu yüzden ABD ile Filipin Müslümanları arasındaki mücadelenin sona ermesi için,

---

[118] Phillip Ablett, "Colonialism in Denial: US Propaganda in the Philippine-American War", *Social Alternatives,* XXIII/3 (2004), s. 22. Filipinler'i kolonileştirmenin ABD nedenleri hakkında daha fazla ayrıntılı bilgi için bkz. Sebastian Balfour, *The End of the Spanish Empire, 1898-1923*, Clarendon Press, Oxford 1997, s. 29-30.

[119] Ablett, "Colonialism in Denial", 23-24.

[120] Selim Hilmi Özkan, "Filipin Başşehbenderliğinin Açılması ve Necip Halil'in Faaliyetleri (1910-1912)", ed. Ahmet Dönmez, *Yeni ve Yakın Çağlarda Osmanlı Diploması*, Grafiker Yayınları, Ankara 2019, s. 304.

[121] Özkan, "Filipin Başşehbenderliğinin Açılması ve Necip Halil'in Faaliyetleri (1910-1912)", s. 305.

[122] John Park Finley, 11 Nisan 1854'te Michigan, Ann Arbor'da doğdu. Babası Florus Samuel Finlay, Michigan, Ypsilanti'de zengin bir çiftçiydi. John Park Finlay, Michigan Eyalet Üniversitesi'nden mezun oldu ve ardından 1877 yılında ABD Ordusu'na katıldı. Bkz. Joseph G. Galway, "J.P. Finley, The First Severe Storms Forecaster", *Bulletin American Meteorological Society,* LXVI/11 (1985), s. 1389.

Filipin'in Müslüman liderleriyle irtibat kurdu. Binbaşı John Park Finley Filipin Müslüman lideri Hacı Abdullah Nuno'ya bir mektup gönderdi. Hacı Abdullah Nuno ise, Amerikan medenî kanunları uygulanırken İslâm'ı yaşamalarına ve Müslümanların kültürünü sürdürmelerine de izin verilmesi gerektiğini iletti. Talebi İslâm'ın ve Müslümanların kültürünün Amerikan medenî kanunu kapsamında tanınmasıydı. Binbaşı John Park Finley, bu talebe cevaben Filipinli Müslümanların özellikle din özgürlüğüne kavuşacağına ve eğitim haklarının da olacağına söz verdi. Bu amaca ulaşmak için, talebi Washington'un onayına gönderdi. Washington'dan izin alan Binbaşı John Park Finley, Hacı Abdullah Nuno ve 58 Filipinli Müslüman liderle birlikte İstanbul'a gitti.[123]

Binbaşı John Park Finley ve Hacı Abdullah Nuno, diğer 58 Filipinli Müslüman liderle birlikte İstanbul'a vardıklarında, üst düzey Osmanlı yetkilileri tarafından karşılandı. Binbaşı John Park Finley aynı zamanda Osmanlı Sultanı Mehmed Reşad (1909-1918) ile de tanıştı. Osmanlı padişahına, Filipinli Müslümanların dinî özgürlüklerine kavuşacağının garantisini verdi. Bunun ardından Binbaşı John Park Finley üçüncü derece mecidiye nişanı ile ödüllendirildi. Bu olaydan sonra Osmanlı Devleti, Mehmet el-Vecih el-Geylani en-Nablusî'yi Filipinli Müslümanlara İslâm'ı öğretmesi için Filipinler'e gönderdi. [124] Mehmet el-Vecih el-Geylani en-Nablusî, Filipinler'e varmadan önce Singapur'a da uğradı.[125]

Osmanlı ve Filipinler'in resmi ilişkisinin sonucunda, Filipinler'deki Müslümanlar temel insanî haklarını, yani dinî özgürlüklerini elde etmeyi başarmışlardır. Filipinler'deki Osmanlı Büyükelçisi Necip Halil Efendi'nin, Binbaşı John Park Finley ile birlikte hukuk kuralları çerçevesinde görüşmeler ve çalışmalar yapması da önemli bir konudur. Böylece Filipinli Müslümanlar dinî özgürlüklerini barış çerçevesi içinde elde etmişlerdir.

Filipinli Müslümanlar, Osmanlı Devleti'nin bu desteğini asla unutmamışlardır. Bu nedenle Osmanlı Devleti'ne her zaman şükranlarını ve desteklerini sunmuşlardır. Verdikleri bu destek, Birinci Dünya Savaşı gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun en zayıf

[123] Özkan, "Filipin Başşehbenderliğinin Açılması ve Necip Halil'in Faaliyetleri (1910-1912)", s. 309. Bu ziyaret ile ilgili haber Osmanlı dergisinde de yer aldı. Bkz. Rıza Tevfik,"Filipin Müslümanları ve Makam-ı Hilafet", *İctihad*, 65 (1329), s.1403.

[124] Özkan, "Filipin Başşehbenderliğinin Açılması ve Necip Halil'in Faaliyetleri (1910-1912)", s.310-311. Muhammed El-Vecih el-Geylani el-Nablusi'nin Filipinler'e gönderilmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Türker, "ABD'nin Talebi Üzerine Mehmet Vecih'in Filipinler'e Şeyh-ül İslâm Vekili Olarak Görevlendirilmesi (1913)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXIII/2 (2018), s. 525-530.

[125] Mehmet Vecih el-Geylani, Filipinler'e giderken Singapur'a uğradı ve kısa bir süre Singapur'da kaldı. Bu ziyaretini ve Singapur ülkesiyle buradaki Müslümanlarla ilgili gözlemlerini kaleme aldı. Bkz. Mehmet el-Vecih el-Geylani, " Singapur'a Muvasalat", *Sebilü'r-Reşad*, 20 Mart 1330, s. 72-73.

dönemlerinde bile açıkça görülebilir. Filipinli Müslümanlar, Osmanlı Devleti'nin refahı için sürekli dua edip Cuma hutbelerinde Osmanlı halifelerinin ismini anmışlardır.[126]

1.4.2. Osmanlı-Tayland/Siyam -İlişkileri.

1.4.2.1. 12.-16. yy. Tayland, Ayutthaya Krallığı'nın Önemi ve Osmanlı Devleti'nin Bölgeye Yaklaşması

Bugün Tayland[127] olarak bilinen Siyam, 12. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar Ayutthaya Krallığı'nın[128] egemenliği altındaydı. Çin ve Hindistan arasında yer alan bu krallığın, stratejik deniz yolu konumu, özellikle Çin ile ticarî ilişkiler kurmasını ve ekonomik yönden zenginleşmesini sağladı. Ayutthaya Krallığı, aromatik ve süs eşyaları gibi egzotik ürünlerin ana tedarikçisiydi. Bu ürünler Çin pazarında oldukça talep görüyordu. Ayutthaya Krallığı Çin için lüks malların ana tedarikçisi olmasının yanı sıra; kontrolündeki deniz limanları aynı zamanda, Çin'in ipek ve seramik gibi ihracat ürünlerinin, Hint deniz yoluyla dünyanın diğer bölgelerine ihraç edilmesinde dağıtım merkezi görevi de gördü.[129] Ayutthaya Krallığı daha sonra krallığını Myanmar'da[130] bulunan Tenasserim'e doğru yaydı, böylece bu limanlar aracılığıyla tüm Hint Okyanusu'na ve ötesine erişim sağlamayı başardı.[131] Kısacası, Ayutthaya Krallığı iki önemli deniz yolunu kontrol ediyordu: ilki yarımadanın kuzeyindeki -Çin'e giden deniz yolu, diğeri ise yarımadanın batısındaki Hint Okyanusu üzerinden dünyanın diğer bölgelerine giden deniz yoluydu.

Ayutthaya Krallığı'nın, yarımadanın batısına doğru yayılması Tenasserim ve Mergui'deki deniz limanını kontrol etmesi, Bengal ve Hindistan körfezine doğrudan erişimini sağladı. Böylece Ayutthaya Krallığı, İran'da Safevi Devleti (1501-1736) ve Hindistan'da Bâbür Devleti (1526-1858) gibi Müslüman imparatorluklarla bu deniz yolu üzerinden temasa geçti.[132]

---

[126] İsmail Hakkı Göksoy, "Filipinler'de İslamiyet", *Diyanet İlmi Dergi*, XXXI/3 (1995), s. 96.

[127] Tayland, Andaman denizinin yakınında ve Myanmar, Laos, Kamboçya ve Malezya arasındadır. Bu ülke, Siam/Siyam olan adını 1939 yılında Tayland olarak değiştirdi. Bkz. Meral Avcı, "Tayland", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XL (2011), s. 191.

[128] Ayutthaya Krallığı, Kral U Thong tarafından kurulmuş olup başkenti Ayutthaya şehridir. Bkz. R. Damrong,"The Foundation of Ayuthia", *Journal of the Siam Society*, I/1 (1904), s. 8.

[129] Chris Baker, "Ayutthaya Rising: From Land or Sea?", *Journal of Southeast Asian Studies*, XXXIV/1 (2003), s. 53.

[130] Myanmar için bkz. İsmail Hakkı Göksoy, "Myanmar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXXII (2011), s. 253.

[131] Baker, "Ayutthaya Rising: From Land or Sea?", 48.

[132] M. Ismail Marcinkowski, "The Iranian-Siamese Connection: An Iranian Community in the Thai Kingdom of Ayutthaya", *İranian Studies*, XXXV/1 (2002), s. 30.

Osmanlı İmparatorluğu ise -16. yüzyılın başlarında Yavuz Sultan Selim (1512-1520) döneminde Asya kıtasına ve Afrika kıtasına doğru yayılmaya başlamıştı. Osmanlı Sultanı, Safevi Devleti Hükümdarı Şah İsmail (1501-1524) ile İran'da yapılan Çaldıran Savaşı'ndan [133] sonra imparatorluğunu, doğu bölgesine doğru başarıyla genişletti. Osmanlı Sultanı, daha sonra, Memlük Devleti ile olan mücadeleleri de kazandı ve Mısır'ın kontrolünü ele geçirdi. Osmanlı'nın Mısır'ın kontrolünü ele geçirmesiyle birlikte; Akdenizi Kızıldeniz'e bağlayan Süveyş kanalı, stratejik konumu ve ekonomik faydaları nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu için çok önemli oldu. Zira -Süveyş Kanalı Hint Okyanusu'na açılan kapıydı.[134]Memlükler'in yenilgisinin ve Osmanlı'nın Mısır'ı ele geçirmesinin ardından, Mekke Şerifi gönüllü olarak Osmanlı Sultanına teslim oldu ve Hicaz bölgesi Osmanlı egemenliği altına girdi. Böylece Osmanlı Devleti, hem karadan hem de denizden Hicaz yolunun güvenliğini sağladı. 1538 yılına gelindiğinde, Osmanlı Amirali Süleyman Paşa[135] Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırını özellikle kıyı ve liman kenti Aden'e doğru genişletmişti[136]

Bu gelişmeler sayesinde Osmanlı Devleti 16. yüzyılın ortalarında hem İran'dan geçen İpek Yolu ticaret yolunu hem de Akdeniz'e bağlanan ve Avrupa kıtasına ulaşan Kızıldeniz'i kontrol etmeyi başardı. Bu hâkimiyet Güneydoğu Asya ülkeleriyle olan ilişkiler için önemlidir.

1.4.2.2. 15.- 16.yy Osmanlı-Tayland / Siyam Ekonomik İlişkileri

Osmanlı; topraklarının Kızıldeniz ve Hicaz bölgesine doğru kademeli olarak genişlemesi sonucunda, Hint Okyanusu Dünyasında bulunan diğer krallıklarla temasa geçti. Bu dönemde daha önce ifade edildiği gibi Ayutthaya Krallığı gibi devletler de topraklarını genişletmişti. Ayutthaya Krallığı daha sonra Doğu ile Batı'yı birbirine

[133] Çaldıran Savaşı, 23 Ağustos 1514 yılında yapılan bir savaştır. Bu savaş, Osmanlı Sultanı ile Safevi Hükümdarı Şah İsmail arasında bir savaştır. Savaşın asıl sebebi Şah İsmail, kendi dini görevlilerini kullanarak Şii propagandasını yaymaya çalıştı. Bu propaganda vasıtasıyla Anadolu'nun birliğini ve huzurunu bozmuştu. Aynı zamanda, bu propaganda Osmanlı sarayına kadar girmiştir. Böylece bu meseleyi çözmek için Osmanlı Sultanı, Yavuz Sultan Selim ve 10.000 kişilik askerlerle birlikte Çaldıran ovasına hareket edip Şah İsmail ve ordularıyla savaştı. Bu savaşta Yavuz Sultan Selım zafer kazandı. Bkz. Mustafa Çetin Varlık,"Çaldıran Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* VIII(1993), s. 193-194.

[134] Salih Özbaran,"Osmanlı İmparatorluğu ve Hindistan Yolu", *Tarih Dergisi,* 0/31(2011), s. 82-84.

[135] Süleyman Paşa veya Hadım Süleyman Paşa 1470 yılı civarında doğan ve 80 yaşlarında vefat etmiş olan Macar kökenli bir Osmanlı sadrazamıdır. Hadım Süleyman Paşa, –Portekiz tehdidini önlemek için Kızıldenizi korumak amacıyla güçlü bir donanma oluşturmaya çalıştı. Bkz. Erhan Afyoncu, "Süleyman Paşa, Hadım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXXVIII (2010), s. 96 -97.

[136] William Ochsenwald, "Ottoman Arabia and the Holy Hijaz, 1516-1918", *Journal of Global Initiatives: Policy, Pedagogy, Perspective*, X/1 (2016), s. 24.

bağlayan büyük bir ticaret merkezi haline geldi. Ayrı alanlarda yer alan Osmanlı ve Siyam'ın eş zamanlı olarak genişlemesi birbiriyle temas kurmasına yol açtı. Bu temastan ötürü Osmanlı ile Ayutthaya Krallığı arasında ekonomik ilişkiler gelişti. Zira Batı dünyasından Güneydoğu Asya ürünlerine özellikle baharatlara yoğun talep olmuştu ve Ayutthaya Krallığı'nın kontrolünde olan limanlar, Batı ile Çin arasındaki malların aktarılmasında önemli rol oynamaktaydı.[137]

Bazı ürünlerin ithal ve ihracının başlamasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu ile Siyam arasındaki ekonomik ilişkiler arttı. Ayutthaya Krallığı'nın Osmanlı İmparatorluğu'na ihraç ettiği başlıca ürünler sakız ve kakule dâhil odun ağacı gibi ürünlerdi. Ayrıca Osmanlı ülkesinden Ayutthaya Krallığı'na tekstil ürünleri, atlar, halılar ve kahve ihraç edilmekteydi. Bunlara özellikle Ayutthaya merkezinde yaşayan Müslümanlar ihtiyaç duymaktaydılar etti.[138]

1.4.2.3. 19.– 20.yy'da Osmanlı ile Tayland / Siyam'ın Siyasî İlişkileri

16. yüzyıldan sonraki süreçte ilişkiler daha da gelişerek siyasî münasebetlerin de kurulmasını berarberinde getirdi. 1891'de Tayland prensi Prens Damrong Rajanubhab'ın[139] İstanbul'a resmi ziyareti, Osmanlı İmparatorluğu ile Tayland arasında doğrudan siyasî bir ilişki tesis etti. Bu resmi ziyarette Prens Damrong Rajanubhab Osmanlı Sultanı / Halifesi II. Abdülhamid ile tanışmıştır. Prensin İstanbul'u ziyaret etmesinin amacı, Osmanlı'nın modernleşme süreci ve reformları hakkında bilgi almaktı. Böylelikle Osmanlı İmparatorluğu'ndan öğrendiklerini, Tayland'da uygulayabilirdi. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'nın güçlü ülkelerinden birisi olduğu için Prens Damrong Rajanubhab'a göre Osmanlı padişahını ziyaret etmek önemliydi.[140]

Taylandlı prens, 19 Kasım 1891'de İstanbul'a geldi. Prens Damrong Rajanubhab ve delegeleri, Osmanlı memurları tarafından ilgiyle karşılandı. Aynı zamanda, Taylandlı

---

[137] Kadi - Peacock, *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages,* s. 1-3.

[138] Kadi-Peacock, *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages,* s. 24.

[139] Prens Damrong Rajanubhab (1862-1943), Kral Chulalongkorn (1862-1943) yönetimindeki Tayland'ın ilk İçişleri Bakanıydı. Prens Damrong Rajanubhab Tayland İçişleri Bakanı olarak, özellikle Tayland'ın idaresine yönelik birçok büyük reform yaptı. Hem Kral Chulalongkorn hem de Prens Damrong Rajanubhab, Tayland'ın idari uygulamalarını değiştirmeyi kabul ettikten sonra, Prens Damrong Rajanubhab daha sonra İngiliz idari yapısı modelini taklit etti. Prens Damrong Rajanubhab, Avrupa'nın idari uygulamalarını öğrenmek için Burma'ya ve ayrıca Avrupa'ya seyahat ederken, Kral Chulalongkorn da ilk denizaşırı seyahatini yaptı ve İngiliz İdaresi uygulamalarını gözlemlemek için Singapur, Malezya ve Burma gibi İngiliz kolonisinin önemli bölgelerine seyahat etti. Bkz. Katherine Bowie, "Women's Suffrage in Thailand: A Southeast Asian Historiographical Challenge—", *Comparative Studies in Society and History,* LII/ 4 (2010), s. 708-709.

[140] Kadi-Peacock, *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages,* s. 31-32.

prens ve delegelerine Osmanlı padişahı tarafından çeşitli madalyalar verildi. Taylandlı prens ve heyetinin İstanbul ziyareti, Osmanlı gazetelerinin de dikkatini çekti. İstanbul'da ziyaret ettikleri her etkinlik ve mekân Osmanlı gazetelerinde yer aldı. Bu resmi ziyaretin amacı Osmanlı Devleti'nden modernleşme ve reformu öğrenmenin yanı sıra Avrupa ve Osmanlı eğitim sistemini de araştırmak ve analiz etmekti. Zira Prens Damrong Rajanubhab 1880 ile 1892 yılları arasında Tayland'ın/Siyam'ın Eğitim Departmanının müdürüydü.[141] Osmanlı ile Tayland arasındaki uzun süreli ilişkinin sonucunda hem Tayland hem de Türkiye birçok fayda sağlamıştır.

1.4.3. Osmanlı-Endonezya İlişkileri

1.4.3.1. 16.-17.yy Endonezya/Açe Sultanlığı

Bugün Endonezya'nın[142] bir parçası olan Açe[143], 16. yüzyılda önemli bir ticaret merkeziydi. Bunun nedeni, Sumatra'nın kuzeyindeki konumundan dolayı Açe'nin Malaka Boğazı ile Hint Okyanusu'nu Bengal Körfezi üzerinden birbirine bağlamasıydı. Böylece Açe limanı (Bandar Aceh); Orta Doğu, Hindistan, Çin, Avrupa ve Amerika'daki tüccarların odak noktası oldu.[144]

Açe Sultanlığı, bölgedeki Müslüman devletleri ve tüm Sumatra'yı birleştirdikten sonra güç kazandı. Daha sonra Açe Sultanı, Doğu dünyası ile Batı dünyasını birbirine bağlayan uluslararası ticarette aktif olarak yer almaya karar verdi. Bunun sonucunda, Açe Sultanlığı, ana gücünü deniz yolundan alan bir imparatorluk haline geldi.[145]

Açe, tüccarlar için bir ticaret merkezi olmanın yanı sıra dünyanın en büyük biber ihracatçısıydı. Açe Sultanlığı, Hindistan'daki ve Ortadoğu'daki İslâm devletlerine biber ihraç ediyordu. Açe, bu biber ticareti ile Çinli tüccarları da cezbetti. 1540 yılında, Açe

---

[141] Kadi-Peacock, *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages,* s. 33-36.

[142] Endonezya ile ilgili bkz. Sırrı Erinç, "Endonezya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XI (1995), s. 192.

[143] Açe bugün özerk bir bölge olmakla birlikte Endonezya'nın bir parçasıdır. Malaka Boğazı ile Hint Okyanusu arasında yer almaktadır. Açe'de bulunan dört ana kabile vardır. 13. yüzyıldan itibaren Müslüman bir padişah tarafından yönetilen Açe, Marco Polo'nun 1292'de burayı ziyaret ettiğinde verdiği raporlarla da tanınmaktadır Bkz. Numan Kurtulmuş, "Açe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* I (1988), s. 329.

[144] Yee Tuan Wong - Hing Lee Kam, "Aceh-Penang Maritime Trade and Chinese Mercantile Networks in the Nineteenth Century", *Archipel*, LXXXVII (2014), s. 173.

[145] Mehmet Özay, "The Historical Basis of Aceh Socio-Economics Development (1511-1904)", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, I/ 2 (2012), s. 59-60.

Sultanlığı sadece biber değil altın ve areka fıstığı da ihraç etmekteydi. Karşılığında ise pirinç, bez, afyon ve diğer temel ürünleri ithal ediyordu.[146]

1.4.3.2. Osmanlı-Endonezya/Açe Sultanlığı'nın Ticarî İlişkileri

Daha önce de belirtildiği gibi, Osmanlı İmparatorluğu, Yavuz Sultan Selim döneminde Kızıldeniz, Hicaz bölgesi ve Aden'e kadar topraklarını başarıyla genişletmişti. Böylelikle Açe Sultanlığı, Hint Okyanusu'ndan ve Hicaz dâhil Kızıldeniz'den geçerek dünyanın en büyük biber ve baharat ihracatçısı konumuna geldi ve –o bölgeyi yöneten Osmanlı İmparatorluğu ile doğrudan bir ticaret bağlantısı kurdu.[147]

Açe Sultanlığı ile Osmanlı arasındaki bu doğrudan ticarî ilişki sayesinde Osmanlı İmparatorluğu, Açe'den biber, karanfil ve hindistan cevizi ithal edecek, ardından tekrar Akdeniz pazarına ihraç edecekti. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu, Açe'den balmumu sakız ve parfüm için aselbent ve sandal ağacı gibi diğer malları da ithal edecekti.[148]

1.4.3.3. Osmanlı-Endonezya/Açe Sultanlığı'nın Siyasî ve Askerî İlişkileri

Bu ilişkilere temas etmeden önce Portekizliler'in bölgedeki ve Hint Okyanusu'ndaki sömürgecilik faaliyetlerine de işaret etmek yararlı olacaktır. Bilindiği gibi Portekiz 13-16 yy arasında Avrupa sömürge gücü olarak ortaya çıkmıştı. Portekiz, İmparatorluğunu genişletmek için dünyanın diğer bölgelerini kolonileştirmeye başladı. 1498'de Hindistan'ın batı kıyılarını sömürgeleştirdi, böylece Akdeniz ile Hint Okyanusu arasındaki deniz ticaret yolunun en önemli aktörü haline geldi.[149]

Portekiz, özellikle Büyük Hint Okyanusu'nda bulunan ülkelere doğru yayılmaya devam ediyordu**.** Portekizliler, 1510'da Goa'yı ele geçirdikten sonra Güneydoğu Asya'ya doğru hareket ettiler ve 1511'de Malaka'yı istila ettiler. Bu olay 1511 Malaka'nın

---

[146] Wong - Hing, "Aceh-Penang Maritime Trade and Chinese Mercantile Networks in the Nineteenth Century", 174-175.

[147] Anthony Reid, "Turkey as Aceh's Alternative Imperium", *Archipel*, LXXXVII (2014), s. 82-83.

[148] A.C.S Peacock, "The Economic Relationship between the Ottoman Empire and Southeast Asia in the Seventeenth Century", *From Anatolia to Aceh:Ottomans, Turks and Southeast Asia*, ed. A.C.S Peacock and Gallop Annabel Teh, Oxford University Press, Oxford 2015, s. 68-69.

[149] Kirti N. Chaudhuri, "The Portuguese Maritime Empire, Trade, and Society in the Indian Ocean During the Sixteenth Century", *Portuguese Studies*, VII (1992), s. 57.

Yıkılışı[150] olarak da bilinir. Portekiz, daha sonra yayılma politikasına devam etti ve 1515'te Hürmüz'ü ele geçirip Hürmüz Boğazını kontrolü altına aldı. Hürmüz ve Malaka, Portekiz İmparatorluğu'nun kontrolüne girdiği için Portekiz İmparatorluğu, Hint Okyanusu'ndaki en karlı iki ticaret merkezinin yönetimini ele geçirmiş oldu.[151]

Portekiz İmparatorluğu, Hint Okyanusu ve Malaka Boğazı'na yayıldığı için Hint Okyanusu ile Kızıldeniz arasındaki nakliye yolunu ayırdı. Hindistan Eyaleti, Kerala'dan biber taşıyan gemiler, Kızıldeniz'e varmadan önce Portekiz kontrolündeki Hindistan limanlarından geçmek zorundaydı. Ancak daha önce de belirtildiği gibi Açe Sultanlığı, Cidde, Aden ve Süveyş gibi Osmanlı kontrolündeki limanlar aracılığıyla doğrudan Osmanlı İmparatorluğu'na mal ihraç ediyordu. Bunun nedeni Açe Sultanlığı'nın, Portekiz kontrolündeki Hindistan'daki deniz limanlarından kaçmak istemesiydi. Böylece dünyanın farklı yerlerine mal taşıyan Müslüman tüccarlar için bu nakliye yolu –bir alternatifti. [152] Dolayısıyla Portekizlilerin Hint okyanusu ticaret yolunu ve baharat yolunu tekelleştirme girişimi 16. yüzyılın ortalarında Açe Sultanlığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında Kızıldeniz üzerinden yapılan baharat ticaretinin daha başarılı olması sebebiyle boşa çıkmış oldu.[153]

Ne var ki, Portekizliler, Hint Okyanusu'ndaki önemli deniz yollarını kontrol ettiği için, Hint tüccarları ve Açe Sultanlığı için her zaman bir tehdit oluşturmuşlardır. Nitekim 1564-1565 yılları arasında Portekizliler bölgeden değerli mallar taşıyan bir Açe gemisine saldırmışlardı. Mekke'ye doğru yola çıkan karabiber, ipek ipliği, tarçın ve diğer eşyalarla dolu Açe gemisi, adanın yakınlarında Portekizliler tarafından saldırıya uğradı. Portekizlilerin 3 kalyon ve 7 kadırga ile gerçekleştirdiği saldırı sırasında yaptıkları bombardıman nedeniyle Açe gemisi battı. Bu saldırı sonucunda yaklaşık 500 Müslüman öldü ve hayatta kalanları ise Portekizliler tarafından köle olarak kullanıldı.[154]

---

[150] Malaka'nın yıkılışı 24 Temmuz 1511'de Alfonso d'Albuquerque öncülüğünde gerçekleşti. İşgalden önce Alfonso d'Albuquerque 1 Temmuz 1511'de Malaka'ya geldi. Malaka sultanıyla üç hafta müzakere etti. Ancak müzakere süreci başarılı olmadığından Alfonso d'Albuquerque, 24 Temmuz 1511 gecesi 19 gemi ve 1400 askerle Malaka'ya saldırdı ve Malaka, Portekiz kolonisinin bir parçası oldu. Bkz. R.J Wilkinson, "The fall of Malacca", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, XIII/2 (1935), s. 68.

[151] Chaudhuri,"The Portuguese Maritime Empire, Trade, and Society in the Indian Ocean During the Sixteenth Century ", s. 64.

[152] Anthony Reid, "The Ottomans in Southeast Asia", *Asia Research Institute,* XXXV (2004), s. 3-4.

[153] Peacock,"The Economic Relationship between the Ottoman Empire and Southeast Asia in the Seventeenth Century", s. 63.

[154] İsmail Hakkı Göksoy, "Ottoman-Aceh relations as documented in Turkish sources", *Mapping The Acehnese Past,* ed. R. Michael Fener v.dğr., KITLV PRESS, Leiden 2011, s. 69-70.

Portekiz'in saldırısına karşılık, Açe Sultanı Alâeddin Riayet Şah el-Kahhar (1537-1571)[155] (Alauddin Riayat Syah Al-Kahar), askerî destek sağlaması için Osmanlı sultanına bir mektup gönderdi. Mektup İstanbul'a ulaşınca, mektubun içeriği, yeni Osmanlı Sultanı II. Selim'e (1566-1574) bildirildi. Osmanlı Sultanı, Açe Sultanı'nın talebine hızla karşılık verdi. Sultan II. Selim, Portekiz'e saldırmak için 15 kadırga, iki kalyon, top, tüfek ve savaş malzemeleriyle donanmış bir filo, ayrıca bir topçu komutanı ve Mısır'dan yeterli askerî destek gönderme kararı aldı. Bunun yanında Osmanlı Sultanı, İskenderiye Amirali Kurdoğlu Hızır Reis'i[156] Açe'deki savaşın donanma komutanlığına atadı. Osmanlı padişahı, Açe Sultan'ına yardım etmekte kararlıydı bu yüzden daha fazlasının yapılması için Mısır Valisi'ne marangoz, demirci, kalafat, kalkan ustaları, kalkan ressamları ve kalkan kazıcıları göndermesi için başka bir emir yolladı. [157]

Açe Sultanı, Alâeddin –Riayet Şah el-Kahhar'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan askeri yardım istemesi ve karşılığında Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri yardım göndermesi, iki imparatorluğun arasında hem siyasî hem de askerî ittifakın olduğunun göstergesidir.[158] Açe Sultanı, bu yakın ilişkinin muhtemel bir sonucu olarak Osmanlı bayrağını, hilal ve yıldızı benimsemiş ve bayraklarına kılıç sembolü ekletmişti. Bu ilişkilerden dolayı, Açe kültürel, bilimsel ve dinî alanda gelişti. Osmanlı padişahının daha önce Açe'ye gönderdiği askerî uzmanlarla Açe'de bir askerî akademi oluşturuldu. Ayrıca, Osmanlı padişahı Açe'in dinî konuda gelişmesi için Açe'ye din âlimleri gönderdi.[159]

1.4.3.4. 19.ve 20.yy'da Osmanlı-Endonezya/Açe İlişkileri

Osmanlı ile Endonezya/Açe arasındaki ilişki 19. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu dönemde, başka bir Batı sömürge gücü olan Hollanda

[155] Sultan Alâeddin Riayet Şah el-Kahhar, Açe Sultanlığı döneminde Açe Sultanlığı'nı genişletmek ve korumak için birkaç sefer düzenledi. Açe'yi kolonileştirmeye çalışan Portekizli ve İspanyol işgalcilerine karşı saldırı başlattı. Kendi yönetimi altında olan o bölgenin etrafındaki küçük krallıkları birleştirmek için Padang Lawas'a ve Sumatra'daki adanın bazı bölgelerine saldırı başlattı. Böylece Açe tarihinde 'Fatih' olarak tanındı. Bunun neticesinde Açe Sultanlığı, hükümdarlığı döneminde çok güçlendi ve Açe tarihinin Altın Çağı olarak bilinen Açe'nin medeniyetine katkı sağladı. Bkz. Taslim Batubara,"Sultan Alauddin Riayat Syah al-Qahhar: Sang Penakluk dari Kesultanan Aceh Darussalam", *Jurnal Kajian Islam Kontemporer (JURKAM)*, I/1 (2020), s. 2.

[156] Kurdoğlu Hızır Reis'in gerçek adı Hızır Hayreddin Reis'dir. Ünlü Türk denizcilerinden biridir. Osmanlı İmparatorluğu'nu Rodos Adası'na doğru genişletmek için Osmanlı Sultanı Kanûnî Sultan Süleyman'ı takip eden denizci Barbaros Hayreddin Paşa'nın oğludur.Bkz. Şerefettin Turan, "Hızır Hayreddin Reis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DIA),* XVII (1988), s. 416.

[157] Göksoy, "Ottoman-Aceh relations as documented in Turkish sources", s. 71-78.

[158] Anthony Reid,"Turkey as Aceh's Alternative Imperium", *Archipel*, LXXXVII (2014), s. 83.

[159] Mehmet Özay, "Baba Davud: A Turkish Scholar in Aceh", *Ottoman Connections to the Malay World: Islam, Law and Society,* ed. Saim Kayadibi, The Other Press, Kuala Lumpur 2011, s. 38-39.

İmparatorluğu, Endonezya'yı sömürgeleştirmeye başlamıştı. Hollandalılar, Sumatra Adası'nın güneyinde bulunan Cambi'yi kolonileştirmiş ve ardından Cambi sultanı Sultan Taha'yı tahttan indirmişti. Bunun sonucunda 1855 yılında Sultan Taha, Cambi'nin Osmanlı kontrolünde olmasını talep etti. Sultan Taha, Mekke'deki Cambi elçisi aracılığıyla Osmanlı Sultanı'na bir mektup gönderdi. Mektup ilk olarak Osmanlı padişahı Sultan Abdülaziz'e (1861-1876) ulaşmıştı. Daha sonra aynı istek yeni Osmanlı padişahı Sultan II. Abdülhamid'e de gönderildi. Osmanlı, Cambi'nin tam anlamıyla ne İngiliz sömürgesinde ne de Hollanda sömürgesinde olmadığını anladıktan sonra Cambi'ye 2 gemi göndermeye karar verdi. Fakat bu fikir Osmanlı İmparatorluğu için büyük bir meydan okumaydı çünkü ilk olarak, Endonezya'nın büyük bir kısmı Hollanda Kolonisi –olduğu için Osmanlı ile Hollanda arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyecekti. İkinci olarak, o dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun bu talebi yerine getirecek yeteri kadar imkânı yoktu.[160] Bu sebeplerle Cambi ne Osmanlı kontrolü altına girebilmiş ne de Osmanlı Devleti buraya gemi gönderebilmişti. Bununla birlikte siyasî ilişkiler devam etmiş, Osmanlı büyükelçilerinin gayretleriyle münasebetler daha da geliştirilmişti.

1.4.3.5. 19.ve 20.yy'da Osmanlı-Endonezya/Açe İlişkileri: Batavya'da (Cakarta) Osmanlı Başkonsolosluğunun Kuruluşu ve Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosları

Osmanlı İmparatorluğu 19. Yüzyıl sonlarında 1883 senesinde Cakarta Başkonsolosluğu açmıştı. Ancak, Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosluğu açılmadan önce, Osmanlı İmparatorluğu çeşitli zorluklarla karşı karşıyaydı. Zira o dönemde Endonezya, Hollanda sömürgesi altındaydı, bu nedenle Hollanda hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu da dâhil tüm ülkelerin Endonezya'da Başkonsolosluğu açmasını kısıtlamıştı. Ancak 20 Nisan 1857'de Hollanda ile Osmanlı Devleti arasında anlaşma imzalandıktan sonra Osmanlı Devleti Cakarta'da Osmanlı Başkonsolosluğu açma hakkını elde etti.[161]

Osmanlı İmparatorluğu'nun Cakarta'da temsilcilik açmasının pek çok nedeni vardı. En önemli sebeplerin başında Endonezya'nın en fazla müslüman nüfusa sahip

[160] İsmail Hakkı Göksoy, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya Bölgesi ile İlişkileri", *Devr-i Hamid: Sultan II. Abdülhamid*, III (2011), s. 32. Ayrıca bkz. Mehmet Ozay, "Jambi: An Unknown Place or Lost Memory In Ottoman Political Mind?", *Journal of Al-Tamaddun*, XIV/1 (2019), s. 67-68.

[161] İsmail Hakkı Göksoy - Zübeyr Tetik,"Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, VI (2016) , s. 214.

ülke olmasıydı. Hollandalıların Endonezya'yı sömürgeleştirdiği bu dönemde, orada Osmanlı Başkonsolosluğunun açılması, Hollandalıların Endonezya'daki Müslümanlara yönelik herhangi olumsuz bir eylemini önleyebilirdi. Ayrıca, Osmanlı Başkonsolosluğun sayesinde Endonezya ve Osmanlı arasındaki ticaret artacak, Endonezya ile Mekke arasındaki Hac trafiği yoğunlaşacak ve Endonezya'daki Müslümanlar, Osmanlı Halifeliğinin çatısı altında birleşeceklerdi.[162]

1.4.3.6. Osmanlı Başkonsolosu Ali Galip Bey ve Faaliyetleri.

Cakarta'nın ilk Osmanlı Başkonsolosu Ali Galip Bey olmuştu. Endonezya'da, Osmanlı İmparatorluğunu ve Sultan / Halife II. Abdülhamid'i temsil etmek üzere görevlendirilen Ali Galip Bey 12 Haziran 1883'te Cakarta'ya vardı. Onun Endonezya'ya atanması, Borneo ve Moluccas Adası da dâhil olmak üzere orada yaşayan yaklaşık 30 milyon Müslüman için bir dönüm noktası oldu.[163]

Ali Galip Bey, yaklaşık 3 yıl Osmanlı'nın buradaki Başkonsolosuluğunu yürüttü. Cakarta'daki ilk Osmanlı Başkonsolosu olan Ali Galip Bey'in hem Endonezya hem de Osmanlı İmparatorluğu için yaptığı en önemli katkı, Endonezya ile ilgili raporlar tutup merkeze göndermesiydi. Ali Galip Bey'in Endonezya hakkında ayrıntılı raporları vardı. Bu raporlardaki ayrıntılar, Endonezya'nın coğrafi konumu ve Endonezya'yı çevreleyen adalarla ilgiliydi. Hollanda'nın ve batının sömürgeciliği, Endonezya'nın siyasi politikası ve İslâm'ın Endonezya'ya gelişinin kısa tarihi de raporda yer alıyordu. Bunun yanında Ali Galip Bey, Endonezya'daki sosyal demografiye de raporunda değinmişti.[164] Osmanlı Büyükelçisi Ali Galip Bey'in bu katkısı, Osmanlı İmparatorluğu ile Endonezya arasındaki bağı kuvvetlendirmek için çok önemliydi. Çünkü bu raporlar sayesinde Osmanlı İmparatorluğu Endonezya'yı daha iyi tanıyacak ve buradaki Müslümanları anlayabilecekti.

Ali Galip Bey'in yaptığı bir diğer katkı ise Cuma namazı için Cakarta'da bir camiye gelmesiydi. Çünkü Cuma hutbesinde Osmanlı Halifesinin adı ilk kez anılmıştı. Geçmişte Hollanda otoritesinden çekinildiği için Osmanlı Halifesi'nin adı anılmıyordu. Ancak o Cuma namazında Osmanlı Halifesinin adının anılması, Endonezya'daki tüm

---

[162] Göksoy - Tetik, "Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", 215.

[163] Diren Çakılı,"Batavya'da Osmanlı Baş Şehbenderliği: Kuruluşu, Baş Şehbender Ali Galib Bey ve Layihası", *International Journal Of Eurasia Social Sciences,* VIII/ 28 (2017), s.726.

[164] Çakılı, "Batavya'da Osmanlı Baş Şehbenderliği: Kuruluşu, Baş Şehbender Ali Galib Bey ve Layihası", 734-742.

Müslümanların takip ettiği bir örnek oldu. Ayrıca bu olay nedeniyle Cakarta'daki Arap asıllı Müslümanlar, Osmanlı vatandaşı olmak için -Osmanlı elçiliğine başvurdular.[165]

1.4.3.7. Osmanlı Başkonsolosu Kâmil Bey ve Faaliyetleri

Osmanlı İmparatorluğu 1897-1899 yılları arasında Mehmed Kâmil Bey'i[166] Cakarta'ya Osmanlı Başkonsolosu olarak atadı. Mehmed Kâmil Bey, Osmanlı Başkonsolosu olarak bulunduğu dönemde Endonezya'da İslâm Birliği fikrini yaydı. Bu, Endonezya'ya ve Osmanlı İmparatorluğu'na –yapmış olduğu en büyük katkılarından biriydi. Bu fikri, Endonezya'daki Müslümanları Osmanlı Halifesi çatısında birleşmeye teşvik etmek ve böylece Hollanda sömürge yönetimini sona erdirip Endonezya'nın bağımsızlığını kazanmasını sağlamak için yaydı. Mehmet Kâmil Bey bu amaca ulaşmak için Arapları, vatandaşlıklarını 'Osmanlı vatandaşı' olarak değiştirmeleri yönünde teşvik de etmekteydi. Bu eylemler Endonezya'daki Hollandalı yetkilileri endişelindirmekteydi. Eğer böyle bir fikir tüm Endonezya'ya yayılırsa, Hollanda'ya karşı devrim gerçekleştirilecek ve böylece Endonezya, Hollanda sömürge yönetimini sona erdirmiş olacaktı..[167]

Kâmil Bey'in, Osmanlı ile Endonezya da dâhil dünyadaki tüm Müslümanların bağlarını güçlendirmesi basın yoluyla oldu. Birkaç Ortadoğu gazetesi, Endonezya'daki Müslümanlar'ın Hollanda baskısından şikayetçi olduğuna dair yazılar yayınladı. Bu yüzden, Türkiye yanlısı Ortadoğu gazetelerinin Endonezya'da dağıtımı kısıtlandı.[168]

Osmanlı Büyükelçisi Kâmil Bey'in en büyük katkılarından birisi de Endonezya'daki eğitim sistemini reforme etmekti. Osmanlı Devleti'ne vermiş olduğu rapora göre, Endonezya'nın o dönemki eğitim sistemi kötüydü. Endonezya'da öğretmenlik yapacak derecede nitelikli öğretmen yoktu. Ayrıca eğitim için herhangi bir altyapı da yoktu. Bazı öğretmenler eğitimlerini Orta Doğu'da almış olsa da, nitelikli din öğretmeni sayısı yeterli değildi. Bu nedenle, eğitim alanında reform yapmanın bir yolu

---

[165] Çakılı, "Batavya'da Osmanlı Baş Şehbenderliği: Kuruluşu, Baş Şehbender Ali Galib Bey ve Layihası", 743-744.

[166] Kâmil bey veya tam adı Mehmed Kâmil bey Manastır'da doğdu. Babası Hüseyin Zihni Efendi'dir. Kâmil Bey ilk din eğitimini Manastır Sibyan Mektebi'de almış, ardından eğitimine Prizren Ruşdiye Mektebi'de devam etmektedir. Bkz. Zübeyir Tetik, "Endonezya'da Bir Osmanlı Görevlisi: Batavya Başşehbenderi Mehmed Kâmil Bey'in Hayatı ve 1897 Tarihli Raporu", *Sırat,* I/2 (2020), s. 98.

[167] Anthony Reid, "Nineteenth Century Pan-Islam in Indonesia and Malaysia", *The Journal of Asian Studies,* XXVI/2 (1967), s. 280.

[168] Reid, "Nineteenth Century Pan-Islam in Indonesia and Malaysia", s. 281.

da, Endonezyalı Müslümanların manevi ve dini gelişimlerini artırmaları için onların İstanbul'da eğitim görmelerini sağlamaktı.[169]

Kâmil Bey, Endonezyalı Müslümanlara, İstanbul'daki Osmanlı okullarında okumaları için burs veriyordu. Hatta 1868'de kurulan Galatasaray Lisesi'ne[170] de öğrenci göndermişti. Bu okulun Avrupai ve modern bir eğitim olanağı sunması, İstanbul'un modern İslâm medeniyetinin merkezi haline gelmesini sağladı.[171] Endonezyalı Müslümanların Osmanlı okullarına kaydolmasının ve Osmanlı Başkonsolosu Kâmil Bey'in desteğinin yanı sıra, Endonezya'nın zengin Müslümanları da bu hususlarda Osmanlı İmparatorluğu'na destek verdi.[172]

Kâmil Bey'in bu faaliyetlerinin yanı sıra bazı raporlar yazdığı da tespit edilmektedir. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'na verdiği raporda, Endonezya'daki Hollandalı yetkililerin, özellikle Müslümanlara zulmettiğini belirtmekteydi. Hollandalı yetkililer, Endonezyalıların dinlerini ve kültürlerini uygulamalarını engelledikleri için, Endonezya'yı yönetmekte pek başarılı olamadılar. Bu, Endonezya topraklarında Hollandalılar ve Endonezyalılar arasında sık sık mücadele ve çatışmalara yol açmaktaydı. Hollanda, Endonezya üzerindeki baskısını sürdürmek için, Endonezyalıları gece gündüz ağır işlerde çalışmak zorunda bıraktı, böylece eğitim almalarını engelleyip onları cahil bırakacaktı. Bir kase pirinç almak için bile ağır şartlarda çalışmak zorunda kaldılar. Bu sayede, Hollandalı yetkililer gelirlerini artırabilecek ve Endonezya'daki hükümranlıklarını koruyabileceklerdi. Kâmil Bey'in bu raporları Endonezya'daki Hollanda sömürgeciliği zamanında Endonezya'nın durumunun daha net anlaşılmasını da sağlamaktaydı.[173]

Hollanda hükümeti, bütün bu gelişmeler çerçevesinde Kâmil Bey'i Endonezya'daki Müslümanlar ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki bağları güçlendirdiği için bir tehdit olarak görüyordu. Bu sebeple Kâmil Bey Endonezya'daki Hollandalı yetkililer tarafından ülkeden kovuldu. Kâmil Bey daha sonra Singapur'daki Osmanlı konsolosluğuna başvurdu ancak başvurusu Singapur'daki İngiliz otoritesi dolayısıyla reddedildi.[174]

---

[169] Göksoy, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya Bölgesi ile İlişkileri", 47.
[170] Galatasaray Lisesi hakkında bkz. Adnan Şişman, "Galatasaray Mekteb-I Sultânîsi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XIII (1996), s. 323-326.
[171] Mandal, *Finding Their Place: A History of Arabs in Java Under Dutch Rule, 1800-1924*, s. 147.
[172] Mandal, *Finding Their Place: A History of Arabs in Java Under Dutch Rule, 1800-1924*, s. 150.
[173] Zübeyir Tetik, "Endonezya'da Bir Osmanlı Görevlisi: Batavya Başşehbenderi Mehmed Bey'in Hayatı ve 1897 Tarihli Raporu", *Sırat,* I/2 (2020), s. 105.
[174] Reid, " The Ottoman in Southeast Asia", s. 14.

1.4.3.8. Osmanlı Başkonsolosu Hacı Rasim Bey ve Faaliyetleri.

Hacı Rasim Bey, 23 Ocak 1904'te (5 Zilkâde 1321) Cakarta'da Osmanlı Başkonsolosluğu'na ilk kez atandığında, Osmanlı imparatorluğu ile Endonezya arasındaki bağları güçlendirmede önemli rol oynamıştır. İlk attığı adım, Endonezyalı Müslümanlar ve Araplar ile iyi ilişkiler kurmaktı. Her zaman Müslümanların sorunlarını dinlerdi. Hacı Resim Bey'in asıl amacı, Endonezya'daki yerel Müslümanlarla daha çok vakit geçirmek, böylece Osmanlı Devleti ile Endonezya Müslümanları arasındaki İslâm birliğini güçlendirmekti. Bu amaca ulaşmak için Ramazan Bayramı kutlamalarını düzenledi ve Müslümanları kutlamaya davet etti. Kutlama sonunda Endonezya Müslümanları Osmanlı Büyükelçisine şükranlarını sundu. Osmanlı Başkonsolosu dini sorumluluğun yanı sıra, Osmanlı Halifesinin adına Endonezya'daki bazı kurumlara ve oradaki Müslümanlara ücretsiz Kur'an da dağıtmıştı. [175]

Hacı Rasim Bey, Cakarta'da Osmanlı Başkonsolosu olarak görev yaptığı dönemde Endonezya'daki sömürgeci Hollanda Hükümeti'nden rahatsızlık duyuyordu. Buna rağmen Endonezya'daki Müslümanlara hizmet etmeye devam etti. Ayrıca, Cakarta'daki bazı camileri restore etti ve yeniledi. Bu eylem Endonezya Müslümanları arasında Osmanlı Halifesi'ne karşı şükran duygusu ve İslâm birliği anlayışını artırdı. Bu birliği özellikle Osmanlı Devleti'nin Hicaz Demiryolu projesi üzerinde çalıştığı dönemde, Endonezyalı Müslümanların proje için Osmanlı Başkonsolosuna yaklaşık 20 bin lira destek vermesinde görebiliriz. Sağladıkları büyük destekten dolayı bazıları Mecîdî nişan madalyası aldı. Büyükelçi görev yaptığı bu dönem boyunca, Osmanlı Devleti ile Endonezya arasındaki ticari ilişkiyi de artırdı. Hacı Rasim Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nun bazı ürünlerini, Endonezya'yı da kapsayan Hint Okyanusu'ndaki adaya doğrudan ihraç edilmesini önerdi. Bu Osmanlı ekonomisine büyük katkı sağladı.[176]

1.4.3.9. Osmanlı Başkonsolosu Refet Bey ve Faaliyetleri

Cakarta'daki son Osmanlı Başkonsolosu Refet Bey'di**.** 5 Mart 1911'de Cakarta'da Osmanlı Başkonsolosu olarak göreve başladı ve bu görevi, 13 yıl sürdürdü. Uzun yıllar boyunca hem Osmanlı İmparatorluğu'na hem de Endonezya'ya birçok

---

[175] Göksoy-Tetik, "Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", s. 220.

[176] Göksoy - Tetik, "Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", s. 221.

katkısı oldu. Bu yıllar kendisi için çok zorlu bir dönemdi çünkü 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemiydi.[177] Zorlu dönemde Cakarta'da Osmanlı Başkonsolosu olmasına rağmen, Endonezya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi sürdürmek için pek çok çalışması oldu. Osmanlı İmparatorluğuna ve Endonezya'ya yapmış olduğu katkılardan biri Endonezya gazetesinde yazdığı yazısıyla İngilizleri eleştirmesiydi. Yazısında, İngiliz hukuk sisteminin Hıristiyanlara ve Yahudilere karşı adaletsiz olduğunu belirtti. İngiliz hukuk sistemi, 45 yıl sonra Yahudilerin temsilcilerini Parlamento'ya göndermesine izin verirken, Osmanlı İmparatorluğu, İngilizlerden önce Hıristiyanların ve Yahudilerin Parlamento'ya girmesine izin vermişti.[178] İngiliz İmparatorluğu'na yönelik eleştiriler ve rapor, İngiliz hukuk sisteminin yanlışlığının gözler önüne serilmesinde önemli rol oynamıştır. Yaptığı diğer bir katkı da, Endonezya'daki Müslümanlara Osmanlı'nın Cihad anlayışını yaymasıydı. Cihad anlayışı, Doğu Afrika dâhil Güneydoğu Asya'nın her yerine yayılmıştı. Cakarta'daki Alman Konsolosluğunun yardımıyla da Cihad anlayışı/fikri yayıldı. Cihad anlayışı; Müslümanları, yalnızca İngiliz sömürgeciliğine ve Fransa'ya karşı savaşmaya teşvik etse de, Endonezya'daki Hollanda otoritesi, Osmanlı konsolosluğuna ve Cakarta'daki Alman Konsolosluğu'na karşı temkinli davrandı. Bunun nedeni Hollandalıların Cihad anlayışını, sömürgecilik karşıtı hareket olarak görmesiydi. Bunun sonucunda, hem Alman Konsolosluğu hem de Osmanlı Konsolosluğu, Endonezya'daki Hollanda otoritesi tarafından sıkı denetim altına alındı. Cihad haberleri ve bildirisi sadece Osmanlı'nın yararına değil, aynı zamanda Endonezya'nın bağımsızlığını kazanması için de bir fırsattı.[179]

Refet Bey'in yapmış olduğu diğer katkı ise Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na katıldığı haberini Endonezyalı Müslümanlara yaymaktı. Endonezya'daki yerel Malayca gazeteler aracılığıyla haberleri başarıyla yaydı. Bu tür bilgiler savaş sırasında çok önemliydi. Çünkü söylenti ve propaganda yoluyla yerel halkın duyguları kışkırtılabilir ve böylece desteklerinin Batı sömürge gücüne mi yoksa Osmanlı İmparatorluğuna mı olduğuna karar verebilirlerdi. Refet Bey Osmanlı yanlısı haber ve propaganda yaymada başarılı olduğu için, Cakarta; İngiliz, Alman ve Osmanlı Konsoloslukları arasında savaş propagandasının merkezi haline geldi. Aynı zamanda

[177] Göksoy - Tetik, "Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", s. 217.
[178] Frial Ramadhan Supratman, "Rafet Bey:The Last Ottoman Consul in Batavia during the First World War 1911-1924", *Studia Islamika,* XXIV/1 (2017), s. 40.
[179] Supratman,"Rafet Bey:The Last Ottoman Consul in Batavia during the First World War 1911-1924", 46-47.

Endonezyalı Araplar, Osmanlı Büyükelçisi Refet Bey'e destek vermiş ve gazeteleri aracılığıyla Türkiye yanlısı yazılar yazmıştı. Böylece Endonezyalılar savaşın daha fazla farkına vardılar. Refet Bey, Endonezya - Osmanlı ilişkisi sayesinde özellikle Araplardan ve Hintli Müslümanlardan bağış toplamayı da başarmıştı. 1912 Balkan savaşlarında savaşan Osmanlı askerleri için 2.120 Hollanda Hint Adaları Loncaları toplandı ve aynı zamanda Osmanlı askerlerinin dul ve yetimlerine yardım edildi.[180]

Osmanlı ve Endonezya arasında burada bir kısmını tespit ederek aktardığımız ilişkiler tarafların birbirlerine karşı derin bir sevgi ve hürmet hissetmelerini de beraberinde getirmişti. Uzun yıllar Müslümanlık ve İslâm birliği temeline oturtularak geliştirilen bu ilişkiler Endonezya Müslümanlarında da Osmanlı İmparatorluğuna ve Türklere karşı derin bir sevgi ve saygı oluşturmuştu. Halifelik kaldırıldığında bile, bazı Endonezyalılar Mustafa Kemal Atatürk'ün yeni halife olarak atanması talebinde bulunmuşlardı.[181]

İki ülkenin ilişkileri, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar devam etti. Bu iki ülke arasındaki ilişkiler, dini ve kültürel ilişkilerin yanı sıra siyasi, askeri, ticaret gibi çeşitli sektörleri de kapsıyor. Bu ilişkiler, bir ölçüde Endonezya'nın gelişmesine ve Endonezya'nın bazı eyaletlerinin, örneğin Açe'nin Batı sömürgeciliğinden korunmasına da katkıda bulunmuştur.

1.4.4. Osmanlı- Malezya (Kedah-Cohor Eyaletleri) İlişkileri

1.4.4.1. Malezya'nın Kedah Eyaleti

Bugün Malezya[182] Devleti'nin bir parçası olan Kıdah[183] 19.yy'da, komşu Siyam Krallığı'nın saldırılarıyla karşı karşıyaydı. Bu dönemde Kedah, Siyam Krallığı'nın parçasıydı, bu nedenle bu devlete vergi ödemek zorundaydı. Ancak Kedah Sultanı II. Ahmed Tâcüddîn-Halim Şah (1803-1845) (Ahmad Tajuddin Halim Shah), Siyam

[180] Supratman,"Rafet Bey:The Last Ottoman Consul in Batavia during the First World War 1911-1924", s.50-53.

[181] Martin van Bruinessen, "Muslims of the Dutch East Indies and the Caliphate Question", *Studia Islamika,* II/3 (1995), s. 9.

[182] Malezya ile ilgili bkz. İsmail Hakkı Göksoy, "Malezya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DIA),* XXVII (2003), s. 486 - 493.

[183] Bugün Malezya'nın bir eyaleti olan Kıdah, zengin limanıyla tanınıyordu. 9.yy'da Arap tüccarlarının ticaret için Kedah'a gittikleri biliniyordu. 1474 yılında Kıdah Sultanı İslâm'ı kabul edince, Kıdah Müslüman bir devlet oldu. Portekiz kayıtlarına göre Kedah limanı, oradan Fas gemilerinin bile görülebileceği kadar zengin idi. Aynı zamanda Kedah limanı, Malakka ve Çin'den geçen biber dâhil her türlü ürünün ticaretini yapıyordu. Portekizliler bu dönemde Kedah limanının Siyam Krallığı'na ait olduğunu kaydetmektedirler Bkz. Richard Winstedt, "Notes on the History of Kedah", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XIV/ 3 (126) (1936), s. 156.

krallığına tazminat vermemeye karar verdi ve ayrıca Bangkok'a gitme emrine itaat etmeyi reddetti. Sultan'ın kardeşi de onu Burma ile Siyam krallıklarına saldırmakla suçlamaktaydı. Bu nedenlerle Siyam Krallığı, Kedah Sultanını cezalandırmaya karar verdi ve 1821 senesinde Kedah'a bir Siyam filosu yolladı.[184] Ancak Kedah Sultanı kaçtığı için bu saldırı başarılı olamadı. Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah ailesini ve krallığını korumak için kaçmaya karar verdi ve İngiliz toprakları altındaki Penang'a[185] sürgüne gitti. Sultan ve ailesi, Kedah'a dönmeden önce 1821-1842 yılları arasında yaklaşık 21 yıl boyunca Penang'da sığınmacı olarak yaşadı.[186]

Kedah Sultan'ın aile üyeleri ve Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah, İngilizlerin kontrolündeki Penang yönetimindeki 21 yıllık sürgünleri boyunca kendilerini Kedah'ı yeniden ele geçirmeye adamışlardı. Aynı zamanda Sultan Ahmed'in büyük oğlu Tunku Abdullah, Kedah'ı Siyam Krallığından kurtarmak için 1823'te Kedah'a ilk saldırıyı yaptı. Saldırı, Penang'daki İngiliz Otoritesini rahatsız ettiğinden Kedah'ı, Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah'a geri vermek için Siyam krallığıyla müzakere edeceklerine söz vererek dolaylı olarak Kedah Sultan'ını desteklemeye başladılar.[187]

Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah, Kedah'ı Siyam krallığından kurtarmak için Penang'daki İngiliz Otoritesinden destek istemesinin yanı sıra, Osmanlı İmparatorluğu'ndan da yardım istedi. Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah, Osmanlı padişahının yardımına başvurmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'na bir mektup gönderdi. Ancak Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah'ın isteği Osmanlı padişahı tarafından yerine getirilemedi. Bunun nedeni, o dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun, Yunan ihtilalı (1821-1832)[188] olarak da bilinen Yunan isyanıyla karşı karşıya kalmasıydı.[189]

---

[184] R. O. Winstedt, "A History of Malaya", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XIII/1, (121) (1935), s. 183.

[185] Penang, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ile Kedah Sultanı arasındaki ticaret müzakereleri yoluyla 1786 yılından itibaren İngiliz kolonisinin bir parçası oldu. Bu dönemde, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ni temsil eden Yüzbaşı Francis Light, Kedah Sultanı ile bir anlaşma yaptı ve eğer İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin bir liman ve koloni kurmasına izin verirse, Kedah Sultanı'na yılda 30.000 dolar ödeyecekti. Anlaşmanın bir kısmı, İngilizlerin Kedah Sultan'ın mülkü olan Penang Adası'nı korumak için her zaman silahlı gemi istasyonunda kalacağıydı. Böylece, anlaşma 11 Ağustos 1786'da imzalandığında Yüzbaşı Francis Light, Penang'a İngiliz Bayrağı'nı çekti ve resmi olarak Penang'ın kontrolünü ele geçirdi. Bkz. Winstedt, "A History of Malaya", s. 174-177.

[186] J.M. Gullick, "Kedah 1821 - 1855: Years of Exile and Return ", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society,* LVI/ 2 (245) (1983), s. 31-34.

[187] Gullick, "Kedah 1821 - 1855: Years of Exile and Return ", 34-37.

[188] Yunan İsyanı Britanya Fransa ve Rusya'nın müdahalesinden kaynaklanmaktadır. Olay gerçekleşmeden önce, Osmanlı yönetimi altındaki Yunanlıların baskı altına alındığı fikri yayılıyordu. Gerçekte, Yunanlıların eğitimlerini almasına ve devlette mevki sahibi olmalarına izin verilmiştir. Daha sonra ilk ayaklanma, 21 Şubat 1821'de Rusya'nın askeri desteği ile gerçekleşmiştir. Bu Olayın ilk ayında 20.000'den fazla Müslüman ve Rum öldürülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alexis Heraclides, - Ada

Bununla birlikte Sultan II. Ahmed Tâcüddîn Halim Şah'ın Osmanlı'ya gönderdiği mektup, iki devlet arasında gayrı resmi bir ilişki olduğunu da göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

1.4.4.2. Malezya'nın Cohor (Johor) Eyaleti

19. yüzyılda Cohor, Sultan Maharaca Ebûbekir (1862-1895) (Maharaja Abu Bakar)[190] tarafından yönetiliyordu. Babası Daeng İbrahim'in ölümünden sonra 1862 yılında Cohor padişahı olarak tahta çıktı. Sultan Maharaca Ebûbekir, devleti hızla modernleştirmeye ve geliştirmeye çalışması ile biliniyordu. Cohor, Sultan Maharaca Ebûbekir'ın yönetiminden önce az gelişmiş bir devletti. Bu yüzden devletin modernleşmesi için çeşitli okullar, hastaneler, karakollar ve adliyeler inşa etti. Siyasi amaçlar için modern bir anayasa da hazırlattı. Bunun sonucunda, "Modern Cohor'un Babası" unvanını aldı.[191]

Sultan Maharaca Ebûbekir, Cohor'un ekonomisinin gelişmesi için, tıpkı babası Daeng İbrahim gibi aktif olarak ticaretle uğraştı. Akasya sakızı ve biber ekimi gibi babasının yaptığı tarım ticaretine devam etti. Çin toplumu, akasya sakızı ve biber yetiştirme deneyimine sahip olduğu için, Sultan Maharaca Ebûbekir onlarla iyi bir ilişki kurdu ve onları Cohor'a göç etmeye teşvik etti. Sultan Maharaca Ebûbekir, akasya sakızı ve biber yetiştirmeye devam edebilmek için araziler oluşturdu ve, böylece Cohor'un ekonomisini geliştirdi.[192]

Sultan Maharaca Ebûbekir, Cohor ekonomisini tarım yoluyla geliştirmek için Çin'in yanı sıra Cohor ve Singapur'daki Arap toplumuyla da iyi ilişkiler kuruyordu. O, Seyyid Muhammed Alsagoff (Syed Mohamed Alsagoff) adında zengin bir Arap tüccar

---

Dialla, *Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century: Setting the Precedent*, Manchester University Press, Manchester, 2015, s. 105-133.

[189] İsmail Hakkı Kadı -A.C.S. Peacock, *Ottoman-Southeast Asian Relations: Sources from the Ottoman Archives*, Brill, Leiden 2019, I, s.75-76.

[190] Sultan Maharaca Ebûbekir, babası Daeng İbrahim'in ölümünden sonra 1862'de Cohor Sultanı oldu. Sultan Maharaca Ebûbekir, hükümdarlığı sırasında birçok zorlukla karşılaştı. Karşılaştığı en büyük zorluklardan birisi, Singapur'daki İngiliz Otoritesine ve ayrıca Büyük Britanya'ya modern bir Malezya hükümdarı olduğu izlenimini vermekti. Hem Büyük Britanya'dan hem de bölgedeki yerel halktan nüfuz kazanmak için bu gerçekten çok önemliydi. Sonuç olarak bu, Cohor'un İngiliz kolonisinin bir parçası olmasını sağladı ve Cohor devletinin egemen hükümdarı oldu. Bkz. Abdullah Bin Mohamed,"The Travels of Abu Bakar, Maharajah of Johor to the Far East", *Malaysia in History*, XIV (1971), s. 4.

[191] Tunku Shariman Bin Tunku Sulaiman, "The Johore Military Forces: The Oldest Army of Malay Regulars In The Peninsula", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* LXXVII/2, (287) (2004), s. 95.

[192] P. LIM Pui Huen, "Past and Present Juxtaposed: The Chinese of Nineteenth Century Johor ", *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia,* XIII/ 1 (1998), s. 117-120.

ile iyi bir iş ilişkisine sahipti. 1878'de, Seyyid Muhammed Alsagoff─'a Cohor'un güneybatısındaki Kukup Adası'nda imtiyazlı arazi vermişti. Daha sonra Seyyid Muhammed Alsagoff tarafından *Constantinople Estate* olarak adlandırılan arazinin büyüklüğü 60.000 dönüm civarındaydı. Seyyid Muhammed Alsagoff daha sonra adayı bir tarım arazisine dönüştürdü ve akasya sakızı, biber, betel, sago ve hindistan cevizi gibi mahsuller ekmeye başladı. Aynı zamanda kauçuk, kahve, ananas ve kakao dikti. Bu ürünler daha sonra Orta Doğu ve Avrupa'ya ihraç edildi.[193] Ürünleri daha kolay ihraç etmek için Singapur ve Malaka'ya giden gemiler için Kukup Adası'nda bir liman açtı. Aynı zamanda yeterli sayıda iş gücü sağlamak için Orta Doğu, Malaya Yarımadası ve Endonezya'dan çok sayıda işçi çalıştı.[194] Bu ticari faaliyetler Cohor ekonomisine büyük katkı sağladı. Ülke ekonomisi için yapılan bu faaliyetler iktisadi gelişmeyi sağlamasının yanı sıra bu konuda önemli rol oynayan Seyyid Muhammed Alsagoff vasıtasıyla Osmanlı devleti ile ilişkiler için de önemli bir işlev görmüştür.

Arap tüccar Seyyid Muhammed Alsagoff, Osmanlı İmparatorluğu ile bağlantıları olan başarılı bir tüccardı. İş gezileri için sık sık Avrupa'yı ve Cidde'yi ziyaret ederdi. 1880'lerde Singapur'daki Osmanlı Konsolosluğuna Fahri Başkonsolos olarak atandı.[195]Hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Cohor Sultanı ile olan bağlantısı ile ülkelerle doğrudan irtibata geçmeyi başarıyordu. Kısacası, -iki ülke arasındaki ilişki Arap tüccar Seyyid Muhammed Alsagoff aracılığıyla kuruldu.[196]

Seyyid Muhammed Alsagoff, 1879 yılında Sultan Maharaca Ebûbekir'ın II. Abdülhamid ile görüşmesi için İstanbul'a seyahatini ayarlayarak iki ülkenin ilişki kurmasını sağladı. Bu ziyarette, II. Abdülhamid, Sultan Maharaca Ebûbekir'i sıcak karşıladı ve böylelikle Cohor Sultanlığı ile Osmanlı arasında diplomatik ilişki kuruldu. II. Abdülhamid Sultan Maharaca Ebûbekir, Osmanlı İmparatorluğu ile Cohor Sultanlığı arasındaki aile ilişkisinin sembolü olarak Kafkasya'lı Hatice Hanım ve Rukiye Hanım[197] ile birlikte Birinci Sınıf Osmanlı Madalyasını takdim etti. Hatice Hanım daha sonra Sultan Maharaca Ebûbekir ile, Rukiye Hanım ise Sultan Maharaca Ebûbekir'in kardeşi

---

[193] Rozali Ermy Azziaty, "Sayid Muhammad Al-Sagoff In Johore - Ottoman Sovereign Relations", Advances in Natural and Applied Sciences, VI/6 (2012), s. 894.

[194] Madeleine Zelin, *Merchant Communities in Asia, 1600–1980*, Routledge, London 2015, s.113.

[195] Azziaty, "Sayid Muhammad Al-Sagoff In Johore- Ottoman Sovereign Relations", s. 895.

[196] Nurul Wahidah Fauzi, "Role of Hadhrami Arab in political influence of the Johore Sultanate in the early 20 the century", *Jurnal Antarabangsa Kajian Asia Barat,* IV/2 (2012), s. 10.

[197] Rukiye Hanım ilk olarak Ungku Abdul Majid ile evlilik için Johor'a gitti. 24 yaşında Abdülaziz'i doğurdu. Ungku Abdul Majid'in ölümünden sonra Johor kraliyet ailesinin diğer üyesi Dato Jaafar ile evlendi ve sekiz çocuk doğurdu. Bkz. Mehmet Ozay - Ekrem Saltık, "The Myth and Reality of Rukiye Hanim in the Context of Turkish Malay Relations (1864-1904*)", İnsan ve Toplum*, V/9 (2015), s. 69-70.

Ungku Abdülmecid (Abdul Majid) ile evlendi. Hatice Hanım ile Sultan Maharaca Ebûbekir arasındaki evlilik 28 Şubat 1894 tarihinde Zahara Sarayı'nda yapıldı.[198]

Osmanlı İmparatorluğu ile Cohor krallığının yakın ilişkileri daha sonra da devam etti. Nitekim Sultan Maharaca Ebûbekir 'in 4 Haziran 1895'te Londra'da öldüğü haberi gelince Osmanlı padişahı, temsilcilerini Londra'daki Osmanlı konsolosluğundaki cenaze namazına katılmaları için gönderdi. Osmanlı padişahı, ölümle ilgili yas mesajı gönderdi ve ardından yeni Cohor Sultanı Dato' Seri Amar Diraja'yı birinci sınıf Osmanlı madalyası ile ödüllendirerek tebrik etti.[199]

Sultan Maharaca Ebûbekir, İstanbul ziyaretinde Halife ile buluşmasını kaleme almak suretiyle önemli bilgilerin Malezya halkına ulaşmasını da sağlamıştır. Nitekim o kaleme aldığı şiirinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun altyapısı, yol pazarları, savunma teknolojisi ve teçhizatındaki gelişmelerin ihtişamını anlatmaktaydı. Şiirde Osmanlı İmparatorluğu'nun zenginliği ve ekonomik istikrarının yanı sıra Osmanlı İmparatorluğunun yönetiminin etkinliğinden de bahsetmekteydii.[200] İki ülke arasındaki siyasi ilişkinin, Malezya Edebiyatı üzerindeki olumlu etkisinin yanı sıra, Cohor'da İslâm Hukukunun gelişmesinde de büyük etkisi vardı. Osmanlı İslâm hukuku Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye[201] Malezya diline çevrilmiş ve ardından Cohor'daki Majalah Ahkâm, Cohor'da uygulanmıştır.[202] Bu gelişmeler Osmanlı Devleti'nin bugünün Malezyası fakat o dönemin Kıdah ve Cohoru'nun her alanda bazı ilişkiler geliştirdiğini ortaya koyduğu gibi Malezya'nın tarihî süreçteki gelişiminde Osmanlı İmparatorluğu'nun da önemli bir aktör olduğunu gösterir mahiyettedir. Sonuç itibariyle şunları ifade etmek gerekir ki, Osmanlı Devleti Güneydoğu Asya ülkeleriyle özellikle 19. Yüzyıldan başlayarak ilişkiler geliştirmiştir. Bu ilişkiler genellikle İslâm birliği çerçevesinde şekillenmiş,

---

[198] Fauzi, "Role of Hadhrami Arab in political influence of the Johore Sultanate in the early 20th century", s. 12-13.

[199] Ermy Azziaty Rozali, v.dğr., "Relation between the Ottoman Empire and the Johor Sultanate: Perception and Influence", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, VII/2 S1 (2016), s. 407.

[200] Rozali, v.dğr., "Relation between the Ottoman Empire and the Johor Sultanate: Perception and Influence", 406.

[201] Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Medeni Kanunu, Osmanlı Devleti'nde 1868-1876 arasındaki Tanzimat döneminden sonra uygulanmaya başlandı. Bu yeni medeni kanun, çeşitli nedenlerle hazırlanmıştır ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda uygulanmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri, özellikle Batı'nın siyasi ve ekonomik gücünün yükselmesiyle birlikte imparatorluk içinde meydana gelen birkaç hızlı değişiklikti. Bu yüzden Fransız medeni kanunun Osmanlı Devleti'nde uygulanmasını engellemek için Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye hazırlanıyordu. Bkz. M, Akif Aydın, "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXVII (2003), s. 231-232.

[202] Abd Jalil Borham,"The Influence of Turkish Ottoman Islamic Civil Law in 19th Century in the State of Johor, Malaysia", *American International Journal of Contemporary Research,* III/ 8 (2013), s. 59; Nurul Wahidah Fauzi, v.dğr., "The religious- Intellectual Network: The Arrival of Islam in the Archipelago", *Ottoman Connections to the Malay World: Islam, Law and Society,* ed. Saim Kayadibi, The Other Press, Kuala Lumpur 2011, s.22.

siyasî boyutunun yanı sıra ekonomik boyutuyla da öne çıkmıştır. Aradaki mesafeye rağmen bu tür münasebetlerin mevcudiyeti hem Osmanlı Devleti'nin dünyaya bakışı hem de söz konusu coğrafyadaki devletlerin Osmanlı Devleti'ne yüklediği rolle de ilgili olmalıdır. Bu ilişkiler Osmanlı kaynakları ve çeşitli araştırmalarda günümüzde farklı isimler alan ve coğrafî bakımdan çeşitli bölgelerin birleştirildiği yeni topraklarda hüküm süren bu devletlerin o zamanki isimleri ve konumlarıyla zikredilmektedir. Dolayısıyla mesela Malezya ile ilişkilerden bahsedilecekse tarihî süreçte Kıdah ve Cohor eyaletleri bugünkü Malezya'ya tekabül ettiği göz önüne alınmalıdır.

BÖLÜM II

OSMANLI- SİNGAPUR SİYASİ İLİŞKİLERİ

2.1. Doğrudan İlişkiler

2.1.1. Singapur'daki Osmanlı -Fahri Konsolosları ve Faaliyetleri

Osmanlı-Singapur siyasi ilişkisini daha iyi konumlandırmak ve anlamlandırmak için Singapur'daki Arap göçünün tarihini ve Güneydoğu Asya'da oynadıkları rolü tesbit etmek de önemlidir. Nitekim bunlar arasında Osmanlı Devleti'nin ilk fahri konsoloslarının bulunduğu el-Cüneyd ailesi de yer almaktadır.- Sir Stamford Raffles'ın Singapur'a gelmesinin ve Singapur'un İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin kontrolündeki İngiliz Kolonisinin bir parçası olmasından sonra Singapur, serbest liman haline gelmişti. 19. Yüzyılın başlarındaki bu gelişmenin ardından dünyanın her yerinden tüccarlar buraya gelmiş ve ticarete başlamışlardı. Bunlar arasında Arap tüccarlar da bulunmaktaydı. Sir Stamford Raffles'ın davetiyle Singapur'a gelen ilk Arap tüccarlar arasında el-Cüneyd ailesi de vardı. el-Cüneyd ailesi, Hadramut kökenli olmakla birlikte ticari işlerini Güneydoğu Asya bölgesinde yürütüyorlardı. el-Cüneyd ailesinden Singapur'a ilk gelen Seyyid Ömer bin Ali el-Cüneyd (Syed Omar Bin Ali Al-Junied) idi. İlk başta, Seyyid Ömer bin Ali el-Cüneyd ve amcası Seyyid -Muhammed bin Harun el-Cüneyd (Syed Mohamed bin Harun Al-Junied), Malezya'nın Penang kentinde işlerini yürütüyorlardı. Daha sonra Sir Stamford Raffles'ın –daveti üzerine Singapur'a göç etmeye ve burada yaşamaya karar verdiler.[203] Sir Stamford Raffles'ın el-Cüneyd ailesini Singapur'a davet etmesinin nedeni, onların Güneydoğu Asya'nın en başarılı tüccarları arasında yer almaları ve çok zengin bir aile olmalarıydı. el-Cüneyd ailesinin Singapur'a göç edip işlerini orada yürütmesi, Singapur serbest limanını müreffeh ve aynı zamanda zengin bir koloni haline getirdi.[204] el-Cüneyd ailesi, Güneydoğu Asya'da kumaş ve baharat işini tekeline alıp Endonezya'dan Hindistan'a kadar tüm pazarı kontrol ederek başarılı tüccarlar haline geldi.[205]

---

[203] Buckley, *An Anecdotal History of Old Times in Singapore: 1819–1867*, s. 62.

[204] Suriani Suratman, "Malay Community and Culture in Singapore ", *Singapore Ethnic Mosaic, The: Many Cultures, One People,* ed. Mathews Mathew, World Scientific Publishing Co, Singapore 2018, s. 177.

[205] Latifah Abdul Latif - Mohammad Redzuan Othman, "Hadhrami Sayyids in Malaya, 1819-1940", *Jurnal Usuluddin,* XXXVIII (2013), s. 162.

Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar el-Cüneyd ailesine büyük saygı gösteriyorlardı. Bunun başlıca nedeni, el-Cüneyd ailesinin soyu Hz. Hüseyin üzerinden Hz. Muhammed'e uzanmasıydı. Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar, el-Cüneyd ailesini dini rehberleri olarak görüyorlardı ve herhangi bir sorunla karşılaştıklarında onlara danışıyorlardı. el-Cüneyd ailesi hem saygınlığı hem de çok tanındığı için, Cohor'da sultanlık sarayında özel bir statüye de sahipti.[206] Nitekim el-Cüneyd ailesinden Singapur'a ilk gelen Seyyid Ömer bin Ali el-Cüneyd, Cohor Sultanlık Sarayı'nda ancak bir prense verilen *Pangeran Şerif* unvanına sahipti.

Singapur'a davet edilen ailenin ilk temsicisi Seyyid Ömer bin Ali el-Cüneyd, hem Müslümanlar hem de saray nezdinde kazanmış olduğu saygınlığın yanı sıra başarılı bir tüccar olmasının da bir sonucu olarak yeni memleketinde çok iyi karşılanmış ve diplomatik itibar görmüştü. Nitekim yola çıktığında kendisi için uygun bir konaklama ve diğer ihtiyaçları da içeren teferruatlı bir hazırlık yapılmıştı. Singapur'da uygun bir arsa bulduktan sonra evini inşa etmeye başladı. Bir süre yeni memleketinde yaşadıktan sonra 1852'de burada vefat etti.[207] Seyyid Ömer bin Ali el-Cüneyd 'in yerleşmesiyle Singapur'u vatan edinen bu Arap aile hem zenginliği hem de hayır işleriyle saygınlığını sürdürmüştü. Nitekim onun serveti ve hayır işlerine dair birçok bilgi çeşitli eserlerde yer almaktadır.[208] el-Cüneyd ailesinin yaptığı hayır işleri günümüzde de tüm Singapur'da görülebilir.

Seyyid Ömer bin Ali el-Cüneyd'in oğullarından Seyyid Abdullah Ömer bin Ali el-Cüneyd (Syed Abdullah bin Omar Al-Junied), 21 Temmuz 1864 tarihinde Singapur'daki Türk Konsolosluğuna Fahri konsolos olarak atandı. Bu göreve atanması ve Singapur'daki Türk Konsolosluğu'nun açılmasıyla iki ülke arasındaki resmi siyasi ilişkiler güçlendi. Singapur'daki Türk Konsolosluğu'nun açılması hem Osmanlı Sultanı Abdülaziz (1861-1876) hem de Kraliçe Victoria (1837-1901) tarafından kabule mazhar görülmüş ve teşvik edilmişti. Seyyid Abdullah Ömer bin Ali el-Cüneyd'in Fahri konsolosluk olarak atanma mektubu 26 Eylül 1864'te Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Kostaki Musurus Paşa[209] tarafından gönderildi.[210] Ne var ki, Seyyid Abdullah Ömer bin

---

[206] Latifah Abdul Latif, "Hadhrami Sayyids in Malaya, 1819-1940",s. 152.

[207] Leif O. Manger, *The Hadrami Diaspora: Community-building on the Indian Ocean Rim,* Berghahn Books, Oxford 2010, s. 25.

[208] "Thursday, 26th May", *Straits Times Overland Journal*, 2 June 1881;"Mosque built in 1820 now an historic site", *TODAY*, 12 November 2001; Simon Vincent, *Philanthropy in Singapore: A Heritage of Peoples and Places,* Ethos Books, Singapore 2019, s.14; Siew Hua Lee, *150 years of caring : The Legacy of Tan Tock Seng Hospital,* The Hospital, Singapore, 1994, s.13-14.

[209] Kostaki Musurus Paşa, 1851-1885 yılları arasında Osmanlı'nın Londra Büyükelçisiydi. Bürokratlık mesleğine 1834 yılında Osmanlı Valisi olarak başladı. 1834-1839 yılları arasında 5 yıl Samos

Ali el-Cüneyd'e hayatıyla ve fahri konsololuk göreviyle ilgili çok fazla kayıt tespit edilmemiştir. Eldeki bilgi de kardeşi Seyyid el-Cüneyd bin Ömer el-Cüneyd (Syed Al-Junied Bin Omar Al-Junied) tarafından, Seyyid Abdullah Ömer bin Ali el-–Cüneyd'in Mekke'de kolera nedeniyle 8 Mayıs 1865'te öldüğü şeklindeki kayıttır.[211]

Seyyid Abdullah bin Ömer el-Cüneyd'in ölümü üzerine Singapur'daki Türk fahri konsololuk görevi geçici olarak kardeşi Seyyid el-Cüneyd bin Ömer el-Cüneyd tarafından doldurulduldu. İlk olarak, Kostaki Musurus Paşa'ya rahmetli kardeşi –Seyyid Abdullah bin Ömer el-Cüneyd'in ölümünü haber vermek için bir mektup gönderdi. İkinci olarak, Seyyid Abdullah bin Ömer el-Cüneyd'in Mekke'ye gitmeden önce, kendisinin yokluğunda Singapur'daki Türk fahri konsololuğu görevine geçici olarak kendisini atadığını bildirdi ve bu görevi yürütmek için izin istedi.[212] 1865-1885 yılları arasında Singapur'daki Türk Konsolosluğunu fahri konsololuk görevi yapmasına rağmen, İngiliz Kraliçesinden ve Osmanlı padişahından herhangi bir resmi atama mektubu gelmedi. Bundan dolayı bazı resmi görevleri yerine getiremedi.[213] Bütün bunların sebebi onun fahri konsolosluğu görevine atanmasına İngiltere Kraliçesinin itiraz etmesiydi.[214] Hayatı boyunca, Singapur'daki Türk Konsolosluğunu fahri konsolosluk olarak resmen tanınmadı.[215] Seyyid el-Cüneyd bin Ömer el-Cüneyd 20 Kasım 1891'de vefat etti. Ölümünden önce, bir başka Arap ailesi Alsagoff ailesinden -Seyyid Muhammed Alsagoff Singapur'daki Türk Konsolosluğunun fahri konsolosluğunu üstlendi. 1901 yılına kadar bu vazife onun uhdesinde kalmıştır.[216]

2.1.1.1. Seyyid Muhammed-Alsagoff'un Hayatı ve Faaliyetleri

Seyyid Muhammed Alsagoff, 1836 yılında Singapur'da doğdu. Zengin ve tanınmış bir Arap aileden geliyordu. Babası Seyyid Ahmed Alsagoff (Syed Ahmad Alsagoff), Yemen'deki Hadramut'tan, annesi ise Raca Siti (Raja Siti) Malay'ın Bugis

---

Adasında Valilik yaptı. Samos adasındaki yerlilerin onun yönetiminden memnun kalması hem taltif edilmesini hem de daha yüksek vazifelere getirilmesini sağladı. Bkz. Eyüp Murat Kurt, *Enlightened Fathers And Their Reformist Siblings* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Middle East Technical University The Department Of History, Ankara 2013, s. 12-26. Ayrıca bkz. Sinan Kuneralp, "Bir Osmanlı Diplomatı: Kostaki Musurus Paşa, 1807- 1891", *Belleten*, c.XXXIV/135, (1970), s. 421-435.

[210] BOA, HR.SFR.3 200.01; BOA), Hâriciye Nezâreti İdâresi (HR.İD), 208.11099.

[211] BOA, HR.SFR.3.200.01.

[212] BOA, HR.SFR.111.7.01

[213] BOA, HR.SFR.3.200.002; BOA, HR.SFR.3.007.001.

[214] BOA, HR.SFR.3.311.9.1.

[215] "Page 1 Advertisements Column 6", *The Straits Times,* 1 August 1892.

[216] Anthony Reid, "Aceh. 2. Aceh and the Turkish Connection", *Aceh: History, Politics and Culture,* ed. Arndt Graft v.dğr, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 2010, s. 36.

etnik kökenindendi. Annesi zengin bir aileden ve Malay kraliyet soyundan geliyordu. Bu yüzden Seyyid Muhammed-Alsagoff, çok kültürlü bir ailede büyüdü. Güneydoğu Asya'daki Malaylılar, Seyyid Muhammed Alsagoff'a küçük prens anlamına gelen *Nong Chik* olarak hitap ediyorlardı. Seyyid Muhammed Alsagoff 'un 6 kız kardeşi vardı ve hiç erkek kardeşi yoktu.[217]

Babası Seyyid Ahmed Alsagoff ve dedesi Seyyid Abdurrahman Alsagoff (Seyd Abdul Rahman Alsagoff) denizci ve tüccarlardı. Ana işleri baharat ticaretiydi. 1824'te el-Cüneyd ailesinin gelişinden 4 yıl sonra Singapur'a geldiler. Babası, büyükbabasıyla birlikte Cava adaları da dâhil olmak üzere Güneydoğu Asya'nın baharat işlerini yürütüyordu. Güneydoğu Asya'daki en güçlü ve etkili iki aile olan Arap ve Malay ailesinin evliliği, aile şirketini daha güçlü ve daha başarılı hale getirdi. Ayrıca dedesi Seyyid Abdurrahman Alsagoff'un ölümünden sonra, babası Seyyid Ahmed Alsagoff, servetini ve işini devraldı. Büyükbabası, babası Seyyid Ahmed Alsagoff ve kendisi Seyyid Muhammed Alsagoff, Alsagoff & Company adı altında Güneydoğu Asya'da baharat ticaretine yönelik yeni bir şirket kurdu. Bu şirket aracılığıyla Güneydoğu Asya ve Orta Doğu arasında yeni iş bağları kurmayı başardılar.[218]

Seyyid Muhammed Alsagoff ve babası Seyyid Ahmed Alsagoff, kurdukları şirketi başarılı olunca nakliye sektörüne de girdiler. Seyyid Muhammed Alsagoff, damadı Seyyid Abdurrahman Alsagoff ile birlikte 1874 yılında nakliye ve ulaşım şirketini kurdu. Nakliye ve taşımacılığın temel amacı Güneydoğu Asya'daki Müslümanları hac için Hicaz'a götürmekti. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Alsagoff'un denizcilik şirketi Güneydoğu Asya'da 2.000'den fazla müslümanı hac için Suudi Arabistan'a taşımaya başladı.[219]

Alsagoff'un nakliye şirketi –Malezya ve Singapur'daki Müslümanları hac için Suudi Arabistan'a taşımakla kalmadı, aynı zamanda Endonezya'daki Müslümanları da hac için Suudi Arabistan'a naklediyordu. Endonezya Müslümanları önce Singapur'a sonra da Singapur'dan Alsagoff'un gemisine binerek Suudi Arabistan'a gidiyordu. Endonezyalı Müslümanların Suudi Arabistan'a ulaşmadan önce Singapur'a gitmelerinin nedeni, Endonezya'nın o dönemde Hollandalılar tarafından sömürgeleştirilmiş olmasıydı. Endonezya'daki Hollanda hükümeti, Endonezya'daki Müslümanların hac için Suudi Arabistan'a gitmesini çeşitli kısıtlamalar getirerek engelliyordu; çünkü hacdan

[217] Stephanie Po Yin Chung, "Creating 'Family' Networks across Time and Space: The Alsagoffs in Singapore,1824–2009", *Modern Asian Studies,* LII/ 2 (2018), s. 465.
[218] Chung, "Creating 'Family' Networks across Time and Space", s. 464
[219] Chung, "Creating 'Family' Networks across Time and Space", s. 467.

döndükten sonra Endonezya'daki Hollanda Hükümetine karşı ayaklanacaklarından ve Endonezya'da sömürge karşıtı hareket yaymalarından endişe ediyordu. Endonezya'daki Hollanda hükümetinin yasağından sonra, Endonezyalı Müslümanlar bu düzenlemeden kaçmak için önce Singapur'a gidiyorlardı. Böylece Singapur limanı hac için buluşma noktası haline gelmişti. Alsagoff ailesinin Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar arasında siyasi ve ekonomik alanda elde ettiği prestij sebebiyle Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar, hac için Hicaz'a gitmek için Alsagoff ailesine ait gemilere binmeyi tercih ediyorlardı[220]

Seyyid Muhammed Alsagoff Singapur'da gayrimenkule yatırım yapmıştı. O, kısa bir süre içinde, diğer Arap ailelerle birlikte Singapur topraklarının yarısına sahip olmuştu.[221] Aynı zamanda Singapur'daki en prestijli otel olan Raffles Hotel'in de sahibiydi.[222] Zenginliğinden ve başarısından dolayı Seyyid Muhammed Alsagoff'ı ve ailesini Singapur'da yaşayan Avrupalılar tanıdığı gibi, Malezya'daki Cohor sultanı da tanımakta ve onlarla iş yapmaktaydı. Cohor Sultanı Maharaca Sultan Ebûbekir (1868–1885), Seyyid Muhammed Alsagoff'la tarım alanında yaptığı işlerle memleketini müreffeh hale getirmişti.[223]

Seyyid Muhammed Alsagoff'un yürüttüğü diğer işler, kredi işi ve para transferiydi. Bu işletmeler, Endonezyalı Müslümanların Hac sırasında ve Suudi Arabistan'da kaldıkları süre boyunca karşılaştıkları sorunu hafifletmeye yönelikti. O dönemde Hacca gitmek isteyen pek çok fakir Endonezyalı vardı ama gemi bileti alacak paraları yoktu. Seyyid Muhammed Alsagoff, Suudi Arabistan'a olan yolculuklarını kolaylaştırmak ve Hac yapmalarını sağlamak için, Endonezyalı Müslümanlara kredi verdi ve Hac için Suudi Arabistan'a seyahat etmelerine yardımcı oldu. Böylece, bu kredi sistemi sayesinde fakir Endonezyalı Müslümanlar Haclarını gerçekleştirme imkanı buldu. Bütün bu yatırımlar ve iş kolları Seyyid Muhammed Alsagoff'un hem yerel halk

---

[220] William Gervase Clarence-Smith,"The Rise and Fall of Hadhrami Shipping in the Indian Ocean, c.1750- c.1940", *Ships and the Development of Maritime Technology Across the Indian Ocean*, ed. David Parkin v.dğr. , Routledge, London 2020, s. 227-258.

[221] Yasser Mattar, "Arab ethnic enterprises in colonial Singapore: Market entry and exit mechanisms 1819–1965", *Asia Pacific Viewpoint*, XLV/2, (2004), s. 174.

[222] Stephanie Po-yin Chung, "Transcending Boarders:The Story of the Arab Community in Singapore, 1820-1980s", *Merchant Communities in Asia, 1600–1980*, ed. Lin Yu-ju v.dğr., Routledge, London 2015, s.115; Chung, "Creating 'Family' Networks across Time and Space: The Alsagoffs in Singapore, 1824–2009", s.477.

[223] Nurul Wahidah Fauzi,"Role of Hadhrami Arab in political influence of the Johore Sultanate in the early 20–the century", *Jurnal Antarabangsa Kajian Asia Barat,* IV/2, (2012), s. 11-12; Mandal, "Finding Their Place: A History of Arabs in Java Under Dutch Rule, 1800-1924" s. 47.

ve idarecilerle Avrupalılar arasında tanınırlığını ve saygınlığını sağlamakta hem de dini hayatta bu aile ve kendisinin ağırlığını artırmaktaydı. [224]

Seyyid Muhammed Alsagoff, 1901'e kadar Singapur'daki Türk Konsolosluğunu üstlendi. Bu uzun süre boyunca, Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkinin gelişmesine büyük katkı sağladı. Güneydoğu Asya'daki kraliyet aileleri ve sultanlarla yakın ilişkileri sayesinde -sadece Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi güçlendirmekle kalmamış, Malezya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ve Endonezya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi geliştirmede de önemli rol oynamıştı.

Seyyid Muhammed Alsagoff Malezya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi güçlendirmek için Singapur'daki fahri Türk Konsolosluğunu ve Cohor Sultanı Maharaca Sultan Ebûbekir ile olan iş bağını başarıyla kullandı. Maharaca Sultan Ebûbekir ile Osmanlı Sultanının görüşmesini o sağladı. 1879'da İstanbul'a giden Maharaca Sultan Ebûbekir ve Seyyid Muhammed Alsagoff Sultan II. Abdülhamid tarafından sıcak karşılanmışlardı. Seyyid Muhammed Alsagoff aracılığıyla gerçekleşen iki padişah arasındaki bu buluşma sayesinde, Cohor / Malezya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında resmi ilişki kurulmuş oldu.[225]

Seyyid Muhammed Alsagoff, sömürge güçleri tarafından ezilenlerin de sesiydi. Bu, özellikle Hollanda yönetimi altında yaşayan Cava ve Palembang eyaletlerinde yaşayan Endonezyalılar için söz konusuydu. Seyyid Muhammed Alsagoff Endonezya'daki Hollanda sömürge yönetimine karşı Endonezya'nın bağımsızlığı için yaptığı faaliyetleriyle tanınıyordu. Nitekim 1881'de daha önceden Singapur üzerinden Palembang, Endonezya'ya gelen iki emekli –Türk subayıyla birlikte Cava'ya gitmiş ve Endonezyalılar'ı Avrupalılara saldırmaya teşvik etmişti. Saldırı Hollandalılar tarafından engellenmesine rağmen, Endonezya'nın bağımsızlığı için mücadelesi Endonezya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında tarihi bağların kurulmasında önemli rol oynadı.[226]

Malezya-Osmanlı İmparatorluğu ve Endonezya-Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi güçlendirmenin yanı sıra, Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye yönelik faaliyetlerinden biri ise, Ertuğrul Fırkateyni

[224] Michael Christopher Low, "The Mechanics of Mecca: The Technopolitics of the Late Ottoman Hijaz and the Colonial Hajj", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Columbia University, 2015), s. 320; Chung, "Transcending Borders:The Story of the Arab Community in Singapore, 1820-1980s", *Merchant Communities in Asia, 1600–1980*, ed. Lin Yu-ju v.dğr., Routledge, London 2015, s. 113.

[225] Fauzi,"Role of Hadhrami Arab in political influence of the Johore Sultanate in the early 20 the century", s. 10-14.

[226] Anthony Reid, "Aceh. 2. Aceh and the Turkish Connection", *Aceh: History, Politics and Culture,* ed. Arndt Graft v.dğr, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 2010, s. 34.

olarak bilinen Türk savaş gemisinin Japonya yolculuğu vesilesiyle Singapur'a uğraması esnasında yaptıklarıydı. Türk mürettebatın sıcak karşılanması ve onlara büyük saygı ve sevgiyle hizmet edilmesinde onun önemli rolü vardı.[227] Misafirperverliğini sadece Ertuğrul Fırkateyni ekibine değil, Singapur'a gelen diğer Osmanlı vatandaşlarına da gösteriyordu. Örneğin, Abdürreşid İbrahim[228] adındaki Osmanlı seyyahı Singapur'u ziyaret ettiğinde Seyyid Muhammed Alsagoff ve Seyyid Ömer Alsagoff gibi Alsagoff ailesinin üyeleri, onu tüm içtenlikleriyle karşıladılar. Abdürreşid İbrahim adına hem konuşma düzenlediler hem de oruçlarını birlikte açtılar. Alsagoff ailesinin gösterdiği misafirperverlik, Osmanlı seyyahı Abdürreşid İbrahim için unutulmaz bir hatıra olarak anlatılmaktadır.[229]

Güneydoğu Asya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiyi güçlendirmek için birçok faaliyette bulunmuş olsa da, kendisi de selefleri gibi hiçbir zaman resmi olarak Singapur'daki Türk Konsolosluğu'nu fahri konsolosluk olarak atanmamıştı. Ana nedenlerden biri, İngiltere ve Hollanda'nın Malezya, Singapur ve Endonezya kolonilerinde Türk Konsolosları bulundurma fikrini hiçbir zaman desteklememesiydi. Bunun nedeni kanaatlerine göre eğer sömürgelerinde Türk Konsolosluğu'na izin verirlerse Türk nüfuzu Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar arasında yayılır, Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar, sömürge yönetiminin sona ermesi için kendi ülkelerindeki Türk Konsolosluğu'ndan yardım isterlerdi. Bu durum hem İngiltere hem de Hollanda için tehlikeliydi.[230] Endonezya'daki Hollanda Hükümetine göre, Singapur, anti sömürgecilik ve Hollanda karşıtı hareket olarak kullanılan bir yerdi. Bu tür muhalif hareketler, Cohor sultanı ve aileleri de dâhil olmak üzere Singapur'daki el-Cüneyd, Alsagoff gibi zengin ve güçlü Arap aileleri tarafından da desteklenmekteydi. Bu nedenle, Singapur'daki İngiliz hükümeti 1864'te Singapur'daki Türk Konsolosluğu'nu ilk fahri konsolosluk olarak Seyyid Abdullah bin Ömer el-Cüneyd'i resmen atadığında, Endonezya'daki Hollanda hükümeti buna çok şaşırmıştı. Ardından Endonezya'daki Hollanda hükümeti, Türk Konsoloslarına izin verilmemesi için Singapur'daki İngiliz

---

[227] *Ceride Bahriye*, sayı. 25, 15 Mayis 1306, s. 13;*Ceride Bahriye,* 10 Mayis 1306, s. 24, s. 33-36.

[228] Abdürreşid İbrahim, 1857 yılında Rusya'nın Sibirya eyaletinde bulunan Tara şehrinde doğdu. Yazar, gazeteci, denizci ve saygın bir siyasi liderdi. Özbek kökenlidir. Bkz. Mahmud Tahir, "Abdurrashid Ibragim, 1857-1944" *Central Asian Survey,* VII/4 (1988), s 135-140; Mustafa İsmet Uzun, "Abdürreşid İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* I (1988), s. 295-297.

[229] Abdürreşid İbrahim, *20. Asrın Başlarında İslâm Dünyası Çin ve Hindistan'da İslâmiyet (Kore,Singapur,Endonezya, Hint Adaları ve Hicaz Notları),* II Cilt, haz. Mehmed Paksu, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1987, s.187-189.

[230] Anthony Reid, "Aceh. 2. Aceh and the Turkish Connection", *Aceh: History, Politics and Culture,* ed. Arndt Graft v.dğr, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 2010, s. 33-34.

hükümetine diplomatik baskı uyguladı. Neticede 1865-1900 yılları arasında Singapur'daki Türk Konsolosluğu'nun resmî başkonsolosluk pozisyonu boş kaldı.[231]

Seyyid Muhammed Alsagoff 1901 yılında Singapur'daki Türk Konsolosluğu fahri konsolosluk görevine son verilmesine rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'na samimiyetle hizmet etmeye devam etti. Bu durum, resmi olarak tanınan ilk Türk Başkonsolosu Ataullah Efendi öldüğünde, cenazesi için ev sahipliğini üstlenmesinden de anlaşılabilir.[232]

Osmanlı Devleti'ne fahri olarak konsolosluk yapan ve hayırseverliğiyle bilinen Seyyid Muhammed Alsagoff 3 Temmuz 1906 Salı günü sabah *Thomson Road* yolundaki evinde öldü. Cenazesi *Java Road* yolundaki *Hajjah Fatimah* Camii'ne getirilerek burada namazı kılındı.[233] Singapurdaki Arap ve Malay toplumundan binlerce Müslüman, Seyyid Muhammed Alsagoff'un cenaze namazı için saat 15: 00'te camide toplandılar. Cenazede Avrupalılar ve Singapur'daki Çinli liderler de vardı. Cenaze törenini *Thomson* Road yolundan *Java Road* yoluna getirmek için büyük bir geçit töreni yapılmıştı. Geçit töreninde Müslümanlar hem dua okuyorlar hem de kelime-i şehadet getiriyorlardı. Muazzam bir kalabalık toplanmıştı.[234] Seyyid Muhammed Alsagoff 'un ölüm haberi yayıldıktan sonra, sadece Müslümanlar değil Singapur'daki Avrupalılar da derin üzüntü hissetmişti. İnsanların ona saygısından dolayı Cohor'daki kamu dairelerinin çoğu kapatılmıştı.[235]Çok sayıda Avrupalı, Cohor yetkilileri, Singapur'daki diğer önemli insanlar ve Müslümanlar *Thomson Road* yolundaki evini ziyaret etmişlerdi. Cenaze törenine polis memurları da katılmıştı. Seyyid Muhammed Alsagoff, *Hajjah Fatimah* Camii'nde babasının ve annesinin mezarının yanına gömüldü. [236]

2.1.2. Singapur'daki ilk Resmi Türk Başkonsolosu- Ahmed Ataullah Efendi- ve Faaliyetleri

Singapur'daki ilk resmi başkonsolos Ahmed Ataullah Efendi, 1865 yılında Güney Afrika'nın Ümit Burnu (Cape Town) şehrinde doğmuştur. Annesi Rakea Maker

---

[231] "Turkey's Links with S. E. Asia a Historical Perspective",*The Straits Times*, 29 October 1989, s. 11

[232] "The Late Ataoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 11 November 1903.

[233] "Death of Syed Mohamed Alsagoff", *The Straits Times,* 3 July 1906.

[234] "An Arab Millionaire's Funeral", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 4 July 1906.

[235]"Death of Syed Mohamed Alsagoff", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 3 July 1906.

[236] " The Late Syed Md. Alsagoff ", *The Straits Times,* 4 July 1906.

olup, babası Ebûbekir Efendidir[237] ve Ümit Burnu'unda tanınmış Müslüman bir âlimdir. Çocukluk yıllarının çoğunu Güney Afrika'nın ünlü İmamı Tuan Guru'nun [238] torunlarıyla geçirmiştir. Ahmed Ataullah Efendi, ilk eğitimini Ümit Burnu'ndaki Osmanlı medresesinde öğretmenlik yapan babasından almıştır. İlk eğitimini tamamladıktan sonra, Ümit Burnu, Buitengragt'daki Mc Leahlen Akademisi'nde eğitimine devam etti. Daha sonra, kardeşi Hişam Nimetullah ile birlikte İstanbul'da kaldı ve yüksek öğreniminin ilk aşamasını tamamladı ve ardından Mısır'daki El-Ezher Üniversitesi'nde eğitimine devam etti. Güney Afrika'da çok kültürlü ve çok dilli bir toplumda büyüdüğü için genç yaşta geniş bir dünya görüşüne sahip oldu. İngilizce, Afrikanca, Urduca ve Arapça'yı akıcı olarak konuşmaktaydı.[239]

Babası Ebûbekir Efendi 29 Haziran 1880'de vefat ettikten sonra kardeşi Hişam Nimetullah ile birlikte Ümit Burnu'na dönmek zorunda kalan Ahmed Ataullah Efendi daha sonra babasının öğretmenlik yaptığı Ümit Burnu'ndaki Osmanlı medresesinde öğretmen olarak çalışma hayatına başladı. Orada Arapça dersleri verdi ve toplumda entelektüel bir lider olarak tanındı. Entelektüel bir lider olarak görüldüğü için bir sorun olduğunda toplum ona danışıyordu. Örneğin Güney Afrika'daki İngiliz otoritesi salgın nedeniyle *Tana Baru*[240] olarak bilinen Müslüman mezarlığını kapatmaya karar vermişti

---

[237] Ebûbekir Efendi, 1835'te doğmuştur. İlk kez 1862'de 27 yaşındayken Ümit Burnu'na geldi. Güney Afrika'daki İngiliz hükümetinin talebi üzerine Osmanlı İmparatorluğu tarafından Ümit Burnu'ndaki yerlilere İslamı öğretmek için atandı. 55 yıl Afrika'da kaldı ve Güney Afrika'daki harcamaları Osmanlı Devleti tarafından karşılandı. Kısa sürede oraya ilk yerleşen Hollanda asıllı beyazların konuştuğu ve Hollanda dili ile yerli kelimelerden oluşan Afrikanca'yı (Afrikan dilini) öğrenmeyi başardı ve Arapçadan Afrikan diline bazı eserleri çevirerek Güney Afrika İslami edebiyat çalışmalarına katkıda bulundu. 1880 senesinde 45 yaşında vefat etti. Bkz. Ebrahim Mahomed Mahida, *History of Muslims in South Africa: Chronology,* Arabic Study Circle, South Africa 1993, s. 24-26; Abdurrahim Sıradağ, "Turkey-South Africa Relations: Changing Dynamics in Turkish Foreign Policy", *Avrasya Etüdleri,* LI, (2017), s. 17-20; Ahmet Kavas, "Ottoman Empire's Relations with Southern Africa", *AÜİFD* XLVIII/2 (2007), s. 11-20. Ayrıca bkz. Mustafa Baktır-Cezmi Eraslan, "Ebûbekir Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, X (1994), s. 276-277.

[238] Tam adı İmam Abdullah bin Kadi Abdus Salam olan Tuan Guru 1712'de doğdu ve Endonezya'nın Ternate Adaları'ndaki Tidore'dandı. O bir Tidore prensiydi ve soy ağacı Fas Sultanı'na kadar uzanıyordu. Endonezya'daki Hollanda Otoritesine karşı verdiği mücadele nedeniyle Ümit Burnu'na mahkum olarak getirildi. 1780-1793 yılları arasında 13 yıl hapis yattı. Hapis cezasını çekerken ezberinden Kuran'ın birkaç nüshasını yazdı ve ayrıca İslami içtihat üzerine birkaç kitap yazdı. 1793'te hapisten çıktıktan sonra, Ümit Burnu'nda yerlilere İslam'ı öğretmek için medrese kurdu. Daha sonra Güney Afrika'daki İngiliz Valisi'nin verdiği onay ve izinle 1795'te Auwal Mescidi olarak bilinen Güney Afrika'daki ilk camiyi inşa etti. Bkz. Ebrahim Mahomed Mahida, *History of Muslims in South Africa: Chronology,* Arabic Study Circle, South Africa 1993, s. 8-10. Ayrıca bkz. Bunyamin Marasabessy, "Tuan Guru: The Cape Muslim Philosophy Education System", *Makara Sosial Humaniora*, VIII/ 3, (2004), s. 126-132.

[239] Halim Gencoglu, "The first Muslim politician of South Africa Ahmet Ataullah Bey,1865-1903", *New Contree,* 69 (2014), s. 95-96.

[240] Tana Baru, Ümit Burnu Güney Afrika'daki Müslümanlar topluluğu için tarihi bir mezarlıktır. Bu mezarlık, 1805'ten beri Ümit Burnu'ndaki Müslüman cemaati için ilk mezarlıktı ve 15 Ocak 1886'da Ümit Burnu'ndaki İngiliz Hükümeti tarafından resmen kapatıldı. Tuan Guru ve Alevi gibi Müslüman âlimlerin mezarına ev sahipliği yaptığı için.Bkz. Alessandro Gori, "Seven Gravestones at the Muslim

ama oradaki Müslüman cemaati bunu reddetti. Bunun nedeni, cenaze töreninin cemaat ve Müslüman âlimlerin cenazesi için özel bir anlam taşımasıydı. Güney Afrika'daki İngiliz hükümetinin verdiği bu karara karşı Müslüman cemaati, Ahmed Ataullah Efendi'den yardım istedi. Ataullah Efendi de Bo-Kaap'taki Burhanul Camii'nde[241] özel bir konferans vererek bu karara karşı başlatılan kampanyaya öncülük etti. O andan itibaren, Müslümanların hakları için savaşan bir aktivist olarak itibar kazandı ve sonunda Ümit Burnu'ndaki kamusal alanda önde gelen birisi oldu. Tana Baru Müslüman mezarlığını yıkımdan kurtarma mücadelesinin yanı sıra, Ümit Burnu Müslüman topluluğu için yeni bir mezarlık alanı tahsis edilmesini de sağladı.[242]

Ümit Burnu'ndaki Müslüman cemaati arasında kazandığı popülerlik ve destek ile siyasete ve parlamentoya girmeye karar verdi. Siyasete katılmasının temel amacı Müslüman cemaatini Parlamento'da temsil etmekti. Parlamentoda mevki kazanmak için çok çalışmasına rağmen, Güney Afrika'daki beyaz üstünlüğünün uyguladığı ırkçı siyasi politika nedeniyle seçimi kaybetti. Siyasi seçimde kaybettikten sonra Güney Afrika'nın Ümit Burnu kentindeki faaliyetlerini Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid'e bildirmek için İstanbul'a döndü. Daha sonra Güney Afrika'ya Osmanlı elçisi olarak atandı ve İngiltere ve Amerika'ya gitti. Güney Afrika'ya geri döndüğünde, Ümit Burnu yerine Kimberley'e şehrine eğitim görevi için -taşındı ve -Kimberley'e Osmanlı büyükelçisi olarak atandı.[243] Ahmed Ataullah Efendi, Singapur'daki tekrardan Türk Konsolosluğu'nun faal hale getirilmesiyle birlikte, 27 Nisan 1901' de Singapur'a Osmanlı Başkonsolosu olarak atandı. Singapur Başkonsolosu olarak atanmasına İngiltere Kraliçesi de onay vermişti.[244]

Singapur'a Osmanlı Başkonsolosu olarak atandıktan sonra İstanbul'dan Singapur'a giderken ilk durağı Yemen'deki Aden oldu. 11 Ekim 1901'de Aden'i ilk

---

Tana Baru Cemetery in Cape Town: A Descriptive Note ", *The Arts and Crafts of Literacy. : Islamic Manuscript Cultures in Sub-Saharan Africa*, Eds. Andria Brigaglia - Mauro Nobili, De Gruyter, Berlin 2017, s. 313-330.

[241] Burhanul Camii, Hacı Abdulhalil (Hadjie Abdul Kaliel) tarafından Gouwida adındaki bir kadının bağış yaptığı araziye yaptırılmıştır. Bu cami, "hacı mescidi" olarak da bilinir. O dönemde Ümit Burnu'nda yapılan sekizinci cami ve Ümit Burnu'nda minareli ilk camiydi. Bu cami, 15 Nisan 1966'da Güney Afrika'da ulusal anıt ilan edildi. Bkz. Ebrahim Mahomed Mahida, *History of Muslims in South Africa: Chronology,* Arabic Study Circle, South Africa 1993, s. 34-35.

[242] Gencoglu, "-The first Muslim politician of South Africa Ahmet Ataullah Bey, 1865-1903 ", s. 100-101.

[243] Gencoglu, " The first Muslim politician of South Africa Ahmet Ataullah Bey,1865-1903," s. 102-110. Ayrıca bkz. Mahida, *History of Muslims in South Africa: Chronology*. 38-39. Ahmed Ataullah'ın yazdığı bir siyasi broşürü için bkz. Kees Versteegh, "A Remarkable Document in Arabic-Afrikaans: The Election Pamphlet of 1884", *The Arabic Script in Africa*, eds. Mumin, Meikal ve Kees Versteegh, Brill, Leiden 2014, s. 365-380.

[244] H. Taner Seben, *Singapur'daki İlk Temsilciliklerimiz ve Başkonsolos Ahmed Ataullah Efendi*, Türkiye Cumhuriyeti Singapur Büyükelçiliği, Singapur 2014, s. 12.

ziyaretinde Londra'daki Büyükelçiye mektup yazdı. Mektubunda, Singapur'da yeni kurulan Osmanlı Başkonsolosluğu'nda Baş şehbenderi olarak tanınmaktan dolayı minnettar olduğunu ve onur duyduğunu belirtmekteydi. Aynı zamanda, Singapur'un nüfusu hakkında da bilgi vermekteydi. Buna göre Çinliler, Malaylar, Hintliler ve Araplar gibi birkaç farklı etnik köken ve ırktan oluşan yaklaşık 100 bin kişi hakkında bilgi vermekteydi. Mektubun sonunda elinden gelenin en iyisini yapacağına, Osmanlı padişahına sadık kalacağına ve onun mutluluğu ve refahı için dua edeceğine söz veriyordu.[245]

Aden'den Singapur'a yolculuğuna devam eden Ahmed Ataullah Efendi *Ceylon Observer* gazetesinin haberine göre 14 Ekim 1901'de ikinci durağı Sri Lanka'daki, Kolombo'ya ulaştı. Kolombo'da kaldığı süre boyunca, buradaki Müslümanlar tarafından sıcak bir şekilde karşılandı. Kolombo'daki Müslüman derneklerini ziyaret etti. Bunlar arasında *Moors Colombo Union*/ Moors Kolombo Birliği vardı. Onlar kendisi için büyük bir karşılama merasimi hazırlamışlardı. Ahmed Ataullah Efendi karşılama törenine saat 21.00 sıralarında geldi ve hemen hemen tüm dernek üyeleriyle görüştü. Kendisine Türkiye'nin Kolombo Konsolosu Abdülmecid Efendi (Abdul Majeed Efendi), Kolombo'daki Türk Konsolosunun Sekreteri Alm Sinne Lebbe Marikar Hadjar, Başkonsolos Şansölyesi Hamid Efendi ve bir başka görevi Celilüddin Bey eşlik etti. Büyük resepsiyonda, herkes koltuğuna oturduktan sonra, Kolombo'daki Moors Birliği Başkanı Ilm Abdul Aziz açılış konuşmasını yaptı. Konuşmasına önce dualarla başladı, ardından kendisi ve Ahmed Ataullah Efendiyi misafir olarak kabul etmesinden dolayı dernek adına minnettarlığını ve mutluluğunu dile getirdi. Aynı zamanda 19. yüzyılın en büyük Müslüman krallığı Osmanlı Devleti'ni temsil eden Ahmed Ataullah Efendi'yi misafir etmekten memnuniyet duyduklarını da ifade etti. Kolombo'nun İngiliz Kolonisi'nin bir parçası olduğundan beri, herhangi bir tehditle karşılaşmadan dinlerini özgürce yaşayabildiklerine değindi. İngiliz Hükümetine, Kral VII. Edward'a (1901-1910) ve ayrıca kutsal din İslam'ı koruyan Halife II. Abdülhamid'e minnettarlardı ve Halifeye her zaman sadık kalacaklardı. Ahmed Ataullah Efendi, 14 Ekim 1901- 23 Ekim 1901 tarihleri arasında Kolombo'da yaklaşık 9 gün kaldı. Bu süre boyunca şerefine yaklaşık 17 yemek düzenlendi.[246]

---

[245] BOA, HR.SFR.3.507.60.

[246] BOA, HR.SFR.3.508.69; "The Turkish Consul-General at Singapore in Colombo, *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 31 October 1901, s. 12; "October 31 1901", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 7 November 1901, s.4.Seylan Müslümanlarının Ataullah Efendi'ye yönelik algısı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "The Turkish Consul General At

30 Ekim 1901 sabahı bir Fransız gemisiyle Singapur'a vardı.[247] 4 Kasım 1901'de Singapur Valisi'ne ilk resmi ziyaretini diğer hükümet yetkilileri eşliğinde yaparak Osmanlı Başkonsolosu olarak göreve başladı. Ertesi gün de Singapur'daki Osmanlı Konsolosluğu binasına yerleşti.[248]

16 Kasım 1901 Cumartesi günü öğleden sonra, konsolosluğun açılması şerefine *Robinson Road* caddesindeki 94 No'lu Osmanlı Konsolosluğu'nda bir tören düzenlendi. Törene Singapur'da ikamet eden 60 kadar nüfuzlu Arap tüccar katıldı ve Ataullah Efendi'yi tebrik etti. Arap tüccarlar arasında Seyyid Abdülkadir Alsagoff (Syed Abdul Kader Alsagoff), Moşat Seyyid Alsagoff (Moshat Syed Alsagoff), Abdurrahman Al-Kaff, Ahmed Al-Kaff, Şeyh Seyyid Abdullah Zuvariye (Sheik Said Abdullah Zuwaria), Şeyh Muhammed Tahir (Sheikh Mohamed Tahir), Abdullah Akil, Seyyid Tabir (Syed Tabir) ve Ahmad Mohamed Saleh Angulia vardı.[249] Ahmed Ataullah Efendi, sıcak karşılamalarından dolayı Singapur'daki Müslüman cemaatine teşekkür etti.[250] Singapur'a gelişi, Singapur'daki Malay Müslüman cemaati tarafından da büyük memnuniyetle karşılanmıştı.[251]

Ahmed Ataullah Efendi, Singapur'a Türk Başkonsolosu olarak atandıktan hemen sonra çeşitli konularda bildiriler yayınladı. 20 Kasım 1901 tarihli tebligatında Singapur'da ikamet eden Osmanlı tebaasına, kendilerini, ailelerini ve çocuklarını Singapur'daki Türk Konsolosluğu'na kaydettirmelerini çağrısında bulundu. Konsolosluk yönetmeliğine uymadığı tespit edilenlere Osmanlı kanununa göre 9 dolar kadar para cezası verilecekti. Hac için Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolünde olan topraklara seyahat etmek isteyen İngiliz tebaasının kendilerine pasaport verilmesi ve Singapur'daki Osmanlı Konsolosluğu'ndan vize almaları gerektiğini belirten yeni bir yönetmelik çıkardı. Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı limanlarda seyahat eden tüm nakliye şirketleri ve vapurları da düzenli konsolosluk faturası ve imza gibi gerekli belgeleri

---

Singapore", *The Straits Times,* 5 November 1901, Page 3. Osmanlı-Seylan Adaları ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ekrem Saltık, "Osmanlı Devleti'nin Seylan Adası ile İlişkilerine Methal", *Türkiyat Mecmuası,* XXX/2, (2020), s. 699-733.

[247] "Untitled", *The Straits Times,* 30 October 1901, s. 2

[248] "Untitled", *The Straits Times*, 6 November 1901, s. 2; "Untitled", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 6 November 1901, s. 2; "Wednesday, November 6, 1901", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 7 November 1901, s. 13.

[249] Ahmed Mohamed Saleh Angulia, Ebramjie Mohamed Saleh Anguliaç'ın oğluydu. Bu aile iş için Singapur'a göç etmeden önce Hindistan'ın Surat kentinden kalıyordu. Ahmed Mohamed Saleh Angulia 1873 yılında doğdu ve eğitimini Raffles Enstitüsü ve Singapur'daki İngiliz-Çin okulunda aldı. Sumatra'da birkaç büyük arazisi ve Singapur ve Hindistan'da malı mülkü vardı. İşleri için Hindistan, Burma, Mısır, Arabistan, Suriye ve Çin gibi diğer ülkelere akasya sakızı, biber, tapyoka gibi ürünleri ihraç etmişlerdir. Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* s.708-710.

[250] "A Turkish Ceremony", *The Straits Times,* 18 November 1901, s. 2.

[251] "Untitled", *The Straits Times*, 20 November 1901, s. 2.

sağlamalıydı.[252] Ahmed Ataullah Efendi, Osmanlı Konsolosluğu'na kayıt yaptırmayan Osmanlı tebaasına para cezası getirerek yeni düzenlemeyi uygulamaya çalışsa da, bu düzenleme Singapur'daki İngiliz Hükümeti tarafından reddedildi çünkü herhangi bir para cezası yalnızca yerel Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yapılabileceği için onlara göre kabul edilemezdi.[253] Bu yeni düzenleme ile Singapur'da yaşayan toplam 91 Osmanlı tebaası kaydedildi. Bunların arasında 51 Arap, 21 Türk, 17 Yahudi ve 5 Ermeni vardı.[254]

Ahmed Ataullah Efendi, Başkonsolos olarak atandıktan sonra hem bazı çalışma arkadaşları onu ziyaret etti hem de kendisi bazı ziyaretler yaptı. Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu Sadık Beliğ Bey[255], 16 Ekim 1902'de Singapur'da kendisini ziyaret etti.[256] Ayrıca iki Alman kruvazörü *Conder* ve *Comora*'ya resmi bir ziyarette bulundu.[257] 4 Eylül 1903 Cuma sabahı İtalyan kruvazör *Lombardia'ya* da resmi bir ziyarette bulundu.[258] Ahmed Ataullah Efendi Japon Koramiral Baron Kamimura Hikonojo Japon kruvazörü *Matsushima-kan* ile Singapur'a geldiğinde, Singapur'daki Japon Konsolosu ile birlikte onu ziyaret etti.[259]

Ahmed Ataullah Efendi siyasi ve ekonomik faaliyetlerin yanı sıra Singapur'da sosyal ve kültürel faaliyetler de düzenledi. Düzenlediği ilk sosyal etkinliklerden biri 26 Kasım 1901'de, Osmanlı Sultanı II. Abdülhamit'in 61. doğum günü merasimiydi. Ataullah Efendi, Osmanlı Konsolosluğu'nda bir kutlama yaptı. Kutlamada, bazı Yahudi cemaatinin yanı sıra Seyyid Muhammad Alsagoff, Abdülkadir Alsagoff ve Ahmed Al-Kaff gibi Arap tüccarların da dâhil olduğu yabancı konsoloslar, Ahmed Ataullah Efendi'ye saygılarını sunmak ve Osmanlı sultanının doğum gününü kutlamak için oradaydılar. Kutlama sırasında Ahmed Ataullah Efendi, Osmanlı padişahının mutluluğunu da dile getirdi. Ardından Şeyh Seyyid Abdullah Zuvariye'nin duasıyla merasim sona erdi.[260] Ataullah Efendi'nin düzenlediği son Osmanlı Sultanı Doğum Günü kutlaması 7 Kasım 1903'te Arap Kulübü'nde yapıldı. Resepsiyona Singapur'daki

---

[252] "Advertisements Column 6", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 23 November 1901, s.4; "Untitled", T*he Straits Times*, 23 November 1901; "Advetisements Column 4 [Advertesement]", *The Straits Times* 20 November 1901, s.2

[253] "A Consular Misconception",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 28 November 1901, s. 2

[254] "Untitled", *The Straits Times*, 27 November 1901, s. 2.

[255] Sadik Balergh Bey ilgili bkz. "Netherlands India", *The Straits Times*, 11 December 1903, s. 2.

[256] " Wednesday October 8 1902", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 16 October 1902, s. 243.

[257] "Untitled", *The Straits Times*, 27 June 1903, s. 2.

[258] "Untitled", *The Straits Times*, 4 September 1903, s. 4.

[259] "Untitled", *The Straits Times*, 14 March 1903, s. 4

[260] "Sultan of Turkey's Birthday", *The Straits Times,* 29 November 1901.

çeşitli konsoloslukların temsilcileri katılmıştı. Kulüp ve bahçe, bayraklar ve pankartlarla süslendi. Japon fenerleri de araziyi aydınlatmaktaydı. Buna Filipinli bir grup tarafından çalınan müzik de eşlik ediyordu. Ahmed Ataullah Efendi resmi üniformasını giymişti. Öğleden sonra düzenlenen bu kutlamada arkadaşlarını sıcak bir şekilde karşıladı. Kutlamaya katılanlar arasında Fransa'dan Comerty de Bondy, Amerika'dan Messre O. F. Williams, Almanya'dan H. Eschke, Japonya'dan Kamekichi ve Rusya'dan Rudianovsky de vardı.[261] Ahmed Ataullah Efendi, Singapur'da Osmanlı Başkonsolosu olarak görev yaptığı dönemde tiyatrolardaki çeşitli gösterilere de davet edildi. Mesela Parsee Tiyatrosu'nda düzenlenen bir gösteri, 15 Eylül 1902'de *North Bridge Road* yolunda bulunan *Malay* Tiyatrosu'nda düzenlenen bir başka gösteri ile 8 Nisan 1903 Çarşamba akşamı, *North Bridge Road Theatre Hall* tiyatro salonu'nda düzenlenen bir komedi gösterisi bunlardandır.[262]

Ahmed Ataullah Efendi belediye binası olan *Victoria Memorial Hall*'da [263] Singapur'daki Avrupalılar tarafından düzenlenen taç giyme törenine de katıldı. Son faaliyeti 9 Kasım 1903 Pazartesi günü, Hükümet Konağında gerçekleştirilen Kral VII. Edward–'ın 62. doğum günü kutlamasına katılmaktı.[264] Bu etkinliğe diğer kolonilerden ve yurt dışından gelen 700 kişiyle birlikte davet edilmişti.[265]

Haberlere göre Ahmed Ataullah Efendi, bu kutlama merasiminden ayrıldıktan sonra bir kaza geçirdi ve öldü. Ahmed Ataullah Efendi *Balestier Road* caddesine yakın olan *Thomson Road* caddesindeki konutuna dönüyordu. Arabaya koşulan, Midilli cinsi atın çok huysuz olmasından dolayı at arabası konağına kaymış ve Ahmed Ataullah Efendi –kendisine zarar gelmemesi için kapıyı kırarak arabadan atlamıştı. Yere düştüğünde ise kafatasının kırılması ve bu sebeple vefat etmişti. (10 Kasım 1903).[266]

Soruşturmanın ardından Attaullah Efendi'nin cenazesi *Kampong Glam*, 15 No'lu Java Yolu'nda bulunan Seyyid Muhammed Alsagoff–'un konutuna götürüldü ve gece orada kaldı. O gece yerel Müslümanlar Seyyid Muhammed Alsagoff'un evinde matem

---

[261] "The Turkish Sultan's Birthday", —*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 10 November 1903, s. 3.

[262] "Untitled", *The Straits Times*, 20 November 1901;"Untitled", *The Straits Time*s,13 September 1902, s. 4; "Page 5 Advertisements Column 2", *The Straits Times*, 8 April 1903, s. 5.

[263] Bugün Victoria Anıt Salonu olarak bilinen Belediye Binası ilk olarak 1902'de yenilenmiştir. Binanın yenilenmesi ve genişletilmesi planı Sir Frank Sweetenham tarafından başlatılmıştır. Binanın genişletilmesinden sonra, güvenlik ile donatılmış muhteşem mimarisi ile ziyaretçiler için çok rahat hale gelmiştir. Bkz. "Our Own Theater", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 11 February 1909, s. 5

[264] " Coronation Celebration", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 16 May 1902, s. 3.

[265] "The King's Birthday", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

[266] "The King's Birthday", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

için toplandılar. [267] Ataullah Efendi'nin ölüm haberi yayılınca Singapurlular, Hindistanlılar, Malaylar ve Araplar merhum Ahmed Ataullah Efendi'nin cesedini görmek için *General Hospital* hastanesinin önünde toplanmaya başladılar. Büyük bir kalabalık olmasına rağmen insanlar sessizdi ve kederle doluydu. Kalabalık arasında adli tabip, polis, tanıklar ve Amerika Birleşik Devletleri Başkonsolosu O.F. Williams da dâhil olmak üzere basın temsilcileri vardı. Merhum Ataullah Efendi'nin cesedi daha sonra iki siyah at arabasına yerleştirilip örtüldü ve ardından Seyyid Muhammed Alsagoff–'un evine götürüldü. Seyyid Muhammed Alsagoff'un evine vardıklarında, o gece her ırktan yüzlerce Müslüman, Türk Konsolosuna son saygılarını sunmak için ziyaretlerde bulundular. Kalabalık o kadar büyüktü ki, *Java Road* yolu'ndaki trafiği düzenlemek ve düzeni sağlamak için bir dizi polis memuru göreve çağrılmıştı.[268]

11 Kasım 1903 sabah 6.45 civarında cenaze alayı başladı ve sabah 9 civarında *Telok Belangah'*daki müslüman mezarlığı'na ulaştılar. Tüm ırklardan ve inançlardan çok sayıda Müslüman, *Java Road* yolu'ndan Telok Belangah'a kadar Osmanlı Başkonsolosuna eşlik etmek için Seyyid Muhammed Alsagoff–'un ikametgahının dışında toplandı. Tabutun üzerine Türk Bayrağı, İngiliz bayrağı, kılıç ve Ataullah Efendi'nin kana bulanmış üniforması konuldu. Singapur'un kozmopolitliğini temsil eden birçok güzel çelenk vardı. Cenaze alayı Kelime-i Tehlil ile başladı ve ardından *Java Road* yolu'ndan yaklaşık 5 mil uzaklıkta bulunan Telok Belangah'a kadar devam etti. Cenaze alayındaki kalabalık, polis kontrolünün eksikliği nedeniyle hafif bir kazaya sebebiyet vermişti.[269] Cohor Sultanı, bir dizi Cohor yetkilisi ve ABD'den Çin'e birçok başkonsolos cenaze törenine geldi. Gelenler arasında Arap topluluğundan Alsagoff, el-Cüneyd ailesi ve Hint topluluğundan A.M.S Angulia, E.Y Angulia, Y Angulia ailesi vardı. Çin toplumundan gelenler de vardı. [270] Cenazeye Singapur'daki Japonya Konsolosu vekili K. Ohga da katıldı.[271]

Kısa bir sürede Ataullah Efendi'nin –cenazesi için bu kadar kalabalığın toplanması, kendisini tanıyan insanların ona saygı duyduğunu gösterdi.[272] Cohor Sultanı Ataullah Efendi'nin ölüm haberini aldığında İstanbul'daki Halifeye doğrudan bir taziye telgrafı gönderdi. Aynı zamanda tüm yabancı konsoloslukların bayrakları Ahmed

[267] "The Late Attaoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 11 November 1903, s. 6.
[268] "Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.
[269] "Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.
[270] "The Late Attaoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 11 November 1903, s. 6.
[271] "Untitled", *The Straits Times*, 12 November 1903, s. 4.
[272] "Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

Ataullah Efendi'nin anısına yarıya indirildi.[273] Bugün mezarı Singapur'da *Masjid Temenggong* Camii haziresinde bulunmaktadır.

2.2. Dolaylı İlişkiler

2.2.1. Birinci Dünya Savaşında Osmanli Devleti'nin Cihad Çağırısı ve Singapur'daki Yansımaları

Bu savaşın asıl sebebi olarak sanayileşmiş ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi egemenliği ele geçirme gösterilmektedir. Almanya tarafından 1879'da Avusturya-Macaristan ile imzalanan İkili İttifak, "1882'de İtalya'nın katılımıyla" " Üçlü İttifak " haline geldi. Ancak daha önce dünyayı paylaşan İngiltere, Fransa ve Rusya'nın muhalefetiyle karşı karşıya kaldılar. Nitekim, 1893'te Fransa ve Rusya arasında imzalanan sözleşmeyi 1904'te Fransa ve İngiltere'nin sözleşmesi izledi ve 1907'de İngiltere, Rusya ile bir sözleşme yaptı. Böylece, Üçlü İtilaf İngiltere, Fransa ve Rusya arasında gerçekleşti. "Üçlü İttifak" ve "Üçlü İtilaf" kademeli olarak silahlanmaya başladı. Her durumda bu rakip devletler arasında büyük çaplı bir savaş bekleniyordu. 28 Haziran 1914'te, Avusturya-Macaristan veliaht prensi ve karısı Saraybosna'daki Sırp bir milliyetçi tarafından öldürüldü ve –bu olay İttifak ile İtilaf Devletleri arasında savaşın başlamasına sebep oldu.[274]

Suikastın sonucu olarak, 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan ederek Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına neden oldu. Ayrıca, suikast olayından önce de, gerçekleşen birkaç savaş vardı. Böylece bu savaşlar, ilk olarak İtalyan kuvvetlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolünde olan Libya'ya bir saldırı başlatması ve ikinci olarak da Balkan devletleri arasında meydana gelen Balkan Savaşları'na sebep olmasıyla Avrupa'nın politik alanını değiştirdi.[275]

Bu üç savaş, 1. ve 2. Balkan Savaşları ve Libyadaki Türk-İtalya savaşı, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünün başlangıcı olmuştur. Osmanlı Imparatorluğu'nun çöküşe geçmesi sadece iki ittifak arasındaki güç dengesini değil aynı zamanda Avrupa sisteminin yönetiminin ve özellikle de egemenliği altındaki topraklardaki uluslararası politikanın da değişmesine sebep olmuştur.[276]

---

[273] "Death of Turkish Consul", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.
[274] Ercüment Kuran, "Birinci Dünya Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* VI (1992), s.196.
[275] Dominik –Geppert ve diğeri, *The Wars before the Great War: Conflict and International Politics before the Outbreak of the First World War*, Cambridge University Press, Cambridge 2016, s. 1.
[276] Geppert ve diğeri, *The Wars Before the Great War* , s.11

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na girmesinin birkaç nedeni vardır. Bu savaşa katılmasının temel sebeplerinden biri, Osmanlı hükümeti içindeki bölünmeden, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden kaynaklanmaktadır. Bu hükümet içerisinde 2 rakip kampa bölündü: İngiliz yanlısı ve Alman yanlısı. İngiliz yanlısı kamp, savaş sırasında tarafsız kalmaya karar verdi. Böylece İngilizler, İngiltere'nin siyasi desteği ile Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünü garanti altına alacaktı. Öte yandan, Alman yanlısı üyeler, Osmanlı'nın askeri desteğiyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun yalnızca toprak bütünlüğünü güvence altına almakla kalmayıp, aynı zamanda 1878'den bu yana kaybedilen toprakların en azından bir kısmını geri kazanma olanağına sahip olmalarını umdular.[277] Bu iki kanattan, Almanlara yakın olanların görüşünün kabul gördügü anlaşılmaktadır. Nitekim 2 Ağustos 1914'te Osmanlı ve Alman İmparatorlukları'nın temsilcilerinin ittifak anlaşmasına imza atmaları ile iki ülke ittifak kurdu.[278]

30 Ekim 1914'te, Osmanlı, Karadeniz'de Ruslara karşı bir saldırı başlattığında, bu eylem Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesine neden oldu. Bu nedenle, halktan destek almak için, Cihad fetvası[279] Fetva emini Ali Haydar Efendi[280] tarafından ilan edildi. Bu fetva, 29 âlim tarafından imzalandığı gibi, resmen Sultan ve aynı zamanda Osmanlı "Meclisi-i Mebusan"ı tarafından da onaylandı. Ali Haydar Efendi bu fetvayı, Fatih Camii'nin önünde büyük bir kalabalığa hitaben okudu. Cihad ilanı, dönemin İttihâd ve Terakki yönetimine muhalif olan İkdam Gazetesi tarafından da "İslâm düşmanı olan bu ülkelere karşı ilan edilen cihadın bütün Müslümanlara farz oldugu" şeklinde bir ifadeyle yayınlandı. Bu cihad ilanı, Endonezya'dan Batı Afrika'ya kadar -bütün İslâm dünyasında sömürgeciliğe karşı silahlı ya da silahsız mücadelenin çerçevesini oluşturmaktaydı.[281] Dolayısıyla Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşı'na giren

---

[277] M.Hakan Yavuz ve Feroz Ahmad, *War and Collapse: World War I and the Ottoman State,* –The University Press, Salt Lake City 2016, s. 113-117.

[278] Erik-Jan Zürcher, *Jihad and Islam in World War I Studies on the Ottoman Jihad on the Centenary of Snouck Hurgronje's " Holy War made in Germany"* , Leiden University Press, Leiden 2016, s. 72-74.

[279] Kemal Gurulkan, *Osmanlı Belgelerinde Birinci –Dünya Harbi=The First World War In Ottoman Document* T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul 2013, I, s.92-94.

[280] Ali Haydar Efendi veya Küçük Ali Haydar Efendi (1853-1935) Batum'da doğmuştur. Genç yaşta iken İstanbul'a gelip Mülâzimler Medresesinden mezun olmuştur. Onun ilk adli vazifesine 1 Nisan 1880 (27 Rebiulahir 1297–) tarihinde 27 yaşındayken Burdur kadılığıyla başlamıştır. Ayrıca, Osmanlı Devletinin son devri büyük alimlerinden ve hukukçularından biridir. Onun en önemli eserinin adı Dürerü'l-Hukkâm ve bu eser Osmanlı Medeni kanunu olarak en önemli şerhlerinden biridir. Onun hayatı ve biyografi için bkz. İsmail Narin, "Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Ali Haydar Efendi'nin Hayatı, Hukukçuluğu ve Eserleri ", *İLTED,* II/46 (2016), s 51-53; Mehmet Âkif Aydın, "Ali Haydar Efendi Küçük ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* I (1989), 396.

[281] Zürcher, *Jihad*, s.54-57.

Osmanlı Devleti bütün İslâm dünyasının manevi lideri olarak bu gücünden söz konusu Cihad-ı Ekber Fetvası ile faydalanmak istemiştir. Bu sırada Singapur'da bulunan Müslümanlar da tabiatiyle bu fetvanın muhatablarıdır. Daha önce ifade edildiği gibi, Singapur bu sırada Ingiliz hâkimiyeti altında bulunduğundan ve İngilizler de Osmanlının savaşına girdiği tarafın hasmı olduğu için bunu engellemeye çalıştı. Bu noktada şunu ifade etmek gerekir ki Singapur ve Hint alt kıtasındaki bölgelerde yaşayan Müslümanları Osmanli Devleti'ne büyük bir sempati duymaktaydı.

Cihad ilanı Afrika kıtasına, özellikle de İngilizler'in kontrolü altındaki Sudan'a da yayıldı.[282] Aynı zamanda Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar, özellikle Malezya, Endonezya ve Singapur'dakiler Avrupa egemenliğine karşı çıkabilmek ve destek alabilmek için, Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosluğu'na başvurmaktaydı. Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosları Güneydoğu Asya ülkelerinde cihad ilanının ve savaş propagandasının yayılmasında önemli bir rol oynadı. Bu dönemde Cakarta'daki Osmanlı Konsolosu Refet Bey[283], Güneydoğu Asya Müslümanlarına cihad ilan edildiği haberini verdi. Bu eylemin bir sonucu olarak, Osmanlı konsoloslukları, özellikle Cakarta' Başkonsolosu 6 Şubat 1915'te sıkı kontrol altına alındı. Çünkü Cihad bildirisi Güneydoğu Asya'da yayılırsa, bölgedeki Müslümanlar İngiltere ve Fransa sömürge yönetimine karşı çıkacaklardı. Osmanlı konsoloslukları sıkı kontrol altına alınmış olmasına rağmen, Cihad bildirisi Cakarta'daki Alman konsolosluğu aracılığıyla Singapur dâhil Güneydoğu Asya çevresinde yayılmayı başardı. Daha sonra Cakarta'daki İngiliz konsolosluğu bölgedeki Osmanlıların Birinci Dünya Savaşı hakkında haber ve bilgi almasını engellemek için İngiliz telgraf hatlarını kullanmalarını yasakladı. Böylece burada yaşayanların savaş hakkında bilgi edinmesi, Cakarta'daki Alman konsolosluğunun yardımıyla oldu. Onlar Osmanlı konsolosluğuna savaşla ilgili

[282] 1. Dünya Savaşı sırasında, Sudan gibi Afrika'nın bazı bölgeleri de İngiliz Hükümeti'nin yönetimi altındaydı. Böylece Sudan İngiliz Kolonisinin bir parçasıydı. Sudanlılar, İngiliz sömürgeciliği ve İngiliz Hükümeti'nin yönetimini kabul etmemesinden dolayı, Sudanlı Müslümanların önemli bir kesimi Cihad Bildirisini tüm Afrika kıtasına yayarak Osmanlı'yı desteklediler. Bkz. Mustafa Çabuk, "Cihan Harbinde Sudan'daki Osmanlı Faaliyetleri ve Şeyhülislam'ın Cihad Mektubu" , *Türkiyat Mecmuası*, XXVII/1, (2017), s.105-120.

[283] Refet Bey, 1911-1924 yılları arasında Cakarta'da Osmanlı Başkonsolosu olarak atandı. Bu dönemde Cakarta'daki Osmanlı Konsolosu olarak, uluslararası arenada Osmanlı'nın konumunu, imajını ve itibarını savunmanın yanı sıra Cakarta'daki Hollanda hükümeti ile diplomatik ilişkileri sürdürmek için çok zorlu bir görevle karşı karşıya kaldı. Bkz. Frial Ramazan Supratman,"Rafet Bey: The Last Ottoman Consul in Batavia during the First World War 1911-1924", *Studia Islamika, Indonesian Journal for Islamic Studies,* XXIV/1, (2017): 35-38.

haberleri yayılması için yardım ettiler. Kısacası Cakarta, Güneydoğu Asya'da Cihad fetvasının ve 1. Dünya Savaşı haberlerinin yayılmasının merkezi hâline geldi.[284]

Cihad-ı Ekber fetvası geldiğinde buradaki Müslümanların buna bir karşılık vereceği şüphesizdi. İngilizler işte bu noktada devreye girmiş ve Singapur'da yaşayan Türkler ve Almanları *Tanglin Barracks* kışlasında hapse atmışlardı. Ancak, hapisteki kalan Türklere ve Almanlara Singapur halkının son derece iyi davrandığı ve hapishane koşulların onlar için iyi hale getirildiği tespit edilmektedir. Nitekim 4 Eylül 1915 tarihli belgelerde bu durum anlatılmaktadır. Bu noktada söz konusu belgenin içeriği ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır. -1. Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Singapur hala Boğazlar Yerleşim Hükümeti tarafından yönetiliyordu. Bu yüzden Singapur, Hindistan ve Malezya gibi İngiliz kolonisinin bir parçasıydı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Singapur'daki Hintli askerler, kendi komutanlarına Avrupa'ya gitmeyeceklerini ve İngiliz düşmanlarıyla birlikte savaşa katılmayacaklarını ve İngilizlerle birlikte savaşmak istemediklerini bildirerek kendilerini açıkça belirttiler. Bu Hint askerleri, Hintli Müslümanlarlar, Hindular ve Sihlerden oluşuyordu. Onlar İngilizler yerine, Singapur'da kalmayı tercih ediyorlar, ticaret ve kendi işleriyle meşgul olmak istiyorlardı. Her ne kadar bazı Hintli askerler kendilerine verilen sorumluluktan dolayı savaşa katılsa da, bazı Hintli askerler Alman, Avusturya ve Macaristan askerleri tarafından yakalandı.[285]

Savaş sırasında, Singapur'daki Amerikan konsolosluğu, Singapur'daki kampta tutulan Türk, Avusturyalı ve Alman vatandasları hakkında bilgiler ortaya çıkarmasında büyük rol oynadı. İlk rapor, Amerikan Başkonsolosu John Bray tarafından Singapur'a, 4 Eylül 1915'te Washington'daki Dış İşleri Bakanlığına, ardından İstanbul'daki Amerikan Konsolosluğuna göderildi. Bunun nedeni, 14 Haziran 1915 tarihli Bakanlık tarafından kendisine verilen talimatlardı. Bakanlıkça kendisine verilen talimatların bir kısmı, Alman ve Türkler'in tutulduğu Singapur'daki kampı teftiş edip Washington'daki Dış İşleri Bakanlığı'na rapor etmekti. Rapora göre, Singapur ve Malezya'nın uluslararası kampında, bazı Alman ve Türk esirler vardı, ancak Avusturya-Macar esirler yoktu.[286]

---

[284] Frial Ramadhan Supratman, " Rafet Bey: The Last Ottoman Consul in during the First World War 1911-1924", *Studia Islamika,Indonesian Journal for Islamic Studies,* XXIV/1, 2017, s.45-46. Ayrıca bkz. Antoinette Burton -Tony Ballantyne, *World Histories From Below: Disruption and Dissent, 1750 to the Present.* Bloomsbury, Oxford 2016, s. 61-62.

[285] Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 5. Şube (DH.EUM.5.ŞB),10.30.

[286] BOA, HR.SYS.2979.30.38.

Alman ve Türk esirlerin yerleştirildiği uluslararası kamp, *Tanglin Barracks* kışlasında , Singapur'da idi. John Bray, 3 Eylül 1915'te Tanglin Kışlası'nı ziyaret etti. Komuta subayı Tuğgeneral Dudley Ridout, ve askeri kamptan sorumlu memur Kaptan W. H. Weste idi. Tanglin Kışlası'nda bulunan mahkumların sayısı 34 kişi idi. Alman esirler 6 erkek 2 kadın, 3 çocuk, Türk / Osmanlı esirler ise sadece 1 erkek ve 1 kadından oluşturmaktaydı. Ayrıca şartlı tahliye olanlar 21 kişiden oluşuyordu; Alman esirler arasında 9 erkek 5 kadın 3 çocuk vardı ve diğer milletlerden olanların hiçbiri askeri esirlerler arasında değildi.[287]

Tanglin Kışlası'ndaki Alman ve Osmanlı/ Türk esirlerin konaklama şekli, mahpusların ihtiyacına bağlıydı. Bekâr erkeklerin 2 odadan oluşan yerlere yerleştirilmiştir, evli erkekler ise aileleriyle dört oda kullanma hakkına sahipti. Kışlada gerekli tüm mobilyalar bulunuyor, her türlü diğer ihtiyaçlara da belirli zaman dağıtılmıştı. Mahpusların tıbbi bakımı ile ilgili olarak, erkek mahkumlar, Askeri Hastane'de bakılırken, kadınlar ve çocuklar, başlangıçta bir bungalov olan kadınlar ve çocuklar için yapılmış hastanelerde, tedavilerini oluyorlardı. Her Kışlada bir mutfak bulunuyordu. Mutfakta yiyecek payı Garnizon'daki birliklere verilen kalite ile aynıydı. Ancak mahpusların kantin görevlisinden ekstra tayin satın almalarına izin verilirken, aileleri olan mahpusların kendi masraflarını karşılayarak yemek yapmalarına izin verildi. Çocukların günün her saatinde kapalı alanda oyun oynamalarına izin verilirken, yetişkin mahkumların sınırlı bir mesafede bulundukları alanın dışındaki yolda öğleden sonra 16.30 ile 18.15 arasında muhafızın onları görebileceği şekilde egzersiz yapmasına izin verildi. Her gün saat 11: 30'da kampı teftiş eden bir komutan oluyordu.[288]

Daha önce de belirtildiği gibi, şartlı tahliyede tutsak olan toplam 4 Alman esiri ve 17 Osmanlı esiri vardı. Şartlı tahliye olan mahkumların durumu tamamen farklıydı. Şartlı tahliye mahkumları, memurların tamamen mobilyalı bungalovlarında bulunuyordu. Bungalovlarda kendi işlerini kendileri görüyüyorlardı. Sadece her gün saat 11: 00'de Komutan'a rapor vermeleri gerekiyordu. Bunun dışında ve serbestçe hareket etmeleri ana yol ve Komutan'ın ofisi arasındaki Kışla'da günlük olarak egzersiz yapmaları serbesti. Tanglin Kışlası'ndaki mahkumlar da iyi besleniyordu. Çocuklara ve kadınlara verilen yiyecek miktarı, erkeklere verilen yiyecek miktarından farklıydı. Tanglin kışlalarında kadınlar ve çocuklar için mevsime göre taze sebzeler ve taze meyveler içeren taze et, pastırma veya taze balıklar verildi. Buna çay, kahve veya

[287] BOA,HR.SYS.2979.30.39.
[288] BOA,HR.SYS.2979.30.40.

kakao, reçel, tereyağı veya domuz yağı, şeker, karabiber, hardal, pirinç veya sütlü sago gibi gıdalar dâhildi. Öte yandan, erkek mahpuslara da kadın ve çocuklara benzer gıdalar verilmekteydi. Alman ve Osmanlı esirler Tanglin Kışlası'nda mahpus olmalarına rağmen, çoğu şikayet etmiyorlardı. Gösterilen iyi muameleden de memnunlardı. Savaş sona erene kadar Tanglin Kışlası'nda kalmaya devam etmek zorunda oldukları da belirtilmelidir.[289]

Sonuç olarak, Almanlar ve Türk vatandaşları Tanglin Kışlasına yerleştirilmiş olsalar da, çoğu Singapur'daki Ingiliz Hükümeti ve Singapur'daki yerel halk tarafında iyi bir şekilde bakılıyordu. Kampta hem Almanlara hem de Türk vatandaşlarına ilaç ve yiyecek gibi temel ihtiyaclar verilmekteydi. Hatta zorla çalıştırmaya gönderilmiyorlardı. Bu şartların oluşmasında Singapurlu Müslümanların Osmanlılar'a ve müttefikleri olan Almanlara duyduğu sempati büyük rol oynuyordu.

2.2.2. Singapur'daki- Sipahi Ayaklanması Hadisesi (1915).

2.2.2.1. Olayın Arka Planı/Hindistan'daki Müslümanların İttihâd-ı İslâm Fikrini Desteklemeleri

Hintli Müslümanlar, I. Dünya Savaşı'nın başlamasından çok önce de Türkiye'ye olan bağlılıklarını her zaman dile getirmişlerdir. Savaş patlak verdiğinde de, Türkler'e karşı büyük bir sempati duyuyorlardı. Hintli Müslümanların Türkiye'ye duyduğu his, yalnızca duygusal ya da dini değil, aralarındaki tarihsel bağlara da dayanıyordu. Türkiye'yi ve Osmanlı İmparatorluğu'nu Müslüman dünyasının resmi lideri ve İslâm'ın savunucusu olarak görüyorlardı. Dahası 19. yüzyıl boyunca İslâm dünyasına yayılan İttihâd-ı İslâm/İslâm Birliği olarak da bilinen hareket, Türkiye'ye karşı besledikleri duyguları etkiliyordu. Bu nedenle özellikle Trablusgarp ve Balkan savaşlarında Türk yanlısı tavır takınmışlardı. I. Dünya Savaşı sırasında dahi Hintli Müslümanların tek endişesi Türkiye'nin refahıydı. Ne var ki ilerleyen süreçte, 5 Kasım 1914'te George V tarafından imzalanan anlaşmayla Türkiye'ye savaş ilan edildi. Türkiye'ye savaş ilan etmenin Hintli Müslümanlar arasında ve diğer ülkelerde büyük bir paniğe sebep olduğu söylentileri tüm Hindistan'da yayılmaya başladı.[290]

İngiltere'nin Türkiye/Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaş ilan etmesinden sonra, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı duydukları sempatiden dolayı Hintli

[289] BOA, HR.SYS.2979.30
[290] Yuvaraj Deva Prasad, *The Indian Muslims and World War 1 (A Phase of Disillusionment with the British Rule 1914-1918),* S.K Printing Works, Delhi 1985, s. 45-54.

Müslümanlar harekete geçmişlerdi. İttihâd-ı İslâm fikrinin yayılmasında İslâmi eğitimin de aktif bir rolü vardı. –İttihâd-ı İslâm düşüncesi tüm dünyadaki Müslümanlara hitap ettiğinden, Hintli Müslümanlar bu fikri Müslümanlara yaymak için bazı projeler başlattı. İstanbul'da halifeliğin cihan şümulluğu ilan edilirken, Hint Ulemâsı da Osmanlı Sultanının evrensel halifelik iddiasını kabul etti. Birkaç farklı broşür, dergi ve bildiri basıldı ve ardından bunlar Hindistan'ın her yerine gönderilerek Osmanlı Sultanı övüldü ve Sadık Komutan olarak nitelendirildi. Hintli Müslümanlar Osmanlı halifesine verdikleri desteği başka yollarla da göstermişlerdi. Mesela 1911'de Hindistan'daki tıbbi bir misyon Kızılay grubu altında İstanbul'a ulaştı. Bağış toplayarak İstanbul'a yolladılar ve Osmanlı Hicaz demiryolu projesini dahi desteklediler. Bu yardım ve destekler, Türk Yardım fonları için para toplamayı ve Osmanlı Halifeliğinin refahı için dua etmeyi de içeriyordu. Diğer taraftan İttihâd-ı İslâm fikrinin İngiltere hükümetine karşı çıkacak siyasi bir güç haline dönüşmesi için yeterli ve özenli bir örgütlenmeye de ihtiyaç vardı. Bu sebeple, İttihâd-ı İslâm, Encümen-i Huddâm-i Kâ'be[291] ve Hindistan Hilâfet Hareketi[292] gibi birkaç grup oluşturuldu.[293] Bu İttihâd-ı İslâm taraftarı gruplar İngiliz aleyhtarı *Ghadar* hareketi ile aynı istikamette hareket ediyorlardı.[294] Dolayısıyla

[291] Encümen-i Huddâm-i Kâ'be (Kabe Hizmetkârları Cemiyeti), Hindistanlı Müslümanlar tarafından kurulmuştur. Bu cemiyetin kuruluş sebebi Müslümanların kutsal mekânları özellikle Mekke ve Medine'yi gayrimüslimlerin saldırılarına karşı hem güven altına almak hem de muhafaza etmekti. Bu cemiyetin kurulması fikri ilk olarak Mevlânâ Müşir Hüseyin Kıdvâî ve Mevlânâ Abdülbârî tarafından ortaya atıldı. 1913 yılında Mevlânâ Muhammed Ali ve Şevket Ali Amritsar'da bir toplantı yapıp cemiyetin ana amacını açıkladıktan sonra, tüm Müslümanları bu cemiyete katılmaya davet etmiştir. Bkz. Dr. Vinod Kumar, "Foundation of the Anjuman-I-Khuddam-I Kaaba: a Brief Detail", *International Journal of Research in Economics and Social Sciences(IJRESS),* VII/ 9 (2017), s. 722; Azmi Özcan, "Encümen-i Huddâm-i Kâ'be", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XI (1995), s.179; Muhammad Naeem Qureshi, *The Khilafat -Movement In India, 1919-1924* (Basılmamış Doktora Tezi), University of London, School of Oriental and African Studies, London 1973, s. 25-26.

[292] Hindistan Hilafet Hareketi 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisinden sonra başladı. Bu dönemde dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlar büyük paniğe kapıldılar. Çünkü Müslümanlar için İstanbul'daki halife hem siyasi hem dini otoritenin sembolüydü. Bu şok özellikle gayrimüslim hükümet/otorite altında yaşayan Müslümanlarda, özellikle de Hindistan'da görülebilir. Bu nedenle Hintli Müslümanlar, Hindistan ve İngiltere Hükümetleri önünde Osmanlı imparatorluğu lehine kamuoyu oluşturmaya başladı. Aynı zamanda Hindistan'daki Hindular da, Hilafet Hareketi'ne destek vererek bu fırsatı değerlendirmek istediler. Hint Müslümanlarının sempatisini Birleşik Hindistan'ı İngiliz yönetiminden arındırmak olan siyasi hedeflerine ulaşmak için kullandılar. Hilafet Hareketi oluşumunun tarihsel arka planı için bkz. Muhammad Naeem Qureshi, *The Khilafat Movement In India, 1919-1924* (Yayılmamış Doktora Tezi), University of London, School of Oriental and African Studies, London 1973; a.mlf., "Hindistan Hilâfet Hareketi ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XVIII (1998), s.109-110; *Azmi Özcan, Pan-Islamizm: Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere 1877-1924*, İSAM Yayınları, Ankara 1997, s. 235-250.

[293] Jacob M. Landau, *The Politics of Pan-Islam Ideology and Organization,* Clarendon Press, Oxford 1990, s. 182-197.

[294] M. Naeem Qureshi, *Pan-Islam in British Indian Politics: A Study of the Khilafat Movement, 1918-1924,* Brill, Leiden 1999, s. 78-79. Ghadar Partisi'nin oluşumunun genel arka plan tarihine bakınız. Gajendra Singh- Jodh Singh, "The *Ghadar* Movement and the Anti-Colonial Deviant in the Anglo-American Imagination", *Past & Present*, CCXLV/ 1(2019), s.187–219.

Hindistan'daki Müslümanlar, İstanbul'da başlayan bütün dünyadaki Müslümanların birleşmesi gerektiği şeklindeki akıma/fikri harekete hem sosyal hem siyasi hem de ekonomik olarak büyük destek vermişlerdi. Onların bu destekleri sayesinde Hintli Müslümanların yaşadığı civardaki bütün bölge ve ülkelerde Osmanlı Devleti lehine hareketlenmeler de başlamıştır.

2.2.2.2. 1915 Singapur İsyanı: Nedenleri, Hazırlıklar ve *Malay States Guide* Birliğindeki Hintli Askerlerin İsyandaki Rolleri

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, İngiliz İmparatorluğu'nun bölgedeki hâkimiyetine bir son vermek için hem Türk hem de Alman hükümetleri birlikte gayret göstermekte ve İttihâd-ı İslâm fikrinin yayılmasının yanı sıra sömürgecilere karşı milliyetçi harekete aktif olarak yardım etmekteydiler. Bu milliyetçi hareketlerden biri İngiliz bayrağı altındaki Hint askerlerini etkileyen oluşumlardan *Ghadar* hareketiydi. Bu hareket, Osmanlı İmparatorluğu, Hindistan, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Hong Kong'da çeşitli etkileşim kanallarıyla, İngiliz karşıtı propagandayı yaydı ve yaygınlaştırdı. Nitekim bu propagandanın etkisi, Singapur'da "1915 Singapur İsyanı" olarak da bilinen isyanı başlatan Hint askerleri arasında görülebilir.

Singapur'da görev yapan *Malay States Guide*[295] birliğinde Sih ve Pathanlarla birlikte Pencap Müslümanlarından oluşan birçok Hintli asker bulunmaktaydı. Singapur'da İngiliz bayrağı altında görev yapan bu Hintli askerler, İngiliz otoritesine hizmet etmelerine rağmen sert muamele görmeleri sebebiyle isyandan önce de büyük bir hoşnutsuzluk içindeydiler. Buna *Ghadar* hareketinin verdiği/yaydığı bilgiler de eklenince İngilizler'e karşı çıkma düşüncesi güçlendi. Bu esnada İngilizler'in *Malay States Guide* birliğindeki Hintli askerleri Doğu Afrika cephesine gönderme kararı alması isyanın patlak vermesi için yeterli olmuştu. Zira Doğu Afrika cephesinde İngiliz ordusunun karşısında Alman ordusu vardı ve Almanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefikiydi. *Malay States Guide* piyade birliğindeki Hintli askerler çoğunlukla Türkiye yanlısı olan Müslümanlardan oluşuyordu.[296] Hintli Müslüman askerlerine göre Doğu Afrika'da Alman ordusu ile savaşmak demek onun müttefiki Osmanlı İmparatorluğu'na

[295] Malay States Guides piyade üssü Malay Yarımadası'nda bulunan Taiping'de idi. Bölgedeki seçkin bir asker grubu idi. Bkz. Gerard McCann, "Sikhs and the City: Sikh history and diasporic practice in Singapore", *Modern Asian Studies,* XLV/6 (2011), s. 1470.

[296] Heather Streets-Salter, " The Local was Global: The Singapore Mutiny of 1915, *Journal of World History,* XXIV/3(2013), s. 546-549. Ayrıca bkz. Itty Abraham, " 'Germany Has Become Mohammedan': Insurgency, Long-Distance Travel, and the Singapore Mutiny, 1915", *Globalizations*, XII/6 (2015), s. 913-927.

saldırı demekti. Dolayısıyla Hint askerlerin Alman ordularıyla savaşması düşünülemezdi.[297] Bu sebeple Hintli Müslüman askerler İngiliz subaylarıyla işbirliği yapmamaya karar verdi. Aynı zamanda bazı Hintli subaylar da Hintli askerleri diğer denizaşırı hizmetleri reddetmeye teşvik etmekteydi. Singapur'daki bu askerlerin Afrika'da savaşa katılmayı ısrarla reddetmeleri üzerine, bu birlik Ocak 1915'te utanç verici ve aşağılayıcı muamelelerle Malaya'ya geri gönderildi. Bu sırada *Ghadar* hareketinin destekçisi Hintli tüccar Kasım Mansur, Singapur'daki İngiliz Hükümetine saldırmaya hazır olduklarını belirten ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan Singapur'a askeri gemi göndermesi için yardım isteyen bir mektup yazdı ve bu mektubu Rangoon'daki Türk Konsolosuna ulaştırmaya çalıştı. Ancak, mektubu Rangoon'daki Türkiye Konsolosluğuna ulaşmadan önce buradaki İngiltere makamları tarafından ele geçirildi. [298] Kasım Mansur, ayrıca *Malay States Guide* piyade birliğiyle 1915'te Singapur'da isyanı başlatan *5. Light Infantry* birliği arasında irtibat da kurmuştu. –Bu gelişmeler yaşanırken, Singapur'daki bazı Almanlar, Singapur'daki İngiliz otoritesine karşı harekete geçmeleri için para vermişti.[299] Söz konusu para bir Alman firması olan *Behn Mayer & Co* [300] tarafından, Singapur'daki Hintli esnaf aracılığıyla askerlere ulaştırılmıştı. [301] Diğer taraftan bazı raporlar isyanın sebepleri arasında Alman etkisinden de bahsetmekle birlikte Singapur'daki İngiliz hükümeti tarafından verilen resmi raporda, Almanların isyanda yer aldığını kanıtlayan somut bir kanıt veya mektup bulunmadığı belirtilmekteydi.[302]

Singapur'daki İngiliz Hükümeti tarafından verilen resmi raporlara göre isyanın ana nedeni askerler arasında terfilerle ilgili yaşanan kıskançlıktı.[303]Singapur'daki Rusya

---

[297] Ooit Keat Gin, " Between Homeland and "Ummah" : Revisiting the 1915 Singapore Mutiny of the 5th Light Infantry Regiment of the Indian Army." *Social Scientist,* XLII/7/8 (2014), s.89. Alman rolü 1914-1918 Hint Devrimi Hareketleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Thomas G. Fraser, " Germany and Indian Revolution 1914-18 ", *Journal of Contemporary History,*XII (1977),s. 255-277.

[298] Kasim Mansur'un –tam ismi Kasim İsmail Mansoor olup, Singapur'da zengin bir Hintli tüccardır. Urduca yazılan Rangoon'daki Türk Konsolosuna yazdığı mektupta, Singapur'daki *Malay States Guides* birliğindeki Müslüman birliklerinin Türk ordusuna katılmak istediğini ve İngiliz ve Rus ordularına karşı savaşmaya hazır olduklarını belirtti. Bu ordular seyahat etmek için gerekli tüm özelliklere sahipti ancak Türkiye'ye gitmeleri için bir rehbere ihtiyaçları vardı. Maalesef mektup İngiliz makamları tarafından ele geçirilmişti. Bkz. "Indian merchant paid death penalty for treason in S'pore",*The Straits Times*,1 May 1954; "The Mansoor Treason Case", *The Straits Times,* 21 November 1937.

[299] "The Mutiny in Singapore", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 13 April 1915.

[300] *Behn Mayer & Co* şirketi ilgili bkz. Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British*, s. 672.

[301] "How The 1915 Mutiny was Engineered", *The Straits Times,* 10 February 1935.

[302] "The Official Mutiny Disclaimer ", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 29 June 1915.

[303] "Proclamation", *Malaya Tribune*, 27 February 1915.

Başkonsolosu, Raspopov da benzer bir rapor sunmuştu. Raporda, Singapur'daki Sipahi ayaklanmasının ana nedeni, *5th Light Infantry* birliği içindeki Hintli askerlerin tanıtımı konusundaki çekememezlik ve anlaşmazlık olarak kaydedilmektedir. Bu birlik Sol Kanat (Pathan) ve Sağ Kanattan (Rajput) oluşmaktaydı ancak Sağ Kanattan (Rajput) herhangi bir memur terfi edemeyince Singapur 1915 Sipahi ayaklanması ortaya çıktı. Kısaca, ayaklanmanın nedeni Komutan Albay Martin'in liderlik eksikliğinden dolayı çözemediği iç rekabetten kaynaklanıyordu.[304]

Bütün bu sebepler mutlaka isyanın ortaya çıkmasının faktörleri arasında sayılabilir; ancak isyana çıkan birlikteki askerlerden Müslüman olanların Osmanlı Devleti'ne karşı savaştırılacakları duyumu ve Osmanlıya karşı savaşın da bu isyanın önemli sebepleri arasında olmalıdır. Nitekim daha sonra ele alacağımız Osmanlı Arşivler'indeki belgeler de buna işaret etmektedir.

2.2.2.3. *5th Light Infantry* -Birliğinin Singapur'a Gelmesi ve 1915 Singapur Sipahi Ayaklanmasının Başlaması

Hindistan'ın Pencap gibi merkezi eyaletlerinden ve neredeyse hepsi Müslüman askerlerden oluşan *5th Light Infantry* birliğinin Hintli askerleri ilk yurtdışı görevi için 1914 Ekim'inde Singapur'a geldiklerinde, *Malay States Guide* birliğindeki Hintli Askerler ile iletişim kurma şansı yakaladılar. Aynı zamanda, özellikle Singapur'daki büyük Hint topluluğundan, Singapur'un etrafına yayılan haberlerle ilgili bilgilere de erişebildiler. Bu etkileşimler sayesinde, kolonyalizm karşıtı, İngiliz karşıtı ve Hint milliyetçi görüş ve fikirlerden etkilenmişlerdi. Kasım Mansur bir tüccar olarak *5th Light Infantry* piyadelerin memurları ve adamları ile Singapur'a ilk geldiklerinde yakın dostluk kurmuş ve buradakilerin *Malay States Guide* birliğindeki Hintli askerlerle bağlantı kurmalarını sağlamıştı. Diğer taraftan *5th Light Infantry* birliğinden bazı askerler Singapur'daki *Tanglin Barracks* kışlası'nda savaş esiri olarak tutulan Almanların öykülerine ve propagandalarına maruz kalmış ve Alman yanlılarının duygularından etkilenmişlerdi.[305] Dolayısıyla çeşitli açılardan İngiliz hâkimiyetinden rahatsız olan Hintli askerlerin harekete geçmesi için küçük bir kıvılcım yeterli olacaktı.

---

[304] Karen A. Snow, "Russia and the 1915 Indian Mutiny in Singapore", *South East Asia Research*, V/3, s. 307-313.

[305] Streets-Salter, " The Local was Global," s.550-555; Snow, "Russia and the 1915 Indian Mutiny in Singapore", s. 311. Kışlada çalışan Hintli Müslüman askerlerini aldatmak için, Alman savaş esiri Kur'an'ı okuyormuş gibi yapıyor, böylece Hintli askerler Almanların Müslüman olduğunu düşünüyorlardı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rajesh Rai, *Indians in Singapore, 1819-1945: Diaspora in the Colonial Port-city,* Oxford University Press, Oxford 2014,s.155.

İsyanla ilgili ilk gelişme 27 Ocak 1915'te gerçekleşti. Birbiriyle çelişen birkaç haber *5th Light Infantry* birliğindeki askerler arasında yayılması hareketi hızlandırdı. Bu çalkantıya sebep olan bilgiler şöyleydi. *5th Light Infantry* Piyade Komutanı olan Albay Edward Martin, sorumluluğu altındaki piyadelerin, askeri birlik görevlerini yerine getirmek için Singapur'dan Hong Kong'a transfer edileceği konusunda bilgilendirilmiş ve bu haber yayılmıştı. İngilizlerin savaşta Alman zaferinden dolayı Hint askerlerinin hizmetine artık ihtiyaç duymadığı ve onları bilerek denizde batıracağına dair haberler de geliyordu. Birlikteki Hintli askerlerin Hong Kong'a değil Avrupa'ya gönderileceği ve Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşacakları gibi başka bir haber de alınmıştı. Ayrıca, müslüman bir hoca, Osmanlılara karşı savaşmamaları için Müslüman askerlere nasihatlerde bulunmuştu. Singapur'dan ayrıldıktan sonra Albay Edward Martin'in bir konuşma yaparak alaya veda etmesi işleri daha da kötüye götürmüştü. Konuşmasında piyadelerin Avrupa'ya gönderilmeyeceğini açıkça belirtmesine rağmen, Hong Kong'a gideceklerinden de özellikle bahsetmemesi nedeniyle alayın sağ kanadındaki tüm askerler hareketlendi.[306]

15 Şubat'ta Pazartesi günü öğleden sonra saat 3 civarında, ilk atış *5th Light Infantry* piyade tarafından yapıldı. Çin Yeni Yılı nedeniyle resmi tatildi ve *5th Light Infantry* piyade alayı ilk önce *Alexander Barracks* kışlası'ndaki mühimmat kamyonunu kuşattı. Mühimmatı yüklemekle görevli memurlar öldürüldü ve mühimmat ele geçirildi. İsyancıların ikinci partisi daha sonra *Tanglin Barracks* kışlası'na yürüdü ve burada tutulan tüm savaş esirleri serbest bırakıldı.[307] İsyancılar *Tanglin Barracks* kışlası'na saat 16.00'da ulaşmıştı. İsyancılar *Tanglin Barracks* kışlasına saldırmadan önce herhangi bir hareket beklemeyen kışladakilerin bir kısmı çay içiyordu. Saldırı başlayıp kurşunlar duvarlara isabet ettiğinde çok şaşırdılar. *Tanglin Barracks* kışlasındaki mahpuslar, hayatlarını kurtarmak için koşuyorlardı. Kadınlar korku içinde bağırıyorlardı ve *Tanglin Barracks* kışlası'ndan kaçıyorlardı. İsyancıların ateş etmesiyle burada bir kişi öldü.[308] İsyancılar daha sonra Almanlar ve Avusturya savaş esirlerini serbest bıraktılar ve 2 *Johore Military Force* birliğinden askerleri ve 9 muhafızı öldürdüler. 27 savaş esiri

[306] Streets-Salter, " The Local was Global,"s.562-563;Maj Gen VK Singh,*Contribution of the Armed Forces to the Freedom Movement in India,*:KW Publishers Pvt Ltd, India 2009, s 923;Rajesh Rai, *Indians in Singapore, 1819-1945: Diaspora in the Colonial Port-city,*Oxford University Press, Oxford 2014,s.149.

[307] Leon Comber, "The Singapore Mutiny (1915) and the Genesis of Political Intelligence in Singapore", *Intelligence and National Security*, XVIV/4 (2009), s. 533. Ayrıca bkz. "The Mutineers", *The Straits Times,* 2 March 1915.

[308] Sho Kuwajima, " Indian Mutiny in Singapore: People who Observe the Scene and People who Heard the News ", *New Zealand Journal of Asian Studies,* XI/1 (2009), s. 378.

kışladan çıktı ve sadece 17 savaş esiri Singapur'dan kaçabildi.[309] İsyancılar *Emden* donanmasına mensup Alman savaş esirlerini serbest bırakırken, onların Singapur'daki İngiliz Hükümetine karşı savaşmak için bir araya geleceklerini düşündüler. Ancak Alman savaş esirleri onlara katılmamış, sadece Singapur'dan kaçma fırsatını yakalamışlardı. Bu durum, isyancılarda büyük hayal kırıklığı meydana getirmişti.[310] *Tanglin Barracks* kışlası'ndan kaçan toplam 8 Alman vardı. Bunlar arasında ismi tespit edilenler Diehn Schoenberg, Hermann Jessen ve Lauterbach idi. Bu adamlar bir drenaj yoluyla *Tanglin Barracks* kışlasından kaçtılar ve Singapur'un batı kıyısındaki *Pasir Panjang* kıyılarına ulaşmak için karanlıkta hindistancevizi ve kauçuk tarlalarından geçmek zorunda kaldılar. Singapur'un batı kıyısına vardıklarında bir Malay köyü buldular ve onlardan parayla iki tekne aldılar. Daha sonra da, 5 genç Malaylının yardımıyla Singapur'dan kaçtılar.[311]

Almanlar kaçmaya çalışırken isyancılar da hareketlerini sürdürüyorlardı. İsyancıları bastırmak için saat 17: 00'de Singapur'daki İngiliz otoritesi yerel gönüllü grupları silah ve yüzlerce mühimmatla silahlandırdı ve şehir merkezinde topladı.[312]Bu gönüllü grubu *Singapore Volunteer Corps*'tan idi. Bu grup, birkaç silahlı sivil ve İngiliz deniz gemisi H.M.S Cadmus'tan 85 ordu mensubu ile birlikte toplam 176 kişiden oluşmaktaydı. Bunlar isyancılara saldırmaya başladılar, ancak isyancılar 800 adamdan oluştuğu için yetersiz kalmışlardı. İsyancılara saldırmak için yanlarında sadece 3 makineli tüfek vardı. Dolayısıyla isyancılarla savaşta ağır kayıplar verdiler. Singapur valisi, kontrolü yeniden kazanmak için Fransa, Rusya ve Japonya'ya yardım çağrısı gönderdi.[313] Singapur'daki İngiliz hükümeti askeri yardım için Malezya eyaletleri Selangor, Perak, Negeri Sembilan, Penang ve Pahang'a telgraflar gönderdi. Telgraf mesajını alan 150 *Johore Military Force* birliğinden askerler akşam 19.00'da trenle Singapur'a geldi ve isyancıları bastırmak için harekete geçtiler.[314]

Ayaklanmanın ikinci günü olan 16 Şubat'ta H.M.S Cadmus donanma askerleri ve *Singapore Volunteer Corps* birliği isyancılarla savaşmaya devam ediyordu. Col. Brownlow. R komutasındaki *H.M.S Cadmus* İngiliz donanma askerlerinin ana hedefi,

---

[309] "Harrowing Mutiny Story Recalled On Anniversary", *Singapore Standard*, 12th February, 1955.
[310] "The Singapore Mutiny", *Malaya Tribune*, 24 November 1932.
[311] "German Prisoners' Escape From Singapore During The Mutiny", *The Straits Times*, 30 May 1935.
[312] "The Singapore Mutiny: The Men who Betrayed Singapore, Cause of Mutiny",*The Straits Times,*18 March, 1934;Leon Comber, "The Singapore Mutiny (1915) and the Genesis of Political Intelligence in Singapore", *Intelligence and National Security*,XVIV/4 (2009),s. 533.
[313] "Story of Singapore Mutiny", *The Straits Times,* 24th November, 1932.
[314] "Singapore Mutiny", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*,13 May 1915; "Singapore, Sat Nov. 13, 1948. The Sultan's Troops", *The Straits Times* ,13 November 1948

Alexandra Barracks kışlasını isyancılardan geri almaktı. Sabah saat 5.15'te *Alexandra Barracks* kışlası'na doğru askeri operasyona başladılar. Oraya varıldığında sabah saat 5.30'du ve *H.M. Cadmus* donanma askerleri ile isyancılar arasında çatışma başladı. *H.M.S Cadmus* donanma askerleri *Alexandra Barracks* kışlası'na yaklaştıkça, isyancılar saklandıkları yerlerden çıkmaya ve bazıları da ormana doğru kaçmaya başladılar.[315] Çavuş Ebubekir Hacı Erşad (Abu Bakar Haji Arsyad) komutasındaki *Malay Volunteer Infantry* birliği de Singapur'daki İngiliz hükümeti askerlerine yardımcı oldu. Çavuş Ebubekir Hacı Erşad ordusu ile birlikte ormanda saklanan bir isyancıyı öldürdü ve isyancılardan 2000 mermi ile 11 tüfek ele geçirdi.[316]Aynı gün, Singapur'daki İngiliz hükümeti Singapur'daki tüm haberleri ve bilgileri sansürlemeye başladı. Ayrıca İngiltere'den gelenler dışında Singapur'a gelen tüm mektupları da engelliyorlardı. Singapur isyan olayı ile ilgili haberleri sansürleme çabalarına rağmen bütün bilgiler gizlice sızdırılıyordu. [317] İngiliz idaresi tarafından Singapur'da sıkıyönetim uygulanmakta ayrıca isyancıları bulanlara para ödülü verileceği de ilan edilmekteydi.[318] Yerli halk bilgi vererek hükümetle birlikte çalışmaya teşvik edilmekte, herhangi bir şekilde isyancılara yardımda bulunmuş veya isyancılarla iletişim kurmuş olan herkesin suçlu olarak kabul edileceği duyurulmaktaydı. Yerliler de yazılı bir açıklama ile isyancılarla ilgili her türlü bilgiyi verebileceklerini belirtmekteydiler.[319] Bu sıkıyönetim dört yıl sürdü ve 12 Mayıs 1919'da sona erdi.[320]

Diğer taraftan Singapur valisinin İngiliz müttefiklerine yolladığı yardım mesajı da karşılık bulmuş, Fransız ve Japon donanmaları isyanın üçüncü günü 17 Şubat 1915'te Singapur'a gelmişti. Amiral Huguet komutasındaki Fransız kruvazörü *Montcalm* sabah saat 10.30'da Singapur'a ulaştı ve Fransız donanması, iki makineli tüfekle 190 askeri beraberinde getirdi.[321] Aynı gün akşam saatlerinde ilk Japon kruvazörü *Ottawa*, 82 adamla birlikte Singapur'a indi. Ertesi gün 18 Şubat'ta ikinci Japon kruvazörü *Tsushima* Singapur'a geldi. İki Japon donanması 156 askerden müteşekkildi.[322] Japon donanması güçleri, isyancıları bastırmak için İngiliz askerleri ile birlikte çalışmasına rağmen, Japon

---

[315] "5th Infantry Mutiny", *Malaya Tribune*, 2 March 1915; "The Singapore Mutiny", *Malaya Tribune,* 24 November 1932.
[316] "How Malays Helped to Rout the Mutineers", *The Straits Time,*17 February 1935.
[317] Heather Streets-Salter, " The Local was Global: The Singapore Mutiny of 1915, *Journal of World History,* XXIV/3(2013), s. 567-568; "Sarawak and the Censors", *The Straits Times,* 26 March 1915.
[318] " A "Serious Riot" in Singapore", *The Straits Times*, 15 February 1935.
[319] "Proclamations", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 22 February 1915.
[320] "Our Martial Law", *Malaya Tribune*, 9 September 1919.
[321] "Singapore Mutiny"*, The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 13 May 1915.
[322] Yoichi Hirama, " The Anglo-Japanese Alliance and the First World War", ed. I. Gow, Y. Hirama ve J. Chapman , *The Military Dimension*, III, Palgrave Macmillan, UK 2016, s.57-58.

komutan *Tsuchiya*, askerlerine isyancıları öldürmemeleri ve yaralamamaları talimatını verdi. Japon askerlerine, isyancıları Singapur'daki İngiliz hükümetine teslim olmaya ikna etmeleri söylendi.[323] Sonuçta isyancıları bastırmak için birlikte çalışan İngiliz müttefik kuvvetleri 17 Şubat'ta 800 isyancıdan 600'ünü esir aldı. 52 isyancı öldürüldü ya da yaralandı.[324]

18 Şubat akşamı Rus kruvazörü *Orel* Singapur'a 40 adamla birlikte geldi.[325] Ruslar saat 19: 00'da şehir merkezinde, *Victoria Hall*'da konuşlandılar. Rus askerleri iki makineli tüfek getirmiş ve Singapur'un etrafında devriye gezmekle görevlendirilmişti.[326] Japon, Fransız ve Rus donanma askerleri İngiliz Albay Brownlow R. A.[327] komutasında isyancılarla savaşmaya devam ettiler.[328] İsyancıların ana hedefi İngiliz uyruklulardı, Hollanda gibi diğer Avrupa uyruklulara saldırmamışlar veya rahatsız etmemişlerdi. Yine herhangi bir Asyalı'ya veya kadınlara da dokunmamışlardı.[329]

19-20 Şubat tarihleri arasında İngiliz müttefiklerinin askerleri ile isyancılar arasındaki şiddetli çatışma devam etti. Ancak bazı isyancılar Singapur'daki İngiliz hükümetine teslim olmamak için Cohor'a kaçmaya çalışıyorlardı. Cohor'a kaçmadan önce bazı isyancıların Singapur'daki Woodneuk'ta bulunan Cohor sultanının evinde saklandıkları istihbaratı geldi. Cohor Sultanı Maharaca Sultan Ebubekir, *Johor Military Force* birliğinden 150 asker ve bazı gönüllülerle birlikte İngiliz Hükümetine yardım etmek için Singapur'a gitmişti. Ancak Sultan'ın ordusu yeni bir istihbarat raporu sebebiyle Cohor'a geri dönmek zorunda kaldı. Raporda, isyancıların Cohor'a geçtikleri ve orada saklandıkları belirtilmekteydi. 20 Şubat'ta *Johor Military Force* birliği ve gönüllüleri Cohor'da saklanan 180 isyancıyı ele geçirdiler. Sultan da, dört isyancıyı teslim olmaya ikna etti. 81 tüfek, 75 süngü ve 300 mermi ele geçirildi.[330] İsyancılar

---

[323] Kuwajima, " Indian Mutiny in Singapore: People who Observe the Scene and People who heard the News ", s. 378.

[324] "Straits Times Special Feature The Mutiny That Failed Looks Quite Tame In Retrospect", *The Straits Times*, 12 Feb 1955.

[325] "Singapore Mutiny",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*,13 May 1915.

[326] A. Snow, "Russia and the 1915 Indian Mutiny in Singapore", s. 304.

[327] Col.Brownlow.RA 1862'de doğdu. İsyanı bittikten sonra, isyancılardan sorumlu Mahkeme işlemleri başkanı olarak seçildi. 30 Nisan 1924'te 62 yaşında evde vefat etti. Bkz. "Death of Colonel Brownlow", *The Straits Times*, 4 June 1924.

[328] A. Snow, "Russia and the 1915 Indian Mutiny in Singapore", s. 303.

[329] A "Serious Riot" in Singapore",*The Straits Times*,15 February 1935.

[330] Tunku Shahriman Bin Tunku Sulaiman, "The Johore Military Forces: The Oldest Army Of Malay Regulars In The Peninsula", *Journal Of The Malaysian Branch Of The Royal Asiatic Society,* LXVII/ 2 (287)(2004),s.99-101;" Saturday Parade", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*,12 April 1915.

tüfeklerini Maharaca Sultan Ebubekir'in ayaklarına koyarak teslim olmuşlardı.[331] Cohor'da saklanan 180 isyancıdan 48'i isyancıların liderleriydi.[332]

21 Şubat'ta Rangoon'dan diğer İngiliz birliği olan *King's Shropshire 4. Light Infantry* birliği Singapur'a geldi. Bu birlik, Singapur'daki İngiliz hükümetinin isyancıları bastırmasına yardım ediyordu.[333]22 Şubat'ta 614 isyancı gözaltına alındı ve ertesi gün ikisi idam edildi. Singapur'da saklanan bazı isyancılar vardı ve bazıları Singapur'daki İngiliz hükümeti tarafından yakalanmamak için sütçü kılığında kendilerini gizliyorlardı.[334] İngiliz idaresi isyancıları yakalamak için, 18 yaş ve üstü tüm Hintli erkeklerin Singapur'dan ayrılmalarını yasaklamıştı.[335] İsyan, neredeyse bittiğinde, 23 Şubat'ta sabah saat 7.00 civarında Esplanade'de Fransız denizciler için bir veda töreni düzenlendi. Singapur Valisi Sir Arthur Young[336], Fransız denizcilere isyanda Singapur'a yardım ettiklerinden dolayı teşekkür etmek için konuşma yaptı.[337] Japonya'daki bir İngiliz gazetesi, 24 Şubat'ta, Singapur'daki İngiliz hükümetinin isyanı tamamen bastırdığını ve Singapur'da düzenin geri getirildiğini bildirdi. Bu olay nedeniyle, birkaç İngiliz askeri ve sivili öldürüldü, ancak isyancılar tarafından öldürülen veya yaralanan Japon yoktu.[338] Bu sipahi ayaklanması hadisesi toplamda 10 gün sürdü.

25 Şubat'ta, Japon Donanması'na isyan sırasındaki hizmetlerinden dolayı teşekkür etmek için Esplanade'de bir geçit töreni daha düzenlendi. Bu geçit törenini kadınlar ve çocuklar da dâhil olmak üzere çok sayıda kişi tarafından izlenmişti. Akşam saat 17.00'deki törende Singapur Valisi, Japon Donanmasına şükranlarını dile getirdi. Geçit töreni bittikten sonra aynı gün Japon Donanması Singapur'dan ayrıldı.[339] Singapur

---

[331] "Mutineers laid their guns at Sultan's feet", *The Straits Times*, 6 April 1952

[332] "From Kota Tinggi to the Firing Squad in Outram Road ", *The Singapore Free Press*, 14 April 1951.

[333] "Fortress Carved out of Jungle", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 8 October 1935.

[334] "Singapore Mutiny",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 13 May 1915; "Martial Law", *The Straits Times,* 18 March 1934.

[335] "Situation in Singapore", *The Straits Times*, 8 March 1915.

[336] Singapur valisi Sir Arthur Young, 1854 yılında İskoçya'da doğdu. Singapur'a gelmeden önce 1895'te Kıbrıs'ın baş sekreterliğini yaptı. 1906 yılında Singapur'a geldi ve 1906'da Boğazlar Yerleşimi/ *Straits Settlements*, Koloni Sekreteri olarak hizmet vermeye başladı. 1910'da aynı zamanda *Federated Malay States*'in şef sekreteri oldu. Bkz. C. F. Yong - R. B. McKenna, "Sir Arthur Young and political control of the Chinese in Malaya and Singapore, 1911–1919", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, LVII/ 2 (247) (1984), s. 1-30.

[337] "Our Gallant Allies", *Malaya Tribune,* 23 February 1915.

[338] Kuwajima, " Indian Mutiny in Singapore: People who Observe the Scene and People who heard the News ", s. 378.

[339] "Japanese Review on The Esplanade",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 26 February 1915; "The Japanese Parade", *The Straits Times*, 26 February 1915; "Our Allies", *Malay Tribune*, 26 February 1915.

Valisi, Cohor Sultanına yaptığı yardımlar için teşekkür etti. Ayrıca *Johore Military Force* birliğinin sadakatini ve cesaretini takdirle karşıladığını ilan etti.[340]

İsyanın sonucu olarak, toplam 55 kişi öldü ve 11 kişi yaralandı. Farklı alaylardaki 20 askeri personel yaralandı veya öldü.[341] Singapur'daki İngiliz hükümetine karşı bir saldırı başlatması nedeniyle toplam 185 isyancı suçlu bulundu, 36'sı kamu huzurunda idama mahkum edildi ve 15.000 izleyicinin önünde ateş edilerek idam edildiler. 77'si ceza mahkemesine gönderildi ve 12'si hapsedildi.[342] Diğer bazı raporlara göre, infazın 22 Mart 1915 günü öğleden sonra saat 17.00 civarında *Outram Prison* hapiste gerçekleştiği ve idamlıklara Sih polisi tarafından eşlik edildiği belirtilmektedir. Ölümüne karar verilen bazı isyancılar mahkum edilen bazı isyancılar, *Outram Prison* hapishanenin yakınındaki ölüm istasyonlarına ulaşana kadar elleri kolları bağlı olarak götürüldü ve 25 asker tarafından vurularak infaz edildiler.[343]

Sonuç itibariyle bu isyan ve sonuçları için bazı değerlendirmeler yapmak gerekir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki bu isyanın arkasındaki temel unsur kolonyalizme karşı oluşan milliyetçi hissiyat ve İngilizlere karşı harekete geçme arzusu gibi gözükmektedir. Bu unsuru harekete geçiren en önemli etkenin ise Osmanlı taraftarlığı ve İslâm birliği düşüncesi olduğu anlaşılmaktadır. Gerek raporlardaki ifadelerden gerekse hareketi mali açıdan destekleyen ve gayret gösteren tüccar Kasım Mansur'un söylem ve girişimlerinden böyle bir sonuca varılmaktadır. Diğer taraftan isyanın bastırılması için İngilizler ve müttefiklerinin çabuk bir şekilde harekete geçmesi, çok sayıda güç toplayarak ve sert bir şekilde müdahale etmeleri, verilen ağır cezalar ve yerel halka isyana katılmamaları hususunda yapılan ağır tehditler, hemen sıkıyönetime geçilmesi gibi tedbirler göz önüne alındığında mahallî bir isyanın çok önemsendiği ortaya çıkmaktadır. Bu isyanın yaygınlaşması ve başka bölgeleri de etkileme ihtimali görülmüş, acil ve sert tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin ve sonuçta verilen cezaların ağırlığı isyanın yaygınlaşması ihtimalinden kaynaklanıyor olmakla birlikte esas tehlike olarak bölgedeki İslâm birliği hareketinin müslüman halk üzerindeki gücünün farkında olunduğunu da vurgulamak gerekir.

---

[340] Tunku Sulaiman, "The Johore Military Forces: The Oldest Army Of Malay Regulars In The Peninsula",s. 99-101.
[341] An Indian Regiment's Mutiny, *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 24 November 1932.
[342] "Blood in the Afternoon", *The Straits Times*, 9 August, 1989.
[343] "The Mutiny", *The Straits Times*, 23 March 1915.

2.2.2.4. Osmanlı Belgelerine Göre Singapur'daki Sipahi Ayaklanması Hadisesinin (1915) Görünümü

Daha önce belirtildiği gibi, Singapur'daki İngiliz hükümeti tarafından verilen resmi rapora ve haberlere göre, isyanın asıl nedenini *5. Light Infantry* birliğindeki Hintli asker ve subayların arasındaki anlaşmazlık veya Almanların Hint askerlerine dini propaganda yapmasıdır. Osmanlı arşivlerindeki Sipahi ayaklanması hadisesinin sebeblerine dair raporlar meselenin asıl sebeplerini ve farklı yönlerini ortaya koymaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde, Singapur'daki Sipahi ayaklanması hadisesi ile ilgili çoğu belge, Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu tarafından gönderilen mektuplardan oluşmaktadır.

Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu Refet Bey tarafından gönderilen bir mektupta, isyan hakkında farklı bir açıklama yapılmaktadır. Refet Bey, Dışişleri Bakanlığına yazdığı mektupta isyan hakkında birkaç rivayet olduğunu söylemiş ve isyanı devrim ve ihtilal olarak tanımlamıştı. Ona göre, ihtilalın tek gerçek sebebi, *5. Light Infantry* birliğindeki Hintli askerlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun cihad ilanını desteklediğini açıklamasıydı. Böylece Hint askerleri, İngiliz ve Fransız hükümetine karşı çıkmışlardı.[344] Sih askerleri de Osmanlı İmparatorluğunu destekledikleri için Avrupalılar arasındaki savaşa katılmayacaklarını açıkça ilan etmişlerdi.[345]Aynı zamanda Almanya ve Avusturya da Osmanlı'ya destek verdikleri için, İngilizlere karşı bir devrim başlatmak amacıyla Hint Müslümanları arasında cihad ilanının yayılmasına yardımcı olacaklardı.[346]

Singapur'daki isyanın başlamasından bir gün önce Refet Bey, 1. Dünya Savaşıyla ilgili bazı propaganda broşürlerini Rangoon ve Kalküta'da dağıtmayı planlıyordu. Propaganda broşürleri Cakarta'da basılmıştı ve bunlar Cakarta'dan Singapur'a aktarılacak, daha sonra tekne ile Rangoon ve Kalküta'da dağıtılacaktı.[347] Broşürlerin içinde Hint milliyetçiliğine ve Osmanlı cihad ilanına vurgu yapan -mesajlar vardı.[348] Bu broşürleri dağıtacak kişiler Singapur ve Penang'a gönderilen ve tüccar gibi görünen Türk ve Araplardan müteşekkil bir gruptu. Kendilerini tüccar olarak gösterip Singapur'daki propaganda broşürlerini aldıktan sonra, Hindistan'da dağıtacaklardı. Bunlar Hindistan'da yayıldığında Hintlileri İngilizlere karşı bir devrim başlatmaya

[344] BOA, HR.SYS.02336.1.14.
[345] BOA,HR.SYS.02336.1.1.
[346] BOA,HR.SYS.02336.1.4.
[347] BOA,HR.SYS.02336.1.18.
[348] BOA,HR.SYS. .02336.1.19.

teşvik edecekti. Devrim gerçekleştiğinde, Hintliler Afganistan üzerinden ittifak devletlerınden malî yardım ve silah desteği alacaklardı.[349]Ancak propaganda broşürleri Hindistan'a ulaşamadı. Zira Singapur'daki İngiliz hükümeti Hindistan'a ulaşmadan önce, Singapur'daki postanede broşürlere el koymuştu. Buna rağmen, *5. Light Infantry* birliğinin bazı ––Hint askerleri propaganda broşürlerine bir şekilde erişmişti. [350] Propaganda broşürlerinin son sayfasında Singapur'dan bahsediliyor ve Hintlilere İngiliz sömürgeciliği altında zelil bir şekilde yaşamaktansa onur içinde ölmenin daha iyi olduğu hatırlatılıyordu.[351]

Refet Bey'in Osmanlı Dışişleri Bakanlığına yazdığı mektuba dönecek olursak bu mektuptaki bazı ifadelere işaret etmek gerekir. Refet Bey, propaganda evraklarının Hindistan'a yayılmasını planlamasına rağmen, bu propaganda evraklarında Batavya'daki Osmanlı Başkonsolosluğun adının veya bu harekette Alman etkisinin belirtilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda, propaganda evraklarını yaymak için Singapur'a bir adam gönderdiğini de açıkça belirtmektedir.Yine 25 Şubat 1915 tarihli mektubunda, *5. Light Infantry* birliğinin Hint askerlerine, Singapur'daki İngiliz hükümetine saldırı düzenleyerek Osmanlı İmparatorluğu'na sadakatlerini gösterdikleri için minnettarlığını da dile getirmektedir.[352]

Osmanlı diplomatik belgelerine göre yerel unsurlardan oluşmuş istihbarattan toplanan bilgilerle Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu Singapur'daki Hint Devrimi hakkında bilgi edinmeyi başardığı tespit edilmektedir. Bu bilgilere göre, Hint askerleri isyana başladıklarında, önce tüm İngiliz subaylarını katlettikleri ve saniyeler içinde İngiliz subaylarının mühimmat depolarından mühimmat ve silah ele geçirmeyi başardıkları görülmektedir. Silahları ele geçirdikten sonra, hapishanelerde savaş esiri olarak tutulan tüm Almanları ve Avusturyalıları serbest bırakmışlardır. Hint askerleri daha sonra Singapur şehir merkezine ve Singapur'daki büyük yollara yayılmış, tüm Fransız ve İngiliz vatandaşlarına saldırmış ve öldürmüşlerdir. Diğer Avrupalılar ise Singapur'dan kaçmaya çalışmışlardır. Singapur'daki İngiliz hükümeti, isyancıları durduramamış, Fransa ve Japonya'dan acil askeri yardım talep etmiştir. Hem Fransız hem de Japonya donanma askerleri Singapur'a gelip isyana müdahale ettiğinde, ölü sayısı 300 kişiye yükselmiştir. [353]

---

[349] BOA,HR.SYS.02336.1.4.
[350] BOA,HR.SYS.02336.1.20.
[351] BOA,HR.SYS.02336.1.20.
[352]BOA,HR.SYS.,02336.1.21.
[353] BOA,HR.SYS.02336.1.14.

Cava'dan gelen bir istihbarata göre, Singapur valisinin Cohor ve Perak'taki Malay sultanlarından Singapur'daki İngiliz Hükümetine yardım etmek için asker göndermelerini istemiştir. Cohor ve Perak eyaletleri İngiliz kolonisi olduğu için, her iki sultan da ordularını Singapur'a göndererek Singapur valisine yardım etmek zorunda kalmışlardır. Ancak, her iki Sultanın ordusu Singapur'a ulaştığında, Hint askerlerinin müslüman ve din kardeşleri olduklarını fark ederek Hint askerlerine saldırmamış ve onlara tek bir mermi atmamışlardır. Hint askerleri Singapur kalesinin kontrolünü elinde tutmayı başarmışlardır. Daha sonra İngiliz askerleri Hint askerlerini teslim olmaya zorlamak için onların koruduğu yere su ve yemek gönderilmesini engellemeye çalışmışlardır. Ancak, Hint askerleri Singapur'daki İngiliz hükümetine teslim olmak yerine, Singapur'daki İngiliz hükümetini, abluka kaldırılmazsa şehir merkezine bomba atmaktan asla çekinmeyecekleri şeklinde tehdit etmişlerdir. Birkaç saat süren görüşmelerden sonra abluka kaldırılmış çatışmayı durdurmak için Singapur'daki İngiliz hükümeti, Seyyid Alsagoff isimli Singapur'daki saygın ve ünlü bir Arap tüccarına İngiliz hükümeti ile Hint askerler arasında müzakereci olma çağrısında bulunmuştur. Müzakerenin ilk denemesi -başarılı olmamış, devam eden çatışmalarda özellikle İngiliz ve Fransız uyruklu çok sayıda Avrupalı –ağır yaralanmıştır.[354] Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu Refet Bey daha sonra Dışişleri Bakanlığı'na, Singapur'daki İngiliz Hükümeti'nin, Hint askerleri ile İngiliz idaresi arasında müzakereci olarak Seyyid Alsagoff'un girişimlerini durduğunu sonuçta, Hint askerlerinin İngiliz hükümetine teslim olmak zorunda kaldıklarını bildirmektedir.[355]Yine gelen bilgilere göre *Java Bode* gazetesi olay hakkında bazı bilgilere yer vermiştir. Gazetede, 19 Şubat'taki haberde olay hakkında fazla bilgi alamadıkları belirtilmektedir. Bunun nedeni, Singapur'daki İngiliz hükümetinin tüm haber ve bilgileri sansürlemesidir.[356] Ancak, 22 Şubat 1915'teki haberlere göre Hintli askerlere saldırmak için yeterli silah kalmadığından Singapur'daki İngiliz Hükümetinin Fransız ve Japonlardan askeri yardım istemek zorunda kaldığı ifade edilmektedir.[357]

İsyanla ilgili başka belgelerde de bazı ayrıntılara yer verilmektedir. Buna göre Singapur'daki İngiliz hükümeti, bazı Afganları ve Arapları, isyan sırasında Hint askerlerine katıldıkları için yakalamış ve- İngiliz hükümetine karşı isyan ettikleri için kurşuna dizerek ağır bir şekilde cezalandırmıştır. Osmanlı Başkonsolosu bu haberlerden

[354]BOA,HR.SYS.2336.1.17.
[355] BOA,HR.SYS.2336.1.28.
[356]BOA,HR.SYS. 2336.1.12.
[357] BOA,HR.SYS.2336.1.10.

duyduğu üzüntüyü dile getirmekte ayrıca Singapur'dan kaçan Alman ve Avusturya savaş esirlerinin kaptan Lauterbach'la Endonezya'ya ulaştığını bildirmektedir. [358] Singapur gazetesine gönderilen Japon istihbarat raporlarına göre, gemi kaptanı Lauterbach'ın Singapur'dan kaçışının ardından nihayet Ağustos ayında San Fransisco'ya vardığı ve bu yolculuğun ayrıntıları anlatılmaktadır. Raporda, Lauterbach'ın Singapur'dan kaçtıktan sonra, açık bir tekne ile Endonezya adası, Sumatra'ya gittiği ve daha sonra Surabaya'ya doğru devam ettiği belirtilmektedir. Pasaportunu H.W Johnson adlı İsveçli bir turist kılığında elde ettiği ve sonra Saygon'a (günümüzde Vietnam Başkenti) gittiği, Saygon'dan Hong Kong'a gitmek yerine İngiliz otoritesinden kaçmak için nehirlerden geçtiği ve Kanton'a daha sonra oradan da kara yoluyla Şanghay'a ulaştığı ifade edilmektedir. Lauterbach Şanghay'dan Japonya'ya yolculuğuna devam etmiş ve Yokohama'ya ulaşmıştır. Moğolistan'a seyahat etmek için bir gemide saklanmış ve sonunda Moğolistan'a ulaşmıştır. Planı Moğolistan'daki Alman büyükelçiliğini ziyaret etmektir, ancak Moğolistan'dan San Francisco'ya olan yolculuğuna dair ayrıntılı bilgilere yer almamaktadır.[359]

Bu noktada Osmanlı diplomatlarının isyanla ilgili oldukça ayrıntılı bilgilere vakıf olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim Osmanlı başkentine yollanan mektup ve raporlarda bütün ayrıntılara işaret edildiği, bazı noktalarda yorumlar yapıldğı tespit edilmektedir. Dolaysıyla bölgede bulunan Osmanlı diplomatlarının gelişmeleri dikkatli takip ettiği gibi olayların sebepleriyle ilgili önemli bilgilere işaret ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin bahsedilen coğrafyaya yakın ilgi duyduğuna da işaret etmek gerekir. Yine diplomatların İttihâd-ı İslâm hareketi için faal bir şekilde sahada çalıştıkları da müşahade edilmektedir.

[358] BOA, HR.SYS.2336.1.07.
[359] " Lauterbach's Escape", *The Straits Times,*14 October 1915.

BÖLÜM III

OSMANLI- SİNGAPUR ARASINDAKİ DİNİ VE SOSYAL- KÜLTÜREL İLİŞKİLER

3.1. Osmanlı-Singapur İlişkileri ve Hac İbadeti

3.1.1. Hac İbadetine İngilizler ve Diğer Sömürgeci Güçlerin Müdâhil Olması

İngiliz İmparatorluğu'nun hac ibadetine bir şekilde müdâhil olması, İngilizlerin dünyanın bir çok yerinde koloniler oluşturmasıyla başladı. Zira sömürgeleştirdikleri ülkelerin bir çoğunun halkı müslümanlardan oluşuyordu. Müslüman nüfusu en fazla olan İngiliz bölgeleri arasında Hindistan, Malaya, Sudan ve Nijerya bulunmaktaydı. Bu bölgelerdeki müslümanlar her yıl hac için Hicaz'a gidiyorlardı. Bundan dolayı, hac ibadeti İngiliz emperyal yönetiminin ilgilendiği bir hadise hâline gelmiş oldu.[360]

Hadisenin teknik boyutuna bakmak gerekirse İngiliz İmparatorluğu'nun, Hindistan, Güneydoğu Asya, Güneybatı Arabistan, Kızıldeniz ve Aden Körfezi gibi müslüman yoğunluklu bölgeleri kolonileştirmesinde buharlı gemilerin icadının önemli rolü olmuştu. Dolayısıyla Hint Okyanusu, Güneybatı Arabistan, Kızıldeniz, Aden Körfezi gibi dünyanın en önemli ulaşım yolları İngiliz İmparatorluğu kontrolüne girmiş, aynı zamanda buharlı gemilerin icadı İngilizler'e Akdeniz'i Hint Okyanusuna bağlayan Süveyş Kanalına geçiş fırsatı sağlamıştı. Hindistan ve Güneydoğu Asya'da yaşayan İngiliz tâbiyetindeki Müslümanlar için, Hicaz'a Hint Okyanusu üzerinden buharlı gemilerle seyahat etmek daha ucuz ve uygundu. Bunun doğal sonucu olarak, Hindistan ve Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar İngiliz vatandaşı olduğu için Osmanlı İmparatorluğu artık hac ibadetinin tek organizatörü ve hacıların tek koruyucusu özelliğini kaybetti.[361]

Hac ibadetine İngilizler'in başını çektiği Batılı devletlerinin müdâhil olmasında başka nedenler de vardır. Bunların başında salgın hastalıklar gelmektedir. Nitekim 1850'lerde başlayan kolera salgını 1865 yılında İstanbul'da da yayılmıştı. Hastalık kısa

---

[360] John Slight, *The British Empire and the Hajj:1865-1956,* Harvard University Press, Cambridge 2015, s. 3-6.

[361] Michael Christopher Low, *The Mechanics of Mecca: The Technopolitics of the Late Ottoman Hijaz and the Colonial Hajj*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Columbia University, New York 2015, s. 26-28; Mary McDonnell, *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society: A Descriptive and Analytical Study, 1860-1981*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Columbia University, New York 1986, s. 36-38.

sürede hızla yayılarak binlerce insanın ölümüne sebep olmuştu. Aynı yıl, bu hastalık nedeniyle, Hicaz'a giden yaklaşık 30.000 hacı vefat etti. Kolera dünyada büyük bir şok etkisi yarattı ve İngiliz İmparatorluğu'nda sorunlara yol açtı. Salgına yakalananlar arasında İngiliz Müslümanlar da vardı. Böylece Avrupalılar, bu virüsün yayılmasını önlemek ve İngiliz müslümanlarını korumak için şehirleri, su kaynaklarını korumak amacıyla bir sağlık reformu uygulamaya başladılar. Aynı zamanda, kolera küresel bir sağlık sorunu olduğundan, 1860 yılında İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nin ev sahipliği yaptığı Dünya Sağlık Konferansları düzenlendi. Bu konferans sonunda delegeler, Hicaz'a gelmeden önce tüm hacıların karantinaya alınması gerektiği sonucuna vardı. Böylece, Kızıldeniz'in güneyinden Süveyş Kanalı'na uzanan karantina istasyonları kurulmasıyla uluslararası bir sıhhi müdahale ortaya çıktı.[362] 1873 yılına kadar tüm karantina istasyonları geliştirildi ve 1881'de Güneydoğu Asya'dan deniz yoluyla seyahat eden hacılar için Hindistan'daki Komorin Burnu'nda bir karantina istasyonu inşa edildi.[363]

Batılı sömürgeci güçlerin hac ibadetine katılmasının diğer bir nedeni, gücünü ve siyasi çıkarlarını korumaktı.[364] Bu nedenle İngiliz İmparatorluğu, İngiliz tebası Müslümanların Hicaz'da kaldıkları süre boyunca batı karşıtı fikirlerden ve anti-sömürgeci propagandadan etkilenmemesi için haccı kontrol altına alma çabasına girişti. Bu çabalar 1920'lerin başında görülmeye başlandı. Ortadoğuda bu dönemde, İttihâd-ı İslâm ve sömürgecilik karşıtı İslâmi reformist fikirler popülerdi. Bütün bu gelişmeler sömürge yönetimini sona erdirecek bir kargaşaya sebep oldu. İngiliz Hükümeti, bu tür olayları önlemek için, Müslümanların yaşam kalitesini artıracak ve onların hac ibadeti için ulaşımını kolaylaştıracak imkânlar sağlamaya girişti. Böyle bir politika İngiliz hükümeti himayesinde yaşayan Müslümanların herhangi bir şikâyette bulunmamalarını sağladığı gibi hükümete karşı güven ve sadakatlerini de temin edecekti.[365] Bir başka sömürgeci güç Hollandalılar ise Endonezya'yı kolonileştirirken, Endonezya Müslümanlarının İttihâd-ı İslâm ve sömürgecilik karşıtı fikirlerden etkilenmemesi için Cidde'deki Hollanda konsoloslarını kullandılar. Konsolosluk, Mekke'deki Endonezya

[362] Low, *The Mechanics of Mecca,* s. 158-174.
[363] McDonnell, *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society*, s. 49.
[364] McDonnell, *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society, 1860-1981*, s. 114-115
[365]McDonnell, *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society, 1860-1981*, s.136-137.

hacıları ve Endonezya toplumu ile yakın bir ilişki sürdürmek ve Kahire'de okuyan Endonezyalı öğrencilerin hareketlerini izlemek için kurulmuştu.[366]

Ekonomik gerekçeler ve iş fırsatlarından yararlanmak da Hac ibadetine sömürgeci gücün katılmasının nedenleri arasındaydı. Ekononomik açıdan bakıldığında, on bin müslümanın hac için Hicaz'a hareketi sömürgeci güçler için bir ticaret fırsatıydı. Çünkü sömürgeci güçler, bankalar ve okyanus ötesi denizcilik şirketleri gibi diğer hizmetleri içeren deniz yolunu kontrol ediyorlardı. Avrupalı deniz taşımacılığı şirketleri, Hicaz'a seyahat eden on binlerce hacıya ulaşım hizmeti sunma kabiliyetine sahip olduğundan, hac ibadeti emperyal ticaretin bir parçası oldu. Avrupa vapur şirketleri Singapur gibi büyük pazarla ve Çin gibi denizaşırı ağlarla birlikte çalışıp kazandıkları deneyimlerle aynı sistemi uyguladılar ve hacılarını Hicaz'a nakletmede başarılı oldular.[367] Meselenin ekonomik boyutunu daha ayrıntılı bir şekilde incelemek hem sömürge güçlerinin ticari güçlerini hem de amaçlarını tespit bakımından yararlı olacaktır.

3.1.2. Avrupa Gemi Şirketleri ve Hac

Avrupalılar Hac ticaretine girdiklerinde piyasayı üç önemli yolla tekelleştirdiler. Birincisi, vapurlarının ve sağladıkları hizmetlerin ilerlemesi ile Güneydoğu Asya ve Hindistan'daki müslüman nüfusun kara ulaşımından ziyade deniz yoluyla seyahat etmeleri için deniz ulaşımını daha ucuz hale getirdiler. İkincisi, Avrupa gemileriyle Hicaz'a yolculuk daha hızlı hale geldi ve yolculuk esnasında Müslümanların güvenliği sağlandı. Üçüncüsü, Avrupa gemilerinde daha iyi sağlık düzenlemeleri olduğu için, Hicaz üzerinden deniz yoluyla yolculuk daha fazla Müslümanı çekti.[368] Avrupa nakliye şirketleri tarafından sağlanan bu tür fırsat ve hizmetler ile Güneydoğu Asya ve Hindistan'daki Müslümanlar, Avrupa nakliye şirketlerini kullanarak Hicaz'a gitmeyi tercih ettiler.

1850'lerin başından bu yana, Avrupa nakliye şirketleri hacılar için kiralama işlerini yapıyorlardı. Nakliye şirketlerinden biri de British India Steam Navigation Co. (BI) idi. Bu nakliye şirketi Süveyş Kanalı'nın açılışından önce bile hacıları Basra Körfezi'nden Cidde'ye taşıyordu. Süveyş Kanalı faaliyete başladığında Kızıldeniz'den

---

[366] Kris Alexanderson, *Fluid Mobility: Global Maritime Networks and the Dutch Empire, 1918-1942*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The State University of New Jersey, New Jersey 2011, s.82-83.
[367] Michael B. Miller, "Pilgrims' Progress: The Business of the Hajj," *Oxford University Press on behalf of The Past and Present Society,* CXCII, (May 2006): 192-196
[368] B.Miller, " Pilgrims' Progress,"s.208-209.

Asya'ya seyahat etmek vapurla daha kolay hale geldi. Bunun sonucunda diğer Avrupa vapur şirketleri de hac ticaretinin faydalarını fark etmeye başladı. Sonunda Hollanda, Fransız, Alman, Yunan, Norveç, İtalyan ve Rus gibi diğer Avrupa nakliye şirketleri, planlı hizmetlerle Cidde'ye ulaşım sağlayarak hac işlerine başladılar. Malezya, Singapur ve Endonezya'nın da dâhil olduğu Güneydoğu Asya'da, on sekizinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar hacı taşımacılığı yapan üç Avrupa nakliye şirketi vardı. Bu Avrupa nakliye şirketleri İngiltere'den *Holts* ve Amsterdam'dan *Stoomvaart Maatschappij 'Nederland'* (SMN) *ve Rotterdamsche Liyod (RL)* idi. Bu üç Avrupa nakliye şirketi *Dutch Mails* olarak da biliniyordu. Bu üç şirket faaliyetlerini Kongsi Tiga[369] adı altında gerçekleştirdi. Hac ticaretini yürütmek için, hacıların yanı sıra kargo taşımak için de özel tasarlanmış bir gemi ayarlandı. Hac mevsimi boyunca bu gemiler hacıları Hicaz'a taşıyabilir ve Hac mevsiminden sonra ise yük gemisi olarak kullanılabilirdi. Bu üç şirket, hacı işlerinden büyük kazançlar elde etti.[370] Ulaşımı sağlayan bu güçlerin yol güzergâhı da önemliydi. Bu noktada Singapur önemli bir liman olarak ön plana çıktı.

3.1.3. Singapur: Güneydoğu Asya'da Hac İçin Önemli Bir Liman

Singapur, Bombay ile birlikte hac yolculuğu için en önemli liman şehirlerinden biriydi. Bunun birkaç sebebi vardı. İlk olarak, bu dönemde, Singapur'da birkaç Sufi merkezi vardı. Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar, Hac için Hicaz'a gitmeden önce Singapur'u ziyaret etmekte ve bu mutasavvıflara saygılarını göstermektelerdi. İkincisi, Endonezya'daki Hollanda Hükümeti, Endonezya Müslümanlarının Hac ibadetleri için Mekke'ye ulaşımını kısıtlamışlardı. Bu sebeple Endonezya müslümanları Singapur üzerinden Hicaz'a gidiyorlardı. Üçüncüsü, hacılar açısından, Singapur'dan Hicaz bölgesine seyahat etmek daha ucuz ve rahattı. Dördüncü ve en önemli nedeni Singapur'un iş gücü fırsatları sağlamasaydı.[371] Bu nedenlerden ötürü, Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar Singapur'dan Hicaz'a gitmeyi tercih etti ve böylece Singapur

[369] *Kongsi Tiga* gemileri Endonezya'yı kolonileştiren Netherland East India şirketine aitti. 1920-1930'larda hac için giden Müslümanların sömürge yönetimini devirecekleri kaygılarından dolayı gemide iken Müslümanları ırklarına ve kimliklerine göre ayırıyorlardı. Anti-emperyal ya da İttihâd-ı İslâm fikirlerin Endonezya Müslümanları arasında yayılmasını önlemek istiyorlardı. Bkz. Kris Alexanderson, "A Dark State of Affairs: Hajj Networks, Pan-Islamism, and Dutch Colonial Surveillance during the Interwar Period", *Journal of Social History,* XLVII/4 (2014), s. 1021–1041; Endonezya'da Hac ibadeti ve ticaretine Hollanda'nın müdahalesi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Kris Alexanderson, *Fluid Mobility: Global Maritime Networks and the Dutch Empire, 1918-1942*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, The State University of New Jersey, New Jersey 2011.

[370] B. Miller, "Pilgrims, Progress", s. 201-202.

[371] Slight, "*The British Empire and the Hajj,"* s.285-286.

Hac için önemli bir liman haline geldi. Singapur'dan Hicaz'a hac ibadeti için giden Güneydoğu Asya'daki müslüman sayısı her yıl artış göstermekteydi. İngilizler adına casusluk yapan Abdürrezzâk (Abdur Razzack)[372] tarafından verilen rapora göre 1884 yılında Hicaz'a deniz yoluyla 31.157 kişi ulaştı. Aralarında Hindistan'dan 9262 Hintli müslüman bulunurken, Singapur'dan Hicaz'a seyahat eden sadece 3391 müslüman vardı. [373] Ancak 1920 yılındaki hac mevsiminde Singapur'dan Hicaz'a giden Müslümanların sayısı 14.000 kadar arttı.[374]

Singapur, Güneydoğu Asya'daki Müslümanların hac ibadetlerini yerine getirmek için para biriktirmeleri adına büyük bir fırsattı. Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar Mekke'ye deniz yolculuğu yapmadan önce Singapur limanında toplanmaktaydı. İlk olarak hac yolculuğuna çıkmadan önce üç ay eşyaları ile birlikte Kampong Haji veya *Haji Lane*'deki [375] pansiyonlara yerleştirilmekteydiler. [376] *Kampung Glam* caddesi, Mekke'ye gitmeden önce diğer Güneydoğu Asya hacılarının buluşma limanı oldu. Kampung Glam'da hacılar, Hicaz'a uzun bir yolculuğa hazırlık olarak oradaki dükkanlardan hac ihtiyaçlarını satın alırlardı. Hacılar konserve yiyeceklerini ve hatta gazyağı sobalarını alıp tahta sandıklara koyarlardı. Bu tahta sandıkları daha sonra Mekke'ye giderken yanlarında götürürlerdi. Singapur üzerinden Mekke'ye seyahat eden Güneydoğu Asya müslümanları, gemileri Mekke'ye nakledilene kadar yaklaşık 10 gün Singapur'da kalırlardı. Ayrıca Mekke'den döndükten sonra, ülkelerine dönmeden önce de birkaç gün Singapur'da kalırlardı.[377]

3.1.4. Singapur'da Alsagoff Ailesi Ve Hac Ticareti

Daha önce de belirtildiği gibi, Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar iş gücü fırsatları nedeniyle Singapur'u tercih etmişti. Tarlalarda veya ticaretin iyi olduğu

---

[372] Abdur Razzack ilk olarak 1879 yılında Hicaz bölgesini ziyaret etti. Hicaz bölgesini ziyaretinden sonra 1881 ylında Cidde'de İngiliz konsolos yardımcısı olarak atandı. En uzun süre görev yapan memurdu ve Hicaz bölgesinde 10 yıldan fazla bir süredir hizmet vermişti. Aynı zamanda İngilizler adına casusluk da yapmaktaydı. Oradaki uzun süreli hizmeti sırasında farklı Osmanlı valileri ve Avrupalı konsolosların gelip gittiğini gördü. Ancak İngilizler adına çalıştığı için öldürüldü. Bkz. Low, *The Mechanics of Mecca,* s. 228-229.

[373] R.Roff, "*Studies on Islam and Society in the Southeast Asia,"* s. 291.

[374] Fred R. Von Der Mehden, *Two Worlds of Islam: Interaction between Southeast Asia and the Middle East*, University Press of Florida, Gainesville 1993, s. 4.

[375] Haji lane, Kampong Glam yakınında yer almaktadır. Bu şerit Hacı şeridi olarak bilinir, Bkz."Kampong Glam." Conservation Portal -. https://www.ura.gov.sg/Conservation-Portal/Explore/History?bldgid=KPGL. (erişim 5 Mart 2020)

[376] Slight, "*The British Empire and the Hajj,"* s. 285-286.

[377] Anthony Green – Mohd Daud Ibrahim, *Kapal Haji : Singapore and the Hajj Journey by Sea*,World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd, Singapore 2019, s.104.

alanlarda çalışmak için Singapur'a göç ediyorlardı. Bazıları hac için kredi çekiyor ve hacdan döndükten sonra tarlalarda çalışmaya devam ederek geri ödüyorlardı. Bazıları ise Singapur yakınlarındaki Kukup Adası'nda bulunan bir tarım şirketinde çalışıyordu. Bu plantasyon şirketi Singapur'daki bir, Alsagoff ailesine aitti. Bu zengin Arap ailesinin, Hicaz'a geri dönenlerden yeterli parası olmayanlara ve Güneydoğu Asya'dan gelip Hicaz'a yerleşen yoksul hacılara yardım ettiği biliniyordu. Alsagoff ailesi bu sorunu çözmenin yanında hacıların Singapur'a dönmeleri için de para öderdi. Buna karşılık, bu hacılar onların şirketinde belirli bir süre çalışmak zorunda kalırlardı. Singapur'daki bu Arap şirketi daha sonra işlerini yavaş yavaş Singapur'daki plantasyon şirketinden para ödünç verme girişimine dönüştürdü. Singapur'daki bu Arap aile şirketi zamanla Cidde'nin en büyük tefecisi oldu.[378]

Al-Sagoff ailesi, daha önce belirtildiği gibi ticaret için Singapur'a göç eden Cava kökenli Arap tüccarlarındandı. Seyyid Abdurrahman Alsagoff tarafından kurulan ve Alsagoff & Co olarak bilinen bir nakliye firmasına sahipti. Seyyid Abdurrahman'ın oğlu Ahmed Alsagoff ise hacıların Mekke'ye Güneydoğu Asya'dan ulaşımını tekelleştirmişti. Böylece, Güneydoğu Asya'dan gelen hacıların çoğu Al-Sagoff ailesinin sahibi olduğu nakliye şirketi tarafından Mekke'ye götürülüyordu. [379] Al-Sagoff ailesinden Muhamed bin Ahmed Alsagoff, *Singapore Steamship Company* şirketinin yönetici ortağıydı. Malezya ve Endonezya'dan gelen binlerce hacıyı Singapur'dan Hicaz'a taşımaktan sorumluydu.[380]

Hac nakliyesi kazançlı bir iş olduğundan, tekel iş piramidinin tepesinde Mekke Şerifi olan Avnürrefik Paşa[381] vardı. Sonra bir grup Cidde ticari eliti ve ayrıca Osmanlı ve Avrupa konsolosluk yetkilileri bu işi kontrol etmeye başladılar. Alsagoff ailesi Singapur ve Güneydoğu Asya'daki Hac işini tekelleştirdiğinden –yüksek bilet fiyatları ortaya çıktı. Ancak Güneydoğu Asya hacıları hac sırasında parasız kaldıklarında, onlara kredi vererek yardımcı da oluyorlardı. Böylece Hicaz'da mahsur kalmalarını da

[378] Slight, "*The British Empire and the Hajj,"*s.95.

[379] A. C. S Peacock ve Annabel Teh Gallop. *From Anatolia to Aceh: Ottomans, Turks, and Southeast Asia*. (Oxford: Published for the British Academy by Oxford University Press, 2015), s.100; ayrica bkz. Stephanie Po Yin Chung, "Creating 'Family' Networks across Time and Space: The Alsagoffs in Singapore, 1824–2009", *Modern Asian Studies* 52**,** 2 (2018), s.464-466.

[380] Low, *The Mechanics of Mecca*, s. 301.

[381] Avnürrefik Paşa, 1916'dan 1924'e kadar Hicaz Kralı olan Şerif Hüseyin'in amcasıdır. Avnürrefik Paşa, 1882 yılında Mekke Emiri olarak atandı. Bkz. Taha Öztürk, "Şerif Hüseyin'in Mekke Emirliği'ne Atanma Sürecinde Ailesiyle İstanbul'da Geçirdiği Yıllar", *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches,* II/1,(2017), s. 152; İsmail Gümüş, *Şerif Hüseyin İsyanı*,(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2013), s.14-16.

önlüyorlardı. Al-Sagoff ailesinin bu tür yardımları Osmanlı yetkilileri tarafından övgüyle karşılanmaktaydı.[382] Dolayısıyla hac ibadeti hem ibadetlerini yerine getiren müslümanları hem bu işin ticaretinden kazanç sağlayanları hem de organizasyonun önemli bir noktasında bulunan Osmanlı yetkililerini memnun eden bir organizasyon hâlini almış oldu. Aynı zamanda Singapur'da yaşanan Al-Sagoff ailesiyle Osmanlı Devleti'nin yakın münasebetlerinde bu hac organizasyonda da önemli payı vardır.

3.1.5. Hac İbadeti ve Ticaretinde Osmanlı Yetkililerinin Etkinliği ve Konumu

Osmanlı Devleti, Güneydoğu Asya'daki hacıların ibadetlerini ifa etmesinde önemli bir rol oynamaktaydı. Nitekim Alsagoff ailesi ile Cidde'deki Nazif Efendi adındaki bir tüccar arasında yaşanan anlaşmazlıklarda Osmanlı yetkilileri devreye girmişti. Daha önce de belirtildiği gibi, Alsagoff ailesi, parası biten ve Hicaz'da mahsur kalan Endonezya ve Güneydoğu Asya hacılarına kredi şeklinde yardımda bulunmaktaydı. Cidde'de tanınmış ve saygın bir tüccar olan Ömer Nazif Efendi Mekkeden Singapur'a geri dönen hacıların mali zorluklarla karşılaştıklarında onlara kredi vermiş ancak verdiği parayı geri alamamıştı. Bunun nedeni, Singapur'daki acentayla bağlantı kurulamamasıydı. Ömer Nazif Efendi bu durumu Osmanlı yetkililerine bir raporla bildirmişti. Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla Singapur'daki İngiliz görevlisine durum iletildi.[383] Singapur'da daha önce iletişim kurulamayan Ömer Nazif Efendi'nin acentası Seyyid Muhammed Alsagoff bu anlaşmazlığı çözmek ve durumu açıklığa kavuşturmak için, Kolonilerden sorumlu Devlet Sekreterine bir mektup gönderdi. Singapur'daki İngiliz hükümetine yazdığı mektuba göre, Singapur'da seyahat eden hacılara yardım etmek için hacılara sık sık kredi verdiğini açıkladı. Bu krediler Ömer Nazif Efendi tarafından hacılara verilmekteydi, Seyyid Muhammed Alsagoff Ömer Nazif Efendi'nin verdiği paraların daha önce ödendiğini belirtmekteydi. Mektubunda Singapur'a seyahat eden hacıların sadece Singapurluları değil, Hollanda vatandaşı olan Endonezya Müslümanlarını da içerdiğini belirtti. Seyyid Muhammed Alsagoff anlaşmazlığı çözmek için mektubundaki işlemin ayrıntılarını Singapur'daki Koloni Sekreterine açıklamaya devam etti. 12 Temmuz 1887'de Londra'daki Osmanlı Büyükelçisi Rüstem Paşa, Singapur'daki İngiliz hükümet raporlarının bir kopyasını ve Seyyid Muhammed Alsagof'un mektubunu Osmanlı Devleti'ne gönderdi. Raporunda tüm açıklamaları özetledi ve Ömer Nazif Efendi'nin verdiği krediyi alanların listesinin

[382] Low, *The Mechanics of Mecca*, s. 314-318.
[383] BOA, HR.SFR.3.319.38.

gerçekten Singapur'da olup olmadığının şüpheli olduğunu belirtti. Bu yüzden sorun çözülemedi. [384]

Osmanlı Devleti Hac organizasyonunun tamamından sorumlu olduğundan meydana gelen bütün değişiklik ve şikâyetlerde yetkili merci olmak bakımından da Güneydoğu Asya'dan gelen hacılar için büyük öneme sahipti. Nitekim Hicaz'dan gelen 20 Mayıs 1313 (1 Haziran 1897) tarihli bir rapora göre, Singapur ve Hint hacılarının deve taşımacılığı fiyatı (geçen yıl) 20 mecidiye'den (bu yıl) 25 mecidiye'ye yükselmiş, fiyat artışı üzerine Singapur'dan gelen hacılar şikayetçi olmuşlardı. Bu mesele Cidde'deki İngiliz konsolosluğu tarafından Hicaz valisine bildirildi. Deve taşımacılığındaki fiyat artışı Singapur hacılarını olumsuz etkileyebilirdi. Bu ciddi bir mesele olduğu için Bâb-ı Âli'ye bildirildi. 26 Mayıs 1313'te (7 Haziran 1897) Bâb-ı Âli'den gelen cevabi mektup deve taşımacılığının yeni fiyatının 26 mecidiye ile 27 mecidiye arasında olduğu ve bunun hükümetin izin verdiği fiyat olduğu bildirilmekteydi. Dolayısıyla, Güneydoğu Asya'dan gelen hacıların dolandırıldıkları şikâyeti asılsızdı.[385]

Osmanlı Devleti, hac yolculuğunu Singapur'dan yapıp orada mahsur kalan müslümanlara yardım etmek suretiyle de Güneydoğu Asya'dan gelen hacılar açısından önemli bir rol ifa etmekteydi. Nitekim Singapur'dan seyahat eden hacıların, nakliye şirketinin hatası nedeniyle Mekke'ye ulaşamayıp Cidde'de mahsur kaldıklarını belirten 25 Zilhicce 1316 (6 Mayıs 1899) tarihli bir rapora göre anlatılanlar bu yardıma örnek teşkil etmektedir. Burada aktarılan bilgilere göre Singapur'daki acentalar *Hold* isimli bir şirket ile gemi bileti fiyatının 110 riyal olduğu konusunda anlaşmalar yapmıştı. Anlaşmaya göre hacıları getiren nakliye şirketi başka bir şehre gitmeden önce birkaç gün Cidde'de kalmalıydı. Ancak, gemi şirketi Singapur'daki acentalarla yaptıkları sözleşmeye uymadı ve hacıların Cidde'ye varmasından birkaç saat sonra gemi hemen ayrıldı. Bunun sonucunda, Singapur'dan yaklaşık 500 ila 600 hacı, Cidde'de mahsur kaldı. Bu hacıları taşıyabilecek deve sayısı da yetersiz görünüyordu. Mahsur kalan hacılar zor durumdaydılar, Osmanlı bu zor durumda diğer müslümanlara yardım eli uzatmayı bir görev bildi ve –yardım elini uzattı.[386]

Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya'dan gelen ve Osmanlı vatandaşı olmayanlar için oynadığı en önemli rollerden biri, Hicaz'a seyahat ile ilgili kuralları

[384] BOA, HR.SFR.3.330.134; BOA, HR.TO.62.80
[385]BOA, BEO.791.59307
[386] Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Yıldız Perâkende Evrâkı Umûmî (Y.PRK.UM), 45.103

belirlemekti. Hicaz'a gitmeden önce Osmanlı vatandaşı olmayanların pasaport sahibi olması gerektiğine dair 1884 yılında yürürlüğe konan yasa bunlardan biriydi.[387] Vize ücretleri, para cezaları ve yasayı ihlal edenlerle ilgili tüm önemli bilgileri içeren bu yasa İngiliz, Hollanda ve Rusya büyükelçilikleri ile de –paylaşılmıştı.[388] Yeni düzenleme daha sonra ilk olarak Singapur'daki ilk Türk resmî Başkonsolosu Ahmed Ataullah Efendi tarafından Singapur'da uygulandı. Bu yeni düzenlemenin Singapur Müslümanlarına duyurulması için Singapur'daki Osmanlı Konsolosu 21 Kasım 1901'de *Straits Time* gazetesinde bir bildiri yayınladı. Gazetede yayınlanan bildiride Singapur'dan ayrılan herhangi bir yükün Osmanlı kontrolündeki herhangi bir limana yönelmesi gerektiği ve Singapur'daki 98 Robinson Yolu'nda bulunan İmparatorluğun Osmanlı Başkonsolosluğu'ndan konsolosluk faturası almak zorunluluğu bulunduğu yer alıyordu.[389]

Bu yeni düzenleme ve bildirim yayınlandığında, Singapur'daki İngiliz hükümeti 28 Ağustos 1902'de buna mektupla yanıt verdi. Mektupta, Singapur'daki İngiliz hükümetinin bu yeni düzenlemeyele ilgili olarak Singapur'daki Osmanlı Başkonsolosluğu ile müzakere etmeye çalıştığı yer alıyordu. Müzakere sürecinde Singapur'daki İngiliz Hükümeti, Singapur'dan seyahat eden hacılarının —tıpkı Hindistan'daki hacılar gibi pasaporttan muaf tutulmalarını istedi. Sebebi ise Hindistan ve Singapur'daki Müslümanların İngiliz tabiyatında olmasıydı. Müzakere sürecinde, 14 Aralık 1895'te Osmanlı Hindistan'daki hacıların pasaport veya vize alma zorunluluğundan muaf tutulduğu, dolayısıyla Singapur'dan seyahat eden hacılar için de aynı davranışın beklendiği belirtildi. Mektupta, bu yeni düzenleme uygulandığında Güneydoğu Asya'daki Müslümanların hac ziyaretinde bazı zorluklarla karşılaşabilecekleri de ifade edildi. Singapur'daki İngiliz Hükümeti Singapur üzerinden gelen hacıların pasaport olmadan Hicaz'a seyahat edebilmeleri halinde Güneydoğu Asya'daki Müslümanların Osmanlı Sultanına olan güveninin artacağını da açıklamaktaydı.[390]Öte yandan, Hindistan'dan gelen Müslümanların hac yapabilmeleri için Osmanlı hükümetinden vize veya pasaport almaları gerekmese de, Cidde'ye geldiklerinde mühür tezkiresi almaları lazımdı. Hindistan'da aynı yasayı uygulamak

[387] BOA, A.DVN.MKK.25/25.
[388] BOA,Yıldız Sadâret Resmî Maruzât (Y.A RES), 33/19.
[389] BOA, Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT), 556.67; BOA, HR.SFR.3.508.74
[390] BOA, Hâriciye Nezâreti İdâresi (HR.İD), 98.34.

zordu çünkü Hindistan'da sadece bir Türk Konsolosluğu vardı o da Bombay'da bulunuyordu.[391]

Singapur'daki İngiliz Hükümeti Singapur'dan seyahat eden hacılar için pasaport muafiyetini müzakere etmeye çalışsa da, Osmanlı hükümeti yeni yasayı uygulamada ısrar etti. Bu yeni yasa Hicaz Eyaleti'nin yetkilisine de bildirildi.[392]

1914 Ağustosuna kadar Singapur'daki Osmanlı Başkonsolosluğu konuyla ilgili toplam 6 ihbar bildirisi yayınladı. Bildiriler, Câvî lisanı (Malayca) ve Fransızca dâhil olmak üzere birçok dilde paylaşıldı. Bildiriler, yeni kurala uymayanların karşılaşacakları sorunlarla ilgili katı uyarılar ve hatırlatmalar niteliğindeydi. Duyuruda, haclarını gerçekleştirmek –veya Türk kontrolünde olan başka bir yere seyahat etmek isteyen herkesin kendi ülkelerinden pasaport sağlaması gerektiği belirtilmekteydi. Pasaportu aldıktan sonra, pasaportlarını kendi ülkelerindeki Türk konsolosu tarafından vize ettirmeleri gerekiyordu. Türklerin hakimiyeti altında olan ülkelere pasaport olmadan veya pasaportta vize bulunmadan seyahat eden herkes, İngiliz parası, on piastre kadar para ödemek zorunda kalacaktı. Bu nedenle, Singapur, Penang ve Malaka'dan herkes pasaportlarını İngiliz Hükümeti'nden almalı ve Hicaz'a seyahat etmeden önce Singapur'daki Türk Konsolosu tarafından vize ettirmeliydi. Prosedürü kolaylaştırmak için, bildiride, Singapur, Penang veya Malaka'dan pasaport almak isteyen bir kişinin İngiliz Çavuşun bulunduğu herhangi bir polis karakolundan ücretsiz olarak alabileceği belirtilmekteydi. Ardından pasaporta vize alınması için Türk Başkonsolosluğu'na başvurulmalıydı ve bunun maliyeti iki dolardı. Hacılar Cidde'ye ulaştığında, isimlerini ofise kaydettirmek için pasaportlarını İngiliz konsolosluklarına da sunmalıydılar.[393]

Singapur'daki İngiliz Hükümeti ve Endonezya'daki Hollanda Hükümeti bu yeni düzenlemeye karşı çıktı. Osmanlı'nın Güneydoğu Asya'dan gelenlerin hacca gitmeleri için vize ve pasaportun gerekli olmadığı görüşünü paylaştılar. Onlara göre, bu yeni yasa uğraştırıcıydı ve bu yasa Güneydoğu Asya'daki hacıların Hicaz'a gitmesini engelleyecekti.[394]

Singapur'daki Osmanlı Başkonsolosluğunun bu yasayı koymasının ana nedeni, Singapur'dan gelen hacıların güvenliğini sağlamaktı. Hacda sıkça meydana gelen kazalar ya da ölümler için yeni yasaya dayanarak gerekli yardım yapılabilmekteydi.

[391] Low, "The Mechanics of Mecca:", s. 287
[392] BOA, Dâhiliye Nezâreti Sicill-i Nüfus Tahrirat Kalemi(DH.SN.THR), 53.54.
[393] Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hâriciye Nezâreti İdâresi (HR.İD),98.58
[394] R.Roff, "*Studies on Islam and Society in the Southeast Asia,"* s.93.

Aynı zamanda, pasaport hacılar hakkında kişisel bilgi de sağlayacaktı. Dolayısıyla, ölüm ya da bir kaza olursa, yetkililer hacıların ülkelerindeki akrabalarını bilgilendirebilir ve sahip olduğu eşyalarını ailelerine gönderebilirlerdi.[395]

Sonuç olarak Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar Hac'a büyük önem veriyorlardı. Özellikle Endonezya müslümanları, haclarını Endonezya'daki Hollanda hükümetinin kısıtlamalarına rağmen Singapur üzerinden Mekke'ye gitmekte kararlı davranıyorlardı. Böylece Singapur, Güneydoğu Asya'daki hac için önemli bir liman haline gelmişti. Singapur limanından Hac için Mekke'ye giden Müslümanların sayısı arttıkça hac ibadeti vasıtasıyla Osmanlı-Singapur ilişkileri de gelişmekteydi.

3.2. İttihâd-ı İslâm Siyasetinin Etkileri: Singapur'un Hicaz Demiryolu Projesine ve Balkan Savaşlarına Yardımları

3.2.1 Pan-İslamcılık/ İttihâd-ı İslâm Kavramı.

Pan-İslamizm terimi ilk kez, Alman yazar Franz Von Wermer'ın *Türkische Skizzen* adlı eserinde, Genç Türkler Partisi'ni (Jön Türkler) açıklamak ve tanımlamak için kullanıldı. Daha sonra Gabriel Charms, 'Pan-İslamizmi' kitapları ve yazıları aracılığıyla Avrupadaki akademisyenler ve yazarlar arasında popüler hale getirdi.[396] Alman Akademisyen C.G Becker'e göre ise, Pan-Islamism, Müslümanların tek bir imam altında birleşip yönetildiği ideal bir dünyadır. –Ancak Batılılar açısından Pan-İslamcılık, batı gücüne aynı anda karşı koymayı gerektiren ve özellikle Avrupalıların himayesi altında yaşayan Müslümanları, Batı Emperyalizmine karşı savaşmaya teşvik eden politik bir ideolojidir. Aynı zamanda Pan-İslamcılık, Batı fikirlerinin ve Hıristiyan toplumunun Müslüman dünyasına nüfuz etmesini önleyen bir ideolojidir.[397]

Osmanlı yazarları ve akademisyenleri ise Pan-İslamcılık yerine Ittihâd-ı İslâm terimini kullanmışlardır. Bu terimi kullanan ilk Osmanlı yazarlarından biri Nâmik Kemal[398] olup, bu terimi ilk kez 10 Mayis 1869 tarihli Hürriyet Gazetesi'ndeki makalesinde kullandı.[399] İttihâd-ı İslâm'ın –başlıca amacı, Müslümanları tek bir çatı

---

[395] BOA, HR.İD.98.58

[396] Dwight E. Lee, "The Origins of Pan-Islamism" , *American Historical Review,* XLVII (1942), s. 280.

[397] Karpat, *Islâmın Siyasallaşması*, s. -20-21.

[398] Nâmık Kemal,1840 yılında Tekirdağ'da doğdu. Babası Mustafa Asım Bey annesi ise Fatma Zehra hanımdır. Babası –Sultan II. Abdülhamid'in müneccimbaşısıdır. Namık Kemal küçük yaştan beri eğitim amacıyla bir çok yere gezmiştir ve meslek hayatı için bir çok yere da atanmıştır. Kendisi hem bir yazar hem de şair olarak biliniyor. Bkz. Ömer Faruk Akün, " Nâmik Kemal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXXII (2006), s. 361-376.

[399] Azmi Özcan, " İttihâd-ı İslâm", s. 470-472.

altında birleştirmek ve onlara dini sorumluluk verme olduğundan Osmanlı dönemindeki çoğu gazetede ve dergilerde Pan-İslamizm yerine İttihâd-ı İslâm terimi kullanılmıştır.[400]

3.2.2. Sultan II. Abdülhamid Han'ın İttihâd-ı İslâm Siyaseti ve Etkileri

Sultan II. Abdülhamid Han döneminde Osmanlı İmparatorluğu büyük bir kriz içindeydi. -Sebebi ise Avrupa'daki güç dengesinin değişmiş olmasıydı. Bu değişiklikler Osmanlı İmparatorluğu'nu siyasi tecride maruz bıraktı. Osmanlı İmparatorluğu, Balkan ve Türk- Rus savaşları gibi birçok büyük savaşla karşı karşıya kaldı, böylece Balkan bölgesinde Pan-Slavism gibi milliyetçilik fikirleri arttı. Aynı zamanda, Osmanlı İmparatorluğu ekonomik kriz de yaşadı. Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçları, iflasa sürüklenmesine sebep oldu. Bu zorluklar ve sorunlar Osmanlı İmparatorluğu tebeasının dağılmasına sebebiyet verdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun birliğini korumak için başvurduğu siyaset İttihâd-ı İslâm fikrini yaymaktı. Osmanlı Padişahı Batı sömürge güçlerine karşı savaşmak ve tüm dünyadaki Müslümanlardan destek almak için İttihâd-ı İslâm fikrinin yayılmasını sağladı. Bu fikir milyonlarca Müslümanın Avrupalı sömürgeci güçlere karşı savaşmak için harekete geçmesini sağlayacaktı. Bu hedefe ulaşmak için, Sultan II. Abdülhamid Han ilk önce anayasayı değiştirdi. Anayasada Osmanlı padişahının hem -Sultan hem de tüm dünyadadaki müslümanlar için bir Halife olduğu belirtilmişti. Böylece Osmanlı padişahı, halife olarak dünyadaki tüm Müslümanları ve İslam dinini korumakla sorumlu olacaktı.[401] Bu dönemde Sultan unvanı yerine Halife unvanı sıkça kullanılıyordu.[402]

Halife-Sultan II. Abdülhamid, İttihâd-ı İslâm politikasını ve ideolojisini dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlara yaymak ve onların da desteğini kazanmak için yabancı ülkelerde Osmanlı İmparatorluğu'nu temsil edecek büyükelçiler atayacaktı. Osmanlı büyükelçileri, diğer ülkelerle diplomasiyi sürdürmek için normal sorumluluklarının yanı sıra, İttihâd-ı İslâm politikasını yaymak için de atandılar. İttihâd-ı İslâm fikrinin etkileri tüm dünyada görülmeye başladı.[403] Örnek olarak Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu Kâmil Bey, Endonezya, Malezya ve Singapur'da İttihâd-ı İslâm

---

[400] Mümtaz-er Türköne, *Siyasi İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu (1867-1873)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990, s. 31-36.

[401] Azmi Özcan, *Pan-İslamism: İndian Muslims, The Ottomans and Britain (1877-1924),* Brill, Leiden/New York/ Köln 1977, s. 40-47.

[402] Recep Duymaz, *Üç Tarz-I Siyaset Ve Düşünce Akımları,* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2004, s. 79; Soo Lee Hee, " Abdulhamid II. And His Pan-İslamic Policy in the Est Asia ", *The Great Ottoman, Turkish Civilisation,* I (2000), s. 659-660.

[403] Özcan, " İttihâd-ı İslâm ", 473.

düşüncesi faaliyetlerinde bulunuyordu.[404] Bunun yanında İslâmi gazete ve dergiler de İttihâd-ı İslâm düşüncesinin yayılmasında büyük rol oynadı.[405] Bu İslâmi gazeteler sayesinde Güneydoğu Asya'da, özellikle Singapur, Malezya ve Endonezya'da İttihâd-ı İslâm düşüncesi başarılı bir şekilde yayıldı.[406] Çin, sömürgeci güçlerin kontrolü altında iken, Osmanlı İmparatorluğu İttihâd-ı İslâm düşünceni, Çin'deki Müslümanlardan destek almak için yaymaya çalıştı ve böylece onlar da sömürgeci güçlere karşı ayaklanacaktı.[407] Aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu, Rusya'ya karşı savaşarak Asya'nın süper gücü olmaya çalışan Japonya'ya da destek verdi.[408] Bütün bunlar İttihâd-ı İslâm düşüncesinin Asya ülkelerindeki faaliyet ve etkilerinin örneklerindendir.

3.2.3. İttihâd-ı İslâm Düşüncesi ve Singapur'un Hicaz Demiryolu Projesine Katkıları

Yürütülmekte olan önemli ve başarılı İttihâd-ı İslâm düşüncesi faaliyet ve projelerinden biri Hicaz Demiryolu inşaatıdır. –Başka bir deyişle, Hicaz demiryolunun inşası, İttihâd-ı İslâm düşüncesinin bir sonucu ve sembolüdür. –Bilindiği gibi Hicaz demiryolu, 1900-1908 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu tarafından inşa edilmiştir. Hicaz demiryolu, Suriye'den Medine ve Mekke'ye kadar uzanıyordu. Bu projenin amacı, hacı sayısını artırmanın yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgedeki askeri kapasitesini artırmaktı.[409] Siyasi açıdan Hicaz demiryolu projesi Osmanlı Halifesi için çok önemliydi. Bu proje Osmanlı Halifesi'nin Müslüman dünyasında lider olarak görülmesini sağlayacaktı. Osmanlı Halifesi, Mekke ve Medine'ye ulaşımı iyileştirerek İslâm'a verdiği önemi gösterebilecekti. Müslümanlar, Hicaz demiryolu projesi

---

[404] Güneydoğu Asya'daki Pan-İslamizm faaliyetleri, özellikle Kâmil Bey'in 1897-1899 yılları arasında Cakarta'daki Osmanlı Başkonsolosu olarak atandığı iki yıl boyunca görülebilir. Güneydoğu Asya'daki Müslümanlardan destek almak için Kur'an'ı yerli halka dağıttı ve Cava öğrencilerini himayesi altında eğitimleri için İstanbul'a gönderdi. Bunun yanı sıra Endonezya'daki Arapları kendilerini Türk tebası olarak görmeye teşvik ediyordu. Ayrıca Güneydoğu Asya'daki Müslümanlarla bağlarını güçlendirmek için Cohor Sultanı'nın dul eşi ile evlendi. Bkz. Anthony Reid, "Nineteenth Century Pan-Islam in Indonesia and Malaysia ", *The Journal of Asian Studies,* XXVI/2 (1967), s.267-280.

[405] İttihâd-ı İslâm düşüncesini yaymak için birçok dilde İslâmi gazetelerin çıkarılması ve Kuzey Afrika, Hindistan dâhil Ortadoğu gibi Müslümanların bulunduğu her yere İslâmi gazeteler gönderilerek bu düşünce yayılıyordu. Bkz. Jacob M. Landau, "İslami Birliğin için Sağmalanmasına Yönelik Çabalar ", *Türkler,* XIII (2000), s.133.

[406] Othman, *The Middle Eastern Influence On The Development Of The Religious And Political Thought In Malay Society, 1880-1940*, s. 194-196; a.mlf.," The Ottoman's War With The Europeans (1912-1914): A Paradigm Shift in the Development of Malay Political Thought ", *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies,* XXIII (1995), s. 89-91.

[407] Soo Lee, "Abdulhamid II. and His Pan İslamic Policy in the East Asia", 659-662.

[408] Selçuk Esenbel, "History of Turko-Japanese Relations", *The Turks,* IV (2002), s. 282-283.

[409] William L. Ochsenwald, "The Financing of the Hijaz Railroad ", *Die Welt des Islams, New Series,* XIV/1/4 (1973),s.129; Emrah Çetin, *Türk Başınında Hicaz Demiryolu (1900-1918)* (-Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2009, s. 27-30.

sayesinde Mekke ve Medine'ye Hac için daha ucuz, daha hızlı ve daha güvenli bir şekilde gideceklerdi. Böylece Müslümanlar nezdinde halifenin itibarı artacaktı.[410] Ayrıca Osmanlı Halifesi, İttihâd-ı İslâm mesajını ve fikrini hac mevsimi boyunca tüm dünyadaki Müslümanlara kolayca yaymaya devam edebilecekti.[411]

Osmanlı Halifesi, Avrupalılara gücünü sadece manevi olarak değil, ekonomik anlamda da göstermek için, bu projede sadece Osmanlı kaynaklarını ve personelini kullanmıştır. Dolayısıyla bu proje, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa gibi ekonomik bağımsızlığa sahip olduğunun bir göstergesi olarak da sunulmaktaydı.[412] Hicaz demiryolunun inşasının toplam maliyeti yaklaşık 4 milyon lira olarak tahmin edilmekteydi. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun mali yetersizlikleri bu projeye devam etmekte sorun teşkil etti. Osmanlı Halifesi, bu sorunu çözmek için Ziraat Bankası'ndan kredi başvurusunda bulundu ve bu projeye fon toplamak için Komisyon-ı Âli adıyla bir bağış komisyonu oluşturmaya karar verdi. Bu proje sadece Osmanlı'ya ait değil aynı zamanda Osmanlı vatandaşı olmayan Müslümanlar ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ortak bir projeydi. Bu yüzden bu komisyonun amacı, dünyanın dört bir yanından Müslümanlara bağış çağrısı yapmaktı. Halife iyi bir örnek teşkil etmek için, 50.000 lira vererek bağış yapan ilk kişi oldu ve bunu takiben diğer Osmanlı yetkilileri de bağışta bulundu. Projeyi desteklemek ve yardımda bulunmak için Endonezya ve Singapur gibi Güneydoğu Asya ülkelerinden birçok Müslüman geldi. Avrupa'daki Müslüman toplumlarının yanı sıra, ABD ve Tunus da bu projeye destek verdi.[413] İttihâd-ı İslâm fikrinin Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları dışına yayılmasının bir sonucu olarak dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlar için büyük bir anlamı ve önemi olan bu projeye, Osmanlı vatandaşı olmayan Müslümanlar da katkıda bulunmaya başladılar.[414] Müslümanların Hicaz demiryolu projesini yürütmek için verdiği destek çok şaşırtıcıydı. Özellikle Hindistan'daki Müslümanlar bu projenin önemini biliyorlardı ve bu projeye en büyük katkıda bulunanlar da onlardı.[415]

---

[410] James Nicholson , "The Hejaz Railway ", *Asian Affairs,* XXXVII/3 (2000), s. 320.

[411] Ufuk Gülsoy, *Hicaz Demiryolu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 27.

[412] Michael Christopher Low,"Empire and The Hajj: Pilgrims, Plagues, and Pan-Islam Under British Surveillance, 1865-1908 ", *Int. J. Middle East Stud.* XL (2008), s. 280.

[413] Ufuk Gülsoy - William Ochsenwald, "Hicaz Demiryolu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XVII (1998) , s. 442.

[414]Ochsenwald, " The Financing of the Hijaz Railroad " , 138-139.

[415] Hint Müslümanları her zaman Osmanlı İmparatorluğu'na büyük destek göstermişlerdi. Hint Müslümanları tarafından verilen destek Hicaz demiryolu projesinde görülebilir. Bkz. Salih Pay, "Indian Muslims, Ottoman Empire and Caliphate during Colonial Period ", *International Journal of Business and Social Science,* VI/2 (2015), s. 286.

Projeye katkıda bulunan dünyanın birçok bölgesi arasında Singapur da vardı. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan kayıtlar, Singapurlular'ın Hicaz demiryolu projesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. –Singapur'un Hicaz demiryolu projesi için yaptığı katkı, Maliye Bakanlığı tarafından kaydedildi. Bu kayda göre, 25 Kânunûevvel 1318 (7 Ocak 1915) ve 11 Mart 1319'da (24 Mart 1913) Hicaz demiryolu projesine yapılan katkı için makbuz alındığı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, Singapur'daki Osmanlı Başkonsolosluğundan Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 25 Şaban 1321 (16 Kasım 1903) tarihli bir mektupta, Hicaz Demiryolu projesine katkıda bulunan birkaç Singapurlu olduğu belirtilmekteydi. Mektupta bazı isimler ve yaptıkları bağışın miktarı kaydedilmektedir. Buna göre Abdülkadir adıyla 47 sterlin altın, 7 peni, Hacı Muhammed Ali Efendi adıyla 23 sterlin, 10 şilin ve 4 peni, Muhammed Ebubekir Efendi -adıyla 15 sterlin, 13 Şilin ve 7 peni Zeynelabidin Efendi adıyla 7 sterlin altın, 16 şilin ve 9 peni ve yine Abdülkadir -adıyla 1000 sterlin altın, 16 şilin ve 9 peni katkıda bulunmuştur. Singapur'dan toplam bagış Hicaz Demiryolu Projesi'nde kullanılmak üzere 687 altın sterlin idi.[416]

Osmanlı Hazine Bakanlığı, Hicaz Demiryolu projesine katkıda bulunan Müslümanları teşvik etmek için bağışçılara sertifikanın yanı sıra altın ve gümüş madalyalar verdi. Osmanlı İmparatorluğu dışındaki Müslümanlar okuyabilsin diye sertifikalar çeşitli dillerde basıldı.[417] Bu madalyaları alanlardan birisi Singapur'da yaşayan Deca bin Muhamed Emin adında bir kişiydi. O, Hicaz Demiryolu madalyasını Osmanlı hükümetinin kendisine takdir ettiği bir simge olarak kabul etmişti.[418]

3.2.4. 1912-1913 Balkan Savaşları ve Singapur

3.2.4.1. 19. Yüzyılda Balkan Topraklarının Siyasi Manzarası

19. yüzyılın başlarında Fransız Devrimi'nden esinlenen Balkan bölgelerinde milliyetçilik ideolojisi güçlenmeye başlamıştı. Balkan devletlerinin liderleri, sadece milliyetçilik yoluyla ulusal birliğe ulaşacaklarını ve gelişeceklerini düşünüyorlardı. Balkanların ulusal birliği için Batı Avrupa'nın milliyetçiliğini taklit ediyorlardı. Milliyetçilik ideolojisinin sonucu olarak Osmanlı'ya karşı ilk başkaldırı Sırp ve Yunanlılar tarafından 1804 ve 1821'de başlatıldı. Bu devrimlerden bağımsız bir Sırp

[416] BOA, İrâde –I Taltifât (İ.TAL), 286.62; BOA, Hâriciye Nezâreti Tahrîât-ı Hâriciye (HR.TH), 299.1.2
[417] Ochsenwald, " The Financing of the Hijaz Railroad " , 132.
[418] BOA, HR.SFR.3.528.27.

devleti ve bağımsız bir Yunanistan ortaya çıktı. Daha sonra 1877'de Rusya, Bulgarların bağımsızlığı için Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti.[419]

Balkan bölgeleri milliyetçilik ideolojisinden etkilenmeden önce, Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında iken, burada Millet Sistemi[420] uygulanıyordu. Bu sistem Müslümanlara, Ortodokslara, Katoliklere ve Yahudilere birbirlerini etkilemeden önemli miktarda özyönetim imkânı veriyordu. -Millet Sistemi Balkan ülkelerine sınırlı bir kültürel özerklik de vermekteydi. Ancak milliyetçilik fikrinin Almanya ve İtalya gibi diğer Avrupa ülkelerini birleştirme başarısı Balkan halkına daha fazla ilham veriyordu. Böylece, her Balkanlı sınırlarını Orta Çağ imparatorluklarına göre böleceklerini düşünüyordu. Bulgarlar sınırlarını Birinci ve İkinci Bulgar imparatorluklarına göre belirleyeceklerdi. Aynı zamanda Yunanlılar da Bizans İmparatorluğu'na göre sınırlarını çizeceklerdi. Bu sırada İtalyan-Türk savaşının patlak vermesi, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bir savaş başlatmak konusunda Balkan halklarını yüreklendirdi. Çünkü Balkan halkları, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaynaklarının tükendiğini anlamıştı. Dahası, Osmanlı İmparatorluğu Balkan devletleri yerine İtalya ile olan savaşa odaklanmıştı.[421]

3.2.4.2. 1912-1913 Balkan Savaşı

Eylül 1912'de Balkan Savaşı başlamadan önce Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan Osmanlı İmparatorluğu'na karşı gizlice savaş hazırlığı yaptılar ve Osmanlı İmparatorluğu'na askeri seferberlik ilan ettiler.[422] Balkan savaşı ilk olarak Karadağ Kralı Nikola'nın 8 Ekim 1912'de Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşa öncülük etmesiyle başladı. Bu savaş Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlarda ve Avrupa kıtasında geniş alanlar kaybetmesine sebep oldu. Birinci Balkan Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu ile Sırplar, Bulgarlar, Yunanlılar ve Karadağlılar arasındaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nu yenmek için her bir balkan ülkesi Osmanlı topraklarının

---

[419] Nikolai Todrov, *The Balkan City, 1400-1900,* Washington Üniversitesi Press, USA 1983, s. 44-59.

[420] Osmanlı İmparatorluğu'nda, millet sistemi ilk olarak Fatih Sultan Mehmed Han tarafından başlatılmıştır. Bu sistem, bireysel mensubiyet değil cemaatsel mensubiyet üzerine kurulmuştur. Osmanlı toplumunda 4 ana grup vardı. Bunlar Müslüman milleti, Rum milleti, Ermeni milleti ve Yahudi milleti idi. Toplumun bu sınıflandırılmasından, Osmanlı millet sisteminin dile veya etnik kökene göre değil, dini ve mezhebe dayalı olduğunu açıkça göstermiştir. Bkz. Uğur Kurtaran, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi ", *Journal of the Institute of Social Sciences,* VII (2011), s. 59-61.

[421] Richard C. Hall, *The Balkan Wars 1912-1913: The Prelude to the First World War*, Routledge, London/New York 2000, s. 1-2.

[422] Tahsin Yıldırım - –İbrahim Öztürkçü, *1328 Balkan Harbi'nde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Balkan Harbi Hâtırâtı,* Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2012, s. 19.

kendilerine en yakın bölümüne göz koymuştu. Örneğin, Meriç (Maritsa) vadisinde Bulgarlar, Mora ve Yukarı Vardar vadilerinde Sırplar, Alt Vardar vadisinde ve Epirus'ta Yunanlılar, Kuzey Arnavutluk'ta ise Karadağlılar harekete geçmişti. Birinci Balkan Savaşı, 30 Mayıs 1913'te Londra'da imzalanan barış görüşmesi ile sona erdi. Osmanlı Devleti, Edirne şehri dahil Balkanlar'daki topraklarının çoğunu ve Ege'den Midilli'ye uzanan bölgesinin bir kısmını terk etmek zorunda kaldı.[423]

Balkan devletleri ile Batılı güçler arasında, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında olan yeni toprakların paylaşımı konusunda yeni bir anlaşmazlık meydana geldi. –Anlaşmazlıkların nedeni, Bulgaristan'ın topraktaki payından memnun olmamasıydı. Yine Bağımsız bir Arnavut devletinin kurulması konusunda hem Yunanistan hem de Sırbistan hayal kırıklığına uğramıştı. –Romanya ise daha sonra, Bulgaristan'ın kontrolü altındaki Dobruca bölgesinin bir bölümünü talep etmişti. Böylece, bu karmaşık durumda Bulgar hükümeti Haziran 1913'te müttefiklerine karşı savaş başlattı. Bulgar hükümeti -müttefiklere karşı savaşırken, Enver Paşa (1881-1922) da Edirne'yi tekrar fethetmek için fırsat kollamaktaydı. Enver Paşa, Meriç'e Osmanlı ordusu gönderdi ve Osmanlı ordusu 23 Temmuz 1913'te Edirne'yi geri aldı. Bu Balkan savaşı yaklaşık 2 yıl sürdü ve 2 barış anlaşmasının ardından resmen sona erdi. İlk Antlaşma 14 Kasım 1913'te Yunanistan ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan Atina Antlaşması'dır ve ikincisi ise 14 Mart 1914'te savaşan taraflar arasında imzalanan İstanbul Antlaşması'dır.[424]

Balkan savaşlarında Müslüman Türklerin karşılaştıkları trajik olayları vurgulamak da gerekir. Bu savaşlarda Balkan devletleri tarafından uygulanan etnik temizlik politikaları ile binlerce Müslüman Türk katledilmişti. Aynı zamanda sivil nüfus yiyecek kıtlığı, yakıt ve giysi kıtlığı ile karşı karşıya kaldı. Çünkü mevcut malzemeleri ordu hızla tüketiyordu. Savaşın yıkıcı etkileri ve katliamdan kaçan Müslüman Türkler önce Selanik ve Edirne'ye daha sonra da İstanbul'a gelip sığındılar. Bütün cami, okul ve kışlalar yoksul mültecilerle doluydu. [425] Osmanlı İmparatorluğu'nun raporlarında Müslüman Türklerin karşılaştığı bu büyük yıkım ve kıyım yer almaktadır. Bulgarlar, Yunanlılar, Sırplar ve Karadağlılar tarafından Müslümanlara karşı yapılan zulüm büyük boyutlardaydı. Bir rapora göre, Kocalar, tıpkı bir inek gibi boynundan bağlandıkları için

[423] Cengiz Yolcu, *Defeat on the Battlefield, Defence in Press: Ottoman Propaganda in the Balkan Wars* Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, Istanbul 2017, s. 34-39.
[424] Yolcu, *Defeat on the Battlefield*, s. 39-41.
[425] Stanford J. Shaw, *From Empire to Republic: The Turkish War of National Liberation 1918-1923 A Documentary Study Vol 1: The Rise and Fall of the Ottoman Empire, 1300-1918,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s. 49-51.

eşlerinin önünde küçük düşürülüyordu. –Genç Müslüman kızlar sokaklarda tamamen çıplak dolaştırılıp aşağılanıyor ve Müslüman kadınlara tecavüz ediliyordu.- Aynı zamanda bazı Müslüman genç erkekler de diri diri yakılıyordu. -Müslümanların kanı bir nehir gibi akıyordu ve diri diri gömülüyorlardı. –Balkan orduları Müslümanların köylerini basıyor, köyleri yakıyor ve silahsız olan Müslümanları katliam için başka bir yere gönderiyorlardı. Bunlarla yetinmeyen müttefikler camilerin mihraplarına Haç yerleştirilmesi ve Müslümanların fesine Haç sembolü çizilmesi gibi çirkin ve tahkir edici faaliyetlere de girişmişlerdi.[426]

3.2.4.3. 1912-1913 Singapur'un Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti'ne Yardım ve Katkısı

Balkan savaşlarıyla ilgili haberler tüm dünyaya yayılmıştı. Balkan askerlerinin Müslümanlara yapmış olduğu zulümlerle ilgili haberler özellikle Hindistan'daki Müslümanları çok üzmüştü. Türkiye'ye tam destek veren -Hindistan'daki Müslümanlar, yardım –için çeşitli kampanyalar düzenledi. Osmanlı İmparatorluğu'na desteklerini göstermek için zekât topluyor ve yardım fonları kuruyorlardı. Türkiye'ye toplam 60.000 Hindistan Rupisi göndermişlerdi. Bunun yanı sıra, yaralılara yardım etmek için Türkiye'ye doktorlar ve tıbbi malzemeler gönderiyorlardı. Bu faaliyet Kızılay Misyonu olarak da biliniyordu. Bu faaliyetler Hintli Müslümanlar ile Osmanlı İmparatorluğu'nun ilişkilerini daha da yakınlaştırmaktaydı.[427] Hindistan'daki insani yardım ve fon toplama projelerinde yer alanlar Hintli Müslümanların önde gelen isimlerinden oluşuyordu.[428]

Bu süreçte Singapur'da yaşayan Hintli Müslüman topluluğu da Osmanlı İmparatorluğu'na destek verdi. Singapur'daki Hintli Müslüman cemaatinin başkanı Muhammed İdrisullah, Osmanlı Kızılay Derneği'ne[429] 24 Nisan 1913'te bir mektup

---

[426] Ahmed Cevad, *Balkanlar Faciaları : (1912-1913),* haz. Doç.Dr. Fatma Ürekli - Ebul Faruk Önal, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 3-17.

[427] Özcan, " Pan-İslamism: İndian Muslims, The Ottomans and Britain (1877-1924)", s. 147-153; Ayrıca bkz. Zuhal Özaydın, "The Indian Muslims Red Crescent Society's Aid to the Ottoman during the Balkan War in 1912, " *Journal of the İnternaional Society For the History of İslamic Medicine, JISHM,* II/4 (2003) s. 12-15;Syed Tanvir Wasti, "The Indian Red Crescent Mission to the Balkan Wars", *Middle Eastern Studies,* XLV/3 (2009), s.393-396.

[428] Muhtar Ahmed Ensari gibi Hintli Müslüman aktivistler, Kızılay tıbbi misyonu kuran ve Balkanlar'da saha hastaneleri kuran kişiydi. Bunun yanı sıra, Hintli Müslümanlar Balkanlar Savaşları sırasında Osmanlı Hazine Bonolarını satın alarak Osmanlı İmparatorluğu'na desteklerini gösterdiler. Bkz. Michael O'Sullivan, "Pan-Islamic bonds and interest: Ottoman bonds, Red Crescent remittances and the limits of Indian Muslim Capital, 1877–1924 ", T*he Indian Economic and Social History Review,* LV/2 (2018), s.185-186.

[429] Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1863 yılında kurulmuştur. Balkan savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sırasında insani yardımda önemli rolü oynamış ve savaş sırasında mültecilere, kadınlara, çocuklara ve yaşlılara barınma imkânı sağlamıştır. Bkz. Çapa, Mesut, *Kızılay (Hilâl-İ Ahmer) Cemiyeti 1914-1925*,

gönderdi. Mektup 22 *Sungei Road* sokak, Singapur adresinden gönderilmiş olup Osmanlı Kızılayı Derneği Başkanı ―Mahmud Şevket Paşa'yı yaptıkları yardım konusunda bilgilendirme amacını taşımaktaydı. Mektupta, Singapur'daki Hintli Müslüman Topluluğu adına, Osmanlı Kızılay Derneği için *Banque Imperiale Ottomane Costantinopale* aracılığıyla aktarılan 30310.30 Frank'ı bağışladıkları belirtilmekteydi.[430]

Daha önce de belirtildiği gibi, Singapur ve Malezya da dâhil olmak üzere Güneydoğu Asya'da İttihâd-ı İslâm fikrini yaymak amacında olan birkaç İslami gazete ve dergi vardı. Bu gazeteler her zaman Müslüman Türk milletiyle ilgili haberleri rapor ederdi. Singapur'daki İttihâd-ı İslâm taraftarı gazetelerden biri de *Neracha*[431] idi. Gazete editörü Hacı Abbas Muhammed Taha (Haji Abbas Mohd Taha)[432] Balkan savaşlarıyla ilgili Malezya, Singapur ve Endonezya'daki yerel Müslümanlara bilgi verme ve farkındalık yaratmada büyük rol oynadı. O, Türk ordusunun ve Osmanlı vatandaşlarının savaşlarda yaşadıkları zorlukları anlatarak durumun vehametini ve İslâm birliğinin önemini vurguluyordu. *Neracha* gazetesi aracılığıyla Hacı Abbas Muhammed Taha ―Türklere yardım için bir bağış kampanyası düzenledi. Bu kampanyada Türk askerlerini ve Osmanlı İmparatorluğu ile Halifeliği desteklemenin önemi ve kendilerine düşen yükümlülük vurgulanmaktaydı. ―Okuyucuların cesaret verici geri dönüşleri, *Neracha*'nın Balkan savaşları için düzenlemiş olduğu bağış kampanyasını başarılı kıldı.[433]

Balkan savaşı esnasında, diğer Singapurlu Müslümanlar da Osmanlı İmparatorluğu'na destek verdiler. ―Osmanlı Maliye Bakanlığı'nın 18 Teşrînisânî 1328 (1 Aralık 1912) tarihli kaydına göre, 2027 numaralı bir dosyada, Londra'daki Osmanlı Bankası aracılığıyla Osmanlı Devleti hesaplarına bir miktar para aktarıldığı görülmektedir. Dosyada, Singapur Müslümanları tarafından Balkan savaşında Osmanlı'ya yardım etmek için bağışlanan 1106.13 Osmanlı lirası tutarında bir çekten

---

Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010, s. 31-36; Hasan Korkut, " Anadolu'da Harp Yılları, Hilal-i Ahmer Mecmuası ve Dönemin Toplumsal Sorunları", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* II/3 (2013), s. 91-98.

[430] Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO), 4175.313098; Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezâreti Tercüme Odası (HR.TO), 599. 57; Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Âlî Evrak Odası (BEO), 4180.313430.

[431] *Neracha*, Singapur'da yayılan dini reform dergilerinden biridir. Haftalık olup yayınladığı haberlerin coğu Ortadoğu'daki kaynak haberlerinden alınmaktadır. *Neracha* ile ilgili olarak bkz. William R. Roff, *The Origins of Malay Nationalism* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Australia National University, February 1965, s. 237-238.

[432] Hacı Abbas Mohd. Taha 1885 yilinda Singapur'da doğdu. *Neracha*, *Al-İmam,* ve *Tunas Melayu* gazetesinin editörlüğünün yanı sıra Singapurdaki Tanjong Pagar mahallesinde ve Pahang Müftüsü için kadılık görev yapmaktı. Bkz. Roff, *The Origins of Malay Nationalism*, s. 96.

[433] Mohammad Redzuan Othman, *The Middle Eastern Influence On The Development Of The Religious And Political Thought In Malay Society,1880-1940*, s. 197.

bahsedilmektedir. Bu bağış, Londra'daki Osmanlı bankası aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu'na gönderildi ve Osmanlı Maliye Bakanlığı tarafından 25 Teşrînisânî1328 (8 Aralık1912) tarihinde kayıt altına alındı.[434]

Singapur'daki diğer yerel gazete ve dergiler de, Balkan savaşları hakkındaki haberlerin yayılmasında büyük rol oynadı. *Singapore Free Press* gazetesi, Singapur, Penang ve Malakka'daki hasta ve yaralılara yardım için, Londra'daki Balkan fonuna bağış yapmaya teşvik etti. Balkan fonu Lord Mayor tarafından kuruldu ve asıl amacı hem Balkanlara hem de Osmanlı vatandaşlarına insanlık uğruna yardım etmekti. Ardından sadece yaralı Osmanlı vatandaşlarına yardım etmek üzere bir fon oluşturmak için Albay A. W. Sinclare *Singapore Free Press*'in editörüne bir mektup yazdı. Mektubunda özellikle Singapur ve Malaka ve Penang'daki Müslümanlara ve Türk sempatizanlarına *Lowther Turkish Hospital Fund* adıyla bağışta bulunmak için başvurdu. Bağışlar telgraf yoluyla veya Lord Mayor'un Lady Lowther olarak işaretlenecek fonu aracılığıyla doğrudan Lady Lowther'a aktarılacaktı. Müslümanların bağışları *Utusan Melayu* gazetesinde kabul edilecekti. Albay Sinclare *Singapore Free Press* editörüne yazdığı mektubunda İstanbul'daki acı durumu da anlatmaktaydı. Savaş sırasında yaklaşık 1000 kolera vakası –ve yaralanan birçok kişi olduğunu belirten Sinclare, İstanbul'daki yolların ve tarlaların durumunun çok kötü olduğunu,. her yerde cesetlerin bulunduğunu, gömülmemiş bedenlerin yaralarla dolu olduğunu ifade etmekteydi. —Kızıl Haç toplum birimleri fonları sadece Yunan gibi Balkan müttefiklerinden yaralılara ve mültecilere yardım etmeye odaklanmışlardı. Müslümanlar ve Türk mülteciler ortada kalmıştı. İstanbul'daki bir milyondan fazla Müslüman mültecilerin bir kısmı İngiliz vatandaşı olduğu için, İngiliz yardım organizatörleri yardım etmek istiyorlardı. Ancak ekipman ve fon eksikliği sorunu ile karşı karşıyaydılar. Mektup *Singapore Free Press* editörüne gönderildikten sonra, Lord Mayer'in Balkan fonunun 7.900 Sterlin kadar bağış aldığı ve bunun 2,900'ünün Singapur ve Güneydoğu Asya'dan topladıkları Lady Lowther fonuna gönderildiği bildirilmektedir. Bunun yanı sıra, İngiliz Kızılay Derneği başkanı Ameer Ali de, bağış için 10.400 Sterlin'den fazla harcadıklarını belirtmekteydi.[435]

Sonuç olarak belirtmek gerekirse İttihâd-ı İslâm düşüncesi, başta Singapur olmak üzere Güneydoğu Asya'daki Müslümanlar da dâhil Osmanlı İmparatorluğu dışındaki hemen hemen tüm Müslümanlar arasında başarıyla yayılmıştı. Hicaz

[434] BOA, BEO.4122.309125.2; BOA, HR.SFR.3.731.16.3.
[435] BOA, HR.SFR.3.731.21.

Demiryolu projesi ve Balkan savaşlarında Singapurlu Müslümanların Osmanlı İmparatorluğu'na yaptıkları maddi katkılar, Türklere ve Osmanlı İmparatorluğu'na olan sevgileri hem inanç birliğinin bir ürünüydü hem de bu hareketin yaygın etkisinin de bir sonucuydu.

3.3. Ertuğrul Fırkateyni ve Singapura Ulaşması

Ertuğrul Fırkateyni'nin gönderilmesi meselesini daha iyi anlamak için öncelikle Türkiye ile Japonya arasındaki ilişkilere temas etmek yararlı olacaktır. İlk Türk-Japon ilişkileri Sultan II. Abdülhamid dönemindeki Osmanlı ile olan diplomatik ilişkilere dayanmaktadır. Japonya bu esnada 1868'lerde Meiji Restorasyonu[436] olarak da bilinen yeni bir hükümetin idaresindeydi. Meiji yönetiminin yeni bir hükümet olarak, Japonya üzerinde gerçekleştirmeyi planladığı birkaç önemli reform bulunmaktaydı. Yeni reformlardan biri, Japonya'nın Batı Dünyası ve diğer ülkeler ile olan uluslararası ticaret ve diplomasi anlaşmasını revize etmekti. Bu anlaşmalar, ticaret ve diplomatik politikanın yalnızca Batı gücünü destekleyen, Japonya'yı ise kolonileştirmeye iten yolun başlangıcıydı. Böylesine adaletsiz bir politikanın uygulanması, Japonya'nın diğer ülkelerle diplomatik ilişkiler kurmasını imkânsız hale getirmekteydi. Japonlar uluslararası ticaret ve diplomasi anlaşmasını yenilemek için, Osmanlı İmparatorluğu'nun politikasını öğrenmeye merak saldılar. Japonlar hem kendi ülkeleri hem de başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere Batı dünyası ile aralarında karşılıklı olarak mutabık kaldıkları eşit bir ticaret ve diplomasi anlaşmaları yapabilmeyi umuyorlardı.[437] Kısacası, Japonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki doğrudan kurulan –ilk ilişki Japonya tarafından işte bu ticari ve diplomatik ilişkileri tartışarak başlatılmış oldu.

Japon hükümeti –temsilcilerini, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul dâhil olmak üzere diğer Batı ülkelerinin başkentlerine gönderdi. Bu bağlamda Japonya ile Osmanlı arasındaki ilk temas 1871'de başladı. İstanbul'a gönderilen Japon yetkili

---

[436] Meiji Restorasyonu veya Meiji Dönemi, Japonya'nın çıkarlarını korumak için kuruldu. Bu dönemden önce, Japonya Tokugawa yönetimi altındaydı. Tokugawa yönetimi altındaki Japonya ilk dönemde istikrarlı bir ülke olmasına rağmen, bu yönetim Japonya'nın dış ilişkilerinin karşı karşıya olduğu ekonomik zorlukların üstesinden gelmede yeterli değildi. Bu durum Japonya'yı ekonomik krize sürüklemişti ve Japonya sık sık Batı işgali tehdidiyle karşı karşıya kalıyordu. Böylece 1830'da Japonya'da Meiji Restorasyonu / Meiji döneminin Japonya'yı yöneteceği siyasi bir reform gerçekleşti. Bkz. Yoshio Sakata- John Whitney Hall, "The Motivation of Political Leadership in the Meiji Restoration", *The Journal of Asian Studies,* XVI/1 (1956), s. 37-38.

[437] Selçuk Esenbel, *Japan Turkey and the World of Islam,* III, s. 108-109.

Fukuchi Gen'ichirō, [438] iki devlet arasında ticaret ve dostluk antlaşmasının imzalanmasını görüşecekti. Ticari kaygıların yanı sıra, Japonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki resmi ilişkinin siyasi nedenleri de vardı. Hem Japonya hem de Osmanlı İmparatorluğu, Rusya gibi ortak bir düşmana ve komşuluk ilişkilerine sahiptiler. Her iki devlet de Rusya'yı imparatorlukları için tehdit olarak görüyorlardı. Rusya'dan gelecek tehdidi önlemek için her iki imparatorluğun yakın siyasi ilişki kurması önemliydi. Sultan II. Abdülhamid, bu sebeple Japonya'ya büyük ilgi gösterdi. Ayrıca bu dönemde Japonya, Doğu dünyasında güçlü ve modern bir imparatorluk sayılırdı. Bu ilişkiler çerçevesinde 1878'de Japon savaş gemisi Seiki, donanma öğrencileriyle birlikte İstanbul'a geldi ve 12 gün kaldı. Bu gemi ve mürettebatı törenlerle karşılandı.[439]

Osmanlı İmparatorluğu ile Japonya arasındaki ilişki, 1887'de Japon İmparatoru'nun kardeşi Prens Akihito Komatsu[440] ve eşinin Avrupa seyahatleri sırasında Türkiye'yi ziyaret etmesiyle devam etti.[441] Prens, İstanbul'a gelmeden önce Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya ve Rusya ordusunu da ziyaret etmişti. Japon Prensi, İstanbul'a geldiğinde, Sultan II. Abdülhamid tarafından kabul edildi ve önemli görüşmeler yapıldı. Prens Akihito Komatsu, bu görüşmelerinin ardından, Osmanlı Sultanı'na Japonya'nın en yüksek dereceli devlet madalyası Krizantem Nişanı'nı takdim etti. Karşılığında Sultan II. Abdülhamid de, Prens Akihito Komatsu'ya Devlet-i Âli Nişanı sunmaya karar verdi. Sultan II. Abdülhamid hem iade-i ziyaret hem de bu nişanı götürmek üzere bir harp gemisinin Japonya'ya hareketini emretmişti ki bu gemi Ertuğrul Fırkateyniydi. Ertuğrul Fırkateyni'nin 1889'da Japonya'ya gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldığı gün resmi bir tören de düzenlenmişti.[442]

---

[438] Fukuchi Gen'ichirō, -1841 yılında Japonya'nın Nagasaki kentinde doğdu. Konfüçyüs âlimi olan babası tarafından büyütüldü. Küçük yaşta Hollandaca ve İngilizce çeviri üzerine okudu. 34 yaşına geldiğinde Japonya'da Japonya gazetesinin editörü olarak tanınıyordu ve sık sık Batılı tüccarların kabalıklarını eleştiriyordu. Aynı zamanda Batı tarzı olay örgüsünü savunduğu ancak geleneksel Japon sahne ortamlarını koruduğu bir oyun yazarıydı. Bkz. JL. Huffman, *Politics of the Meiji Press: The Life of Fukuchi Gen'ichirō*, The University Press of Hawaii, Honolulu 2019, s. 1-2.

[439] Esenbel, *Japan Turkey and the World of Islam: The Writings of Selçuk Esenbel,* III, s. 113-114.

[440] Prens Akihito Komatsu, tam adıyla Prens Komatsu no- Miya Akhito, Japon Yüksek Askeri Komutanı olarak görev yapmaktaydı. Bkz. Stewart Lone, *General Katsura Tarö and the Japanese Empire in East Asia, 1874-1913* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The Australian National University, Canberra 1989, s. 41.

[441] Hüseyin Can Erkin, *Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış*, Vadi Yayınları, Ankara 2004, s. 88.

[442] Emine Sicim Kaplan, "Toruko Gunkan Erutū-rurugō no Kainan ve Üç Bahriyelinin Sevgilileri Adlı Eserlerde Ertuğrul Fırkateyni Faciası", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (*SEFAD*), XL (2018), s. 48-49..

Osmanlı İmparatorluğu'nun Ertuğrul Fırkateyni'ni Japonya'ya göndermesinin başka nedenleri de vardı. Rusya Büyükelçisi A.İ. Nelidov'un[443] raporuna göre, Ertuğrul Fırkateyni'nin Osmanlı Devleti'nin siyasi çıkarları için asıl amacı Kızıldeniz'de olduğu kadar Arap sularında da Osmanlı bayrağını dalgalarındırmaktı. Böylelikle oradaki Müslümanlara manevi destek vererek Osmanlı Halifesine bağlılıklarını güçlendirecektir.[444]

Osmanlı Devleti'nin Ertuğrul'u Japonya'ya göndermesinin bir diğer nedeni eğitim amaçlıydı. Bahriye mektebinden yeni mezun olan deniz subayları, gemicilik tecrübelerini artırmak üzere gemide görevlendirilmişti.[445] Ayrıca Japonya yolculuğu, Osmanlı donanma subaylarına savaşa hazırlık tecrübesi kazandıracaktı. Bu, Osmanlı donanma subaylarına farklı denizlerdeki uzun yolculuktan kaynaklanabilecek sorunları öğrenme fırsatı sağlayacaktı. Osmanlılar, Japonya'ya yaptığı bu yolculuk sayesinde deniz savaşı tekniklerini de öğrenmiş ve gemileri uzun yolculuklara hazırlamışlardır.[446]Japonya yolculuğu Osmanlı ile Japonya arasındaki siyasi ilişkileri de güçlendireceği için, Osmanlı Deniz Ordusu bu uzun yolculuk için gerekli hazırlıkları önceden başlatmıştı.

3.3.1. Ertuğrul Fırkateyni'nin Sefer Hazırlığı

Sultan II. Abdülhamid, Ertuğrul Fırkateyni'ni Japonya'ya göndermeye karar verdikten sonra hazırlık çalışmalarını başlattı. İlk olarak Osman Bey adlı bir deniz subayını komutan olarak görevlendirdi. Miralay Osman Bey, Osmanlı padişahını temsil ediyordu ve bu sebeple, 609 kişilik mürettebatıyla bu uzun yolculuğa çıkmadan önce kendisini de hazırlamak durumundaydı. Zira farklı limanlara da uğrayacaklarından seyahatin diplomatik misyonu önemliydi. Miralay Osman Bey bu yolculuk sayesinde

[443]A.I Nelidov (1835-1910) St Petersburg İmparatorluk Universitesi Doğu Dili ve Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1855 yılında Rusya Dışişleri Bakanlığında çalışmaya başladı. Rusya Büyükelçisi olarak atandıktan sonra Rusya'yı temsilen Atina, Sofya ve Viyana'ya tayin edilmişti 1883-1897 yılları arasında Rusya'nın İstanbul Büyükelçiliğini yaptı. Rusya'nın İstanbul Büyükelçisi olarak görev yaptığı süre boyunca en büyük planı İstanbul ve Çanakkale'yi Rus yönetiminin bir parçası haline getirmekti. Bu plan "Boğazların İşgal Edilmesi Projesi" olarak da biliniyordu. Bu proje için çok çalıştı ama başarısız oldu. A.I Nelidov daha sonra Paris'e tayin edildi ve 1910'da öldü. Bkz. Gülnar Kara, "XIX. Yüzyılın Sonunda Rus Büyükelçisi A. N. Nelidov'un Boğazları İşğal Projesi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VIII/14 (2016), s. 406.

[444] Mütercimler, "*Ertuğrul Faciası,*" s.55-56.

[445] Can Erkin, *Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış*, s. 90.

[446] Afif Büyüktuğrül, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi,* T.C. Deniz Basımevi, İstanbul 1973, III, s. 169-170.

Bombay, Saygon ve Hong Kong gibi İngiliz ve Fransız kolonilerinin limanlarındaki Müslüman liderler ve ileri gelenlerle görüşme ve tanışma fırsatı da bulacaktı.[447]

Bu uzun yolculuk için gerekli olan bir diğer hazırlık da, 1854 yılında İstanbul'da inşa edilen Ertuğrul Fırkateyni'nin durumunu kontrol etmekti. Ertuğrul Fırkateyni zaman zaman çeşitli tadilatlardan geçmişti. 1888'de Ertuğrul Fırkateyni'ne büyük onarımlar yapıldı. Ayrıca bu uzun yolculuğa hazırlamak için Ertuğrul Fırkateyni'ne bazı silahlar ve diğer gerekli donanımlar eklendi. Bu uzun yolculuk, özellikle seyahat masrafları için de büyük miktarda mali hazırlık gerektirdiğinden, mürettebatın maaşı, kömür bedeli, yiyecek ve içecek gibi diğer ihtiyaçların temin edilmesi lazımdı. Miralay Osman Bey de Osmanlı Sarayından yaklaşık 180 kg altın (yaklaşık 25 bin lira) almış ve Ertuğrul Fırkateyni'ne naklettirmiştir. Bunların yanı sıra Ertuğrul Fırkateyni'nin mürettebatının çoğu yabancı dil konusunda eğitimliydi.[448]

Nihayet aylarca süren hazırlık ve sıkı çalışmanın ardından Japonya yolculuğu başladı ve Ertuğrul Fırkateyni 14 Temmuz 1889'da saat 10.30 sıralarında İstanbul'dan yola çıktı. Ertuğrul Fırkateyni İstanbul'dan ayrılmadan önce büyük bir veda töreni düzenlenmiş, Kız Kulesi çevresinde çok sayıda insan toplanmıştı.[449] Gemi İstanbul'dan ayrılırken duygusal bir hava oluşmuştu. Köprüde, deniz kıyısında ağlayanlar dahi vardı. Ne var ki askeri bandonun sesi moralleri yükseltecekti.[450]

3.3.2. Yolculuk Aşaması

Ertuğrul Fırkateyni İstabul'dan ayrıldıktan sonra, yeterli miktarda yiyecek ve kömür sağlamak için birkaç limanda durmak zorundaydı. Aynı zamanda, gemide herhangi bir çatlak olup olmadığını kontrol etmek de önemliydi, bu nedenle limanlarda onarımların yapılması gerekiyordu. İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Ertuğrul Fırkateyni'nin ilk durduğu liman Port Said limanı oldu. 26 Temmuz 1889'da Port Said'e ulaştılar ve ardından Süveyş Kanalı'na giriş yaptılar. –26 Temmuz - 23 Eylül 1889 tarihleri arasında kanalı geçebildiler. Çünkü, gemi iki kez kaza yapmış olduğundan yolculuklarına devam edebilmeleri için bazı onarım çalışmalarının yapılması gerekecekti. Onarım çalışmaları bittikten sonra gemi, 23 Eylül 1889'da Cidde'ye

---

[447] Esenbel, *Japan Turkey and the World of Islam*, III, s. 117.

[448] Mütercimler, *Ertuğrul Faciası,* s. 112. Ayrıca bkz. Bahri S. Noyan, "Amiral Osman Paşa'nın Mektupları", *Hayat ve Tarih Mecmuası,* 10 (1971), s. 64-65.

[449] Mekiye Mihriban Arslan, *1890 Ertuğrul Faciası* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı 1991, s. 28-34.

[450] Mütercimler, *Ertuğrul Faciası*, s. 114-115.

uğrayarak iki gün kaldı ve –kömür tedarikinde bulundu. Daha sonra yolculuklarına devam ettiler ve 7 Ekim 1889'da Aden'e ulaştılar. Aden'de kömür satın alıp 11 Ekim 1889'da buradan ayrıldılar ve Kolombo'ya (günümüzde Sri Lanka Başkenti) yolculuklarına devam ettiler. 20 Ekim 1889'da Kolombo'ya vardılar ve orada 1 hafta kaldılar. 27 Ekim 1889'da Kolombo'dan ayrıldılar. 1 Kasım'da Lakadiv adasında[451] fırtınaya yakalandılar ve nihayet 1 Kasım 1889'da Singapur'a doğru yola çıktılar. 15 Kasım 1889'da Singapur kıyılarına ulaştılar. Geminin bakım çalışmalarını yapmak ve ihtiyaç duyulan diğer malzemeleri almak için iki ay Singapur'da kalmayı planladılar. Ancak bu süre uzadı ve Ertuğrul Fırkateyni 15 Kasım 1889'dan 22 Mart 1890'a kadar Singapur'da kaldı. Zira Singapur'dan Saygon'a gitmek için yola çıktıklarında kötü hava koşulları nedeniyle Singapur'a geri dönmek zorunda kalmışlardı. Nihayet 29 Mart 1890'da Saygon'a ulaştılar. 3 Nisan 1890'a kadar Saygon'da kaldılar ve Hong Kong'a doğru yola çıktılar. Hong Kong'a giderken 4 Nisan 1890'da gemiyi ikinci kez Saygon'a dönmeye zorlayan şiddetli bir fırtınaya yakalandılar. Uygun havayı bekledikten sonra 20 Nisan 1890'da Saygon'dan ayrılıp yola koyuldular. 26 Nisan'da Hong Kong'a vardılar ve orada kömür satın aldılar. 5 Mayıs 1890'da Japonya'nın Nagazaki limanına gitmeyi planlamışlardı. Ancak yine şiddetli fırtınaya yakalandılar ve yönlerini –Japonya'nın diğer limanı, Fuçu'ya çevirmek zorunda kaldılar. 18 Mayıs 1890'da Fuçu'dan ayrıldılar. 22 Mayıs 1890'da Nagazaki'ye ulaştılar. Nihayetinde 7 Haziran 1890'da Yokohama limanına vardılar. Japon imparatoru ile görüştükten sonra 15 Eylül 1890'da Yokohama'dan İstanbul'a doğru yola çıktılar. Ancak 16 Eylül 1890'da Ertuğrul Fırkateyni Kii Yarımadası'nda büyük bir kaza yaptı. Gemi, Kaşinozaki fenerine çarptı ve bu da geminin batmasına neden oldu.[452]

3.3.3. Ertuğrul Fırkateyni'nin Singapur Macerası

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivleri'ne ve dönemin bir –Osmanlı –gazetesinin haberine göre Ertuğrul Fırkateyni 15 Teşrinisâni1305'te (27 Kasım 1889) Singapur'a

[451] Lakdiv adası, Hint Okyanusu'nun ortasında yer alır ve Seylan ve Maldivler'e yakındır. Bu ada, Batı ve Doğu kıtaları arasında seyahat eden denizciler arasında iyi bilinir. Bkz. Roderich Ptak, "The Maldive and Laccadive Islands (liu-shan 溜 山) in Ming Records" *Journal of the American Oriental Society,* CVII/4 (1987), s. 675-94.

[452] *Ertuğrul Süvarisi Ali Bey'den Ayşe Hanım'a Mektuplar,* haz. Canan Yücel Eronat, Türkiye İş Bankası Yayınlar, İstanbul 2006, s. 63-66. Eronat muhtemelen 15 Teşrin-i sâni 1305 tarihini Miladi takvimine çevirirken kolayca Rumi yıl yerine Miladi yılı hatalı olarak yazmış olmalıdır. Nitekim Osmanlı Arşivleri (BOA) belgeleri ile karşılaştırıldığında yazarın bu ve benzeri Rumi ay ve gün tarihlerini Miladi takvime çevirmeden doğrudan aktardığı anlaşılmaktadır.

ulaştı.[453] Ancak *Straits Time Weekly* tarafından verilen Singapur gazetesi haberinde Ertuğrul Fırkateyni'nin 18 Kasım 1889 (6 Teşrinisâni 1305) -akşamı Singapur'a ulaştığı belirtilmektedir. Habere göre Ertuğrul Fırkateyni Singapur'a geldiğinde Johnston İskelesi'nde demir atmıştı.[454] Yerli Malay halkı Ertuğrul Fırkateyni'nin iskeleye gelişini büyük bir kalabalıkla karşıladı. -Bu kalabalıkta Osmanlı Halifesine büyük bir hayranlık ve sevgi gösterilerinde bulundu. Haberde Ertuğrul Fırkateyni'nin 1.800 ton tonajlı, antika tarzda dekorasyona sahip ahşap bir gemi olduğu ve motorunun İngiltere tarafından yapıldığıyla ilgili detaylar da yer alıyordu. Gemide 10 tekne ve 20 yaş üzeri 20 subay, 15 askeri öğrenci, 40 itfaiye ve 24 denizci olmak üzere 590 mürettebat vardı.[455]

Ertuğrul Fırkateyni'nin mürettebatı, Singapur'a vardığında coşkuyla karşılandı. Müslüman Malay halkı onları gemiden -adım attıkları andan itibaren her yerde büyük bir sevgi ve saygı –ile karşıladılar. Adanın yerli sakinlerinin Ertuğrul Fırkateyni mürettebatına gösterdiği saygının büyüklüğü yerel gazetenin dikkatini çekti. Onların gösterdiği saygının olağanüstü olduğu ve hatta mürettebata karşı saygıyla eğildikleri haberi gazetelerde yer aldı. Singapur limanı kıyıları boyunca ilk kez Osmanlı bayraklarıyla donatıldı. Singapurlu Müslüman liderler Osmanlı bayrağını gördüklerinde adeta büyülendiler ve kendilerini minnettar hissettiler. Ertuğrul Fırkateyni ekiplerinin güvenliği için dualar edildi. Singapurlu Müslümanlar Cuma namazında, Osmanlı Halifesi adına hutbede okunduğu gibi Osmanlıların saygınlığı ve zaferleri için dua ettiler. Mürettebat Singapurlu Müslümanların bu eylemlerinden etkilenmiş ve hayran kalmıştı. Ertuğrul Fırkateyni mürettebatı için gösterilen bu sevgi ve heyecan duygusu tarif edilemez boyutlardaydı. Ertuğrul Fırkateyni mürettebatı daha sonra Singapur Valisi Clement Smith[456] tarafından görüşme yapmak üzere davet edildi.[457]

Ertuğrul Fırkateyni'nin gelişi komşu bölge ve ülkelere Malaka, Myanmar, Tayland, Sumatra, Cava ve Borneo gibi eyaletlere yayılınca bu ülkelerden çok sayıda

---

[453] *Ceride-i Bahriye,* s. 12, 15 Teşrinisani 1305, s. 3;Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)Yıldız Perakende Evrak Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK), 58.85.

[454] Johnston's Pier ilgili bkz, Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya*, s. 181-183.

[455] "The Man of War", *Straits Time Weekly Issue*, 19 November 1889. s. 9.

[456] Sir Clement Smith ya da tam adı Sir Cecil Clementi Smith 1940'ta Londra'da doğdu. Babası John Smith Hıristiyan bir din adamıydı ve annesi Teresa'ydı. Sir Cecil Clementi ilk eğitimini St Paul okulunda aldı. Hong Kong'daki ilk öğrenci tercümanlardan biriydi ve çeşitli devlet dairelerinde çalıştı. Birkaç kez Hong Kong'daki Koloni Haznedarlığından 1878'de Boğazlar Yerleşimi için Kolonyal Sekreterliğe terfi etti. 7 Şubat 1916'da öldü. Bkz. " Sir Clementi Smith Dead", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 9 February 1916, s. 6.

[457]Süleyman Nutki, *Resmi ve Özel Belgeler Işığında Resimli : Ertuğrul Firkateyni Faciası*, haz. İbrahim Ethem, Bahriye Matbaası, İstanbul 1911.

Müslüman, Singapur'a geldi. Müslümanların bu teveccühü karşısında Singapur'daki İngiliz yetkililerinin nutku tutuldu. Müslümanlar mürettebatı kendilerinden biri gibi kucaklıyorlardı ve onlara saygıda kusur etmiyorlardı. Onlarla samimiyetle el sıkışıyor, kucaklaşıyor ve hindi, tavuk, kaz, ördek ve kuzu gibi hediyeler veriyorlardı. Bu durum İngiliz idarecileri çok şaşırtmış ayrıca komşu ülkelerden gelen büyük kalabalığı kontrol etmek amacıyla tedbir almak zorunda da bırakmıştı.[458]

Ertuğrul Fırkateyni'nin gelişiyle ortaya çıkan hava dönemin bir gazetesinde ayrıntılı bir şekilde resmedilmektedir. Buna göre, 25 Kasım 1889 Cuma günü saat 17.00'de Ertuğrul Fırkateyni askeri bandosunun Esplanade bahçesinde çalacağı duyurulunca tüm Singapur halkı heyecanlanmıştı. Öğleden sonra saat 3 gibi bando konseri öncesi, yerel halkın büyük bir kısmı Esplanade bahçesinin arazisinde heyecanla bekliyordu. Kalabalık o kadar çoktu ki, Esplanade Singapur tiyatrosundan *Singapore Cricket Club (S.C.C)*[459] (Singapur Kriket Kulübü)'ne kadar taşmıştı. Trafik sıkışıklığını gidermek ve kalabalığı kontrol etmek için destek ekibi gönderilmişti. Hatta Komiser George Maxwell,[460] düzenlemeler yapmak için oraya gitmek zorunda kalmıştı. Saat 17:00'de Ertuğrul orkestrasının gelmesiyle bölge halkı müziğe adeta doydu. Yerlilerin müzikten ve gruptan memnun oldukları açıkça görülebiliyordu. Singapur halkı, Ertuğrul Fırkateyni'nin tüm işgalcileri yok edebilecek gücünü ve kabiliyetini övüyorlardı. Her gün büyük bir kalabalık Johnston İskelesi'nde toplanıyor ve zamanlarının çoğunu kıyıdan 2 mil uzakta olan Ertuğrul Fırkateyni'ni görmek için harcıyordu. Singapurlu Müslümanlar Türk halkını İslâm'ın koruyucusu olarak gördükleri için Ertuğrul Fırkateyni'nden herhangi bir subay ya da adam kıyıya geldiğinde başlarıyla eğilip selam veriyorlardı. [461] Singapur'daki bu gelişmeler Osmanlı gazetesi tarafından da konu edilmiştir. Gazete Ertuğrul Fırkateyni askeri bandosunun performansıyla ilgili olarak, grubun kalabalıktan büyük bir alkış aldığını yazmaktadır. Gazete buna ilaveten, karşılamaya gelenlerin sayısının hayal edilemeyecek kadar fazla olduklarını ve bu

[458]Süleyman Şükrü, *Seyahatü'l-Kübra Armağan-i Süleymani Be-Bargah-ı Sultani*, dizgi. Sevinç Ululer, Sinan Ofset Baskısı, Eğirdir 2005, s. 565

[459] Avrupalıların Singapur'a gelişiyle birlikte kriket en popüler spor haline geldi. Singapore Cricket Club da bu popüler sporun etkisiyle 1860 yılında kuruldu. Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,*s. 581-582.

[460]Geogre Maxwell 1871 yılında doğdu. Memuriyet hayatına 1891 yılında Perak'ta İngliz devleti için çalışan genç bir memur olarak başladı. 1904 yılında Singapur'a komiser olarak atandı. Bkz. Wright - Cartwright, *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* s. 135.

[461] "The Turkish band on the Esplanade", *Straits Time Weekly Issue*, 26 November 1889, s. 9.

kalabalığın, Sultan II. Abdülhamid'i övmekte olduklarını ve onun iyiliği için dua ettiklerini aktarmaktadır.[462]

Miralay Osman Bey bu sefer esnasında paşalığa (ferik) terfi ettiğinden kendisine Osman Paşa da denilmiştir. O, Singapur'da birkaç gün geçirdikten sonra, Singapur'a nasıl ulaştıklarını bildirmek için Osmanlı Sarayı Sekreterliğine (Saray Başkâtipliği) bir telgraf göndermiştir. Telgraf raporunda, kötü hava koşulları nedeniyle ve herhangi bir kazayı önlemek amacıyla Singapur'da daha uzun süre konaklamak zorunda kaldıklarını ve bunun -Haziran 1890'a kadar sürebileceğini belirtmiştir. Hava şartları uygun olunca Japonya yolculuğuna devam edeceklerini rapor etmiştir. Ayrıca, kömür stokunun Japonya'ya varana kadar yetmeyeceğini fark ettiklerinden, kömür stokunu artırmaları da gerekiyordu. Bu nedenle gemi için kömür satın almak zorunda kaldılar. Bununla birlikte kötü hava koşullarına rağmen gemide herhangi bir hasar da yoktu.[463]

Ertuğrul Fırkateyni'nin Singapur'da daha uzun süre kalacağı haberi duyulunca, bazı yalan haberler de tüm Singapur'a yayılmaya başlamıştı. Tamamen asılsız olan bu tür haberler ve iddialar, Ertuğrul Fırkateyni'nin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun imajını lekelemeyi amaçlamaktaydı. Haberde, Ertuğrul Fırkateyni'nin arızalandığı için Singapur'da daha uzun süre beklemek zorunda kaldığı yazıyordu. Bu tür yalan haberler ilk olarak 5 Aralık 1889'da *Times* gazetesinde, ardından aynı yalan haberler *Ceylon Observer* gazetesinde de yer aldı. Osmanlı Devleti'nin imajını korumak ve gerçeği ortaya koymak için Miralay Osman Bey açıklama yapmak zorunda kaldı. Diğer taraftan gazeteler tarafından yapılan yalan haberler Singapur Valisi Clement Smith'in dikkatini çekti. Daha sonra haberin yalan olduğunu açıkladı ve yayılmaması için önlemler aldı.[464]

Ertuğrul Fırkateyni mürettebatı Singapur'daki Osmanlı Fahri konsolosu Seyyid Muhammed Alsagoff ile yakın münasebetler içerisindeydi. Saygın bir insan olan Seyyid Muhammed Alsagoff onlara sevgiyle ev sahipliği yapmaktaydı.[465] Seyyid Muhammed Alsagoff mürettebata hafif müzik eşliğinde güzel yemekler sunmuştu. Ayrıca, hizmetçi köleler mürettebatın her isteğini yerine getirmekteydi. Osmanlı gazetesinin aktardıklarına göre "mürettebat özenle düzenlenmiş bahçe olarak tanımladıkları bir Çin bahçesine gitmişti. Bahçe küçüktü ve birkaç yapay gölle süslenmişti. Daha önce hiç görmedikleri ilginç bitkiler vardı. Mürettebat, Queens bahçesi denen ve harika yollarıyla farklı ağaç türleri ve çiçekleri bulunan bir mekâna da götürülmüştü. Bitkilerin

[462] *Ceride-i Bahriye,* sayı 19, 20 Şubat 1307, s. 2.
[463] Mütercimler, *"Ertuğrul Faciası,"* s.143-145.
[464] *Ceride-i Bahriye*, sayı 30, 6 Mart 1306, s. 3.
[465] *Ceride-i Bahriye*, sayı. 25, 15 Mayis 1306, s. 13.

tüm bilgileri duvarda asılı olan çerçevede yazıyordu. Bu ziyafetin dışındaki gelişmeleri de aktaran gazete, Singapur'un güzel bir şehir olduğunu ve Singapur'da kaldıkları süre boyunca dikkatlerini çeken nice güzel ve ilginç şeyler olduğunu yazmaktaydı. Buna göre, çeşitli şempanze türlerine ve hayatlarında hiç görmedikleri bazı kuş ve hayvan türlerine rastlamışlardı. Ev mimarisinin farklı olduğu bazı örnek evleri de ziyaret etmişlerdi. Singapur limanı ise her zamanki gibi yoğundu. Singapur'daki bazı hastaneleri de ziyaret etme şansı buldular. Singapur'daki hastane binalarının çoğu iyi bir mimariye sahipti ve güzel bahçelerle çevriliydi. Singapur hastanelerindeki bazı servisler yalnızca iki hastayı barındıracak şekilde özel olarak yapılmıştı. Hastane temiz ve düzenliydi. Hastanede temizliği sağlayacak hizmetliler vardı. Singapur'da balık pazarını da ziyaret ettiler. Balık pazarının kokusu ise nahoştu. Balık pazarında kurutulmuş balık bile bulunuyordu. Singapur'da çoğu zaman yağmur yağdığı için havanın iyi olmadığını düşünüyorlardı ve yağmur yağmadığı zamanlar da hava çok nemli ve güneşliydi. Bu nedenle, Singapur'un iklimi bitkiler için elverişli olduğundan, her mevsim yapraksız ağaç görmek neredeyse imkânsızdı."[466]

Ertuğrul Fırkateyni'nin mürettebatına göre Singapur'da kaldıkları süre boyunca onları hayrete düşüren ve meraklandıran pek çok şey olmuştu. Kendilerini şaşırtan pek çok şeyden birisi de dini hoşgörü ve dini özgürlüktü. Singapur İngiliz yönetimi altında olmasına rağmen, Singapur'da Çinliler, Hintliler ve Cava halkı dâhil birçok başka toplum da vardı. Oradaki her toplum, dinlerini ve inançlarını uygulama özgürlüğüne sahipti. Ne hükümetle ne de farklı toplumlarla herhangi bir tartışmaya girmiyorlardı. Ertuğrul Fırkateyni'nin mürettebatı, Singapur'daki Müslümanlarla da vakit geçirdi. Singapur'daki Cava Müslümanlarını çok dindar bir toplum olarak tanımladılar. Cavalı Müslümanlar Singapur'da gösterdiği misafirperverlik o kadar iyiydi ki, Ertuğrul mürettebatını yemek için sık sık davet ederlerdi. Sunulan yemekler güzeldi ve baharatlarla doluydu. Singapur'daki Cava Müslümanları, Müslüman olmalarına ve Kur'an'ı melodik bir şekilde okuyabilmelerine rağmen, hâlâ batıl inançlara da sahiptiler.[467]

Araştırmacı Ilgaz'a göre de özetle yerel halk, Ertuğrul Fırkateynine karşı çok iyi misafirperverlik gösterdiler; burada, onların gösterdiği konukseverlik düzeyi, Bombay ve Kolombo'da gösterilenden daha fazlaydı. Sokaklarda ve camide mürettebata duyulan saygı büyüleyiciydi. Yerlilerin mürettebata gösterdiği saygı, Singapur'da iskelede 15

[466] *Ceride-i Bahriye,* sayı 24, 10 Mayıs 1306, , s. 33-36.
[467] *Ceride-i Bahriye*, sayı 25, 15 Mayıs 1306, s. 13.

gün kaldıktan sonra müslümanlara ait her geminin ve bazı yabancı gemilerin Türk bayrağını asmaya başlaması şaşırtıcıydı. Aynı zamanda, mürettebatı görmeye gelen insanların sayısı da çok yüksekti. [468]

Göksoy, Ertuğrul Fırkateyni'nin Singapur'da olduğunu duyan Cavalı Müslümanların kendi limanlarına da uğramasını istediklerini belirtir. Cava Müslümanları, Ertuğrul Fırkateyni'ni karşılamak için limanlarını lambalarla süslemeye başlamışlar, ancak taleplerinin yerine getirilememesinden dolayı hayal kırıklığına uğramışlardı. Buna rağmen pes etmemişler ve geminin Japonya'dan dönüşte Cava limanından geçmesini talep etmişlerdi. Yolculuğun sadece 400 mil uzaması ve ayrıca Osmanlı ile Hollanda Hükümeti arasında herhangi bir siyasi sorun olmaması için tedbir almışlar ve Osmanlı Hükümeti'nden olumlu yanıt almayı bile başarmışlardı.[469]Ancak dönüşte Ertuğrul Fırkateyni'nin batması ziyaretin gerçekleşmesine mani olmuştur.

Cava halkı gibi Açe Müslümanları da, savaştıkları Hollanda'ya karşı Ertuğrul Fırkateyni'nden askeri yardım için Açe'ye uğramasını istemişti. Açe elçisi Singapur'a gelerek, mesajı iletmek için Singapur'daki Osmanlı Fahri konsolosu Seyyid Muhammed Alsagoff ile görüşmüş ve Açe'nin durumunu Osmanlı Halifesine iletmişti. Fakat, bu çaba başarılı olamamış zira Seyyid Muhammed Alsagoff, Açe halkına Hollanda'ya boyun eğmeleri gerektiğine dair mesajlar vermişti.[470]

[468] Hikmet Fevzi Ilgaz, - Hasane Ilgaz, *Ertuğrul Fırkateyni*, Türk Şehitlikleri İmar Vakfı Yayınları, İstanbul 2012, s. 77.

[469] İsmail Hakkı Göksoy, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya Bölgesi ile İlişkileri", s. 35.

[470] Anthony Reid, "The Ottomans in Southeast Asia", *Asia Research Institute,* XXXV (2004), s. 12.

BÖLÜM IV

SONUÇ

19. yüzyılın başlarında, Avrupa sanayi devrimini gerçekleştirdikten sonra, İngiltere, Fransa ve Rusya gibi Avrupa ülkeleri -daha çok zenginleşti. Güçlü ekonomiler sayesinde, askeri ve finansal mekanizmayı modernize ettiler ve daha sonra askeri ve ekonomik nüfuzunu kullanarak diğer ülkeleri sömürgeleştirmeye başladılar. Özellikle İngiltere, baharat yolu olarak bilinen deniz ipek yolunu tekelleştirmek için Hindistan ve Singapur gibi Asya ülkelerini sömürgeleştirmeye başladı. Asya, Avrupa ve Amerika'yı birbirine bağlayan bu rota İngiliz ekonomisi için hayati önem taşıyordu. Bu rotayı tekelleştirenler ve kontrol edenler en çok kâra sahipti. Britanya İmparatorluğu bu hedefe ulaşmak için stratejik yerleri kolonileştirdi ve limanlarını kurdu. Bu nedenle Singapur, Britanya'nın limanlarını kurmak için İngiliz İmparatorluğu tarafından sömürgeleştirildi. Singapur, stratejik olarak Çin ve Hindistan arasında yer aldığı için kazançlı ve önemli bir limandı. Çin'den Avrupa'ya giden gemileri, Avrupa, Hindistan, Orta Doğu, Amerika ve Afrika'dan Çin'e giden gemiler Singapur'a uğruyorlardı. Bu nedenle Singapur, ticaret için küresel bir merkez hâline gelmişti. Küresel bir merkez olduğu için dünyanın diğer bölgelerinde yaşanan siyasi ayaklanma ve savaşlar Singapur'u da etkilemişti. İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu gibi süper güçlerin birbirlerine savaş ilan etmesi Singapur'un kötü etkilenmiştir.

Avrupa'da yaşayan ve Singapur'un da yer aldığı uzak coğrafya kadar uzanan bu gelişmeler sırasında Osmanlı İmparatorluğu zayıflama sürecindeydi. Osmanlı İmparatorluğu İttihâd-ı İslâm siyaseti ile gücünü uzak coğrafyalara ulaştırmak istedi. Bu sebeple, Singapur'un içinde yer aldığı Güneydoğu Asya ile yakın ilişkiler geliştirme çabasına girdi. Bu siyasi ilişkilerde ortak payda olan Müslümanlık ana zemini oluşturmakta idi. Nitekim Hicaz Demiryolu Projesi, Balkan Savaşaları, Ertuğrul Fırkateyni'nin seyahatı ve 1915 Sipahi Ayaklanması Hadisesi -gibi -olaylarda görüldüğü üzere Singapurlu Müslümanlar Osmanlı Devleti'ne paralarıyla hatta canlarıyla destek olmuşlardır. Bu destek altında İttihâd-ı İslâm siyasetinin önemli bir rolü vardır. Osmanlı Devleti de desteği şükranla karşılamış ve gücü ölçüsünde bu desteklere ziyaretlerle ve konsolosluk faaliyetlerinde mukabelede bulunmaya çalışmıştır.

Osmanlı Devleti hem Singapur hem de Güneydoğu Asya'daki diğer Müslüman toplulukların manevî desteklerini sağlamaya ve onları Osmanlı Halifeliği idaresi altında

manen birleştirmek için İttihâd-ı İslâm fikrini yapmaya çalışmıştır. İttihâd-ı İslâm -fikri sadece Singapur'da değil, Malezya, Endonezya ve Hindistan'da da yayılmıştı. Bu fikir, Osmanlı konsoloslukları ve gazete makaleleri ile dergiler aracılığıyla yayılmaya çalışmıştı.

Osmanlı- Singapur ilişkilerin izlerini Ertuğrul Fırkateyni'nin Uzakdoğu seyahatinde de görmek mümkündür. Ertuğrul Fırkateyni'nin mürettebatı, Japonya'ya varmadan önce, uygun hava koşullarını beklemek ve yeterli erzağı sağlamak için birkaç ay Singapur'da kalmış ve bu olay sayesinde Osmanlı ile Singapur arasında sosyal ve kültürel bağlar oluşmuştur.

Osmanlı ile Singapur arasındaki ilişki sadece siyasi, sosyal ve kültürel bağlarla sınırlı değildir. Arap ve Asyalı Müslümanların ticaret ve iş imkanları için Endonezya ve Malezya'dan Singapur'a göç etmesiyle birlikte, göçmenler para biriktirmişler ve haclarını Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolündeki Mekke'de gerçekleştirmişlerdir. Müslüman göçmenler ve Singapurlu Müslümanlar, gemi ile seyahat ettikleri için Mekke'deki yolculuklarına başlamadan önce gemiye binmek için Singapur limanında toplanıyorlardı. Bundan dolayı Singapur limanı, Güneydoğu Asya'daki Müslümanların Hac ibadeti için önemli bir liman haline gelmişti. Bunun sonucunda Singapur ile Osmanlı İmparatorluğu arasında dini bir bağ oluştu. Osmanlı Fahri Konsolosu Seyyid Muhammed Alsagoff, Güneydoğu Asyalı Müslümanların Hicaz'dan Singapur'a dönüşte parasız kalmalarını önlemek için çeşitli yardım ve destek kredileri bulmuştur. Dolaysıyla Singapur'daki Müslümanlar hem kendi ülkelerindeki hem de Endonezya, Malezya ve civarındaki bölgelerden gelen hacıları Osmanlı hakimiyeti altındaki Hicaz bölgesine hacca gitmek için kolaylaştırmıştı ve Osmanlı Devleti'nin bu konudaki yükümlüklerini paylaştırmaktaydı.

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı döneminde başlayan Singapur ile ilişkiler günümüzde de devam ettiğinden aynı şekilde araştırmalara konu edilmeli ve Türkiye-Singapur ilişkileri hem tarih perspektifinden hem de diğer açılardan ayrı ayrı araştırmaya tabii tutulmalıdır. Singapurlu Müslümanlar, 1. Dünya Savaşı ve Balkan savaşları gibi tarihin kritik anlarında bile Osmanlı İmparatorluğu'na desteğini göstermiştir. Singapur ve Türkiye, hükümette ve idarede bir takım değişiklikler olmakla birlikte aynı ilişkiyi korumayı başarmışlardır. Bu nedenle Osmanlı-Singapur ilişkileri alanındaki araştırmalar günümüze kadar geçerliliğini korumaktadır. Dolayısıyla bizim tarih perspektifiyle yaptığımız bu çalışma sonraki dönemler için de sürdürülmeli ve Osmanlı/Türkiye- Singapur ilişkileriyle ilgili araştırmalar günümüze kadar getirmelidir.

KAYNAKÇA

ABRAHAM, Itty, "-'Germany Has Become Mohammedan': Insurgency, Long-Distance Travel, and the Singapore Mutiny, 1915", *Globalizations*, XII/6 (2015), s. 913-927.

AFYONCU, Erhan, "Süleyman Paşa, Hadım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXXVIII (-2010), s. 96 -97.

AKÜN, Ömer Faruk–,- " Nâmik Kemal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXXII (2006), s. 361-376.

ALBETT, Phillip, "Colonialism in Denial: US Propaganda in the Philippine-American War", *Social Alternatives,* XXIII/3 (2004), s. 22-24.

ALEXANDERSON, Kris, *Fluid Mobility: Global Maritime Networks and the Dutch Empire, 1918-1942*, (Yayınlanmamıs Doktora Tezi), The State University of New Jersey, New Jersey 2011.

"A Dark State of Affairs: Hajj Networks, Pan-Islamism, and Dutch Colonial Surveillance during the Interwar Period", *Journal of Social History,* XLVII/4 (2014), s. 1021–1041.

AMIRELL, Stefan Eklöf, *Pirates of Empire:Colonisation and Maritime Violence in Southeast Asia,*University Printing House, Cambridge 2019.

ANDAYA, Barabara Watson- ANDAYA, Leonard Y., *A History of Malaysia*, Palgrave, London 2017.

ARSLAN, Mekiye Mihriban, *1890 Ertuğrul Faciası* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı 1991.

AVCI, Meral, "Tayland", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XL (2011), s. 191.

AYDIN, Akif, "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXVII (2003), s. 231-232.

AYDIN, Mehmet Âkif, "Ali Haydar Efendi Küçük ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* I (1989), 396.

BAKER, Chris, "Ayutthaya Rising: From Land or Sea?", *Journal of Southeast Asian Studies*, XXXIV/1 (2003), s. 48-53.

BALFOUR, Sebastian, *The End of the Spanish Empire, 1898-1923*, Clarendon Press, Oxford 1997.

BATUBARA, Taslim, -"-Sultan Alauddin Riayat Syah al-Qahhar: Sang Penakluk dari Kesultanan Aceh Darussalam ", *Jurnal Kajian Islam Kontemporer (JURKAM)*, I/1 (2020), s. 2.

BAZELL, C., "Education in Singapore", *One Hundred Years of Singapore*, ed. Walter Makepeace ve dğr., Oxford University Press, Singapore 199, I.

BIN MOHAMED, Abdullah, "The Travels of Abu Bakar, Maharajah of Johor to the Far East", *Malaysia in History*, XIV (1971), s. 4.

BIN TUNKU SULAIMAN, Tunku Shahriman, "The Johore Military Forces: The Oldest Army Of Malay Regulars In The Peninsula", *Journal Of The Malaysian Branch Of The Royal Asiatic Society,* LXVII/ 2 (287)(2004), s. 99-101.

BOGAARS, George, "The Effect of the Opening of the Suez Canal on the Trade and Development of Singapore", Journal *of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XXVIII/1 (169) (1955), s. 101-111.

BORHAM, Abd Jalil "The Influence of Turkish Ottoman Islamic Civil Law in 19th Century in the State of Johor, Malaysia", *American International Journal of Contemporary Research,* III/ 8 (2013), s. 59.

BOWIE, Katherine, "Women's Suffrage in Thailand: A Southeast Asian Historiographical Challenge ", *Comparative Studies in Society and History,* LII/ 4 (2010), s. 708-709.

BRUINESSEN, Martin Van, "Muslims of the Dutch East Indies and the Caliphate Question", *Studia Islamika,* II/3 (1995), s. 9.

BUCKLEY, Charles Burton, *An Anecdotal History in Singapore,with Portraits and Illustrations,* Frase & Neave, Singapore 1902, I.

An Anecdotal History in Singapore,with Portraits and Illustrations, Frase & Neave, Singapore 1902, II.

BÜYÜKTUĞRÜL, Afif, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi,* T.C. Deniz Basımevi, İstanbul 1973, III.

BURTON, Antoinette - BALLANTYNE, Tony, *World Histories From Below: Disruption and Dissent, 1750 to the Present.* Bloomsbury, Oxford 2016.

BUTLER, Charles Henry, *The Treaty Making Power of the United States*, The Banks Law Pub. Co, New York 1902.

ÇABUK, Mustafa, "Cihan Harbinde Sudan'daki Osmanlı Faaliyetleri ve Şeyhülislam'ın Cihat Mektubu" , *Türkiyat Mecmuası*, XXVII/1, (2017), s.105-120.

ÇAKILI, Diren, "Batavya'da Osmanlı Baş Şehederliği: Kuruluşu, Baş Şehbender Ali Galib Bey ve Layihası", *International Journal Of Eurasia Social Sciences,* VIII/ 28 (2017), s.726.-744.

ÇAPA, Mesut, *Kızılay (Hilâl-İ Ahmer) Cemiyeti 1914-1925*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010.

ÇETİN, Emrah, *Türk Basınında Hicaz Demiryolu (1900-1918)* (–Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2009.

CEVAD, Ahmed, *Balkanlar Faciaları : (1912-1913),* haz. Doç.Dr. Fatma Ürekli - Ebul Faruk Önal, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2013.

CHAUDHURI, Kirti N., "The Portuguese Maritime Empire, Trade, and Society in the Indian Ocean During the Sixteenth Century", *Portuguese Studies*, VII (1992), s. 57-64.

CHENG, Siok Hwa, "Government legislation for Chinese Secret Societies in the late 19th Century", *Asian Studies*, X/2 (1972), 271.

CHUNG, Stephanie Po Yin, "Creating 'Family' Networks across Time and Space: The Alsagoffs in Singapore, 1824–2009", *Modern Asian Studies* 52, 2 (2018), s.464-477.

"Transcending Boarders:The Story of the Arab Community in Singapore, 1820-1980s", *Merchant Communities in Asia, 1600–1980*, ed. Lin Yu-ju v.dğr., Routledge, London 2015.

CHOMBER, Leon, "The Singapore Mutiny (1915) and the Genesis of Political Intelligence in Singapore", *Intelligence and National Security*, XVIV/4 (2009), s. 533.

DAMAIS, Soedarmadji J.H., *Majapahit Terracotta: the Soedarmadji Jean Henry Damais Collection*, Bab Publishing Indonesia, Jakarta 2012.

DAMRONG, R., "The Foundation of Ayuthia", *Journal of the Siam Society*, I/1 (1904), s. 8.

DUYMAZ, Recep, *Üç Tarz-I Siyaset Ve Düşünce Akımları,* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2004.

EMERSON, Rupert, "The Chinese in Malaysia", *Pacific Affairs*, VII/3 (1934), s. 260-270.

ERİNÇ, Sırrı, "Endonezya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XI (1995), s. 192.

ERKİN, Hüseyin Can, *Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış*, Vadi Yayınları, Ankara 2004.

ERTUĞRUL Süvarisi Ali Bey'den Ayşe Hanım'a Mektuplar, haz. Canan Yücel Eronat, Türkiye İş Bankası Yayınlar, İstanbul 2006.

ESENBEL, Selçuk *Japan Turkey and the World of Islam: The Writings of Selçuk Esenbel,* Global Oriental, Folkestone 2012, III.

FAUZI, Nurul Wahidah,"Role of Hadhrami Arab in political influence of the Johore Sultanate in the early 20 the century", *Jurnal Antarabangsa Kajian Asia Barat,* IV/2 (2012), s. 10-14.

"The religious- Intellectual Network: The Arrival of Islam in the Archipelago", *Ottoman Connections to the Malay World: Islam, Law and Society,* ed. Saim Kayadibi, The Other Press, Kuala Lumpur 2011.

FRASER, Thomas G., "–Germany and Indian Revolution 1914-18 ", *Journal of Contemporary History,*XII (1977), s. 255-277.

GALWAY, Joseph G. , "J.P. Finley, The First Severe Storms Forecaster", *Bulletin American Meteorological Society,* LXVI/11 (1985), s. 1389.

GEPPERT, Dominik, *The Wars before the Great War: Conflict and International Politics before the Outbreak of the First World War*, Cambridge University Press, Cambridge 2016.

GENCOGLU Halim, "The first Muslim politician of South Africa Ahmet Ataullah Bey,1865-1903", *New Contree,* 69 (2014), s. 95-110.

GIN, Ooit Keat, "-Between Homeland and "Ummah" : Revisiting the 1915 Singapore Mutiny of the 5th Light Infantry Regiment of the Indian Army." *Social Scientist,* XLII/7/8 (2014), s.89.

GUAN, Kwa Chong, "Singapura as a Central Place in Malay History and Identity", *Singapore from Temasek to the 21st century : Reinventing the Global City,* ed. Karl Hack v.dğr., NUS Press, Singapore 2010, s. 148-150.

GÖKSOY, İsmail Hakkı, "Myanmar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXXII (2011), s. 253.

"Malezya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DIA),* XXVII (2003), s. 486 - 493.

"Malaka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXVII (1995), s. 466-467

"Filipinler'de İslamiyet", *Diyanet İlmi Dergi*, XXXI/3 (1995), s. 96.

"II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Devleti'nin Güneydoğu Asya Bölgesi ile İlişkileri", *Devr-i Hamid: Sultan II. Abdülhamid*, III (2011), s. 32-35.

"Osmanlı Devleti'nin Batavya Başşehbenderi Hacı Rasim Bey'in Hayatı, Faaliyetleri ve Meclis-İ Mebusan'a sunduğu Arzuhali", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, VI (2016) , s. 214-221.

"Ottoman-Aceh relations as documented in Turkish sources", *Mapping The Acehnese Past,* ed. R. Michael Fener v.dğr., KITLV PRESS, Leiden 2011.

İslâmın Güneydoğu Asya'ya Girişi ve Yayılışı, Beyan Yayınları, İstanbul 1998.

GRAJDANZEV,A. J. ,"Japan's Co-Prosperity Sphere", *Pacific Affairs,* XVI/ 3 (1943), s. 311-28.

GREEN, Anthony- IBRAHIM, Mohd Daud, *Kapal Haji : Singapore and the Hajj Journey by Sea*,World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd, Singapore 2019.

GURULKAN, Kemal, *Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi=The First World War In Ottoman Document* T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul 2013, I, s.92-94.

GÜLSOY, Ufuk, *Hicaz Demiryolu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

....., "Hicaz Demiryolu ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XVII (1998) , s. 442.

GÜMÜŞ, İsmail, *Şerif Hüseyin İsyanı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2013.

GULLICK, J.M., "Kedah 1821 - 1855: Years of Exile and Return ", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society,* LVI/ 2 (245) (1983), s. 31-37.

HALL, Richard C. , *The Balkan Wars 1912-1913: The Prelude to the First World War*, Routledge, London/New York 2000.

HARDWICK, Patricia Ann, "Neither Fish nor Fowl" :Constructing Peranakan Identity in Colonial and Post- Colonial Singapore," *Folklore of East Asia,Folklore Forum,* XXXVIII/1 (2008), s. 36-42.

HEE, Soo Lee, " Abdulhamid II. And His Pan-İslamic Policy in the Est Asia ", *The Great Ottoman, Turkish Civilisation,* I (2000), s. 659-660.

HERACLIDES, Alexis- DIALLA, Ada, *Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century: Setting the Precedent*, Manchester University Press, Manchester, 2015.

HİRAMA, Yoichi, “The Anglo-Japanese Alliance and the First World War”, ed. I. Gow, Y. Hirama ve J. Chapman, *The Military Dimension*, III, Palgrave Macmillan, UK 2016.

HOCK, Saw Swee, “Population Trends in Singapore, 1819-1967”, *Journal of Southeast Asian History*, X/1 (1969), s. 38-39.

HUFFMAN, JL., *Politics of the Meiji Press: The Life of Fukuchi Gen'ichirō*, The University Press of Hawaii, Honolulu 2019.

HUFF, W.G., “The Development of the Rubber Market in Pre-World War II Singapore”, *Journal of Southeast Asian Studies,* XXIV/ 2 (1993), s. 285- 286.

IRWIN, Douglas A. , "Mercantilism as Strategic Trade Policy: The Angio-Dutch Rivalry for the East India Trade", *Journal of Political Economy*, XCIX/6, 1296-1314.

KADI, İsmail Hakkı -PEACOCOK, Andrew, *The Ottoman Empire And The Kingdom of Siam Through The Ages,* Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok 2017.*Ottoman-Southeast Asian Relations: Sources from the Ottoman Archives*, Brill, Leiden 2019, I.

KAPLAN, Emine Sicim, “Toruko Gunkan Erutū-rurugō no Kainan ve Üç Bahriyelinin Sevgilileri Adlı Eserlerde Ertuğrul Fırkateyni Faciası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (*SEFAD*), XL (2018), s. 48-49.

KARA, Gülnar, “XIX. Yüzyılın Sonunda Rus Büyükelçisi A. N. Nelidov’un Boğazları İşğal Projesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VIII/14 (2016), s. 406.

KARPAT, Kemal, *Islâmın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanc ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması*, çev. Şiar Yalçın, Timaş Yayınları, Istanbul 2019.

KEN, Wong Lin, “The Trade of Singapore, 1819-69”, *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, XXXIII/4 (192) (1960), s. 25-26.

"Singapore: Its Growth as an Entrepot Port, 1819-1941", *Journal of Southeast Asian Studies*, IX/1 (1978), s. 56-58.

KOK WEY, Adam Leong-HARUN, Abdul Latif, “Grand strategy of the Malacca Sultanate, 1400–1511”, *Comparative Strategy*, XXXVII/1 (2018), s. 50-51.

KORKUT, Hasan, "Anadolu'da Harp Yılları, Hilal-i Ahmer Mecmuası ve Dönemin Toplumsal Sorunları" , *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* II/3 (2013), s. 91-98.

KUMAR, Dr. Vinod, "Foundation of the Anjuman-I-Khuddam-I Kaaba a Brief Detail", *International Journal of Research in Economics and Social Sciences(IJRESS),* VII/ 9 (2017), s. 722.

KURAN, Ercüment, "Birinci Dünya Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* VI (1992) , s.196.

KURTARAN, Uğur, " Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi ", *Journal of the Institute of Social Sciences,* VII (2011), s.59-61.

KURTULMUŞ, Numan, " Açe ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* I (1988), s. 329.

KUWAJIMA, Sho, " Indian Mutiny in Singapore: People who Observe the Scene and People who Heard the News ", *New Zealand Journal of Asian Studies,* XI/1 (2009), s. 378.

LANDAU, Jacob M., *The Politics of Pan-Islam Ideology and Organization,* Clarendon Press, Oxford 1990.

" İslami Birliğin için Sağmalanmasına Yönelik Çabalar ", *Türkler,* XIII (2000), s.133.

LEE, Dwight, "The Origins of Pan-Islamism" , *American Historical Review,* XLVII (1942), s. 280.

LEGGE, John, "The Colonial Office and Governor Ord." *Journal of Southeast Asian Studies,* XXIX/1 (1998), s. 1-2.

LEYDEN, Dr John- RAFFLES, Sir Thomas Stamford*Malay Annals: Translated from The Malay Language,* Longman, Hurst, Rees, Ormen and Brown, London 1821.

LINEHAN,W.,"The Kings of 14th Century Singapore", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XX/2, (142) (1947), s. 118.-120.

LONE, Stewart, *General Katsura Tarö and the Japanese Empire in East Asia, 1874-1913* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The Australian National University, Canberra 1989.

LOW, Michael Christopher, " Empire and The Hajj: Pilgrims, Plagues, and Pan-Islam Under British Surveillance, 1865-1908 ", *Int. J. Middle East Stud.* XL (2008), s. 280.

The Mechanics of Mecca: The Technopolitics of the Late Ottoman Hijaz and the Colonial Hajj, (Yayınlanmamıs Doktora Tezi), Columbia University, New York 2015.

MARCINKOWSKI, M. Ismail, “The Iranian-Siamese Connection: An Iranian Community in the Thai Kingdom of Ayutthaya”, *İranian Studies*, XXXV/1 (2002), s. 30.

MAHİDA Ebrahim Mahomed, *History of Muslims in South Africa: Chronology,* Arabic Study Circle, South Africa 1993.

MAJUL, Cesar Adib, “ Filipinler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XII (1996), s. 82-85.

MANDAL, Sumit Kumar, *Finding Their Place: A History of Arabs in Java Under Dutch Rule, 1800-1924* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Columbia University Graduate School of Arts and Sciences, New York 1994.

MATTAR, Yasser, “Arab Ethnic Enterprises in Colonial Singapore: Market Entry and Exit Mechanisms 1819-1965”, *Asia Pacific Viewpoint,* XLV/ 2 (2004), s. 170-171.

MCDONNELL, Mary, *The Conduct of the Hajj from Malaysia and Its Socio-Economic Impact on Malay Society: A Descriptive and Analytical Study, 1860-1981*,(Yayınlanmamıs Doktora Tezi, Columbia University, New York 1986.

MEHDEN, Fred R. Von Der *Two Worlds of Islam: Interaction between Southeast Asia and the Middle East*, University Press of Florida, Gainesville 1993.

MIHALOPOULOS, Bill, "The Making of Prostitutes in Japan: The Karayuki-san", *Social Justice*, XXI/2 (56) (1994): 161-184.

MIKSIC, John N., *Singapore and the Silk Road of the Sea, 1300-1800,* NUS Press, Singapore 2013, s. 148. “Malays in Singapore - From Srivijaya to Raffles”, *Beyond Bicentennial: Perspectives On Malays*, ed. Zainul Abidin Rasheed v.dğr., World Scientific, Singapore 2019, s. 97-98.

MİLLER, Michael B., “Pilgrims’ Progress: The Business of the Hajj,” *Oxford University Press on behalf of The Past and Present Society,* CXCII, (May 2006): 192-196.

NARİN, İsmail, “Son Devir Osmanlı Âlimlerinden Ali Haydar Efendi’nin Hayatı, Hukukçuluğu ve Eserleri ”, *İLTED,* II/46 (2016), s 51-53.

NAWIYANTO, N.- ENDRAYADI, Eko Crys, *Kesultanan Palembang Darussalam – Sejarah Dan Warisan Budayanya,* Terutama Nusantara (TTN), Jember 2016.

NICHOLSON, James , " The Hejaz Railway ", *Asian Affairs,* XXXVII/3 (2000), s. 320.

NOYAN, Bahri S., “Amiral Osman Paşa’nın Mektupları”, *Hayat ve Tarih Mecmuası,*10 (1971), s. 64-65.

NUTKİ, Süleyman, *Resmi ve Özel Belgeler Işığında Resimli : Ertuğrul Firkateyni Faciası*, haz. İbrahim Ethem, Bahriye Matbaası, İstanbul 1911.

ÖZAY, Mehmet, "Jambi: An Unknown Place or Lost Memory In Ottoman Political Mind?", *Journal of Al-Tamaddun*, XIV/1 (2019), s. 67-68.

"The Historical Basis of Aceh Socio-Economics Development (1511-1904)", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, I/ 2 (2012), s. 59-60.

"The Myth and Reality of Rukiye Hanim in the Context of Turkish Malay Relations (1864-1904)", İ*nsan ve Toplum*, V/9 (2015), s. 69-70.

ÖZAYDIN, Zuhal, "The Indian Muslims Red Crescent Society's Aid to the Ottoman during the Balkan War in 1912, " *Journal of the İnternaional Society For the History of İslamic Medicine, JISHM,* II/4 (2003) s. 12-15.

ÖZBARAN, Salih, "Osmanlı İmparatorluğu ve Hindistan Yolu", *Tarih Dergisi,* 0/31(2011), s. 82-84.

ÖZCAN, Azmi, "İngiliz Doğu Hindistan Şirketi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* XXII (2000), s. 294.

"Encümen-i Huddâm-i Kâ'be", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XI (1995), s.179.

Pan-Islamizm: Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere 1877-1924, İslâm Araştırma Merkezi, Ankara 1997.

Pan-İslamism: İndian Muslims, The Ottomans and Britain (1877-1924), Brill, Leiden/New York/ Köln 1977.

ÖZKAN, Selim Hilmi, "Filipin Başşehbenderliğinin Açılması ve Necip Halil'in Faaliyetleri (1910-1912)", ed. Ahmet Dönmez, *Yeni ve Yakın Çağlarda Osmanlı Diploması*, Grafiker Yayınları, Ankara 2019.

ÖZTÜRK, Taha, "Şerif Hüseyin'in Mekke Emirliği'ne Atanma Sürecinde Ailesiyle İstanbul'da Geçirdiği Yıllar", *VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches,* II/1,(2017), s. 152.

OFFNER, John L., "McKinley and the Spanish-American War ", *Presidential Studies Quarterly,* XXXIV/1 (2004), s. 50.

OSCHSENWALD,William "Ottoman Arabia and the Holy Hijaz, 1516-1918", *Journal of Global Initiatives: Policy, Pedagogy, Perspective*, X/1 (2016), s. 24.

"The Financing of the Hijaz Railroad ", *Die Welt des Islams, New Series,* XIV/1/4 (1973),s.139.

O'SULLIVAN, Michael, “Pan-Islamic bonds and interest: Ottoman bonds, Red Crescent remittances and the limits of Indian Muslim Capital, 1877–1924 ”, T*he Indian Economic and Social History Review,* LV/2 (2018), s.185-186.

OTHMAN, Mohammed Redzuan, *The Middle Eastern Influence On The Development Of The Religious And Political Thought In Malay Society, 1880-1940* (Yayınlanmamış Doktokra Tezi), The University Of Edinburgh, December 1994.

“ The Ottoman's War With The Europeans (1912-1914): A Paradigm Shift in the Development of Malay Political Thought ”, *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies,* XXIII (1995), s. 89-91.

PAY, Salih, “Indian Muslims, Ottoman Empire and Caliphate during Colonial Period ”, *International Journal of Business and Social Science,* VI/2 (2015), s.286.

PEACOCK, A.C.S “The Economic Relationship between the Ottoman Empire and Southeast Asia in the Seventeenth Century”, *From Anatolia to Aceh:Ottomans, Turks and Southeast Asia*, ed. A.C.S Peacock and Gallop Annabel Teh, Oxford University Press, Oxford 2015, s. 62-69.

- A. Teh Gallop (eds.), *From Anatolia to Aceh: Ottomans, Turks, and Southeast Asia*. (Oxford: Published for the British Academy by Oxford University Press, 2015.

PINTO, Paulo Jorge de Sousa, “Share and Strife-The Strait of Melaka and the Portugues, (16th and17th centuries)”, *Orientierungen Themenheft* (2013), s. 69-70.

“Captains, Sultans liaisons dangereuses : Melaka and Johor in the Late Sixteenth Century”, *Iberians in the Singapore - Melaka Area and Adjacent Regions (16th to 18th Century),* ed. Peter Borschberg, Fundação Oriente, Lisboa 2004, s. 133-134.

PRASAD, Yuvaraj Deva,*The Indian Muslims and World War 1 (A Phase of Disillusionment with the British Rule 1914-1918),* S.K Printing Works, Delhi 1985.

PTAK, Roderich "The Maldive and Laccadive Islands (liu-shan 溜 山) in Ming Records" *Journal of the American Oriental Society,* CVII/4 (1987), s. 675-94.

PUI HUEN, P. LIM, "Past and Present Juxtaposed: The Chinese of Nineteenth Century Johor ", *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia,* XIII/ 1 (1998), s. 117-120.

QURESHİ, Muhammad Naeem *The Khilafat Movement In India, 1919-1924* (Basılmamış Doktora Tezi), University of London, School of Oriental and African Studies, London 1973.

"Hindistan Hilâfet Hareketi ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XVIII (1998), s.109-110.

Pan-Islam in British Indian Politics: A Study of the Khilafat Movement, 1918-1924, Brill, Leiden 1999, s. 78-79. *Islam in British Indian Politics: A Study of the Khilafat Movement, 1918-1924,* Brill, Leiden 1999.

RAFFLES, Lady Sophia, *Memoir of the life and public services of Sir Thomas Stamford Raffles, particularly in the government of Java, 1811-1816, and of Bencoolen and its dependencies, 1817-1824 : With Details of the Commerce and Resources of the Eastern Archipelago and selections from His Correspondence,* John Murray, London 1830.

RAFFLES, Thomas Stanford, *Singapore Local Laws and Institutions,1823*, Cox and Bayle Great Queen Street, London,1824," A Regulation for the Prevention of the Slave Trade in Singapore ", *The Asiatic Journal and Monthly Register for British India and its Dependecies,* XVI (1823), s. 545-54

RAI, Rajesh, *Indians in Singapore, 1819-1945: Diaspora in the Colonial Port-city,* Oxford University Press, Oxford 2014.

REBER, Anne Lindsey,*The Private Trade of the British in West Sumatra 1735-1770* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), The University of Hull, United Kingdom 1977.

REID, Anthony, "Turkey as Aceh's Alternative Imperium", *Archipel*, LXXXVII (2014), s. 82-83.

"The Ottomans in Southeast Asia", *Asia Research Institute,* XXXV (2004), s. 12."Nineteenth Century Pan-Islam in Indonesia and Malaysia", *The Journal of Asian Studies,* XXVI/2 (1967), s. 267-280.

ROFF, William R., *The Origins of Malay Nationalism* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Australia National University, February 1965.

ROOLVINK, R., "The Variant Versions of the Malay Annals", *Bijdragen tot de Taal-, Land-en Volkenkunde*, CXXIII/3 (1967), s. 301-303.

ROZALI, Ermy Azziaty, “Relation between the Ottoman Empire and the Johor Sultanate: Perception and Influence”, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, VII/2 S1 (2016), s. 407.

ŞÜKRÜ,Süleyman *Seyahatü'l-Kübra Armağan-i Süleymani Be-Bargah-ı Sultani*, dizgi. Sevinç Ululer, Sinan Ofset Baskısı, Eğirdir 2005.

SAKATA, Yoshio,- HALL, John Whitney, "The Motivation of Political Leadership in the Meiji Restoration", *The Journal of Asian Studies,* XVI/1 (1956), s. 37-38

SALTER, Heather Streets, “ The Local was Global: The Singapore Mutiny of 1915, *Journal of World History,* XXIV/3(2013), s. 546-568.

SANDHU, Kernial Singh, "Some Aspects of Indian Settlement in Singapore, 1819-1969 ", *Journal of Southeast Asian History*, X/2, (1969), s. 193-195.

SHAW, Stanford J., *From Empire to Republic: The Turkish War of National Liberation 1918-1923 A Documentary Study Vol 1: The Rise and Fall of the Ottoman Empire, 1300-1918,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.

SİNGH, Gajendra- SİNGH, Jodh, “The *Ghadar* Movement and the Anti-Colonial Deviant in the Anglo-American Imagination”, *Past & Present*, CCXLV/ 1(2019), s.187–219.

SİNGH Maj Gen VK,*Contribution of the Armed Forces to the Freedom Movement in India,*:KW Publishers Pvt Ltd, India 2009.

SPRINGHALL, John, "Mountbatten versus the Generals: British Military Rule of Singapore, 1945-46", *Journal of Contemporary History*, XXXVI/4 (2001), s. 635-52.

SLIGHT, John, *The British Empire and the Hajj:1865-1956,* Harvard University Press, Cambridge 2015.

SNOW, Karen A., “Russia and the 1915 Indian Mutiny in Singapore”, *South East Asia Research*, V/3, s. 307-313.

SUPRATMAN, Frial Ramazan,“Rafet Bey: The Last Ottoman Consul in Batavia during the First World War 1911-1924”, *Studia Islamika,Indonesian Journal for Islamic Studies,* XXIV/1, (2017): 35-46.

SYED, Muzaffar Husain, *Concise History of Islam,* VIJ Books India Pvt Ltd, New Delhi 2011.

TETİK, Zübeyr,"Endonezya’da Bir Osmanlı Görevlisi: Batavya Başşehbenderi Mehmed Kamil Bey’in Hayatı ve 1897 Tarihli Raporu", *Sırat,* I/2 (2020), s. 98.???

TEVFİK, Rıza, "Filipin Müslümanları ve Makam-ı Hilafet", *İctihad*, 65 (1329), s.1403.

TODROV, Nikolai, *The Balkan City, 1400-1900,* Washington Üniversitesi Press, USA 1983.

TROCKI, Carl A., "The Rise of Singapore's Great Opium Syndicate, 1840-86", *Journal of Southeast AsianStudies,* XVIII/1(1987), s. 62.

"Opium and the Beginnings of Chinese Capitalism in Southeast Asia", *Journal of Southeast Asian Studies,* XXXIII/2 (2002), s. 297-299.

TÜRKER, Hasan, "ABD'nin Talebi Üzerine Mehmet Vecih'in Filipinler'e Şeyh-ül İslâm Vekili Olarak Görevlendirilmesi (1913)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXIII/2 (2018), s. 525-530.

TÜRKÖNE, Mümtaz'er, *Siyasi İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu (1867-1873)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990.

TURAN, Şerefettin, "Hızır Hayreddin Reis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DIA),* XVII (1988), s. 416.

TURNBULL, C.M., "Internal Security in the Straits Settlements, 1826-1867", *Journal of Southeast Asian Studies*, I/1 (1970), s. 37-38.

VARLIK, Mustafa Çetin, "Çaldıran Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA),* VIII(1993), s. 193-194.

YONG, C. F. - MCKENNA, R. B. "Sir Arthur Young and political control of the Chinese in Malaya and Singapore, 1911–1919", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, LVII/ 2 (247) (1984), s. 1-30.

WALKER, J. H, "Autonomy, Diversity, and Dissent: Conceptions of Power and Sources of Action in the Sejarah Melayu (Raffles MS 18)", *Theory and Society*, XXXIII/2 (2004), s. 238-239.

WARREN, James Francis, "Prostitution and the Politics of Venereal Disease: Singapore, 1870-98", *Journal of Southeast Asian Studies,* XXI/ 2, (1990), s. 361-362-365.

WASTI, SYED Tanvir, "The Indian Red Crescent Mission to the Balkan Wars", *Middle Eastern Studies,* XLV/3 (2009), s.393-396.

WICKS, Peter, " Education, British Colonialism, and a Plural Society in West Malaysia: The Development of Education in the British Settlements along the Straits of Malacca, 1786-1874", *History of Education Quarterly, XX*/2 (1980), s. 173-174.

WILKINSON, R. J., "The Malacca Sultanate", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XIII/ 2 (122), (1935), s. 37-38.

"The fall of Malacca", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, XIII/2 (1935), s. 68.

WINSTEDT, R. O, "The Malay Founder of Medieval Malacca", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XII 3/4 (1948), s. 726-727.

"A History of Malaya", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XIII/1, (121) (1935), s. 183.

"Notes on the History of Kedah", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society,* XIV/ 3 (126) (1936), s. 156.

WONG, Yee Tuan - KAM, Hing Lee, "Aceh-Penang Maritime Trade and Chinese Mercantile Networks in the Nineteenth Century", *Archipel*, LXXXVII (2014), s. 173.

WRIGHT, A. - Cartwright, H.A., *Twentieth Century Impressions of British Malaya,* Lloyd's Greater Britain Publishing Company, Singapore 1908.

YOLCU, Cengiz, *Defeat on the Battlefield, Defence in Press: Ottoman Propaganda in the Balkan Wars* Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, Istanbul 2017.

ZELİN, Madeleine, *Merchant Communities in Asia, 1600–1980*, Routledge, London 2015.

Mehmet el-Vecih el-Geylani, " Singapur'a Muvasalat", *Sebilü'r-Reşad*, 20 Mart 1330, s. 72-73.

Ceride Bahriye, sayı. 25, 15 Mayis 1306, s. 13;

Ceride Bahriye, 10 Mayis 1306, s. 24, s. 33-36.

Ceride-i Bahriye, sayı 30, 6 Mart 1306, s. 3.

Ceride-i Bahriye, sayı. 25, 15 Mayis 1306, s. 13.

Ceride-i Bahriye, sayı 24, 10 Mayıs 1306, , s. 33-36

Ceride-i Bahriye, sayı 25, 15 Mayıs 1

"Page 1 Advertisements Column 6", *The Straits Times,* 1 August 1892.

"Sir Stamford Raffles", *Singapore Chronicle and Commercial Register*, 4 January 1827, s. 2

"Singapore Institution", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 26 May 1836, s. 3.

"Sir Clementi Smith Dead", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 9 February 1916, s. 6.

"Farewell Public Banquet to H.E The Governor", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 24 August 1893, s. 2.

306, s. 13.

" Sir Clementi Smith Dead", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 9 February 1916, s. 6.

"The Turkish band on the Esplanade", *Straits Time Weekly Issue*, 26 November 1889, s. 9.

Ceride-i Bahriye, sayı 19, 20 Şubat 1307, s. 2.

"The Man of War", *Straits Time Weekly Issue*, 19 November 1889. s. 9.

Ceride-i Bahriye, s. 12, 15 Teşrinisani 1305, s. 3;

" Lauterbach's Escape", *The Straits Times,*14 October 1915.

"The Turkish Consul-General at Singapore in Colombo, *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 31 October 1901, s. 12;

"October 31 1901", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 7 November 1901, s.4.

"The Turkish Consul General At Singapore", *The Straits Times,* 5 November 1901, Page 3.

"Untitled", *The Straits Times,* 30 October 1901, s. 2

"Untitled", *The Straits Times*, 6 November 1901, s. 2;

"Untitled", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 6 November 1901, s. 2.

"Wednesday, November 6, 1901", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 7 November 1901, s. 13.

"A Turkish Ceremony", *The Straits Times,* 18 November 1901, s. 2.

"Untitled", *The Straits Times*, 20 November 1901, s. 2.

"Advertisements Column 6", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 23 November 1901, s.4; "Untitled", T*he Straits Times*, 23 November 1901; "Advetisements Column 4 [Advertesement]", *The Straits Times* 20 November 1901, s.2

"A Consular Misconception",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 28 November 1901, s. 2

"Untitled", *The Straits Times*, 27 November 1901, s. 2.

"Netherlands India", *The Straits Times*, 11 December 1903, s. 2.

" Wednesday October 8 1902", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 16 October 1902, s. 243.

"Untitled", *The Straits Times*, 27 June 1903, s. 2.

"Untitled", *The Straits Times*, 4 September 1903, s. 4.

"Untitled", *The Straits Times*, 14 March 1903, s. 4

"Sultan of Turkey's Birthday", *The Straits Times,* 29 November 1901.

"The Turkish Sultan's Birthday", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 10 November 1903, s. 3.

"Untitled", *The Straits Times*, 20 November 1901;"Untitled", *The Straits Time*s,13 September 1902, s. 4; "Page 5 Advertisements Column 2", *The Straits Times*, 8 April 1903, s. 5.

"Our Own Theater", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 11 February 1909, s. 5

" Coronation Celebration", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 16 May 1902, s. 3.

"The King's Birthday", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

"The King's Birthday", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

"The Late Attaoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 11 November 1903, s. 6.

"Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

"Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

"The Late Attaoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 11 November 1903, s. 6.

"Untitled", *The Straits Times*, 12 November 1903, s. 4.

"Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

"Death of Turkish Consul", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

"The Mutineers", *The Straits Times,* 2 March 1915.

"Indian merchant paid death penalty for treason in S'pore",*The Straits Times*,1 May 1954; "The Mansoor Treason Case", *The Straits Times,* 21 November 1937.

" The Mutiny in Singapore", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 13 April 1915.

"How The 1915 Mutiny was Engineered", *The Straits Times,* 10 February 1935.

"The Official Mutiny Disclaimer ", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 29 June 1915.

"Proclamation", *Malaya Tribune*, 27 February 1915.

"Harrowing Mutiny Story Recalled On Anniversary", *Singapore Standard*, 12th February, 1955.

"The Singapore Mutiny", *Malaya Tribune*, 24 November 1932.

"German Prisoners' Escape From Singapore During The Mutiny", *The Straits Times*, 30 May 1935.

"The Singapore Mutiny: The Men who Betrayed Singapore, Cause of Mutiny",*The Straits Times,*18 March, 1934;

Leon Comber, "The Singapore Mutiny (1915) and the Genesis of Political Intelligence in Singapore", *Intelligence and National Security*,XVIV/4 (2009),s. 533.

"Story of Singapore Mutiny", *The Straits Times,* 24th November, 1932.

"Singapore Mutiny", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*,13 May 1915; "Singapore, Sat Nov. 13, 1948. The Sultan's Troops", *The Straits Times* ,13 November 1948

"5th Infantry Mutiny", *Malaya Tribune*, 2 March 1915; "The Singapore Mutiny", *Malaya Tribune,* 24 November 1932.

"How Malays Helped to Rout the Mutineers", *The Straits Time,*17 February 1935.

"Sarawak and the Censors", *The Straits Times,* 26 March 1915.

" A "Serious Riot" in Singapore", *The Straits Times*, 15 February 1935.

"Proclamations", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 22 February 1915.

"Our Martial Law", *Malaya Tribune*, 9 September 1919.

"Singapore Mutiny", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 13 May 1915.

"Straits Times Special Feature The Mutiny That Failed Looks QuiteTame In Retrospect", *The Straits Times*, 12 Feb 1955.

"Singapore Mutiny",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*,13 May 1915.

"Death of Colonel Brownlow", *The Straits Times*, 4 June 1924.

"A Serious Riot" in Singapore",*The Straits Times*,15 February 1935.

" Saturday Parade", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*,12 April 1915.

"Mutineers laid their guns at Sultan's feet", *The Straits Times*, 6 April 1952

"From Kota Tinggi to the Firing Squad in Outram Road ", *The Singapore Free Press*, 14 April 1951.

"Fortress Carved out of Jungle", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 8 October 1935.

"Singapore Mutiny",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 13 May 1915; "Martial Law", *The Straits Times,* 18 March 1934.

"Situation in Singapore", *The Straits Times*, 8 March 1915

"Blood in the Afternoon", *The Straits Times*, 9 August, 1989.

"The Mutiny", *The Straits Times*, 23 March 1915.

"Our Gallant Allies", *Malaya Tribune,* 23 February 1915.

Kuwajima, " Indian Mutiny in Singapore: People who Observe the Scene and People who heard the News ", s. 378.

"Japanese Review on The Esplanade",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 26 February 1915;

"The Japanese Parade", *The Straits Times*, 26 February 1915; "Our Allies", *Malay Tribune*, 26 February 1915.

An Indian Regiment's Mutiny, *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 24 November 1932.

"The Turkish Consul-General at Singapore in Colombo, *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 31 October 1901, s. 12;

"October 31 1901", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 7 November 1901, s.4.

"The Turkish Consul General At Singapore", *The Straits Times,* 5 November 1901, Page 3.

"Untitled", *The Straits Times,* 30 October 1901, s. 2

"Untitled", *The Straits Times*, 6 November 1901, s. 2;

"Untitled", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 6 November 1901, s. 2.

"Wednesday, November 6, 1901", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 7 November 1901, s. 13.

"A Turkish Ceremony", *The Straits Times,* 18 November 1901, s. 2.

"Untitled", *The Straits Times*, 20 November 1901, s. 2.

"Advertisements Column 6", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 23 November 1901, s.4; "Untitled", T*he Straits Times*, 23 November 1901; "Advetisements Column 4 [Advertesement]", *The Straits Times* 20 November 1901, s.2

"A Consular Misconception",*The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly),* 28 November 1901, s. 2

"Untitled", *The Straits Times*, 27 November 1901, s. 2.

"Netherlands India", *The Straits Times*, 11 December 1903, s. 2.

" Wednesday October 8 1902", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 16 October 1902, s. 243.

"Untitled", *The Straits Times*, 27 June 1903, s. 2.

"Untitled", *The Straits Times*, 4 September 1903, s. 4.

"Untitled", *The Straits Times*, 14 March 1903, s. 4

"Sultan of Turkey's Birthday", *The Straits Times,* 29 November 1901.

"The Turkish Sultan's Birthday", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 10 November 1903, s. 3.

"Untitled", *The Straits Times*, 20 November 1901;"Untitled", *The Straits Time*s,13 September 1902, s. 4; "Page 5 Advertisements Column 2", *The Straits Times*, 8 April 1903, s. 5.

"Our Own Theater", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 11 February 1909, s. 5

" Coronation Celebration", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 16 May 1902, s. 3.

"The King's Birthday", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

"The King's Birthday", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

"The Late Attaoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 11 November 1903, s. 6.

"Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

"Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

"The Late Attaoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser,* 11 November 1903, s. 6.

"Untitled", *The Straits Times*, 12 November 1903, s. 4.

"Unknown", *The Straits Times*, 11 November 1903, s. 5.

"Death of Turkish Consul", *The Straits Times*, 10 November 1903, s. 5.

"Turkey's Links with S. E. Asia a Historical Perspective",*The Straits Times*, 29 October 1989, s. 11

"The Late Ataoullah Bey", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942)*, 11 November 1903.

"Death of Syed Mohamed Alsagoff", *The Straits Times,* 3 July 1906.

"An Arab Millionaire's Funeral", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 4 July 1906.

"Death of Syed Mohamed Alsagoff", *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (1884-1942),* 3 July 1906.

" The Late Syed Md. Alsagoff ", *The Straits Times,* 4 July 1906.

"Japanese In Malaysia Surrender At Singapore", *The Straits Times,* 13 September 1945, s. 1.

"Merger 'YES", *The Straits Times,*September 1962, s. 1.

"Singapore is out", *The Straits Times*, 10 August 1965, s. 1

"Thursday, 26th May", *Straits Times Overland Journal*, 2 June 1881;

"Mosque built in 1820 now an historic site", *TODAY*, 12 November 2001

"Once Upon a Glorious Time At The Istana", *The Straits Times*, 2 November 2017, s. 15.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kaynakları

BOA, HR.SFR.3 200.01; BOA), Hâriciye Nezâreti İdâresi (HR.İD), 208.11099.

BOA, HR.SFR.3.200.01.

BOA, HR.SFR.111.7.01

BOA, HR.SFR.3.200.002; BOA, HR.SFR.3.007.001.

BOA, HR.SFR.3.311.9.1.

BOA, HR.SFR.3.507.60.

BOA, HR.SFR.3.508.69;

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 5. Şube (DH.EUM.5.ŞB),10.30.

BOA, HR.SYS.2979.30.38.

BOA,HR.SYS.2979.30.

BOA,HR.SYS.2979.30.40.

BOA, HR.SYS.2979.30

BOA, HR.SYS.02336.1.14.

BOA,HR.SYS.02336.1.1.

BOA,HR.SYS.02336.1.4.

BOA,HR.SYS.02336.1.18.

BOA,HR.SYS. .02336.1.19.

BOA,HR.SYS.02336.1.4.

BOA,HR.SYS.02336.1.20.

BOA,HR.SYS.02336.1.20.

BOA,HR.SYS.,02336.1.21.

BOA,HR.SYS.02336.1.14.

BOA,HR.SYS.2336.1.17.

BOA,HR.SYS.2336.1.28.

BOA,HR.SYS. 2336.1.12.

BOA,HR.SYS.2336.1.10.

BOA, HR.SYS.2336.1.07.

BOA, HR.SFR.3.319.38.

BOA, HR.SFR.3.330.134;

BOA, HR.TO.62.80

BOA, BEO.791.59307

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Yıldız Perâkende Evrâkı Umûmî (Y.PRK.UM), 45.103

BOA, A.DVN.MKK.25/25.

BOA,Yıldız Sadâret Resmî Maruzât (Y.A RES), 33/19.

BOA, Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT), 556.67;

BOA, HR.SFR.3.508.74

BOA, Hâriciye Nezâreti İdâresi (HR.İD), 98.34.

BOA, Dâhiliye Nezâreti Sicill-i Nüfus Tahrirat Kalemi(DH.SN.THR), 53.54.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hâriciye Nezâreti İdâresi (HR.İD),98.58

BOA, HR.İD.98.58

BOA, İrâde –I Taltifât (İ.TAL), 286.62; BOA, Hâriciye Nezâreti Tahrîât-ı Hâriciye (HR.TH), 299.1.2

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO), 4175.313098;

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezâreti Tercüme Odası (HR.TO), 599. 57;

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Âlî Evrak Odası (BEO), 4180.313430.

BOA, BEO.4122.309125.2;

BOA, HR.SFR.3.731.16.3.

BOA, HR.SFR.3.731.21.

BOA, HR.SFR.3.528.27

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)Yıldız Perakende Evrak Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK), 58.85.

EKLER

Sultan II. Abdülhamid

(National Potrait Gallery London)

Sultan Abu Bakar

(National Archives Singapore)

Hatice Hanım

(National Archives Singapore)

Kostaki Musurus Paşa

(https://archives.saltresearch.org)

Syed Mohammed Al-Sagoff
(https://alsagoff.edu.sg/learn-history/

Sir Stamford Raffles
(National Archives Singapore)

Sir Arthur Young
(National Archives Singapore)

Sir Charles Bullen Hugh Mitchell
(National Archives Singapore)

Sir Cecil Clementi Smith
(National Archives Singapore)

Japanese Admiral Kamimura Hikonojo
(National Potrait Gallery London)

Col Sir Harry St George Ord
(National Archives Singapore)

Outram Prison hapiste 5th light Infantry Birliği yaptığı 1915 sipahı ayakalanması nedeniyle gerçekleşetiren infazı.(https://www.straitstimes.com/singapore/i-had-to-ask-myself-who-lied-about-1915-mutiny-author) (erisşim 9 Haziran 2021)

Woodneuk Palace ((National Archives Singapore)

Tanglin Barracks(National Archives Singapore)

Town Hall/Victoria Hall (National Archives Singapore)

Raffles Institution (National Archives Singapore).

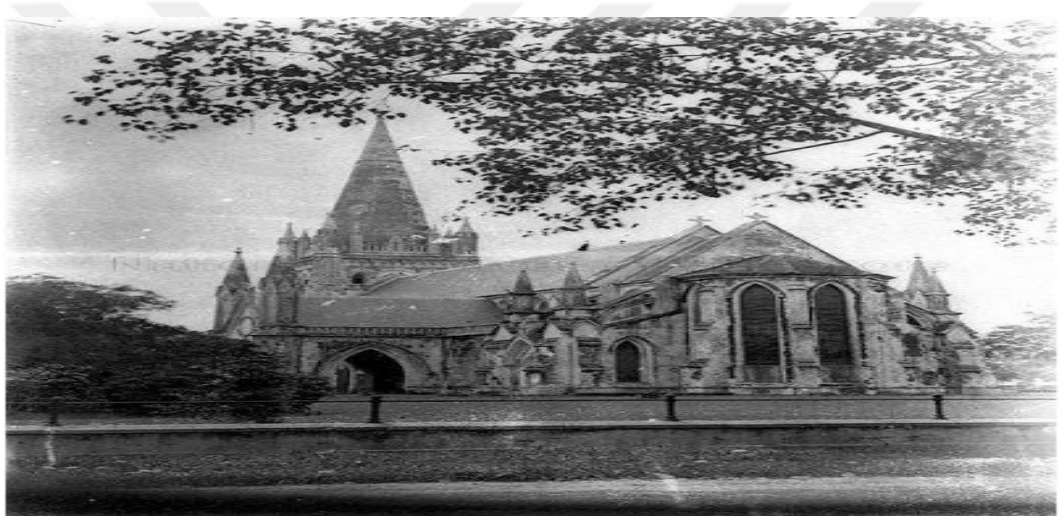

St Andrew's Cathedral, (National Archives Singapore)

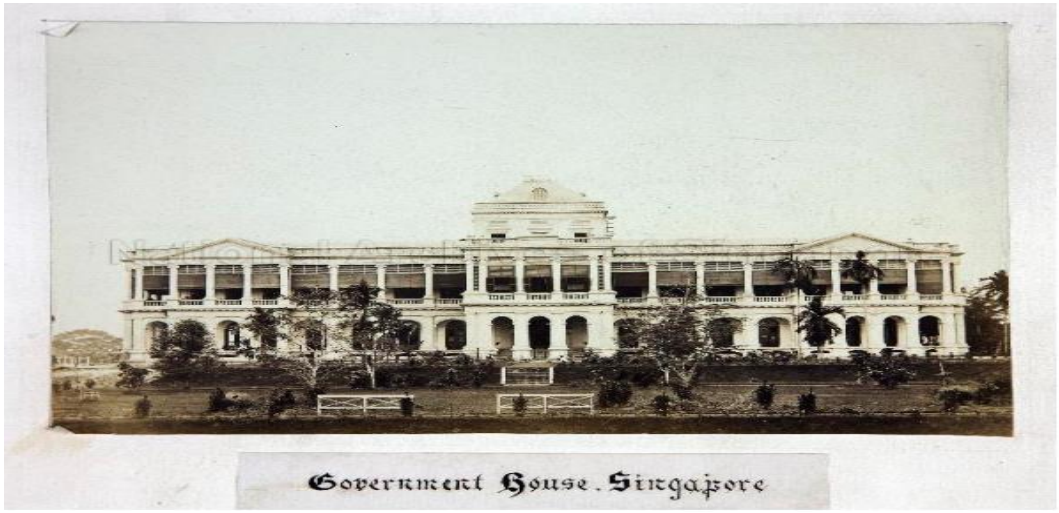

Government House (National Archives Singapore)

General Hospital (National Archives Singapore)

Johnston Pier(National Archives Singapore)

Erutgrul Fırkateyni

(https://www.history.navy.mil/our-collections/photography/numerical-list-of-images/nhhc-series/nh-series/NH-92000/NH-92044.html) (erisşim 9 Haziran 2021)

Matsushima Japanese Cruiser.
(https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/ourcollections/photography/numerical-list-of-images/nhhc-series/nh-series/NH-58000/NH-58804.html) (erisşim 9 Haziran 2021)

French Cruiser Montcalm
https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/ourcollections/photography/numerical-list-of-images/nhhc-series/nh-series/NH-93000/NH-93388.html (erisşim 9 Haziran 2021)

Italy Lombardia

(https://www.history.navy.mil/content/history/nhhc/ourcollections/photography/numerical-list-of-images/nhhc-series/nh-series/NH-88000/NH-88697.html) (erisşim 9 Haziran 2021)